

Nr 140

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till fångvården m. m., given Stockholms slott den 25 februari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges slutliga anslagsäskanden beträffande vissa anslag till fångvården, vilka i förslaget till riksstat upptagits med allenast beräknade belopp.

Sålunda föreslås en ombyggnad av ungdomsanstalten Skenäs i syfte att denna skall bli bättre rustad att fylla sin uppgift. Bland annat skall de intagna uppdelas i mindre grupper. Vidare framlägges ett principförslag beträffande utbyggnaden av säkerhetsanstalten på Hall och föreslås att arbeten nu igångsättes där på en nybyggnad för 72 intagna. Därjämte föreslås påbörjande av två nya, slutna anläggningar med tillhoppa 180 platser, den ena vid Mariefred och den andra i närheten av Eskilstuna. Härutöver begäres, bland annat, medel för förvärv av kolonier.

De sammanlagda äskandena under kapitalbudgeten uppgår till 5 520 000 kronor, vartill kommer ett tidigare anvisat belopp på 1 200 000 kronor för utbyggnaden av Hall.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1955.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, följande.

Vid min anmälan i årets statsverksproposition (II ht s. 118, bil. 23 s. 1) av frågan om fångvårdsanstalternas anslagsbehov under nästa budgetår framhöll jag, att fångvårdsbyggnadsutredningen den 8 december 1954 hade avgivit förslag angående anstalter för fångvårdens ungdomsklientel och angående anstalter för förvarade och internerade och att dessa förslag voro remitterade. Då åtskilliga av fångvårdens anslagsfrågor krävde ett ställningstagande i första hand till utredningens förslag, upptogs följande anslag i avbidan på särskild proposition i ämnet med allenast beräknade belopp, nämligen anslagen till avlöningar och omkostnader för fångvårdsanstalterna samt till maskin- och verktygsutrustning m. m., till inventarier m. m. för fångkolonier, till ersättning för vård av fångar, som ej tillhöra fångvården, m. m., till förvärv av fångkolonier, till ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter, till om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m., till nybyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m., till nybyggnad av personalbostäder vid fångvårdsanstalter m. m., till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall och till nybyggnad av fångvårdsanstalter m. m. Jag anhåller nu att få ånyo anmäla hithörande anslagsfrågor.

Andra huvudtiteln

E. Fångvården m. m.

[1] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1953/54	13 808 800	14 908 200
1954/55 (statsliggaren s. 135)	15 927 000	
1955/56 förslag.....	16 587 400	

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 april 1954 har jag tillkallat sakkunniga för att utreda frågan om förnyelse av anstaltsbeståndet inom fångvården samt framställa härav påkallade rekommendationer och förslag. De sakkunniga¹, som antog benämningen *fångvårdsbyggnadsutredningen*, har den 8 december 1954 överlämnat förslag angående dels anstalter för fångvårdens ungdomsklientel och dels anstalter för förvarade och internerade. Sedan förslagen varit föremål för remissbehandling torde en redogörelse för desamma och därmed sammanhängande frågor nu böra lämnas riksdagen. I samband med redogörelsen för det senare förslaget torde en resumé få lämnas av säkerhetsanstaltsutredningens betänkande med förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade (SOU 1953: 32) jämte yttrandena däröver m. m., vilket förslag tidigare utförligt behandlats i propositionen nr 170 till 1954 års riksdag.

Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för fångvårdens ungdomsklientel

Allmänna synpunkter

Med hänsyn till det yngre kvinnliga fångklienteletets obetydliga antal har fångvårdsbyggnadsutredningen icke funnit anledning ingå på frågan om någon särbehandling för denna kategori intagna.

Det för manligt ungdomsfängelseklientel disponerade platsutrymmet är fördelat på följande sätt:

Anstalt	Antal platser (exkl. häktesplatser)	Genomsnittsbeläggning av ungdomsfängelseklientel år 1953
Uppsala	48	31
Ystad	35	31
Nyköping	29	20
Skenäs	83	69
Hildero	14	10
Björkahemmet	10	8
Summa 219		169

Därutöver är 6 platser på sinnessjukavdelningen vid fångvårdsanstalten i Malmö upplåtna för detta klientel. Medelbeläggningen under åren 1949—1953 var följande: 1949 206, 1950 208, 1951 189, 1952 185 och 1953 169. Beläggningen månad för månad från den 1 januari 1953 till den 1 september 1954 utgjorde:

¹ Landshövdingen T. Bergquist, byråchefen i socialstyrelsen T. Eriksson, byråchefen i fångvårdsstyrelsen B. Forssell, grosshandlaren W. Josephson, byrådirektören i statens organisationsnämnd P. Tammelin och chefen för byggnadsstyrelsen generaldirektören G. Wejke.

1953		1954	
1/1	179	1/1	164
1/2	172	1/2	174
1/3	176	1/3	173
1/4	169	1/4	167
1/5	166	1/5	168
1/6	174	1/6	171
1/7	171	1/7	172
1/8	167	1/8	170
1/9	154	1/9	170
1/10	160		
1/11	173		
1/12	177		

De redovisade beläggningssiffrorna ger vid handen, att i dagens läge 175 platser skulle täcka behovet. Det är självfallet icke möjligt att med någon högre grad av tillförlitlighet förutsäga, om den nuvarande beläggningen kommer att förbli konstant eller om den kommer att stiga eller falla. Tro- ligen kan man räkna med, att den redan inledda upprustningen av ung- domsanstalterna skall resultera i en större benägenhet från domstolarnas sida att anlita denna reaktionsform. De ökade barnkullarna torde också komma att påverka det framtida platsbehovet. Samtidigt bör dock näm- nas att den kriminalpolitiska utvecklingen på detta område kan komma att gå i sådan riktning, att klientelet tidigare än vad nu är fallet beredes yrkes- utbildning och vård utom anstalt.

Med hänsyn till svårigheterna att beräkna det erforderliga antalet plat- ser föreslår utredningen, att ungdomsfängelseorganisationen göres på så sätt elastisk, att ett visst reservutrymme skapas vid sidan av de för ändä- målet direkt avsedda anstalterna. Skenäs och Roxtuna, vilka båda konstrue- rats med sikte på ungdomsfängelseklientelet, bör utgöra kärnan i den nya organisationen. Hildero bör behållas och i fortsättningen huvudsakligen tjäna såsom övergångshem för ynglingar, som hör hemma i södra Sverige och i avvaktan på förestående frigivning tillåtits ta arbete vid industrier och hos andra privata arbetsgivare. Björkahemmet utanför Stockholm bör behållas. Då dess klientel huvudsakligen arbetar i Stockholm, bör det möj- ligen framdeles övervägas att i dess ställe anskaffa ett liknande övergångs- hem inne i själva staden. Även i Göteborg eller dess närmaste omgivningar bör ett övergångshem inrättas. Betydelsen av dylika »utslussningshem» bör ses mot bakgrunden av att omkring hälften av ungdomsfängelseklientelet är hemmahörande i Stockholm, Göteborg och Malmö. Såsom i det följande skall närmare utvecklas, föreslår utredningen vidare, att en i Färjestaden, 3 km från Skenäs belägen villafastighet inköpes och drives såsom ett annex till sistnämnda anstalt. Beträffande Skenäs föreslås att erforderliga anordningar vidtages i syfte att, i konsekvens med förhållandena på Rox- tuna, realisera den s. k. lilla gruppens princip. Detta innebär, att i envar av

de tre tvåvåningspaviljongerna skall inrymmas två från varandra skilda avdelningar med 12 elever i varje, varvid varje sådan avdelning skall disponera en våning av huset. Dessutom föreslår utredningen, att ytterligare en paviljong, innehållande mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningar för tillhoppa 12 intagna, uppföres. Det för ungdomsfängelseklientelet disponibla utrymmet skulle sålunda enligt utredningens förslag utgöras av:

	Ordinarie platser	Mottagnings-, sjuk- och isoleringsplatser
Skenäs	72	12
Färjestaden	13	
Roxtuna	55	18
Hildero	14	
Stockholmsortens övergångshem	10	
Göteborgsortens övergångshem	10	
	Summa 174	30

Härutöver finns på Roxtuna 6—12 reservplatser.

Det måste anses önskvärt, att de yngre åldersgrupperna av det ordinära fångklientelet sammanföres till gemensamma anstalter och att i stor utsträckning samma vårdformer kommer till tillämpning för detta klientel som för dem, som undergår ungdomsfängelse. Avvikelser i fråga om behandlingen är motiverade endast i den mån de betingas av ungdomsfängelsepåföljdens tidsobestämda karaktär och av dess som regel längre varaktighet. Ehuru det yngre fångvårdsklientelet icke konstaterats vara intellektuellt underlägset andra ungdomar, företer det likväl ofta tecken på en tydlig försening eller underutveckling på känslö- och viljelivets område. Främst av detta skäl anser utredningen, att den övre åldersgränsen för de unga straff- och fängelsefångarnas intagande på säranstalt icke kan sättas lägre än vid 22 år. Enligt en av 1951 års fångvårdsutredning företagen undersökning fanns den 15 oktober 1951 145 personer under 21 år intagna på anstalt för vanligt fångförvar. Fångvårdsbyggnadsutredningen har från centrala fångregistret erhållit uppgifter avseende de den 10 september 1954 intagna manliga straff- och fängelsefångarna. Klientelet redovisas, fördelat efter ålder vid straffverkställighetens början, i följande tablå.

Ålder	Antal	Summa
17—18	3	
18—19	12	
19—20	35	
20—21	66	
21—22	82	198
22—23	107	305
23—24	107	412
24—25	111	523
25—26	78	601

Enär anstalten Roxtuna är avsedd att utnyttjas för det mest svårbehandlade ungdomsfängelseklientelet, bortfaller behovet av att normalt ta i anspråk de slutna anstalterna i Uppsala och Ystad för detta ändamål. Genom tillkomsten av särskilda mottagningsavdelningar på Skenäs och Roxtuna friställes även anstalten i Nyköping för andra uppgifter. Dessa tre disponibla anstalter bör i fortsättningen användas för unga fångar med tidsbestämda straff. Anstalten i Västerås bör såsom hittills tagas i anspråk för samma klientel. För att tillgodose behovet av öppna anstalter för ifrågavarande intagna föreslår utredningen, att fyra kolonier anslutes till de fasta anstalterna. Uppsala- och Ystadsanstalterna bör sålunda erhålla vardera en koloni för 20 intagna samt envar av Västerås- och Nyköpingsanstalterna en 15-mannakoloni. För den till anstalten i Västerås anslutna kolonien har medel redan beviljats av 1954 års riksdag. Det bör undersökas, om någon eller några av dessa kolonier kan anordnas inom ramen för nuvarande koloniorganisation. De på kolonierna intagna bör sysselsättas med verkstadsarbete och olika slag av grovarbeten. Antalet platser (exklusive häktesplatser) på de för ordinärt ungt fångklientel avsedda anstalterna skulle sålunda utgöra: Uppsala 48, Ystad 35, Nyköping 29, Västerås 39 och kolonier 70, d. v. s. tillhopa 221 platser. Såsom tidigare antytts räknar utredningen med att en mindre del av utrymmet på nämnda slutna anstalter kan komma att tagas i anspråk vid överbeläggning inom ungdomsfängelseorganisationen. I första hand bör de maskinellt välutrustade Uppsala- och Västeråsanstalterna därvid ifrågakomma. Utredningen föreslår en sådan avgränsning av det unga ordinära klientelet, att allenast de, som vid intagningstillfället icke fyllt 22 år, skall generellt mottagas på de för detta klientel sålunda föreslagna anstalterna. Cirka 200 av de till 221 beräknade platserna skulle, med nuvarande höga beläggning, därvid tagas i anspråk. Ingenting hindrar emellertid, att i mån av platstillgång även dömda ur närmast högre åldersgrupper — efter prövning från fall till fall — hänvisas till dessa anstalter.

Den 1 oktober 1954 trädde den av 1953 års riksdag beslutade gruppindelningen av rikets anstalter för vanligt fångförvar i kraft. Därmed har det förslag till räjongplan, som 1951 års fångvårdsutredning lagt fram, i väsentliga delar förverkligats. Fångvårdsutredningens förslag, till den del det avser motsvarande gruppbildning av anstalter, avsedda för förvaringsklientel och för unga lagbrytare, kvarstår dock alltjämt orealiserat. Den genomförda reformen innebär, bland annat, att flertalet vårdfrågor icke längre handlägges i fångvårdsstyrelsen utan av de kvalificerade tjänstemän i anstaltsgruppernas ledning, som genom sin omedelbara kontakt med den intagne har de största förutsättningarna att träffa ett riktigt avgörande. Denna synpunkt gör sig med än större styrka gällande i fråga om abnormklientel och unga fångar. Fångvårdsbyggnadsutredningen vill därför föreslå, att samtliga anstalter för ungt klientel — oavsett om de utnyttjas för ungdomsfängelseelever eller för vanliga unga fångar — tillsammans skall bilda en särskild anstaltsgrupp, i huvudsak organiserad efter mönster av redan förefintliga anstaltsgrupper. Med det av utredningen tidigare skisserade förslaget till

anstaltsorganisation skulle ungdomsgruppen disponera ett anstaltsutrymme av tillhoppa 395 platser, varav normalt 174 platser för ungdomsfängelseklientel och 221 för unga fångar med tidsbestämt straff. Den föreslagna anstaltsgruppen blir geografiskt sett splittrad såtillvida som Hildero och Ystadsanstalten med tillhörande koloni är belägna på förhållandevis stort avstånd från andra i gruppen ingående anstalter. Erfarenheten har emellertid visat, att behov föreligger i södra Sverige av ett visst anstaltsutrymme, avsett för ungdom som är hemmahörande i denna del av landet. Med hänsyn härtill och till värdet av det bistånd, som beträffande behandlingen av de på ifrågavarande anstalter intagna kan påräknas av överläkaren vid fångvårdens sinnessjukavdelning i Malmö, har utredningen ansett, att dessa anstalter alltjämt bör disponeras av ungt klientel och sålunda ingå i organisationen. Eftersom gruppens tyngdpunkt måste anses ligga på ungdomsfängelseorganisationen — bland annat med hänsyn till längden av anstaltsvistelsen för detta klientel —, har utredningen utgått ifrån, att någon av ungdomsfängelseinstitutionerna skall utgöra gruppens huvudanstalt. Endast Skenäs eller Røxtuna kan därvid ifrågakomma. Då emellertid sistnämnda anstalt har karaktären av en medicinsk specialavdelning, medan däremot Skenäsanstalten tänkes komma att mottaga det mer normala ungdomsfängelseklientelet, har utredningen stannat för att föreslå Skenäs såsom centralanstalt.

Gruppen för ungt klientel bör i likhet med övriga anstaltsgrupper stå under ledning av en fångvårdsdirektör samt i övrigt administreras av en fångvårdsinspektör, en kamrer och en ingenjör. Den på Røxtuna verksamme överläkaren bör tillika fungera såsom anstaltsgruppens psykiater och i denna egenskap besöka gruppens anstalter. De vårdsynpunkter, som varit avgörande vid inrättandet av psykiaterbefattningarna vid övriga anstaltsgrupper, framträder här i än högre grad. Det gäller att så långt möjligt söka förebygga recidivism inom det unga fångvårdsklientelet. Medicinsk rådgivning är därvid oundgänglig. Särskilt angeläget är att den medicinska, psykologiska och pedagogiska behandlingen på Røxtuna och Skenäs samordnas och att, såvitt möjligt, enhetliga principer därvid kommer till tillämpning. Røxtunachefen bör därför regelbundet — minst en dag i veckan — besöka Skenäs för att undersöka nykomna elever och överhuvudtaget följa elevbehandlingen med råd och anvisningar. Med dessa nya uppgifter är det nödvändigt, att överläkaren på Røxtuna erhåller biträde av en förste läkare på denna anstalt. En sådan befattningshavare torde under alla förhållanden vara erforderlig med hänsyn till den tidskrävande psykoterapeutiska verksamheten bland røxtunaeleverna. Därjämte synes det rimligt, att røxtunachefen för sitt arbete på Skenäs erhåller särskilt arvode enligt samma grunder, som inom ungdomsvårdsskoleorganisationen utgått till chefläkaren vid Løvsta för dennes befattning med Folåsa skolhem.

Fördelningen av arbetsuppgifter och befogenheter mellan anstaltsgruppens ledande tjänstemän skall här endast mera allmänt beröras. Fångvårdsdirektörens ställning har — såvitt avser de ordinära anstaltsgrupperna — reg-

lerats dels i verkställighetslagen och dels i vissa av Kungl. Maj:t utfärdade kungörelser och cirkulär (SFS 595—598/1954). Han skall sålunda, bland annat, vara styresman vid gruppens centralanstalt samt tillika uppmärksamt följa verksamheten vid gruppens övriga anstalter. Han skall leda gruppens ekonomiska förvaltning samt, i den utsträckning fångvårdsstyrelsen bestämmer, anställa personal och leda dess utbildning. Han skall vidare regelbundet besöka gruppens anstalter samt därvid lämna erforderliga råd och anvisningar till ledning för de intagnas behandling. Vidare äger han besluta i frågor rörande, bland annat, intagens anstaltsplacering, förflyttning från en anstalt till annan, permission och frigång. Det torde framdeles böra bli föremål för närmare överväganden, i vilken utsträckning det författningskomplex, som reglerar förhållandena vid de nu förefintliga anstaltsgrupperna, kan tillämpas även inom anstaltsgruppen för ungt klientel och i vilken omfattning specialbestämmelser är erforderliga för denna anstaltsgrupp. Sistnämnda grupp kommer nämligen i flera hänseenden att inta en särställning. Omedelbart faller sålunda i ögonen att dualismen i dess klientelsammansättning nödvändiggör vissa praktiska hänsynstaganden. De båda klientelkategorierna är bundna till sin bestämda krets av anstalter och kan icke sinsemellan sammanblandas. Verkställigheten regleras också av skilda författningsbestämmelser, allteftersom det är fråga om ungdomsfängelseelever eller andra unga intagna. Fångvårdsdirektörens chefsställning måste med nödvändighet röna inverkan av det förhållandet, att styresmannaposterna vid gruppens övriga anstalter — till följd av den högre lönesättning utredningen ämnar föreslå för dessa tjänster — kan beräknas bli besatta med särskilt erfarna och högt kvalificerade fångvårdsmän. En tämligen vidsträckt delegering av fångvårdsdirektörens befogenheter med avseende på vårdfrågorna synes därför böra övervägas. Särskilt angeläget är att roxtunachefens ställning regleras. Inom övriga anstaltsgrupper intar överläkaren vid centralanstaltens sinnessjukavdelning en i förhållande till fångvårdsdirektören mycket självständig ställning. Utredningen anser, att överläkaren på Røxtuna i detta hänseende bör jämföras med överläkarna inom övriga anstaltsgrupper. Med hänsyn till Røxtunas karaktär av specialanstalt under medicinsk och läkepedagogisk ledning synes det självfallet, att den ansvarige läkaren icke endast får ensam besluta i rena behandlingsfrågor utan även får ett avgörande inflytande på de ärenden av administrativ art (t. ex. personalfrågor), som har samband med vården och dess utformning på anstalten. Däremot bör han lämpligen i största möjliga utsträckning befrias från övriga administrativa och kamerala uppgifter.

Såsom tidigare nämnts fungerar för närvarande Nyköpingsanstalten såsom mottagningsavdelning för de till ungdomsfängelse dömda. Vistelsetiden på denna anstalt har kommit att räcka i genomsnitt cirka två månader. Det måste anses olämpligt, att så lång tid förflyter, innan den dömda blir definitivt placerad. Han hinner under denna tid ofta anpassa sig till mottagningsanstalten, och förflyttningen innebär därför nya anpassningssvårigheter. Sedan även Skenäs, såsom föreslagits, blivit försett med särskild

mottagningsavdelning, kan intagningen av ungdomsfängelseklientel lämpligen ordnas så, att fångvårdsdirektören med ledning av upplysningar per telefon från den anstalt i landet, där den dömda varit häktad, avgör, huruvida denne bör intagas på Skenäs eller Roxtunas mottagningsavdelning. I tveksamma fall bör fångvårdsdirektören rådgöra med roxtunachefen. Vistelsen på mottagningsavdelningen bör kunna förkortas till en eller annan vecka. Den intagne får genom detta förfarande omedelbar kontakt med den anstalt, där han avses skola stanna, och kommer redan från början in i lämpligt arbete. Skulle icke den lämpligaste placeringen genast ha skett, kan detta utan onödig omgång rättas till genom den dömdes förflyttning till den andra anstalten. Överläkaren bör i egenskap av anstaltsgruppens psykiater äga rätt att besluta, att en på annan ungdomsanstalt än Roxtuna intagen elev skall överflyttas till Roxtuna för undersökning och behandling.

Straff- och fängelsefångar under 22 år bör, såsom tidigare nämnts, generellt hänvisas till anstaltsgruppen för yngre klientel. Därutöver kan, efter prövning från fall till fall, även fångar av samma kategori ur de närmast högre åldersklasserna hänvisas till denna anstaltsgrupp i mån av tillgång på platser. Sådan hänvisning bör i dylika fall ske i överensstämmelse med nu gällande regler för intagning inom anstaltsgrupp. Hänvisningen till viss anstalt inom gruppen skall däremot ligga helt i fångvårdsdirektörens hand. Då den dömda är häktad, bör fångvårdsdirektörens beslut om anstaltsplacering ske med ledning av telefonupplysningar från häktesanstalten. Anstaltsplacering av dömd, som befinner sig på fri fot, skall beslutas av fångvårdsdirektören på grundval av tillgängliga handlingar rörande den dömda. Det ordinarie klientelet's placering på viss anstalt skall icke föregås av intagning på någon mottagningsavdelning. Även för detta klientel bör i tveksamma fall psykiatern rådfrågas. Behov föreligger av att ha tillgång till en psykiatrisk avdelning för observation och behandling av sinnesoroliga eller särskilt svårbehandlade unga fångar. Eftersom Roxtuna ej kan utnyttjas för de till tidsbestämda straff dömda, föreslås att den särskilda psykiatriska avdelningen för unga intagna i Malmö bibehålles och att överläkaren vid södra anstaltsgruppen även i fortsättningen anlitas som rådgivande psykiater för Ystads- och Hilderoanstalterna. De fall bland ifrågavarande intagna, som behöver stå under särskild psykiatrisk tillsyn, kan överföras till anstalten i Ystad och därifrån eventuellt till avdelningen i Malmö. Å andra sidan kan överläkaren i Malmö till Ystadsanstalten utskriva sina observations- och behandlingsfall. Med den föreslagna anordningen vinnes också att Roxtunas överläkare kan befrias från att regelbundet besöka Ystadsanstalten.

En rationellt bedriven yrkesutbildning ingår såsom ett betydelsefullt led i behandlingen av unga intagna. Sysselsättningen vid gruppens anstalter bör därför främst inriktas på utbildning och icke på inkomstbringande produktion. Yrkesutbildningen inom gruppens anstalter bör samordnas, förstärkas och i största möjliga utsträckning göras likformad. Härigenom vinnes också den fördelen, att avbrott i yrkesutbildningen icke behöver ske vid

förflyttning från en anstalt till annan. Det är av kostnadsskäl uteslutet att ordna fullgod undervisning i ett flertal olika arbetsgrenar. En begränsning är sålunda här nödvändig. Utredningen föreslår, att yrkesskolningen huvudsakligen inriktas på mekaniska verkstadsarbeten, bil- och motorreparationer samt byggnadssnickeri. Avvikelse från detta schema kan vara motiverade av speciella förhållanden vid någon anstalt. Utvecklingen på arbetsmarknaden har medfört, att visst grovarbete, som kräver förtrogenhet med maskiner och motoriserade redskap för utomhusarbete, är relativt välbetalt. Sådant arbete har visat sig ligga väl till för sådan ungdom, som har svårt att tillägna sig teoretisk undervisning. Det föreslås anordnat på vissa kolonier och för ungdomsfängelseklientelet även på Skenäs eller dess anex. På Skenäs bör såsom hittills lantbruksutbildning beredas eleverna. Elever, som kan tillägna sig yrkesutbildning, bör vid de slutna anstalterna delta i där bedrivna teoretisk yrkesundervisning, »verkstadsskola». Skolgången bör, där ej medicinsk eller psykologisk expertis annorledes förordar, göras obligatorisk.

Ledningen av den praktiska och teoretiska utbildningen vid anstaltsgruppens verkstäder skall utövas av en skolchef. Såsom sådan skall fungera den till gruppen knutne ingenjören. Vid Västeråsanstalten skall med hänsyn till storleken av anstaltens mekaniska verkstad den för närvarande såsom skolchef tjänstgörande assistenten under ingenjörens överinseende alltjämt fungera i denna egenskap. Yrkeslärarkompetens bör krävas av den på Roxtuna och Skenäs tjänstgörande verkstadspersonalen. Föreståndarna för verkstäderna på Skenäs bör i konsekvens härmed, i likhet med vad fallet är på Roxtuna och vid ungdomsvårdsskolorna, placeras i lönegrad 20. Behandlingsfrågorna träder numera i förgrunden vid all straffverkställighet. Detta gäller i särskilt hög grad verkställigheten vid anstalter för ungdom. Med hänsyn härtill är det naturligt, att anstaltsgruppen för ungt klientel blir personalmässigt starkare organiserad än de ordinära anstaltsgrupperna — och detta icke endast till numerären utan även kvalitativt. Större krav med avseende på personliga kvalifikationer måste nämligen ställas på befattningshavarna inom ungdomsgruppen och stor omsorg nedläggas särskilt på valet av styresmän. Arbetet är också betydligt mer påfrestande och tröttande än vid anstalter med vanligt äldre klientel. Mot bakgrunden av dessa förhållanden föreslås att styresmännen vid de större slutna sidoanstalterna i Västerås och Uppsala inplaceras i en nyinrättad tjänstegrad som anstaltsdirektör i lönegrad 27 (föreståndare i lönegrad 23 vid anstalter av motsvarande storleksordning inom övriga anstaltsgrupper). Vidare rekommenderar utredningen, att styresmännen vid de andra slutna sidoanstalterna placeras som föreståndare i lönegrad 23 (lönegrad 21 inom övriga grupper). Koloniföreståndartjänsterna bör i likhet med motsvarande tjänster inom övriga anstaltsgrupper vara placerade i lönegrad 21. Beträffande tillsynspersonalen på Skenäs och Färjestaden föreslås en med Roxtuna och ungdomsvårdsskolorna överensstämmande lönesättning, vilket innebär, att uppsyningsmän och överkonstaplar erhåller ställning som tillsynsmän i lönegrad 18.

Vaktkonstaplarna på anstalter med ungdomsfängelseklientel bör erhålla tjänstetiteln vårdare. Härigenom får samtliga anstalter för ungdomsfängelseklientel en med avseende på lönegradsplaceringar och tjänstetitlar ensartad personalorganisation.

Förslag beträffande de särskilda anstalterna

Skenäs. Under de sexton år Skenäsanstalten varit i bruk, har den tidvis måst överbeläggas. Man har dessutom nödgats motta ett mer aggressivt och svårskött klientel, än det som anstalten ursprungligen var avsedd för. Anstaltsbyggnaderna har icke kunnat i tillfredsställande utsträckning underhållas och är numera icke i fullgott skick. En genomgripande renovering är därför nödvändig. I samband med denna bör också åtgärder vidtagas för de intagnas fördelning i smågruppsförläggningar. Det har nämligen visat sig, att anstaltsungdom icke i någon större utsträckning är påverkbar vid behandling i stora grupper. I modern anstaltsfostran har därför »den lilla gruppens princip» blivit vägledande. För att skapa förutsättningar för smågruppsbehandling och en mer intensiv individuell vård av klientelet föreslår utredningen, att varje vårdenhets skall omfatta 12 elever. Detta möjliggöres lämpligast och med minsta kostnader därigenom, att de redan befintliga tre elevpaviljongerna (med 30 platser i varje) så uppdelas, att varje paviljong ger utrymme för två elevgrupper med vardera högst 12 intagna. Grupperna, som i alla tre byggnaderna blir förlagda i skilda våningar, skall även behandlingsmässigt hållas åtskilda utom i arbete och vid vissa gemensamma förströelser. Varje våning innehåller för närvarande 1 personalrum och 15 elevrum. Vid den föreslagna omdisponeringen skulle sålunda uppstå ett överloppsutrymme motsvarande 3 rum per våning. Detta utrymme bör tagas i bruk såsom dagrum och utnyttjas för fritidsändamål. I en av elevpaviljongerna finns på nedre botten en avdelning, som inretts med sjuk- och isoleringsrum. Även denna avdelning kan emellertid utan avsevärd kostnad inrättas till bostadsförläggning efter de skisserade riktlinjerna.

Likartad utbildningsorganisation bör eftersträvas framför allt i fråga om de två anstalterna Roxtuna och Skenäs. I enlighet därmed bör vid Skenäsanstalten givas tillfälle till mekaniskt arbete, bil- och motorreparationsarbete, byggnadsarbete jämte inredningssnickeri samt trädgårdsarbete. Dessutom bör lantbruk alltjämt drivas vid Skenäs. Då Roxtunaanstalten saknar jordbruk, förutsättes att där intagna elever, som är lämpade för denna utbildningsgren, antingen omedelbart eller efter en kortare provotid i trädgårds- eller grovarbeten överföres till Skenäs, om förhållandena i övrigt medger det. Någon arbetsterapiavdelning torde icke vara erforderlig på Skenäs, enär elever med anpassningssvårigheter under någon tid kan omhändertagras på Roxtuna. Den mekaniska verkstaden på Skenäs, vilken nu har 16 platser, bör bibehållas men skäras ned till 12 platser. Snickeriverkstaden har likaledes 16 platser. Utbildningen, som för närvarande omfattar möbelsnickeri, föreslås få ändrad karaktär och bli inriktad på byggnadsar-

bete — dels byggnadssnickeri och dels egentligt byggnadsarbete. Antalet arbetsplatser bör beräknas till 12, därav 8 på verkstaden och 4 i ett ambulerande byggnadsarbetslag. Den befintliga verkstadslokalen är tillräcklig för ändamålet men behöver renoveras. Bil- och motorreparationsverkstaden föreslås få 12 platser. Utbildningen bör omfatta såväl reparations- som servicearbeten. En för samtliga verkstäder gemensam lektionssal kan iordningställas i en av elevpaviljongerna. Trädgårdsarbetet beräknas sysselsätta i medeltal 8 elever och jordbruksarbetet 20. En växthusanläggning om två växthus och ett förbindelsehus bör tillkomma. För handräckningsarbeten inom anstalten (eldning, köksarbete, expeditions- och biblioteksarbete, städning m. m.) beräknas åtgå 8 elever. Den yttre renhållningen (parkarbeten, snöskottning o. dyl.) skall ombesörjas av trädgårdsarbetarna.

Utredningen föreslår vidare, att en specialpaviljong bygges på Skenäs. Den avses skola fungera såsom mottagningsavdelning och bör även innehålla erforderligt antal sjuk- och isoleringsrum. Byggnaden föreslås förlagd till utkanten av paviljongbebyggelsen och inredd med 12 elevrum, fördelade med 4 på envar av mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningarna. Mottagningsavdelningen bör vid behov kunna förbindas med sjukrummen. Isoleringsavdelningen bör däremot anordnas så, att kontakt med de båda övriga avdelningarna förebygges. Förutom nämnda utrymmen bör byggnaden innehålla vaktrum samt ett rum för kuratorn, vilket vid behov skall kunna användas även av läkaren. Byggnaden bör omgärdas av nätstängsel.

Vid Skenäs föreligger f. n. en brist på 4 bostadslägenheter. Vid bifall till utredningens förslag i personalfrågan blir viss nybyggnad erforderlig. Utredningen föreslår, att 2 5-rumslägenheter (115 m²), 6 4-rumslägenheter (90 m²) och 8 3-rumslägenheter (65 m²) uppföres. Standardtillverkade typ-hus synes därvid böra komma till användning.

Ett av Skenäsanstaltens elevhus innehåller fyra kontorslokaler samt två andra för närvarande icke fullt utnyttjade rum. Dessutom finns inom de övriga elevhusen kontorslokaler för ytterligare fyra tjänstemän. Genom om-disposition av det nämnda utrymmet kan utan avsevärd kostnad lämpliga expeditionslokaler beredas såväl anstaltsgruppens som anstaltens egen administrativa personal.

Åtgärder måste, enligt vad byggnadsstyrelsen uppgivit, vidtagas på Skenäs för att trygga vattentillgången, som för närvarande är otillräcklig. Prov-pumpning av befintliga brunnar bör utföras och en ny brunn borrar. Först sedan dessa undersökningar verkställts, kan man avgöra vilka permanenta anordningar som erfordras för vattnets rening och distribution samt kostnaderna härför. Relativt omfattande åtgärder måste också, enligt byggnadsstyrelsens uppfattning, vidtagas för sanering av anstaltens yttre avloppsnät.

I det föregående har föreslagits att i varje elevpaviljong skulle förläggas två från varandra skilda elevgrupper med plats för 12 elever i varje. Befattningshavarna i uppfostrarställning vid anstalten har för närvarande endast begränsad möjlighet att ta individuell vård om eleverna. De arbetar nämligen med för stora grupper. Tillsynspersonalen omhänderhar sålunda

grupper om 20—30 elever. Utredningen föreslår därför, att i princip varje vårdare knytes till en enda elevgrupp. Han skall sålunda blott undantagsvis ha hand om andra elever, än dem som tillhör gruppen. Därigenom vinnes att han ingående kommer att lära känna gruppens alla elever och får möjlighet att påverka dem i önskad riktning. Vidare föreslås att en assistent och en tillsynsman tilldelas envar av de tre elevpaviljongerna på så sätt, att de gemensamt svarar för trivseln och ordningen inom paviljongen men samtidigt övar särskild tillsyn över var sin av paviljongens elevgrupper. Assistenten och tillsynsmannen blir sålunda föreståndare för var sin grupp. Assistenten skall dessutom fungera som paviljongchef. Assistent och tillsynsman får tjänstgöra för varandra vid dags- eller veckoledigheter. Skolundervisningen i allmänbildande ämnen bör ske paviljongvis och meddelas av assistenten. Fritidssysselsättningarna inom paviljongen skall organiseras och ledas av respektive gruppföreståndare och vårdare, medan de utomhus eller i gymnastiksalen bedrivna idrottsövningarna skall ledas paviljongvis av tillsynsmannen. Assistenten och tillsynsmannen bör sträva efter att uppnå god kontakt även med varandras grupper. Inom anstalten finns för närvarande en vakande och tre sovande nattvakter. Den relativa trygghet, som anordningen är avsedd att ge, uppväger enligt utredningens mening icke de avsevärda olägenheter, som är förenade med dylik tjänstgöring. För att erhålla mer sammanhängande tjänstefri tid har vaktkonstaplarna nu medgivits heldygns-tjänst. Tjänstgöringsschemat är delvis betingat av att tre vaktkonstaplar icke kunnat beredas tjänstebostäder inom anstalten och därför nödgats bo på avsevärt avstånd från Skenås. Den mest betydande olägenheten med det tillämpade systemet är, att nattvakten efter en ansträngande heldagstjänst icke kan väntas visa erforderlig vaksamhet. Utredningen föreslår i stället, att vid de allmänna avdelningarna nattetid skall tjänstgöra 2 vakande, patrullerande nattvakter men däremot icke några sovande. Dessutom skall 1 vakande vakt finnas i specialpaviljongen. Rörande vårdarpersonalens tjänstgöring i övrigt föreslås följande. Från elevernas uppstigning till klockan 9.30 skall 1 vårdare tjänstgöra inom varje elevgrupp. Under middagsrasten tjänstgör 1 vårdare per paviljong. Under övrig tid till klockan 17 bör samtliga vårdare vara tjänstgöringsfria utom 2, som avdelas för s. k. allmän tjänst, d. v. s. för transporter med elever till lasarett, tandkliniker, arbetsförmedlingar etc. eller för övervakning av och deltagande i utestädningsarbeten såsom gräsklippning och snöskottning. Under tiden klockan 17—21, vid vilken senare tidpunkt eleverna går till sängs, skall 1 vårdare tjänstgöra inom varje grupp och tillsyn över de intagna därjämte övas av assistent och tillsynsman. För lördagar—söndagar ändras schemat så, att vårdarna tjänstgör hos sina respektive grupper under all elevernas fritid, medan assistenter och tillsynsmän alternerar som paviljongföreståndare enligt viss turordning. Det sålunda skisserade schemat omfattar en sammanlagd tjänstgöringstid av 624 timmar per vecka för de sex öppna vårdavdelningarna, vilket efter 48 timmars arbetsvecka innebär behov av 13 vårdartjänster. Den föreslagna specialpaviljongen kräver — med hänsyn till behovet av vakande nattvakt —

en personal bestående av 1 tillsynsman, 4 vårdare och 1 kurator (kvinnlig). Den sistnämnda befattningshavaren förutsättes fullgöra minst halvtidstjänstgöring på specialpaviljongen, enär det är angeläget, att hon så snart som möjligt får tillfälle sätta sig in i elevernas enskilda angelägenheter. Specialpaviljongen skall förestås av tillsynsmannen.

Med hänsyn till yrkeslärarnas betydelsefulla uppgifter i vårdprogrammet måste — såsom i annat sammanhang föreslagits — dessa äga full yrkeslärarkompetens. Utredningen föreslår 1 yrkeslärare i lönegrad 20 vid envar av de tre verkstäderna. Ytterligare föreslås 1 biträdande yrkeslärare i lönegrad 18. Denne avses vara knuten till den mekaniska verkstaden men bör kunna fylla tillfälliga vakanser i andra verkstäder såväl på Skenäs som på Røxtuna. Bland Skenäsanstaltens nuvarande arbetsgrenar är trädgårdsbruket icke särdeles väl tillgodosett. Arbetet ledes av en icke trädgårdsutbildad befattningshavare. Endast kalljordsodling förekommer. I avsikt att infoga trädgårdsarbetet i den allmänna utbildningsplanen för anstaltens elever och i syfte att ge trädgårdsbruket en jämn elevbeläggning föreslås — förutom att växthus uppföres — att yrkesgrenen ställes under ledning av en kompetent lärare i trädgårdsskötsel, placerad i lönegrad 18. Den nuvarande jordbruksassistenten är placerad i lönegrad 20 men åtnjuter dessutom lönetilllägg med 630 kronor för år. Utredningen föreslår, att denna tjänst ändras till en befattning som lantbruksinspektör i lönegrad 22. För jordbrukets behov föreslås vidare 1 ladugårdsförmän i lönegrad 14 och 3 förmän i lönegrad 12, samtliga avlönade på fångvårdens stat.

Det är en allvarlig brist i Skenäsanstaltens nuvarande personalorganisation, att behovet av kvinnlig vårdpersonal hittills icke varit tillgodosett. Den enda kvinnliga befattningshavaren med vårdfunktion är för närvarande kuratorn. För att skapa trivsel och hematmosfär inom elevpaviljongerna är det önskvärt, att det kvinnliga inslaget i personaluppsättningen förstärkes. Utredningen föreslår, att anstaltens ekonomipersonal skall organiseras efter Røxtunas mönster och omfatta 1 husföreståndare i lönegrad 19, en biträdande husföreståndare i lönegrad 13 samt 2 ekonomibiträden i lönegraderna 6 och 7, samtliga kvinnor. Vidare föreslås att de båda husföreståndarna, utöver sina vanliga uppgifter, jämte en arvodesanställd kvinnlig befattningshavare (lämpligen hustrun till någon av de anställda) skall ägna omsorg åt var sin paviljong. Det är av stor betydelse, att sistnämnda tre kvinnliga tjänstemän — i mån av tid — sysselsätter sig med eleverna för att därigenom söka motsvara något av mödrainslaget i den naturliga familjeenheten.

Man kan utgå från, att den på Røxtuna verksamme psykologen blir överhopad med arbetsuppgifter på denna anstalt med tanke på dess svårbehandlade och komplicerade klientel. För att tillgodose de krav på psykologisk expertis, som övriga anstalter inom gruppen kommer att göra anspråk på, är det nödvändigt att anställa ytterligare en psykolog. Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som på Skenäs finns för en dylik tjänsteman (yrkesvägledning, gruppterapi m. m.), föreslår utredningen, att den nya psykologtjänsten förlägges till denna anstalt, med skyldighet för tjänsteinnehavaren att avlägga regelbundna besök vid gruppens övriga anstalter (utom Røxtuna).

Den föreslagna personalorganisationen framgår av följande sammanställning.

	Antal	Löne- grad		Antal	Löne- grad
fångvårdsdirektör	1	32	förman	3	12
fångvårdsinspektör	1	29	assistenter	3	23
psykolog	1	29	socialkurator	1	17
ingenjör	1	25	tillsynsman	4	18
kamrer	1	25	vårdare	17	12
kansliskrivare	1	15	husföreståndare	1	19
kontorist	1	13	biträdande husförestån-		
kanslibitråde	1	11	dare	1	13
biträde	1	rb	ekonomibitråde	1	7
biträde (telefonist)	1	rb	ekonomibitråde	1	6
lantbruksinspektör	1	22	maskinist	1	13
yrkeslärare	3	20	reparatör	1	12
biträdande yrkeslärare	1	18	bilförare	1	11
trädgårdsmästare	1	18			
ladugårdsförman	1	14		52	

Jämfört med nuvarande antal befattningshavare innebär förslaget en ökning med 13 tjänstemän. Av dessa faller emellertid 6 på den av anstaltsgrupperingen betingade omorganisationen och 5 på den nyinrättade specialpaviljongen.

Färjestaden. Bland de ynglingar, som döms till ungdomsfängelse, kan ofta en mindre grupp urskiljas, som har svårigheter att anpassa sig till förhållandena på en större öppen anstalt men ändå icke hör hemma inom den slutna vården. De särtingar det här gäller är sinsemellan mycket olika men har alla som regel antingen ett mer än normalt behov att hävda sin individualitet eller en benägenhet att undandra sig kamraternas uppmärksamhet. I båda fallen brukar vederbörande bli utsatta för andra intagnas ovilja. Ofta försöker de lösa sina konflikter genom att avvika från anstalten. För denna kategori av särpräglade elever vore det önskvärt, att en mindre förläggning kunde anordnas på något avstånd från centralanstalten. En annan kategori av elever, som lämpligen kunde tagas emot på en dylik förläggning, består av sådana, om vilka man på ett relativt tidigt stadium vågar förutsetta, att deras anstaltsvistelse kan komma att förkortas. Den teoretiska utbildningen skulle på en dylik förläggning kunna differentieras efter den intagnes fallenhet och begåvning. Den till anstaltsgruppen knutne psykologen bör vid regelbundna besök hjälpa de intagna att komma till rätta med sina personliga problem.

Utredningen har förhandlat om inköp av en tre kilometer från Skenäs, vid Färjestaden i Östra Husby socken belägen fastighet, registerbetecknad Björsätter med Färjestaden 1²². Fastigheten, som omfattar en areal av

16,3740 hektar, varav 6,0570 hektar utgör vattenområde, är bebyggd med ett större boningshus, trädgårdsmästarbostad, växthus och uthus. Huvudbyggnaden, som har två våningar, innehåller på nedre botten 4 sällskapsrum, hall, kök samt 2 enkelrum med toalett och bad. Övre våningen omfattar en avskild lägenhet om 2 rum och kök samt 8 mindre rum. Trädgårdsmästarbostaden består av 2 rum och kök samt hall. Huvudbyggnaden har nyligen renoverats och båda husen är i mycket gott skick. Fastigheten kan förvärfvas av staten för en köpeskilling av 150 000 kronor. Den är taxerad till 115 000 kronor. Från fastigheten kan visst mindre område försälgas till ägaren av en angränsande fastighet. Ehuru anläggningen strängt taget är alltför påkostad och inventiös för fångvårdens behov, skulle emellertid ett förvärfv vara ekonomiskt fördelaktigt med hänsyn till fastighetens läge nära Skenäs. De intagnas antal föreslås maximerat till 13. De kan sysselsättas med vägföretag i trakten eller med arbete i Kolmårdenskogarna på andra sidan Bråviken. Anläggningen kan administreras från Skenäs. Mat och andra förnödenheter kan transporteras därifrån. Detta innebär, att personalen kan inskränkas till att omfatta 1 tillsynsman i lönegrad 18, 1 förste förman i lönegrad 14 och 2 vårdare i lönegrad 12. Förste förmannen skall tjänstgöra som arbetsledare i skogs- och grovarbete. Några personalbostäder behöver icke byggas.

Hildero. De på Hildero intagna eleverna har i stigande utsträckning lyckats erhålla arbetsplacering utanför anstalten. Det förekommer nu endast undantagsvis, att någon elev sysselsättes inom kolonien. I anledning härav synes koloniens personaluppsättning kunna reduceras från nuvarande 5 1/2 (halvtidsanställd kurator) till 4 befattningshavare. Personalen skulle efter reduktionen bestå av 1 föreståndare i lönegrad 21, 1 biträdande husföreståndare i lönegrad 13, 1 vårdare i lönegrad 12 och 1 ekonomibiträde i lönegrad 8. Verksamheten vid anstalten bör även i fortsättningen bygga på förtröendepincipen och endast relativt välartade elever beredas förmånen att vistas där. Det är avsett, att anstalten även skall tjäna som övergångshem för skötsamma intagna, hemmahörande i södra Sverige.

Övergångshem i Stockholm och Göteborg. Björkahemmet har som övergångshem för ungdomsfängelseklientelet visat sig fylla en värdefull uppgift. Då hemmet saknar vanlig anstaltskaraktär, har det ur vårdsynpunkt verkat välgörande på de visserligen många gånger labila men dock i stort sett välartade elever, som fått vistas där. Utredningen föreslår, att hemmet bibehålles med tillsvidare oförändrat antal anställda (ej statsanställda). Om man i framtiden skulle nödgas upphöra med verksamheten vid hemmet, bör ersättning för detsamma anskaffas i Stockholm eller i stadens omedelbara närhet.

Det har förut visat sig vara angeläget, att ett liknande övergångshem anordnas i Göteborg. Utredningen vill därför förordna, att medel anslås till anskaffande av en för ändamålet lämplig fastighet i Göteborg eller i dess

närmaste omgivningar, där ungdomsfängelseelever hemmahörande i göteborgstrakten kan omhändertagas någon tid före provutskrivningen för att på ett smidigt sätt successivt omställas från anstaltstillvaron till ett liv i frihet. Med hänsyn till att övergångshemmen ännu icke kan anses ha lämnat försöksstadiet, är det lämpligt, att man prövar sig fram även i fortsättningen för att söka finna de mest ändamålsenliga formerna för verksamheten. Det vore ur denna synpunkt välbetänkt, om man i första hand försökte hyra en lämplig fastighet, helst av villakarakär. Skulle detta icke låta sig göra på grund av nuvarande läge på hyresmarknaden, får man inrikta sig på att köpa. Utredningen rekommenderar, att man söker tillgodogöra sig erfarenheterna från de inackorderingshem, som godtemplarorden upplåtit för ungdomsvårdsskoleelever m. fl. Dessa hem förestås av äkta makar, som för sitt arbete åtnjuter fri bostad och fritt vivre. Vidare finns heltidsanställt ekonomibiträde. Utredningen föreslår, att göteborgshemmet organiseras på samma sätt. Det synes dock vara motiverat, att en icke alltför obetydlig kontantersättning utgår till föreståndarparet. Man kan nämligen antaga, att det blir ett tämligen avancerat klientel, som kommer att bo på elevhemmet i Göteborg.

Roxtuna. I den för Roxtunaanstalten fastställda personalstaten bör göras den ändringen, att 1 förste läkare — såsom förut berörts — tillkommer med hänsyn till överläkarens nya funktion såsom psykiater för anstaltsgruppens hela klientel. Vidare bör överläkaren för psykiatrisk rådgivning vid Skenäsanstalten erhålla ett årsarvode av 4 000 kronor. Då omläggningen av räkenskapsgöromålen i anledning av anstaltsgrupperingens genomförande endast i mindre grad påverkar arbetsuppgifterna för den på Roxtuna tjänstgörande bokhållaren, har utredningen — med hänsyn till vikten av att överläkaren så mycket som möjligt får ägna sig åt det egentliga vårdarbetet — icke funnit skäl föreslå en ändring av denna befattningshavares tjänsteställning. I den för Roxtuna fastställda personalplanen saknas telefonist och reparatör. Eftersom dessa tjänster är oundgängligen nödvändiga för anstalten föreslås, att organisationen utökas med en telefonist i reglerad befördringsgång och en reparatör i lönegrad 12.

För förste läkaren och reparatören måste bostäder uppföras.

Anstalter för ordinärt ungdomsklientel. Anstalterna i Uppsala och Västerås, som är inrättade i ålderdomliga men moderniserade lokaler av cellfängelsetyp, är belägna inne i respektive städer, där de hindrar utvidgningsbehovet för andra statliga ändamål. Med tanke på den nuvarande bristen på platser inom fångvården tvingas man emellertid räkna med, att de båda anstalterna alltjämt måste bestå en tid framåt, även om det måste anses högst angeläget, att i varje fall Uppsalaanstalten, så snart omständigheterna medger, friställes.

Beträffande Uppsalaanstalten vill utredningen föreslå följande. För att man skall kunna utnyttja samtliga 48 platser, bör 3 av de 6 isoleringscel-

lerna omändras till rum för häktade. Redogörarassistenten bör utgå ur organisationen med anledning av gruppindelningen, och de kamerala göromålen skall ombesörjas av en kansliskrivare. Med hänsyn till den ändrade dispositionen av anstalten bör assistenttjänsten för lärar- och fritidsverksamhet kunna utgå, varvid medel i stället föreslås beräknade till arvode åt deltidsanställda fritidsledare. Av samma skäl anser utredningen, att vakande tillsynspersonal nattetid kan reduceras från 3 till 2, vilket medför att 2 vaktkonstapeltjänster kan indragas. Nu utgående arvode till anstaltsläkare har beräknats med utgångspunkt från att denne även skall fungera som rådgivande psykiater vid anstalten. Denna sistnämnda funktion skall nu övertagas av anstaltsgruppens psykiater, i samband varmed arvodet till anstaltsläkaren i motsvarande mån bör nedsättas.

Anstalten i Ystad bör bibehållas med oförändrad organisation, bortsett från att den ena av de 2 tjänsterna som vaktfru kan nedflyttas till en ekonomibiträdesbefattning i lönegrad 7 för uppnående av överensstämmelse med förhållandena på övriga anstalter för ungt klientel. Enär kolonien Hildero icke längre skall vara kassaansluten till anstalten i Ystad, och tillsyn över kolonien icke heller längre skall utövas därifrån, föreslås, att kontorsbiträdestjänsten vid anstalten i Ystad skall utgå ur organisationen och att särskilt arvode till föreståndaren vid sistnämnda anstalt icke skall beräknas för tillsyn över kolonien. Då arbetet på konfektionsverkstaden vid denna anstalt slagit väl ut, bör verkstaden alltjämt få bestå.

Anstalten i Nyköping bör erhålla förbättrade utbildningsmöjligheter genom utvidgning och upprustning av dess trånga och även i övrigt otillfredsställande verkstäder för mekaniska arbeten och snickeri. Då anstalten icke längre skall utgöra mottagningsavdelning, kan kontorsbiträdestjänsten, vars innehavare väsentligen ägnat sig åt utskrift av verkställighetsberättelser jämlikt 56 § verkställighetslagen, utgå ur organisationen. Av samma skäl bör särskilt arvode till läkare för företagande av dylika undersökningar icke längre beräknas. Även kroppssjukläkararvode torde kunna nedsättas. Den yrkesvägledande verksamhet, som i viss utsträckning av psykotekniska institutet bedrivits vid denna anstalt, bör upphöra och yrkesvägledning i fortsättningen meddelas av den till anstaltsgruppen knutne psykologen.

Med hänsyn till att specialanstalten Røxtuna icke kan motta andra intagna än sådana som dömts till ungdomsfängelse föreslås, att de 6 platser på sinnessjukavdelningen vid fångvårdsanstalten i Malmö, vilka disponerats för ungdomsfängelseklientel, i fortsättningen skall utnyttjas för akuta fall bland övriga på ungdomsgruppens anstalter intagna.

Beträffande personalfrågorna kan ytterligare följande framhållas. För det kamerala arbetet vid de slutna sidoanstalterna (utom Røxtuna) bör användas kontorspersonal. För vårdarbetets effektiva bedrivande är det angeläget, att styresmännen vid anstalterna för ungdomligt klientel i högre grad än kollegerna vid andra anstalter avlastas ekonomiska och kamerala ärenden. Det är sålunda nödvändigt att erhålla kvalificerad personal för dessa uppgifter. Utredningen föreslår därför, att det kamerala arbetet vid de större,

slutna sidoanstalterna (utom Roxtuna) utföres av kansliskrivare (kansli-biträden vid vanliga anstalter) och vid de mindre, slutna anstalterna av kontorister (biträden i reglerad befordringsgång vid andra anstalter). 1954 års riksdag har beslutat, att en dagkonstapeljänst vid Västeråsanstalten skall uppflyttas till överkonstapelgrad, och utredningen vill nu föreslå, att detsamma skall gälla för dagkonstapeljänsterna vid anstalterna i Nyköping, Uppsala och Ystad.

I fråga om personaluppsättningen vid tidigare nämnda anstalter och föreslagna kolonier hänvisas till följande uppställning.

	Antal	Löne- grad		Antal	Löne- grad
U p p s a l a			yrkesmästare	2	14
anstaltsdirektör	1	27	överkonstapel	2	14
yrkesmästare	1	18	kontorist	1	13
socialkurator	1	17	vaktkonstapel	10	12
yrkesmästare	1	16	vaktfru	1	10
kansliskrivare	1	15	ekonomibiträde	1	7
yrkesmästare	2	14		<u>19</u>	
överkonstapel	2	14			
vaktkonstapel	15	12	Y s t a d		
vaktfru	1	10	föreståndare	1	23
biträde	1	rb	yrkesmästare	1	18
ekonomibiträde	1	7	socialkurator	1	17
	<u>27</u>		yrkesmästare	2	14
V ä s t e r å s			överkonstapel	3	14
anstaltsdirektör	1	27	kontorist	1	13
assistent	1	22	vaktkonstapel	12	12
yrkesmästare	1	18	vaktfru	1	10
socialkurator	1	17	ekonomibiträde	1	7
kansliskrivare	1	15		<u>23</u>	
yrkesmästare	2	14			
överkonstapel	2	14	En var av fyra		
vaktkonstapel	12	12	kolonier		
vaktfru	1	10	föreståndare	1	21
biträde	1	rb	yrkesmästare	1	16
ekonomibiträde	1	7	yrkesmästare	1	14
	<u>24</u>		överkonstapel	1	14
N y k ö p i n g			vaktkonstapel	2	12
föreståndare	1	23	ekonomibiträde	1	8
socialkurator	1	17		<u>7</u>	

I fråga om arbetsledarnas löneställning anmärkes att den blir beroende av sysselsättningens art.

Kostnadsberäkningar

Skenäs. Byggnadsstyrelsen har låtit upprätta skissritningar till de ifråga-
varande om- och nybyggnadsarbetena. Med utgångspunkt från de upprät-
tade skisserna har byggnadsstyrelsen beräknat kostnaderna för upprustning
av Skenäsanstalten till följande belopp:

Bostadspaviljong 1, ombyggnad och renovering	80 000
Bostadspaviljong 2, » » »	125 000
Bostadspaviljong 3, » » »	100 000
Mekanisk verkstad, » » »	45 000
Snickeriverkstad, » » »	23 000
Bil- och motorreparationsverkstad, nybyggnad	160 000
Växthusanläggning, två växthus med förbindelsehus, nybyggnad ...	110 000
Mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelning, nybyggnad inklusive in- hägnad	330 000
Nya personalbostäder	
Två lägenheter om vardera ca 115 m ²	140 000
Sex » » » » 90 »	345 000
Åtta » » » » 65 »	380 000
Vägar, planering och ytterbelysning	73 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	285 000
Vattenundersökning m. m.	20 000
Två reningsverk samt pumpstation	225 000
Arvoden, administration och oförutsett	359 000
Summa kronor	2 800 000

För inredning och utrustning av Skenäs har beräknats följande belopp:

Bostadspaviljonger 1, 2 och 3 sammanlagt	30 000
Bil- och motorreparationsverkstad	33 000
Mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelning	22 000
Summa kronor	85 000

Byggnadskostnaderna samt kostnaderna för inredning och utrustning vid
Skenäs uppgår sålunda sammanlagt till 2 885 000 kronor.

I avvaktan på resultatet av undersökningarna beträffande vattentillgången
har några kostnader för tillgodoseende av vattenbehovet icke upptagits i
föregående sammanställning.

Roxtuna. Kostnaderna för två nya bostadshus vid Roxtuna har beräknats
till följande belopp:

En försteläkarbostad, inklusive yttre ledningar och planering.....	140 000
En bostad för reparatör, inklusive yttre ledningar och planering	55 000
Summa kronor	195 000

Byggnadskostnaderna vid Skenäs och Røxtuna samt kostnaderna för inredning och utrustning vid Skenäs uppgår sålunda till sammanlagt (2 800 000 + 195 000 + 85 000) 3 080 000 kronor.

Färjestaden. Köpeskillingen för förvärfv av Färjestadskolonien upptages till 150 000 kronor och inventarier för kolonien till 30 000 kronor.

Övergångshem och övriga kolonier. I nuvarande läge kan inga beräkningar göras beträffande kostnaden för förvärfv av övergångshem och kolonier. Möjligen kan man räkna med att få hyra lämplig fastighet till övergångshem och utan kostnad överta befintliga kolonier.

Driftkostnader. De ökade årliga personalkostnaderna framgår av följande uppställning.

S k e n ä s

Tjänsteförändringar:

- 1 direktör 27 — fångvårdsdirektör 32
- 1 assistent 22 — kamrerare 25
- 1 assistent 20 — lantbruksinspektör 22
- 1 assistent 20 — 23
- 1 uppsyningsman 18 — tillsynsman 18
- 1 uppsyningsman 16 — tillsynsman 18
- 1 överkonstapel 14 — tillsynsman 18
- 2 yrkesmästare 18 — yrkeslärare 20
- 1 yrkesmästare 14 — yrkeslärare 20
- 1 yrkesmästare 14 — biträdande yrkeslärare 18
- 1 vaktkonstapel 12 — trädgårdsmästare 18
- 1 vaktkonstapel 12 — ladugårdsförfman 14
- 1 köksföreståndare 12 — biträdande husföreståndare 13
- 10 vaktkonstaplar 12 — vårdare 12
- 1 arbetare i statens tjänst — förfman 12
- 2 vaktkonstaplar 12 — förfmän 12

Personalökning:

- 1 fångvårdsinspektör 29
- 1 psykolog 29
- 1 ingenjör 25
- 2 assistenter 23
- 1 husföreståndare 19
- 1 kansliskrivare 15
- 1 kontorist 13
- 1 biträde rb
- 1 tillsynsman 18
- 7 vårdare 12

Personalminskning:

- 1 vaktkonstapel (dagkonstapel) 12
- 3 arbetare i statens tjänst

Skenäskolonien

Personalökning:

1 tillsynsman 18

1 förste förman 14

2 vårdare 12

Roxtuna

Personalökning:

1 förste läkare 31

1 reparatör 12

1 biträde rb (telefonist)

Västerås

Tjänsteförändringar:

1 direktör 27 — anstaltsdirektör 27

1 assistent 20 — kansliskrivare 15

Uppsala

Tjänsteförändringar:

1 direktör 27 — anstaltsdirektör 27

1 assistent 22 — kansliskrivare 15

1 vaktkonstapel (dagkonstapel) 12 — överkonstapel 14

Personalminskning:

1 assistent 20

2 vaktkonstaplar 12

Nyköping

Tjänsteförändringar:

1 föreståndare 22—23

1 vaktkonstapel (dagkonstapel) 12 — överkonstapel 14

1 vaktkonstapel 12 — kontorist 13

Personalminskning:

1 biträde rb

Ystad

Tjänsteförändringar:

1 föreståndare 22 — 23

1 assistent 20 — kontorist 13

1 vaktkonstapel (dagkonstapel) 12 — överkonstapel 14

1 vaktfrau 10 — ekonomibiträde 7

Personalminskning:

1 biträde rb

Hildero

Tjänsteförändringar:

1 föreståndare 19 — 21

1 vaktkonstapel 12 — vårdare 12

Personalminskning:

1 överkonstapel 14

1 kurator

Uppsalakolonien

Personalökning:

1 föreståndare 21

1 yrkesmästare 16

1 yrkesmästare 14

1 överkonstapel 14

2 vaktkonstaplar 12

1 ekonomibiträde 8

Nyköpingskolonien

Personalökning:

Lika med Uppsalakolonien.

Ystadskolonien

Personalökning:

Lika med Uppsalakolonien.

Förenämnda förslag medför en ökning i personalkostnaderna av 419 332 kronor. Härtill kommer kostnaderna för arvoden och särskilda ersättningar, vilka förändras på följande sätt.

	Ökning	Minskning
Arvode till överläkaren å Roxtuna	4 000	
Ersättning för läkarvård enligt provinsialläkartaxan:		
Uppsalakolonien	300	
Nyköpingskolonien	300	
Ystadskolonien	300	
Arvoden till fritidsassistenter	5 000	
Tillfällig skrivhjälp vid slutna anstalter	3 000	
Arvode till paviljongbiträde å Skenäs	2 400	
Ersättning till läkare för undersökning jämlikt 56 § straffverk-		
ställighetslagen		4 000
Ersättning för yrkesrådgivning åt ungdomsfängelse ådömda .		10 700
Arvoden för tillsyn av kolonier:		
Hildero		360
Västeråskolonien		360
Justering av vissa läkararvoden		3 000

Förslagen rörande arvoden och särskilda ersättningar medför en kostnadsminskning av 3 120 kronor.

Ökningen av de årliga personalkostnaderna (bortsett från vikariekostnader) för lönegradsplacerade och arvodesavlönade befattningshavare uppgår alltså till sammanlagt (419 332 — 3 120) 416 212 kronor.

Om de tre kolonierna kan anordnas inom ramen för nuvarande koloniorganisation, begränsas ökningen av avlöningskostnaderna till ca 200 000 kronor.

De löpande fasta omkostnaderna beräknas öka med ca 100 000 kronor. (Häri ingår ett till 10 000 kronor beräknat belopp för reseersättning till anstaltsgruppens tjänstemän.) Om redan befintliga kolonier kan tagas i anspråk, begränsas ökningen av dessa omkostnader till ca 30 000 kronor. De löpande rörliga omkostnaderna ökar icke, eftersom utredningens förslag bygger på oförändrat antal intagna. Kostnaderna för driften av övergångshemmen blir helt beroende av den form som väljes för verksamhetens drivande (björkahemstypen, godtemplarhemstypen) och kan därför icke här anges. Det blir emellertid under alla förhållanden frågan om jämförelsevis obetydliga belopp.

Utredningens expert, byråchefen S. Blom, har enligt betänkandet i vissa frågor rörande arbetsorganisationen och personaluppsättning vid verkstäderna anfört avvikande mening.

Yttranden

Över fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för fångvårdens ungdomsklientel har yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, Göta hovrätt, fångvårdsstyrelsen (som bifogat utlåtanden från anstaltsnämnderna vid anstalterna i Västerås, Uppsala, Ystad och å Hildero, styresmännen vid anstalterna i Västerås, Uppsala, Nyköping, Ystad och å Hildero, överläkaren vid Roxtuna, anstaltsläkaren vid anstalten i Uppsala samt företagsnämnderna vid anstalterna i Västerås, Ystad och Nyköping), ungdomsfängelsenämnden, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, statens organisationsnämnd, statens lönenämnd, svenska fångvårdssällskapet, föreningen tjänstemän inom kriminalvården, Sveriges fångvårdsmannaförbund, svenska psykiatriska föreningen, rättspsykiatriska föreningen och svensk kuratorsförening. Av de sålunda avgivna yttrandena, som mer eller mindre utförligt behandlar detaljfrågor, återges i det följande allenast synpunkter av större vikt.

Utredningens förslag har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissorgan. Erinringar mot utredningens förslag i skilda hänseenden har emellertid framförts av ett flertal remissorgan. Mot en lösning av frågan om anstaltsvården för nu ifrågavarande klientel på grundval av föreliggande utredning har statskontoret uttalat sig.

Vad först angår frågan om s ä r b e h a n d l i n g a v d e t y n g r e k v i n n l i g a f å n g k l i e n t e l e t anför *ungdomsfängelsenämnden*, att under de

fem sistförflutna åren sammanlagt 21 kvinnor dömdes till ungdomsfängelse. Dessa har undergått straffet på fångvårdsanstalten i Växjö, där behandlingen torde vara i huvudsak densamma för ungdomsfängelseklientelet som för övriga kvinnliga fångar. Detta är oförenligt med ungdomsfängelselagen. Nämnden anser, att åtminstone så mycket bör göras för avhjälpande av missförhållandena, att för ungdomsfängelseklientelet avdelas en tjänsteman med kurators kompetens, med uppgift att svara för att vården sker enligt de för ungdomsfängelset i övrigt gällande normerna.

Enligt vad *socialstyrelsen* under hand erfarit är för närvarande ett 30-tal kvinnor i åldern under 25 år intagna på Växjöanstalten, varav dock icke alla tillhör fångvårdsklientelet. Denna anstalt är otidsenlig och överhuvudtaget icke längre lämpad såsom fångvårdsanstalt. Det är därför särskilt beklagligt, att man alltjämt är hänvisad till att där inta det unga kvinnliga fångvårdsklientelet. Styrelsen anser, att en utredning snarast bör verkställas i fråga om anstaltsbehandlingen av även det kvinnliga ungdomsklientelet inom fångvården.

Vad beträffar anstaltsresurserna m. m. inom ungdomsfängelseorganisationen uttalar *riksåklagarämbetet*, att dessa genom tillkomsten av Røxtunaanstalten i förening med den föreslagna utvidgningen och omändringen av anstalten Skenäs synes bli fullgoda. Ämbetet vill uttrycka sin tillfredsställelse över att härigenom det hittillsvarande krisläget beträffande detta ungdomsklientel övervinnes. I detta sammanhang må beträffande platsbehovet understrykas utredningens uttalande, att man måste räkna med, att upprustningen av ungdomsanstalterna kommer att medföra att domstolarna i större utsträckning än hittills kommer att anlita reaktionsformen ungdomsfängelse. Det är känt, att domstolarna under senare år ej sällan tvekat att tillgripa ungdomsfängelse, oaktat denna reaktionsform framstått såsom befogad, endast på grund av att anstaltsresurserna icke varit tillfredsställande. Enligt ämbetets mening har man med hänsyn härtill anledning att vid ett genomförande av förslaget räkna med ett större behov av platser inom ungdomsanstaltsorganisationen än det som i dagens läge föreligger.

Fångvårdsstyrelsen anför, att de gynnsammaste erfarenheterna av öppen anstaltsvård för ungdomsfängelseklientel har gjorts vid de små frigångshemmen Hildero och Björka. När man nu skall öka den öppna anstaltsvårdens användning, är det därför mera rationellt att tillföra organisationen flera små anstaltsenheter av denna typ än att ytterligare bygga ut Skenäs.

Den föreslagna öppna anstaltsorganisationen kan icke få full kapacitet förrän efter en ganska lång övergångstid. Ombyggnadsarbetena på Skenäs tar lång tid i anspråk, och vid inrättandet av de nya frigångshemmen får man av hänsyn till effektiviteten icke gå brådstörtat fram. Då det nuvarande läget innebär, att nära två tredjedelar av eleverna är intagna på slutna anstalter, är det därför oundgängligt att under övergångstiden bibehålla en av de nuvarande slutna anstalterna för verkställighet av ungdomsfängelse. Detta är att föredraga framför att lämna frågan öppen med de risker som

detta innebär för att man skulle tvingas att sammanföra ungdomsfängelse-elever med vanligt fångsklientel på olika anstalter. Styrelsen föreslår därför, att Ystadsanstalten i sin helhet får fungera som ungdomsanstalt men att anstalterna i Uppsala och Nyköping snarast möjligt avvecklas som ungdomsanstalter. Ystadsanstalten bör därvid ombyggas och moderniseras.

Ungdomsfängelsenämnden anser, att en ytterligare utbyggnad av de egentliga ungdomsanstalterna utöver vad nu förslagits icke gärna bör ifrågakomma.

Beträffande intagningen i ungdomsanstalt anför nämnden:

Till intagning i dessa väl utrustade och kostsamma anstalter böra såsom ungdomsfängelselagen förutsätter icke dömas andra än sådana ungdomar, om vilka det efter omsorgsfull undersökning, grundad även på kännedom om ungdomsfängelsets metoder och möjligheter, kan antagas att de äro i behov av och mottagliga för den behandling som där gives. Att man på detta »förbättringsbara» klientel nedlägger relativt stora kostnader och ett betydande arbete torde ur samhällets synpunkt vara enbart gagneligt. Det vore enligt nämndens uppfattning olyckligt om de ökade resurser, som ställas till ungdomsanstalternas förfogande enligt redan beslutade och nu föreslagna reformer, skulle förleda till en utvidgad, mer eller mindre schablonmässig tillämpning av ungdomsfängelselagen.

Nämnden anför vidare, att ungdomsfängelset icke är och icke bör vara en uteslutande anstaltsbetonad form av kriminalvård. De anstalter, som nu kan väntas bli disponibla i den utformning som planerats — Røxtuna och Skenäs —, måste utan varje tvekan betraktas som nödvändiga men för att fullfölja och befästa anstaltsvårdens resultat fordras ett omfattande och krävande eftervårdsarbete. På detta ligger enligt nämndens uppfattning lika stor vikt som på anstaltsverksamheten.

Medicinalstyrelsen fäster särskild vikt vid att hela det till ungdomsfängelse dömda klientelet kan få en enhetlig behandling. Skenäs samt Røxtuna med därtill anslutna kolonier och utslussningshem kan nämligen förväntas vara tillfyllest för detta klientel och medge en god differentiering olika kategorier emellan. Särskilt kommer det att underlätta behövliga omflyttningar, att organisationen av elevernas arbete förslagits bli likartad på de båda moderanstalterna.

Proportionen mellan antalet slutna och öppna ungdomsfängelseplatser förefaller enligt *svenska fångvårdssällskapets* uppfattning icke motsvara behovet, även om de förbättrade behandlingsresurserna kommer att medföra minskat behov av slutna platser i jämförelse med nuvarande situation. Mot f. n. 100—110 slutna platser kommer enligt förslaget att svara 10 på Røxtuna. En så kraftig minskning av antalet slutna vårdplatser finner sällskapet icke försvarlig och vill därför föreslå, att ytterligare ett antal slutna platser reserveras för elever, som icke är mogna för öppen vård. Därvid synes möjligheter böra beredas Skenäsanstalten att själv omhänderta de elever, som avviker därifrån, förslagsvis genom uppförandet av en slutna paviljong vid denna anstalt. Tänkbart vore kanske också att i fortsättningen utnyttja t. ex. Nyköpingsanstalten — efter upprustning, särskilt beträffande arbetsdriften — för detta ändamål.

Beträffande yrkesutbildningen vill sällskapet framhålla önskvärdheten av att de mer intellektuellt betonade intagna bland såväl ungdomsfängelseklientelet som yngre straff- och fängelsefångar beredes möjlighet till för dem lämpad sysselsättning och undervisning. Förslagsvis kunde en handelsskola under en yrkeslärares ledning anordnas vid en anstalt för vardera kategorien.

Frågan om att skapa visst reservutrymme inom ungdomsfängelseorganisationen har föranlett vissa uttalanden. Sålunda anför *riksåklagarämbetet*, att det synes tveksamt, huruvida det reservutrymme, som enligt förslaget avses skola finnas tillgängligt inom de förutvarande ungdomsanstalterna, kommer att visa sig tillräckligt.

Liksom utredningen anser *fångvårdsstyrelsen* det möjligt, att ett ökat platsbehov kan komma att inträda dels genom att domstolarna i växande utsträckning dömer till ungdomsfängelse, dels genom att barnkullarna blir större. I ett sådant läge bör man icke tillgripa reservplatser på anstalter för till tidsbestämt straff dömda. I stället bör man pröva sig fram med nya små anstaltsenheter av öppen typ (eventuellt förläggningar för pionjärarbeten). Härtill kommer möjligheten att genom förstärkning av eftervårdsorganisationen söka nedbringa anstaltstidens längd.

Svenska fångvårdssällskapet vill betona, att utredningens förslag om reservutrymme för ungdomsfängelseklientelet på anstalter för straff- och fängelsefångar säkerligen icke skulle utfalla lyckligt. En sammanblandning av dessa båda kategorier på samma anstalt bör under inga förhållande ske. Erfarenheten torde ha visat, att en sådan anordning skapar stark irritation bland de intagna, inte minst genom de jämförelser, som då aktualiseras beträffande anstaltstidernas längd vid tidsbestämda straff och ungdomsfängelse.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården anser sig ha all anledning att kraftigt understryka, att någon sammanblandning av ungdomsfängelsegruppen och övrigt ungt klientel icke får äga rum. Erfarenheten har nämligen visat, att en tidigare sammanblandning någon tid av grupperna vid ungdomsanstalten i Uppsala var olämplig i flera avseenden, icke minst med tanke på ungdomsfängelseklientelet ytterst stora känslighet och irritation med avseende på långvarigheten av anstaltsvistelsen vid straff bestämda till tiden och dom till ungdomsfängelse. Därest reservutrymmen anses behövas för de till ungdomsfängelse dömda, vill föreningen föreslå, att en av anstalterna för ordinärt ungdomsklientel helt övergår till ungdomsfängelsegruppen och därvidlag synes Nyköpingsanstalten vara lämpligast, då en omställning torde vara lättast att verkställa på denna mindre och välbelägna anstalt.

Vad beträffar frågan om sammanförande av de yngre åldersgrupperna av det ordinära fångklientelet till gemensamma anstalter vill *riksåklagarämbetet* erinra därom, att man åtminstone viss tid framåt måste räkna med att inom organisationen motta även ungdomar i åldern under 18 år. Socialvården har ännu icke till sitt

förfogande sådana resurser, att den kan omhänderta hela brottsklientelet inom sistnämnda åldersgrupp. Under det halvår, som 1952 års lagstiftning om påföljd för brott av underårig varit i tillämpning, har sålunda, sedan socialstyrelsen förklarat sig sakna resurser för ett rationellt omhändertagande av vederbörande, två 17-åringar dömts till långvariga frihetsstraff.

Den föreslagna avgränsningen mot övrigt fångklientel synes enligt *Göta hovrätt* vara väl avvägd. Ytterligare ett skäl för att stanna vid den av utredningen valda åldersgränsen är, att gruppen eljest skulle bli alltför omfattande. Såsom utredningen anfört torde det vara lämpligt, att i stor utsträckning samma vårdformer tillämpas för de yngre åldersgrupperna av det ordinarie fångklientelet som för dem, som undergår ungdomsfängelse.

Beträffande den föreslagna organisationen för omhändertagande av det yngre, till tidsbestämt straff dömda klientelet har *medicinalstyrelsen* intet att erinra. Styrelsen vill endast understryka önskvärdheten av att erforderligt antal kolonier kommer till stånd.

Utredningens förslag i nu förevarande del, vilket enligt *socialstyrelsen* otvivelaktigt innebär en avsevärd förbättring jämfört med gällande förhållanden, anser sig styrelsen kunna tillstyrka, då styrelsen utgår ifrån att särbehandlingen av de till tidsbestämt frihetsstraff dömda ungdomarna endast skall fungera under en övergångstid.

Enligt *fångvårdsstyrelsens* mening är det önskvärt att avdela särskilda anstalter för unga intagna, som dömts till tidsbestämt straff, men detta bör ske endast under två viktiga förutsättningar. Den ena förutsättningen är, att anstalterna har fullt tillfredsställande resurser för yrkesutbildning och klientelet sysselsättning i övrigt, att organisationen erbjuder goda differentieringsmöjligheter såväl mellan anstalterna som inom varje särskild anstalt samt att personalen är tillräckligt stor och väl kvalificerad för ungdomsvård. Den andra förutsättningen är, att man icke, på sätt utredningen föreslagit, till dessa anstalter schematiskt överför samtliga straff- och fängelsefångar under en viss ålder utan använder anstalterna endast för sådana dömda, som med hänsyn till strafftidens längd och personliga förhållanden är i behov av särskild utbildning och vård, dock ej för dem som kräver medicinsk specialvård eller eljest bör utskiljas från övriga ungdomar.

Bland de unga straffångarna och fängelsefångarna finns åtskilliga med kort strafftid och ringa eller ingen tidigare belastning, men flertalet utgöres av personer med tämligen lång strafftid, vilka tidigare undergått anstaltsbehandling, ej sällan på ungdomsanstalt. Den 1 januari 1955 fanns på fångvårdens anstalter 215 straffångar och fängelsefångar, som vid straffets början ej fyllt 22 år. Av dessa hade 107 förut undergått frihetsstraff en eller flera gånger (därav 63 ungdomsfängelse); dessutom hade (utöver de 107) 32 varit intagna i ungdomsvårdsskola. Endast 74 hade ej varit på anstalt tidigare. Av samtliga 215 hade 21, varav 2 straffångar, kortare strafftid än tre månader; endast en av dem hade förut varit på anstalt (ungdomsvårdsskola). Av de övriga hade 31 en strafftid av tre till fem månader; 20 av dem hade tidigare varit på anstalt. Bland de återstående 163 — alla med minst

sex månaders strafftid — fanns 118, som tidigare varit på anstalt en eller flera gånger; strafftidens längd för dessa 163 utgjorde:

beträffande 77	6—11 månader	beträffande 1	5 år
» 53	1 intill 2 år	» 1	6 år
» 14	2 intill 3 år	» 1	7 år
» 7	3 intill 4 år	» 1	10 år
» 6	4 intill 5 år	» 2	livstid

Det är således fråga om ett klientel, som är mycket heterogent beträffande såväl strafftidens längd som tidigare belastning. De egentliga korttidarna av vilka de flesta är dömda för militärbrott, rattfylleri och lindriga våldsbrott, tages för närvarande in direkt på kolonier i olika delar av landet. Enligt styrelsens mening bör man förfara på samma sätt även i fortsättningen.

För dem som har mellan tre och sex månaders strafftid medger strafftidens längd i regel icke, att de sammanföres till specialanstalter. Inom långtidsklientelet finns dels några ostraffade, som icke bör sammanföras med mera belastad ungdom, dels några som på grund av särskilt vårdbehov eller av andra skäl bör hållas utanför ett ungdomskollektiv.

Fångvårdsstyrelsen hemställer, att frågan om avdelande av särskilda anstalter för unga fångar göres till föremål för ytterligare utredning.

Statskontoret anför, att utredningen vid utarbetandet av förslaget till särskild anstaltsgrupp för fångvårdens ungdomsklientel utgått från att den övre åldersgränsen för de unga fångarnas intagande på säranstalt icke borde sättas lägre än vid 22 år. Enligt statskontorets mening har emellertid tillräckliga skäl icke anförts för ett frångående av den i direktiven för utredningens arbete angivna åldersgränsen 21 år. Med utgångspunkt från de i ärendet lämnade uppgifterna rörande antalet fångar, fördelade efter ålder vid straffverkställighetens början, håller ämbetsverket följaktligen före, att antalet platser inom nu ifrågavarande anstaltsorganisation bör kunna nedbringas med inmot 100 till omkring 300. Vid en dylik begränsning skapas också förutsättningar för en mera samlad anstaltsgrupp. Anstalten i Ystad synes nämligen i första hand böra utgå ur den föreslagna organisationen. Någon ny koloni, såsom i ärendet ifrågasatts, skulle i så fall icke heller vara påkallad.

Förslaget att samtliga anstalter för ungt klientel skall bilda en särskild anstaltsgrupp betyder enligt *ungdomsfängelssenämnden* i själva verket att två grupper, för vilka skall gälla sinsemellan olika regler, erhåller vissa gemensamma befattningshavare. För ungdomsfängelset kan en sådan sammankoppling icke i och för sig väntas medföra några fördelar. Å andra sidan är några egentliga olägenheter — fränsett vad angår överläkaren vid Roxtuna — icke heller att befara, och det tillskott i arbetskraft, som de nya befattningshavarna skulle innebära, är naturligtvis mycket värdefullt. Det är emellertid viktigt, att de föreskrifter, som skall reglera befattningshavarnas kompetens och uppgifter, utformas under beaktande av ungdomsanstalternas särställning.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården finner förslaget vara lämpligt och ändamålsenligt, även om vissa olägenheter kan vara förenade med ett dylikt arrangemang. Det kan utan tvivel medföra svårbemästrade problem vid administrationen av en anstaltsgrupp, sammansatt av ett så disparat klientel. Det synes dock föreningen som om fördelarna övervägde.

Statskontoret förmenar, att ungdomsråjongen — såsom 1951 års fångvårdsutredning synes ha förutsatt i sitt slutbetänkande (SOU 1952: 21) — torde kunna administreras direkt från fångvårdsstyrelsen. Då bildandet av särskild anstaltsgrupp för ungdomsklientelet således icke bör medföra inträttandet av särskilda, för gruppens administration avsedda tjänster, kan statskontoret icke tillstyrka utredningens förslag härutinnan.

Fångvårdsstyrelsen anser, att den föreslagna anstaltsgrupperingen icke nu bör komma till stånd. Om en anstaltsgrupp för unga straffångar och fängelsefångar inrättas framdeles, bör den icke vara gemensam för ungdomsanstalter och anstalter för straff- och fängelsefångar.

Den föreslagna sammanslagningen av anstalter för ungdomsfängelseklientel och ordinärt ungt fångklientel till en anstaltsgrupp torde medföra svårbemästrade administrativa problem anser *rättspsykiatriska föreningen*. Central och lokal lednings — inklusive psykiaters — befogenheter och inbördes ställning synes icke klarlagd och konflikthanledningar kan på denna grund måhända uppkomma. Centralanstalten Skenäs, respektive fångvårdsdirektören därstädes, kommer exempelvis uppenbarligen icke att få annat än andrahandskunskaper om flertalet unga lagbrytare med tidsbestämt straff, låt vara att utredningen sökt undanröja denna nackdel genom att föreslå vidsträckt delegering av uppgifter till vederbörande anstaltsföreståndare.

Det får enligt *svenska fångvårdssällskapets* mening anses angeläget, att — oberoende av straffarten — anstaltsbehandlingen av de yngsta lagöverträdarna gives så likartad prägel som möjligt. Från den utgångspunkten är det starkt motiverat, att ansvaret för vården av de båda klientelgrupperna samlas på ett håll. Sällskapet tillägger:

Det är emellertid också tydligt, att straffarternas olikhet skapar skilda problem i fråga om såväl behandlingen som eftervårdsplaneringen. För dem, som får tidsbestämda straff, är variationerna i fråga om frihetsberövandets längd av utslagsgivande betydelse. Korttidarna kan mera sällan tillgodogöra sig en planmässig behandling. För dem som har längre tider blir läget däremot mera jämförligt med ungdomsfängelseklientelet. Enligt sällskapets mening bör därför de, som har en strafftid på lägst sex månader, i första hand hänföras till en eventuell ungdomsråjong. För dem gäller ju redan, att särskild behandlingsplan skall utarbetas. Övriga bör utan olägenhet kunna kvarstanna på lämplig anstalt inom respektive råjong. En sådan ordning behöver inte utesluta undantag från huvudregeln. Klart är exempelvis, att en från ungdomsfängelse provutskrivnen, som på grund av nytt brott ådömts kort, tidsbestämt straff, bör flyttas till ungdomsråjongen, där han redan tidigare är känd och där behandlingen från början kan anknytas till vad som tidigare gjorts för honom. För att sådana fall inte skall »fastna» på anstalt utanför gruppen kan övervägas ett rapportförfarande, så att i alla ungdomsfall kontakt etableras mellan ledningen för ungdomsråjongen och den råjong, där

den lagförde dömts. De unga korttidarna, som finge stanna inom den anstaltsgrupp, där de dömts, kunde lämpligen intagas på viss anstalt med mindre belastat klientel, gärna av skiftande åldrar. Enligt en bland anstaltspraktikerna utbredd uppfattning kan det mången gång vara fördelaktigt ur resocialiseringssynpunkt att placera ynglingar, inte minst de mer svårhanterliga, tillsammans med hyggliga förstagångsintagna äldre intagna, som i sådana situationer ofta ådagalägger betydande ansvarskänsla och tar sig an de yngre på ett positivt sätt. Mot förflyttning av det yngre korttidsklientelet talar också mången gång de ofta långa transporterna och svårigheten för den dömde att under omhändertagandet upprätthålla önskvärd kontakt med sina anhöriga.

I jämförelse med de sakkunnigas förslag torde de ovan anförda synpunkterna leda till mer begränsade anspråk på anstaltsutrymmen inom en blivande ungdomsräjong för dem som dömts till tidsbestämda straff. Västerås- och Uppsalaanstalterna jämte tillhörande kolonier torde under alla omständigheter komma att erfordras, möjligen också Ystad-anstalten.

Vidkommande förslaget om upprustning av Skenäs anstalten anför *fångvårdsstyrelsen*, att anstalten, som nu är starkt försliten beträffande såväl förlägningslokaler som verkstäder, sedan mer än ett år tillbaka har kunnat beläggas med högst ett femtiotal elever. Beläggningen kan icke väsentligt ökas enbart genom personalförstärkningar utan härför fordras att såväl differentieringsmöjligheterna som resurserna för yrkesutbildning förbättras. De av utredningen i detta hänseende väckta förslagen tillstyrkes med vissa jämkningar. Under ombyggnadsperioden kan man — även om de intagna i viss utsträckning sysselsättes med byggnadsarbeten — icke placera mer än högst 50 elever på Skenäs.

Utredningens förslag att låta observationen av eleverna försiggå på särskilda intagningsavdelningar på Røxtuna och Skenäs skulle beträffande Skenäs icke kunna förverkligas, förrän en särskild mottagningsavdelning inrättats. Att ta in observationsfallen bland det övriga klientelet är olämpligt. Man kan icke heller samla flertalet observationsfall på Røxtuna utan att äventyra denna anstalts möjlighet att ta hand om det klientel, för vilket den egentligen är avsedd. Fångvårdsstyrelsen förordar därför, att den till inköp föreslagna fastigheten Färjestaden disponeras som mottagningsavdelning för de fall, som från början kan placeras på öppen anstalt. Under observationstiden på Färjestaden bör eleverna — jämte det att de undergår psykologiska prov (avdelningen bör utrustas med erforderlig apparatur för prövning av yrkesanlag) — erhålla en individuellt inriktad undervisning i allmänbildande ämnen. Anstalten bör ställas under ledning av en tjänsteman med ungefär samma kompetens som arbetsförmedlingens yrkesvägledare (föreståndare för ungdomsförmedling). Vid observationen bör psykologen på Skenäs medverka. I mån av behov bör såväl för dessa fall som för røxtunafallen psykotekniska institutet fortfarande kunna anlitas; anslaget bör därför bibehållas oförändrat. Då någon särskild observationsavdelning på Skenäs icke heller framdeles erfordras och då det är angeläget att hålla platsantalet på Skenäs nere, anser fångvårdsstyrelsen, att isolerings- och sjukavdelningarna liksom nu bör vara placerade i bottenvåningen i en av de nuvarande tre paviljonger-

na. Vid ombyggnaden skulle således inrättas endast fem behandlingsavdelningar med sammanlagt 60 platser; ett platsantal som icke synes böra överskridas vid en anstalt av detta slag.

Vid om- och utbyggnaden bör den mekaniska verkstaden beräknas för 22 platser, bil- och motorreparationsverkstaden för 8 platser och snickeriet för 13 platser. — En *reservant* inom styrelsen anser, att skäl syntes kunna anföras för att utbygga anstalten med en specialavdelning med 12 platser, varvid vore att beakta att enligt utredningens förslag antalet elever i de nuvarande paviljongerna skulle begränsas till 12 på varje avdelning.

Det mest betydelsefulla i det framlagda förslaget utgör enligt *ungdomsfångelsenämnden* Skenäsanstaltens upprustning i olika hänseenden och dess omdaning för att möjliggöra en både ur behandlings- och säkerhetssynpunkter nödvändig differentiering av klientelet inom anstalten. De härmed sammanhängande frågorna synes ha erhållit en väl genomtänkt och praktiskt tillfredsställande lösning. Det är enligt nämndens mening av stor betydelse, att moderniseringen av Skenäs genomföres utan dröjsmål.

Medicinalstyrelsen finner anstaltens ombyggnad, så att vårdenheternas storlek nedbringas till 12 elever, och uppförandet av en mottagnings-, sjuk- och isoleringspaviljong med 12 platser i hög grad önskvärda.

Vad beträffar uppdelningen av Skenäs tre elevpaviljonger kan det enligt *socialstyrelsen* ifrågasättas, huruvida de föreslagna anordningarna är tillräckliga för att man skall kunna uppnå ett gott behandlingsresultat. Om man vill bibehålla anstaltens öppna karaktär, torde det bli svårt att förhindra, att de olika elevgrupperna konfronteras med varandra under fritiden. Enligt styrelsens erfarenheter från ungdomsvårdsskoleverksamheten fordras för ett rationellt genomförande av den lilla behandlingsgruppens princip, att varje elevgrupp får sin stationära personal, sin förläggningsbyggnad och egen matsal samt egna fritidsutrymmen. Byggnaderna måste ligga på ett tillräckligt långt avstånd från varandra, så att de olika grupperna verkligen kan hållas åtskilda. Dessa principer har godtagits i fråga om Roxtunaanstalten, och en uppdelning av Skenäsanstalten efter samma grunder hade ur behandlings-synpunkt givetvis varit att föredra. Utredningen har emellertid av kostnads-skäl tvingats till en kompromisslösning, vilken dock otvivelaktigt innebär en förbättring jämfört med nuvarande storgruppsförläggning om 30 intagna. Vidare finner styrelsen det angeläget, att utredningens förslag rörande arbetsdriftsorganisationen vid Skenäs och den föreslagna nedskärningen av antalet platser i verkstäderna genomföres.

Svenska fångvårdssällskapet ansluter sig helt till planerna på att genomföra den lilla gruppens princip genom uppdelning av de nuvarande paviljongerna. Det förefaller osäkert, om antalet platser på den nya paviljongen kommer att täcka behovet. Särskilt gäller detta mottagningsavdelningen, som helst bör vara helt skild från sjukavdelningen. Då platsbehovet i den senare icke kan förutses från dag till dag, synes den icke böra tagas i anspråk som reservutrymme för nyintagna. Sällskapet förutsätter, att hobbylokaler anordnas i samtliga paviljonger, vilket icke framgår av skisserna. Anstaltens

isolerade läge och bristen på bussförbindelser utgör f. n. ett stort problem för befattningshavarna och deras familjer. Det synes rimligt att åtgärder vidtages för att i möjligaste mån eliminera denna källa till vantrivsel.

Statskontoret förklarar sig icke kunna tillstyrka den av utredningen förordade, till 2 885 000 kronor kostnadsberäknade upprustningen av Skenäsanstalten.

Byggnadsstyrelsen uttalar, att Skenäsanstalten är hårt försliten och byggnaderna har, delvis på grund av brist på medel för detta ändamål, icke kunnat i tillfredsställande utsträckning underhållas. Styrelsen vill i detta sammanhang understryka vikten ur ekonomiska och andra synpunkter av att, såsom här skett, nödvändigt byggnadsunderhåll icke framdeles eftersättes. Genom omläggning av verksamheten på snickeriverkstaden föreslår utredningen nu inrättande av ett ambulerande byggnadsarbetslag, vilket synes vara en välbetänkt åtgärd ur underhållssynpunkt.

I fråga om kolonien Hildero vill ungdomsfängelssenämnden vitsorda, att den fullt motsvarar och snarast överträffar de förhoppningar, som ställdes på den vid dess inrättande år 1952. För ungdomsfängelset måste den betraktas som en utomordentligt värdefull tillgång. Inom fångvården i övrigt saknar den motsvarighet. I direktiven för utredningen angavs, att det borde undersökas, om icke ytterligare två anläggningar av denna typ borde anskaffas. Utredningen har emellertid underlåtit att föreslå någon åtgärd i sådan riktning. Hit kan ju icke räknas förslaget att i anslutning till Skenäs inrätta en koloni, Färjestaden, där de intagna skulle sysselsättas i väg- och skogsarbete. Ej heller kan det i och för sig behövliga övergångshemmet i Göteborg jämsställas med Hildero. Det förtjänar erinras, att en koloni av Hilderotyp är billig i drift, därigenom att eleverna bidrar till kostnaderna med sina arbetsinkomster. Skulle utredningens förslag i fråga om ungdomsfängelset av kostnadsskäl anses böra beskäras i någon del, bör detta ske på annat sätt. Det kan sålunda sättas i fråga, om den föreslagna Färjestadskolonien kan bli av sådant värde, att den bör komma till stånd på bekostnad av kolonier av samma typ som Hildero.

Vad angår den föreslagna kolonien vid Färjestaden anser svenska fångvårdssällskapet, att den del av eleverna, som enligt förslaget skall placeras där, med fördel torde kunna vårdas på någon av Røxtunas paviljonger. Mer väsentligt synes det sällskapet vara, att möjligheterna till frigångsverksamhet vidgas, förslagsvis genom anordnandet av en till Skenäs ansluten frigångskoloni i omedelbar närhet av Norrköping.

Vad beträffar övergångshem anser Göta hovrätt, att eftersom försöket med sådana visat sig slå väl ut, synes det vara av värde att, såsom utredningen föreslagit, uthygga denna verksamhet.

Fångvårdsstyrelsen förordar, att utöver det av utredningen föreslagna hemmet i Göteborg ytterligare två hem inrättas. Det ena, som bör vara avsett för lättare fall med medicinskt vårdbehov, bör ligga så nära Røxtuna i kommunikationshänseende, att överläkaren där kan utöva kontinuerlig tillsyn över hemmet. Det andra hemmet bör bl. a. motta lättare fall av det

egentliga skenäsklientelet och sålunda i detta hänseende träda i stället för den av utredningen föreslagna Färjestadskolonien, som med hänsyn till arbetsmöjligheter m. m. lämpar sig mindre väl därför.

Ungdomsfängelsenämnden vill såsom särskilt angeläget framhålla utredningens förslag att inrätta ett övergångshem utan anstaltskaraktär i eller i närheten av Göteborg med samma uppgift som Björkahemmet utanför Stockholm. Erfarenheten har visat, att detta hem varit av stort värde för resocialiseringen av det klientel som hänvisats dit. Det nya hemmet skulle utgöra ett komplement till Björkahemmet, vilket får anses vara erforderligt med hänsyn till att en ej obetydlig del av ungdomsfängelsets klientel, som dessutom ofta visar svår asocialitet och bereder de eftervårdande organen synnerliga svårigheter, har sitt ursprung i Göteborg och merendels icke kan placeras annorstädes än i hemorten.

Medicinalstyrelsen håller före, att anordningen med ett övergångshem inne i Stockholm torde medföra större risker, än dem man måste ta med det strax utanför huvudstaden belägna övergångshemmet. Man torde böra avstå från försöket.

Statskontoret kan på föreliggande utredning icke tillstyrka inrättande av ytterligare övergångshem för ungdomsklientelet. Under alla förhållanden anser ämbetsverket, att det icke kan ifrågakomma, att till föreståndarparet skall utöver fritt vivre utgå kontant ersättning.

Då *socialstyrelsens* erfarenheter från ungdomsvårdsskoleorganisationens inackorderingshem visar, att de göromål, som åvilar föreståndarparet på dylika anstalter, är av större omfattning än som från början antagits, finner styrelsen en icke alltför obetydlig kontantersättning till föreståndarparet vara väl motiverad.

Vad angår de föreslagna särskilda anstalterna för ordnärt ungdomsklientel anser *riksåklagarämbetet*, att själva anstaltsbeståndet icke kan anses tillfredsställande. Särskilt torde detta få anses gälla om Uppsala- och Ystadsanstalterna. Med hänsyn till att frågan om behandlingen av unga lagöverträdare alltjämt är föremål för strafflagberedningens övervägande och att denna fråga sålunda fortfarande står öppen, torde det emellertid vara försvarligt, att man godtar utredningens anstaltsförslag såsom en provisorisk lösning.

Fångvårdsstyrelsen kan icke tillstyrka, att anstalten i Uppsala i fortsättningen disponeras för ungdomligt klientel. Nyköpingsanstalten kan under förutsättning av ombyggnad och utbyggnad av verkstäderna användas under en övergångstid. Ystadsanstalten slutligen torde efter ombyggnad kunna även framdeles användas för ungdom, varvid emellertid är att märka att den under ett par år framåt måste helt disponeras för ungdomsfängelsesklientel. Vid den nya utredning om avdelande av särskilda anstalter för unga fångar, om vilken styrelsen i det föregående hemställt, bör det övervägas uppförande av två nybyggnader, förslagsvis en anstalt (i stället för anstalten i Nyköping) med särskilda resurser för observation och en anstalt i Mariestad — den nuvarande slutna anstalten skulle nedläggas —, som bör

ha såväl slutna som öppna avdelningar (bl. a. Lockerud och Rödjan) och innefatta lantbruksskola samt yrkesskola i byggnadssnickeri. I övrigt bör Västeråsanstalten samt, efter ombyggnad, Ystadsanstalten jämte erforderliga kolonier och frigångshem disponeras för unga straffångar och fängelseångar. Ersättningsbygge för Uppsalaanstalten bör övervägas i samband med frågan om ersättningsbygge för Långholmen. När Uppsala- och Nyköpingsanstalterna nedlägges som ungdomsanstalter, torde de tillsvidare böra användas för att avlasta Långholmen, varvid även bör beaktas möjligheten att på dessa anstalter placera vissa häktade och interner, som skall behandlingsundersökas.

Svenska fångvårdssällskapet uttalar, att för de yngre straff- och fängelseångarna föreligger utan tvivel behov av modernare och bättre utrustade anstalter än de nu föreslagna. Sällskapet förutsätter, att detta behov snart tillgodoses. Om nybyggnad av statsfinansiella skäl icke omedelbart kan komma i fråga, är det ofrånkomligt, att särskilt Uppsala- och Ystadsanstalterna avsevärt upprustas.

I fråga om personalbostäder hemställer *fångvårdsstyrelsen*, att åtgärder omedelbart vidtages för anskaffande av ytterligare sådana vid Roxtuna.

Ungdomsfängelssenämnden vill framhålla, att allvarliga svårigheter visat sig föreligga att rekrytera en del av den erforderliga personalen vid Roxtuna. Anledningen är att familjebostäder i tillräckligt antal icke står till buds vare sig vid anstalten eller i Linköping och ej heller i trakten däromkring. Ogifta personer söker sig i nuvarande läge på arbetsmarknaden icke till Roxtuna. Bostäder saknas nu för 3 yrkeslärare, 1 terapeut och 12 vårdare. Så länge denna brist består, kan blott omkring hälften av anstaltens kapacitet tagas i anspråk. Nämnden hemställer, att familjebostäder måtte uppföras vid Roxtuna i sådant antal, att personalen kan bli fulltalig. Denna fråga måste anses vara av särdeles brådskande natur.

I den mån det framlagda förslaget avser uppförandet av nya personalbostäder vill *medicinalstyrelsen* livligt tillstyrka detsamma. Skenäs och Roxtuna är så belägna, att något samgående med en mer eller mindre kommunalt betonat bostadsproduktion icke torde bli möjlig. Tillgång till goda bostäder och — där så erfordras — ordnandet av lämpliga kommunikationer till närmaste större samhälle är av avgörande betydelse för uppnående av en god personalrekrytering, av vilken dessa specialanstalters effektivitet är särskilt beroende.

Utredningens förslag angående personalbehovet har föranlett vissa uttalanden. *Statskontoret* förklarar, att med den ståndpunkt ämbetsverket intagit till föreliggande organisationsspörsmål följer, att statskontoret icke heller kan tillstyrka, att någon ändring genomföres med avseende å anstalternas nuvarande personaluppsättning.

Enligt *Göta hovrätts* uppfattning förefaller det välbetänkt med en personalmässigt starkare organisation än för de ordinära anstaltsgrupperna. Det torde bl. a. utgöra en förutsättning för att man på ett ändamålsenligt sätt

skall kunna förverkliga den lilla gruppens princip för de till ungdomsfängelse dömda.

Fångvårdsstyrelsen uttalar, att utredningens förslag om personalförstärkningar på Skenäs och Roxtuna delvis har motiverats med att vissa befattningshavare skulle erhålla arbetsuppgifter jämväl beträffande anstalterna för unga straff- och fängelsefångar. En sådan anordning skulle enligt fångvårdsstyrelsens mening vara olämplig bl. a. därför, att den kan befaras splittra arbetsinsatsen till men för dessa tjänstemäns huvuduppgifter inom behandlingen av ungdomsfängelseklientelet. Den omständigheten att en gemensam anstaltsgruppering för ungdomsfängelseelever och yngre fångar med tidsbestämt straff enligt styrelsens förslag ej kommer till stånd, föranleder vissa jämkningar i utredningens förslag till personalorganisation. Beträffande Skenäs synes det vara lämpligt, *dels* att i stället för tjänsten såsom fångvårdsinspektör tillföra anstalten en ny kuratorstjänst, *dels* att i stället för en ingenjör tillsätta en skolchef (jfr Västeråsanstalten), *dels* att inrätta de föreslagna tjänsterna som psykolog och kamrer, *dels* att antalet biträdande yrkeslärare ökas med 2, *dels* och att personalen i övrigt får den storlek och sammansättning som utredningen föreslagit, med den minskning dock som kan påkallas av reduktionen av platsantalet. Beträffande Roxtuna tillstyrker styrelsen vad de sakkunniga föreslagit med särskilt framhållande av behovet av en tjänst som förste läkare.

I fråga om Hildero avstyrker styrelsen den föreslagna indragningen av kuratorstjänsten och överkonstapeltjänsten. De tre nytillkommande frigångshemmen bör ha samma personaluppsättning som Hildero för närvarande har. Vid anstalterna i Västerås, Ystad, Uppsala och Nyköping bör någon indragning av tjänster icke ifrågakomma. Fångvårdsstyrelsen finner skäligt, att assistenten vid anstalten i Västerås i ökad utsträckning frigöres från kamerala göromål för att i stället biträda direktören i vårdarbetet. Beträffande anstalterna i Uppsala och Nyköping synes det vara lämpligast att bibehålla personalorganisationen oförändrad i avvaktan på resultatet av den i det föregående föreslagna utredningen.

Ungdomsfängelsenämnden vill understryka, att en förste läkare vid Roxtuna under alla förhållanden är erforderlig, samtidigt som nämnden vill uttala sina betänkligheter mot förslaget att överläkaren och styresmannen skall ta befattning icke blott med ungdomsfängelseklientelet utan även med klientelet vid anstalterna för vanligt fångförvar. Personalen vid Hildero är beräknad med tanke på att eleverna arbetar utom kolonien, och den kan icke minskas, om kolonin i fortsättningen skall kunna användas för sitt ändamål. Kuratorn är oundgängligen erforderlig, utom för egentliga kuratorsuppgifter, för biträde åt styresmannen vid arbetsplaceringen av eleverna under vistelsen på Hildero samt arbets- och bostadsanskaffningen vid utskrivningen m. m., allt uppgifter som kräver stor insikt och ett oavlåtligt arbete, för vilket styresmannen icke ensam räcker till. Enligt vunna erfarenheter kan överkonstapeln icke indragas utan att erhålla ersättare. Han kan dock lämpligen utbytas mot en vårdare i 12 lönegraden.

Medicinalstyrelsen finner det ofrånkomligt, att personalorganisationen vid Røxtuna utökas med en förste läkare. Anstaltschefens arbete kommer att så avsevärt utökas genom hans föreslagna ställning såsom rådgivande psykiater för hela anstaltsgruppen, att det enligt styrelsens förmenande blir nödvändigt med denna ytterligare läkare därstädes. Medicinalstyrelsen vill därutöver ifrågasätta, om icke behovet av rådgivande psykiater vid de längst från Røxtuna belägna anstalterna eller kolonierna lämpligen kunde tillgodoses från annat håll än Røxtuna, enär det är att befara, att denna anstalts överläkare löper fara att få sitt arbete alltför mycket splittrat. Detta skulle visserligen innebära ett avsteg från den eljest inom fångvården tillämpade gruppindelningen av anstalterna. Den geografiskt starka spridningen, vilken i övrigt ingalunda enligt medicinalstyrelsens uppfattning är en svaghet, kan göra ett dylikt avsteg väl motiverat. Styrelsen finner det också välbetänkt att utöka Skenäs personalstab med en psykolog med skyldighet att regelbundet besöka jämväl övriga anstalter utom Røxtuna. Att ett ökat inslag av kvinnlig arbetskraft även föreslagits för Skenäs finner styrelsen likaledes lyckligt.

Erfarenheterna från Lövsta ungdomsvårdsskola har styrkt *socialstyrelsen* i uppfattningen, att en överläkare, vilken liksom chefen för Røxtuna samtidigt skall fungera som anstaltschef och som rådgivande psykiater vid en anstaltsorganisation, måste ha en biträdande läkare vid sin sida. Styrelsen vill därför särskilt understryka betydelsen av att förslaget i denna del förverkligas.

Svenska fångvårdssällskapet uttalar, att det behov, som utan tvivel föreligger av att en befattningshavare i ledande ställning ständigt finns tillgänglig på en ungdomsanstalt, motiverar, att anstaltschefen vid sin sida får en assistent som avlösare. Denne kunde lämpligen — såsom fallet är i Västerås — fungera som skolchef och som ledare för fritidsverksamheten. Angeläget är vidare, att anstaltschefen får ägna största möjliga tid åt kontakten med de intagna. Han bör därför befrias från rutinbetonade kontorsuppgifter, vilket förutsätter, att de nuvarande tjänsterna som kontorsbiträde bibehållas på samtliga anstalter. Skenäsanstalten torde ha behov av en särskild sjuksköterska, som vid sidan av sina ordinarie uppgifter lämpligen kunde avdelas för tjänstgöring på den paviljong, där en arvodesanställd kvinnlig befattningshavare nu är föreslagen. Anstalterna i Uppsala och Ystad bör tillföras bättre personella resurser för behandlingen än som föreslagits. Detta krav gäller givetvis också Nyköpingsanstalten, om denna i fortsättningen måste användas för yngre klientel. Kuratorn vid Hildero har hittills ägnat sig såväl åt anskaffning av frigångsarbeten som åt eftervårdsplaneringen. Föreståndaren torde icke ha möjlighet att ensam hinna med dessa uppgifter. Sällskapet vill med skärpa framhålla önskvärdheten av att kuratorstjänsten får bibehållas.

Svenska psykiatriska föreningen anser, att røxtunachefens verksamhet bör begränsas till att omfatta Røxtuna och Skenäs och att, i den mån psykiatriskt ställningstagande erfordras för klient å annan anstalt inom ungdomsfångelsegruppen, den intagne i regel för observation överföres till antingen Skenäs el-

ler Roxtuna. Tillgång till rådgivande psykiatrisk expertis vid övriga anstalter för unga lagöverträdare med tidsbestämt straff torde sålunda även i fortsättningen bli erforderlig. Måhända vor det riktigast, om denna senare grupp (Västerås, Uppsala, Nyköping, Ystad) erhöll egen psykiatrisk expert. Föreningen finner utredningens förslag att anställa en förste läkare vid Roxtuna vara synnerligen välmotiverat. Utan sådant biträde i verksamheten kommer ingen effektiv medicinsk-psykologisk behandling att kunna genomföras. Det kommer sannolikt att snart visa sig nödvändigt att anställa ytterligare en läkare vid anstalten.

Föreningen tillstyrker inrättandet av en psykologtjänst vid Skenäs men vill understryka, att föreningen icke anser, att psykologens uppgifter omfattar behandling av psykiskt abnorma. I vårt land existerar inga psykologer med någon som helst utbildning för psykoterapeutiskt arbete. Föreningen anser, att psykologens arbetsområde (testning, yrkesvägledning, kontinuerlig forskning m. m.) är av sådan omfattning, att det icke råder tvivel om att han erhåller full sysselsättning, även om han icke tilldelas terapeutiska arbetsuppgifter. Föreningen finner det anmärkningsvärt, att Skenäsanstalten föreslås bli utrustad med en psykolog, 3 assistenter och en kurator, under det att Roxtuna med sitt svärbemästrade klientel och nästan lika många klienter föreslås utrustad med endast en psykolog och 2 assistenter. Det är väl motiverat, att Roxtunaanstalten erhåller ytterligare åtminstone en assistent.

Rättspsykiatriska föreningen hävdar, att överläkaren på Roxtuna torde ha tillagts alltför omfattande uppgifter. Med hänsyn till nödvändiga resor till perifera anstalter kan han knappast tänkas medhinna mer än överinseende över Roxtuna. Då det otvivelaktigt kommer att yppa sig stora behov av psykiatrisk undersöknings- och behandlingsexpertis på Roxtuna och Skenäs, vore det därför säkerligen lämpligast om roxtunachefen finge ägna sig enbart åt ungdomsfångelseklientelet. Det synes stå utom allt tvivel, att förutom roxtunachefen ytterligare minst en psykiater kommer att visa sig oundgänglig vid anstalten, där behandlingen ju avses att få delvis sjukhusmässig prägel. Den av utredningen föreslagna psykologtjänsten finner föreningen välmotiverad. Om Ystadsanstalten skall mottaga de mera psykiskt abnorma unga fångarna med tidsbestämt straff, måste säkerligen sinnessjukavdelningen i Malmö utbyggas och ytterligare en förste läkare krävas.

Med hänsyn till klientelet svårighetsgrad på Skenäs synes det *svensk kuratorsförening* anmärkningsvärt, att endast en kuratorstjänst föreslagits vid Skenäs med beräknade 84 platser. Arbetsbelastningen för denna kurator måste givetvis bli väsentligt större än för kuratorerna vid de betydligt mindre anstalterna för unga fångar med tidsbestämda straff i Uppsala, Västerås, Nyköping och Ystad. Föreningen skulle därför vilja förorda, att anstalten utrustades med två kuratorstjänster.

Vad angår *befattningshavarnas löneställning* finner *statens lönenämnd*, att de för Skenäs avsedda tjänsterna som ekonomibiträde i överensstämmelse med gällande normer för lönegradsplacering av fång-

vårdens ekonomipersonal bör hänföras till 8 respektive 7 lönegraderna, i stället för såsom föreslagits 7 respektive 6 lönegraderna. Enligt utredningens förslag skall föreståndarna vid de större, slutna sidoanstalterna i Västerås och Uppsala placeras i 27 lönegraden såsom anstaltsdirektörer. Vid de mindre, slutna sidoanstalterna inom den planerade räjongen skall styresmännen enligt förslaget hänföras till 23 lönegraden. I denna del innebär utredningens förslag högre löneställning för berörda kategori än som gäller motsvarande tjänstemän inom övriga redan beslutade anstaltsgrupper. Lönenämnden har icke blivit övertygad av utredningens motivering på denna punkt och anser därför, att föreståndarna för anstalterna i Västerås och Uppsala bör hänföras till 23 lönegraden och föreståndarna för övriga slutna sidoanstalter, d. v. s. Nyköping och Ystad, till 21 lönegraden. Utredningen har vidare föreslagit, att det kamerala arbetet vid anstalterna i Västerås och Uppsala skall utföras av kansliskrivare och vid anstalterna i Nyköping och Ystad av kontorister. Enligt nämndens mening föreligger icke tillräckliga skäl att för här ifrågavarande anstaltsgrupp införa en annan lönesättning än som gäller jämförbara tjänster inom anstaltsgrupperna för vanligt klientel (kanslibiträdestjänster respektive biträdestjänster i reglerad befordringsgång).

Enligt *statskontorets* mening lär någon ändring av löneställningen för anstalternas personal icke kunna ifrågakomma, sedan den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen numera torde få anses definitivt slutförd. Det för överläkaren vid Roxtuna ifrågasatta arvodet för psykiatrisk rådgivning vid Skenäsanstalten bör, i överensstämmelse med vad som tillämpas vid vissa andra fångvårdsanstalter, icke fastställas till högre belopp än 2 400 kronor.

Med utgångspunkt bl. a. från att en gemensam anstaltsgruppering för ungdomsfängelseelever och yngre fångar med tidsbestämt straff icke kommer till stånd föreslår *fångvårdsstyrelsen*, dels att direktören vid Skenäs uppflyttas till anstaltsdirektör i Ca 31, dels att föreståndaren på Färjestaden placeras i 25 lönegraden (jfr arbetsförmedlingens yrkesvägledare), dels att direktören vid anstalten i Västerås, vilken nu är placerad i lönegrad 27 (jämta lönetillägg), uppflyttas till lönegrad Ca 29, dels att styresmannen vid Ystadsanstalten uppföres som anstaltsdirektör i Ca 27, dels ock att arbetsledarna vid de båda sistnämnda anstalterna placeras i lönegraderna 20 och 18.

Styrelsen tillstyrker förslaget att överläkaren vid psykiatriska avdelningen i Malmö får bibehålla det föreslagna arvodet av 2 400 kronor såsom rådgivande psykiater vid anstalterna i Ystad och å Hildero. Likaså bör de nuvarande särskilda arvodesbeloppen bibehållas i vad avser psykiatrisk expertis för undersökning och rådgivning vid anstalterna i Nyköping och Uppsala, även sedan dessa anstalter upphört att vara ungdomsanstalter.

Ungdomsfängelsenämnden erinrar, att lönegradsplaceringen för den föreslagna kuratorstjänsten vid Skenäs är densamma, som för närvarande gäller för samtliga kuratorer vid ungdomsanstalterna. Det har visat sig, att den med hänsyn till kompetensfordringarna alltför låga lönesättningen medför, att kuratorerna i allmänhet stannar vid ungdomsanstalterna endast kortare

tider och därefter övergår till befattningar i 21 lönegraden inom skyddskon-sulentorganisationen. De talrika ombytena och det inom fångvården rådande vikariatsystemet har minskat värdet av kuratorsinstitutionen. Kuratorernas verksamhet torde vara av minst lika kvalificerad och krävande natur som skyddsassistenternas. Det synes därför nödvändigt att höja placeringen till 21 lönegraden.

Den föreslagna personalens lönegradsplacering synes enligt *medicinalstyrelsen* ej helt överensstämma med vad som gäller för den statliga sinnessjukvården. Styrelsen anför, att vid jämförelse med lönegradsplacering av vissa tjänster vid de statliga sinnessjukhusen har framkommit följande divergenser.

Utredningen har föreslagit trädgårdsmästare placerad i lönegrad 18. Vid statens sinnessjukhus är placeringen Ca 15 vid de stora sjukhusen och Ca 13 vid de mindre. Såsom chaufförer vid statens sinnessjukhus äro anställda ekonomibiträden i Ca eller Ce 10. Slutligen har utredningen föreslagit ett antal ekonomibiträdestjänster, därav två i lönegrad 8 och de övriga i lönegrad 6 och 7. Häremot må anföras, att vid statens sinnessjukhus anställda kvinnliga ekonomibiträden äro placerade i 4—7 lönegraderna, av vilka biträdena i lönegrad 7 uteslutande tjänstgöra i kök som kokerskor. Biträdena i lönegrad 6 äro antingen barföreståndare (servering), bitr. kokerskor eller telefonister. Övriga tjänster (det övervägande antalet) äro placerade i Ce 5 eller Ce 4.

Styrelsen anser sig böra föreslå, att i fråga om personalens lönegradsplacering likformighet med motsvarande tjänster inom den statliga sinnessjukvården eftersträvas. Styrelsen vill därjämte erinra om att tjänst som psykolog av fångvårdsbyggnadsutredningen placerats i 29 lönegraden, medan i 1947 års psykopatvårdsutrednings betänkande (SOU 1952: 46) motsvarande tjänst placerats i Ce 25.

Socialstyrelsen har fäst sig vid att utredningen beträffande den personal, som närmast är ansvarig för yrkesutbildningen vid anstalterna i Uppsala, Ystad, Nyköping och Västerås, föreslagit lägre kompetens och lönesättning än för motsvarande personal vid de för ungdomsfängelseklientelet avsedda anstalterna. Styrelsen kan icke finna, att skäl föreligger till en dylik kategoriklyvning utan föreslår, att man av ifrågavarande personal genomgående kräver yrkeslärarkompetens. Även dessa tjänstemän bör placeras i 20 lönegraden.

Svenska fångvårdssällskapet erinrar därom, att utredningen framhållit att stora krav måste ställas på personliga kvalifikationer hos befattningshavare på ungdomsanstalter och att arbetet därstädes är betydligt mer påfrestande och tröttande än vid anstalter med vanligt äldre klientel. Mot denna bakgrund synes det sällskapet uppenbart, att anstaltscheferna bör placeras i 29 lönegraden på samtliga ifrågavarande slutna anstalter. Någon gradering mellan de olika anstalterna är i detta hänseende icke motiverad, då anstaltschefernas kvalifikationer givetvis bör vara lika på alla anstalter, oberoende av om antalet intagna är något 10-tal mer eller mindre. Sällskapet anser vidare, att all arbetsledarpersonal skall äga yrkeslärarkompetens och

lönegradsplaceras i enlighet därmed. Vid Ystadsanstalten synes överkonstapeltjänsten för trädgården böra ändras till trädgårdsmästaretjänst och erhålla samma lönegradsplacering som av utredningen föreslagits för motsvarande tjänst vid Skenäs.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården förklarar sig ha flera viktiga erinringar att göra vad beträffar den föreslagna personalstaten och anför därvid följande.

De sakkunniga uttalar, att styresmannatjänsterna vid anstalterna i Uppsala och Västerås kan beräknas bli besatta med särskilt erfarna och högt kvalificerade fängvårdsmän, då man avsett att föreslå tjänsterna placerade i lönegrad Ca 27. I det ursprungliga förslaget till anstaltsgruppering, den s. k. råjongplanen, ha de sakkunniga uttalat, att fängvårdstjänstemän av högre grad bör äga akademisk utbildning. Detta krav kvarstår väl fortfarande och föreningen anser sig ha anledning fråga, hur de sakkunniga i en tid av brist på akademiskt utbildad personal kan räkna med att till tjänster i Ca 27 erhålla särskilt kvalificerade sökande.

Föreningen vill vidare erinra om att de båda ifrågavarande tjänsterna f. n. är placerade i oreglerad lönegrad Ca 27, d. v. s. med ett av riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka beviljat provisoriskt lönertillägg.

De ökade kvalifikationerna hos tjänsterna skulle enligt de sakkunnigas förslag alltså motsvaras av en reell lönesänkning. Det har i åtskilliga sammanhang framförts att en modern och rationellt bedriven kriminalvård fordrar en avsevärd höjning av fängvårdsmännens kvalifikationer. Det är också en känd sak, att få personalgrupper inom statsförvaltningen i så hög grad släpat efter i löneutvecklingen som fängvårdstjänstemännen i högre grad, vilka icke på långt när i ekonomiskt och socialt avseende fått följa med i den utveckling, som motsvaras av de ökade kraven på deras kvalifikationer. Detta har också avsatt icke önskvärda spår i rekryteringen till fängvårdsmannabanan. Föreningen vill poängtera, att den betraktar en lösning av rekryterings- och befordringsproblemen för de högre fängvårdstjänstemännen som en av de angelägnaste frågorna f. n. inom fängvården.

Beträffande de här ifrågavarande tjänsterna intar föreningen den ståndpunkten, att direktörstjänsterna i Uppsala och Västerås böra placeras i lönegrad Ca 29 samt Ystads- och Nyköpingstjänsterna i lönegrad Ca 27.

Det synes *svensk kuratorsförening* egendomligt, att kuratorstjänsterna av utredningen ansetts kunna placeras två lönegrader lägre än den nyinrättade husföreståndaretjänsten vid Skenäs, för vilken inga kompetenskrav finns angivna. Då det vidare kan förmodas, att till assistenter kommer att kunna antagas personer med samma utbildning som kuratorer och då kuratorernas arbetsuppgifter för återanpassning av ungdomsklientelet måste anses lika krävande och ansvarsfullt som assisternas, förefaller det föreningen lika egendomligt med skillnaden i lönesättning för kuratorstjänst (17 lönegraden) och assistenttjänst (23 lönegraden). Detta så mycket mer som befattningshavare med mot kuratorernas direkt svarande arbetsuppgifter vid ungdomsvårdsskolorna och även vid Røxtuna är placerade i 23 lönegraden. Under sådana förhållanden måste man räkna med att kuratorstjänsterna inom fängvården liksom hittills endast kommer att bli rekryterings- och genomgångstjänster, varmed följer alla de nackdelar för arbetet, som ständiga byten av tjänsteinnehavare för med sig.

Säkerhetsanstaltsutredningens förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade

I sitt på hösten 1953 avgivna betänkande med förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade (SOU 1953: 32) framhöll säkerhetsanstaltsutredningen bland annat följande. Vården för säkerhetsanstaltarnas klientel är behäftad med brister, som hänför sig dels till anstaltarnas och öppenvårdens organisation och dels till de regler, som gäller för själva vården. Ehuru alkoholen utgör ett avgörande personligt problem för huvudparten av klientelet, har erforderliga åtgärder icke vidtagits för att lösa frågan. En fjärdedel av klientelet lider av sjukdomar och defekter av arbetshindrande art men tillräckliga behandlingsresurser saknas. Det råder en besvärande arbetsbrist på vissa anstalter. För detta socialt tungt belastade och övervägande abnorma klientel finns ytterst ringa möjlighet att erhålla behövlig psykiatrisk tillsyn. Bristerna inom anstaltsvården framhäves ytterligare genom de otillräckliga anordningarna inom den öppenvård som förutsättes skola följa på anstaltsbehandlingen. Det måste antagas, att dessa brister avsevärt bidrar till den höga återfallsfrekvensen inom klientelet. Anstaltssystemets splittring och överbeläggning på anstalterna har medfört ideliga förflyttningar av de intagna, vilket i sin tur medfört bristande kontinuitet i behandlingen. Därjämte saknas samordning mellan anstaltsvård och öppenvård.

Beträffande frågan om en förbättring av behandlingsresultaten inom vårdorganisationen anförde säkerhetsanstaltsutredningen i sitt förslag bland annat följande. Vården bör erhålla en avgjort medicinsk inriktning. Detta förutsätter, att organisationen får disponera över ett tillräckligt antal läkare, psykologer och socialarbetare. Internerna måste få arbeta i en välordnad arbetsdrift. Anstaltsbehandlingen bör differentieras bättre efter vårdbehoven. Det måste sålunda finnas fast avdelning för verkligt farliga brottslingar, slutna avdelningar för sådana som kräver noggrann tillsyn, ehuru de ej är farliga, och öppna avdelningar för de pålitligaste internerna. Härjämte erfordras ordentliga sjukvårdsresurser. Vidare bör ett verkligt öppenvårdssystem inrättas med familjevård och vård i inackorderingshem.

I fråga om platsbehovet ansåg säkerhetsanstaltsutredningen, att organisationen bör omfatta 40 platser på fast avdelning, 280 platser på vanlig sluten avdelning och 120 platser på öppen anstaltsavdelning. Därjämte bör för sjuka finnas 25 platser och för mottagningsfall 5 platser. Det totala behovet av anstaltsplatser beräknades sålunda utgöra 470. För familjevård uppskattades platsbehovet till 50 och för inackorderingshemsvård föreslogs försöksverksamhet med till en början 10 intagna.

Vad beträffar lokaliseringen av erforderliga nya avdelningar uttalade säkerhetsanstaltsutredningen bland annat följande. Det står utom all fråga, att en koncentration av klientelet enligt räjongprinciperna är önskvärd. Spörsmålet är blott hur långt denna koncentration bör drivas. Man kan sålunda an-

vända sig av en enda anstalt, göra två å tre anstalter eller bygga upp ett system av småanstalter, förlagda inom ett relativt begränsat område för att främja kontakten mellan de enskilda anstalterna och möjliggöra viss gemenskap beträffande personal. Vid planerandet av den framtida vårdorganisationen bör alla ansträngningar inriktas på att skapa en medicinskt upplagd behandling och hänsyn därvid i främsta rummet tagas till önskemålen om en tillräckligt talrik personalstab för individual- och gruppterapigöromålen. Därjämte bör tillses att erforderliga utrymmen och behövlig utrustning för den medicinska behandlingen erhålles. Med utgångspunkt härifrån står det klart, att staten i rådande ekonomiska läge icke kan beräknas vara villig att medicinskt utrusta två eller tre anstalter. Ett förslag om uppdelning av klientelet på två likartat utrustade anstalter, en i mellersta och en i södra Sverige, som säkerhetsanstaltsutredningen haft uppe till diskussion hade således fått falla. Vidare hade utredningen prövat frågan om lämpligheten och möjligheten att grunda verksamheten på en medicinskt utrustad huvudanstalt och därtill knyta mindre anläggningar, belägna högst ett par timmars bilfärd från huvudanstalten. Utredningen hade emellertid funnit, att ett sådant projekt skulle ställa sig mycket kostsamt. Av organisatoriska skäl och kostnadsskäl stannade utredningen för att föreslå att anstaltsvården för de förvarade och internerade koncentreras till anstalten på Hall, som föreslogs utbyggd från 114 till 470 platser. Utbyggnaden skulle enligt förslaget ske på följande sätt. Inom det nuvarande muromgärdade området, där det för närvarande finns en sluten avdelning (med 66 platser), skall uppföras ytterligare en sluten avdelning (med 72 platser). Vidare skall skapas ett helt nytt, muromgärdat anstaltsområde med två slutna avdelningar (om vardera 72 platser). Dessa båda områden skall åtskiljas av ett industri- och fritidsområde. Dessutom skall till Hallanläggningen höra en särskild, nyuppförd byggnad, innehållande administrationslokaler, medicinska behandlingslokaler, sjukavdelning (25 platser), mottagningsavdelning (5 platser) och fast avdelning (40 platser). Helt fristående från de ovan nämnda byggnaderna skall ligga öppna avdelningar med egna verkstäder och idrottsplats. Utbyggnaden av Hall skall utföras på sådant sätt att de fyra anstaltsavdelningarna kommer att ligga spridda inom ett ganska stort område. Varje avdelning skall i viss mån få karaktären av en särskild enhet inom anläggningen, och klientelet på de olika avdelningarna förutsättes icke få någon beröring med varandra annat än undantagsvis i individuella fall. Hallanläggningens totalkapacitet skulle enligt förslaget med 37 platser överstiga det platsantal, som disponeras vid de nuvarande säkerhetsanstalterna.

Vad beträffar personalbostäder föreslog utredningen, att vid planeringen av Halls utbyggnad kontakt skulle tagas med vederbörande myndigheter i vissa angränsande kommuner i syfte att skapa garantier för en rimlig försörjning med bostäder åt de nya befattningshavarna. Därjämte förordades bl. a. fria kommunikationer (anstaltsbuss) till ett par närliggande järnvägsstationer.

Personalen vid den utvidgade Hallanstalten skulle enligt säkerhetsanstaltsutredningens förslag bestå av 206 anställda enligt följande fördelning:

1. Behandlingspersonal: 1 överläkare, 1 förste psykolog och två team — vardera bestående av 1 biträdande överläkare, 1 förste läkare, 1 andre läkare, 1 psykolog, 1 förste kurator och 3 kuratorer — samt dessutom 12 assistenter och biträden = 30 anställda;

2. Administrationspersonal: 17 anställda under ledning av en fångvårdsdirektör;

3. Arbetsledande personal: 36 anställda;

4. Tillsynspersonal: 112 anställda;

5. Ekonomister och övriga: 11 anställda.

Härutöver föreslogs i personalstaten upptagna 1 skyddskonsulent och 1 uppsyningsman vid inackorderingshem. Då antalet tjänstemän vid dåvarande säkerhetsanstalter var 237, innebar utredningens förslag sålunda en besparing av 29 tjänster. Därest ett förslag av strafflagberedningen beträffande viss omläggning av interneringsnämndens verksamhet genomföres, skulle nämndens kansli förläggas till Hall utan ökning av det ovan angivna antalet befattningshavare vid anstalten. Härigenom skulle 4 tjänster hos nämnden kunna indragas.

Kostnaderna för den föreslagna utbyggnaden av Hallanläggningen skulle enligt byggnadsstyrelsens preliminära beräkningar uppgå till 18 miljoner kronor. Härvid borde emellertid beaktas, att anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik samt tre kolonier bleve friställda varjämte genom koncentrationen beräknades uppstå en årlig besparing, av utredningen uppskattad till minst 200 000 kronor. Av detta belopp avsåg, trots en ansenlig förstärkning av medicinsk och annan behandlingspersonal, ca 160 000 kronor lönekostnader.

Yttrandena över säkerhetsanstaltsutredningens förslag

I remissyttrandena över säkerhetsanstaltsutredningens betänkande förekom såväl instämmanden som stark kritik. Utredningens förslag tillstyrktes sålunda i allt väsentligt av anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Karlstad, statens organisationsnämnd, Sveriges fångvårdsmanufaktur, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges stadsfiskaler och föreningen Sveriges landsfiskaler. Mot en lösning av frågan om analtstvärden för förvarings- och interneringsklientelet enligt det föreliggande förslaget uttalade sig däremot Svea hovrätt, fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna i Norrköping, Kalmar och Västervik, medicinalstyrelsen, statskontoret, svenska fångvårdssällskapet, föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten samt svenska psykiatriska föreningen. Flera andra remissorgan framförde därjämte erinringar mot detaljer i förslaget. Av de avgivna yttrandena återges i det följande blott synpunkter av större vikt i nu förevarande sammanhang.

Särskilt stora betänkligheter framfördes mot utredningens förslag att till

Hall sammanföra hela förvarings- och interneringsklientelet. Sålunda fann anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Norrköping det av säkerhetsskäl icke försvarligt att till en enda anstalt, därtill belägen endast några få mil från Stockholm, där flertalet på prov utskrivna kan antas uppehålla sig, sammanföra cirka 450 förbrytare. Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten m. fl. framhöll enabanda synpunkter och riksåklagarämbetet uttalade, att komplikationer med hänsyn till klientelet's samhällsbesvärighet och farlighet inte torde kunna undvikas. Socialstyrelsen ansåg förslaget om en storanstalt vara ur behandlingssynpunkt förenat med betydande olägenheter och framhöll, att icke minst erfarenheterna från styrelsens förvaltningsområde givit belägg för svårigheterna att tillfredsställande ombesörja vården på stora anstalter och att det omvända förhållandet råder på mindre anstalter. Även anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna i Kalmar och å Hall samt Håga sjukhus framhöll, att erfarenheten visat, att individuell behandling bäst kan komma till utförande i mindre anstalter. Fångvårdsstyrelsen uttalade, att säkerhetsanstaltsutredningen inte visat eller gjort sannolikt att man genom en storanstalt för förvaringsklientelet skulle kunna uppnå någon verklig förbättring av behandlingen. Med tanke på behandlingsmomentets dominerande roll i utformningen av vården syntes det riksåklagarämbetet tveksamt, huruvida inom ett anstaltskomplex av den föreslagna typen och storleksordningen skulle kunna skapas en »terapeutisk atmosfär» som erbjöd tillräckligt gynnsamma yttre betingelser för ett främjande av denna betydelsefulla del av verksamheten. Att anstalten uppdelas på flera avdelningar syntes enligt fångvårdsstyrelsens uppfattning icke kunna förhindra att de intagna menligt påverkar varandra och att den intagne blir bekant med det övriga klientelet. De 120 personer, som enligt förslaget skulle vistas på de öppna paviljongerna skulle ganska obehindrat komma att umgås med varandra och även de 280 på de slutna avdelningarna skulle komma att råkas, bl. a. under arbete och på fritid. Inte heller kommunikationerna mellan dessa båda grupper skulle kunna förhindras. Att en intagen får tillfälle att bli bekant med ett stort antal andra kriminella försvårar emellertid uppfostringsarbetet och innebär betydande risker för återfall efter utskrivningen. Interneringsnämnden hävdade, att den personliga kontakten mellan den intagne och anstaltsledningen lätt går förlorad vid en storanstalt och att hela anstaltslivet blir mera kasernbetonat än vid en mindre anstalt. Även fångvårdsstyrelsen anförde liknande synpunkter samt erinrade därjämte om att det skulle saknas möjlighet att flytta en intagen till en annan anstalt, vilket i vissa lägen kunde bli nödvändigt, t. ex. om den intagne råkar i svåra konflikter med befattningshavare eller kamrater. För fångar som gått länge på en och samma anstalt kan ett miljöombyte vara behövligt för att hindra försoffning. I ett par yttranden erinrades om att det för många av de intagna skulle bli långa och kostsamma resor vid permission till hem och anhöriga och att för dessa senare besöksmöjligheterna hos de intagna skulle försvåras och fördyras i hög grad. En av hovrätterna uttalade, att anläggningens storlek skulle medföra att den föreslagna samordningen mel-

lan anstaltsvård och öppenvård bleve svårare att upprätthålla. Jämväl i vissa andra remissyttranden uttalades betänkligheter ur såväl vård- som säkerhetssynpunkt mot ett enda anstaltskomplex.

I flera av yttrandena förekom förslag till andra lösningar av anstaltsorganisationen. Huvudparten av dessa gick ut på en begränsning av utbyggnaden av Hall till en eller annan avdelning innanför den nuvarade muren samt någon avdelning av öppen karaktär. Förslag framfördes även om uppförande av en ny, mindre säkerhetsanstalt, om utbyggnad av Håga sjukhus, om bibehållande av Norrköpingsanstalten, om utnyttjande av ungdomsanstalten i Nyköping samt om anordnande av kolonier.

I fråga om *den byggnadsmässiga utformningen* av den utvidgade Hallanstalten borde enligt svenska fångvårdssällskapet alla ansträngningar inriktas på att i möjligaste mån undvika en stel, institutionell prägel. I stället för mäktiga byggnadskomplex i linjerak formering kunde uppföras mindre förläggingsbyggnader, för de öppna platserna delvis av stugtyp, utplacerade på lämpligt sätt i öppenområdet mellan Hall och Håga. Socialstyrelsen ifrågasatte, om inte de cirka 280 platser på slutna avdelningar, som förlagts på var sin sida om ett industri- och fritidsområde, i stället kunde uppdelas på förslagsvis två fristående avdelningar — med vardera flera paviljonger — på några kilometers avstånd från varandra och huvudanstalten. Även riksåklagarämbetet ifrågasatte en viss större spridning och uppdelning av anstaltsbyggnaderna. Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Kalmar fann den föreslagna placeringen av 120 vårdplatser på öppen avdelning i de slutna och fasta avdelningarnas omedelbara närhet betänklig varjämte den fasta avdelningen ansågs felplicerad och ha otillräckligt antal platser. Fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen ansåg det olämpligt att förlägga den fasta avdelningen inom administrationsbyggnaden samt ifrågasatte om det vore tillräckligt med 5 platser för mottagningsfall.

Enligt fångvårdsstyrelsens och socialstyrelsens mening måste *bostadsfrågan för personalen* lösas i huvudsak genom att tjänstebostäder uppföres. Sveriges fångvårdsmannaförbund ansåg, att de vägar som anvisades i förslaget för anskaffande av bostäder måste bli föremål för särskild prövning.

Utredningens förslag angående *personalbehovet* föranledde vissa uttalanden. Vad först beträffar behandlingspersonalen uttalade medicinalstyrelsen, att läkarorganisationen blivit underdimensionerad och styrelsen ställde sig tvivlande till huruvida behandlingsteamerna kunde prestera en medicinsk vård, som kunde förväntas ge resultat, i synnerhet då på teamen även skulle falla tillsynen av provutskrivna och kontrollen av öppenvården. Svenska psykiatriska föreningen ansåg den tanken vara absurd, att det synnerligen svårskötta och tidskrävande klientelet omfattande 470 personer skulle sortera endast under en överläkare. Ej heller kunde föreningen finna, att antalet underläkare var tillfyllest. Fångvårdsstyrelsen ansåg, att utöver vad som föreslagits vissa deltidsanställda läkare erfordrades och att ett större antal sjukskötersketjänster borde inrättas för att förstärka det kvinnliga inslaget bland befattningshavarna. Det syntes statskontoret tveksamt, om tillräckliga

skäl förelåg att vid sidan av läkarbefattningarna inrätta särskilda psykolog-tjänster. I allt fall borde inte mer än en dylik befattningshavare till en början anställas. Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten fann det anmärkningsvärt, att i förslaget behandlingspersonalen genomgående blivit synnerligen väl tillgodosedd med tjänster, under det att antalet tjänster för administrativ personal samt tillsyns- och arbetsledarpersonal blivit alltför sparsamt beräknat. I fråga om administrationspersonalen föreslog fångvårdsstyrelsen en utökning med 2 befattningshavare. Vidare erinrade styrelsen om att i jämförelse med arbetsledarantalet inom den nuvarande anstaltsorganisationen för förvarings- och interneringsklientel (49 st.), utredningens förslag innebar en minskning med 13 tjänster, eller drygt 25 %. Enligt styrelsens mening hade utredningen gått för långt vid sin reducering av antalet arbetsledartjänster och styrelsen föreslog i likhet med svenska fångvårdssällskapet en uppräknings med 8 tjänster. Enligt Sveriges fångvårdsmannaförbund syntes såväl arbetsledar- som tillsynspersonalen vara i hög grad minimiberäknad och någon reserv för oförutsedda händelser, vilka på en anstalt av föreslagen typ och storleksordning måste förutsättas, skulle inte finnas att tillgå. Det vore därför nödvändigt, att viss förstärkning av denna personal kommer till stånd.

I fråga om *arbetsdriften* vid anstalten förordade fångvårdsstyrelsen en ny undersökning och förklarade sig beredd att medverka därvid. Styrelsen fann det anmärkningsvärt, att utredningen inte i något avseende berört frågan om yrkesutbildningen och omskolning av klientelet samt framhöll, att en inte alldeles obetydlig omskolning till tvätteriyrket trots knappa resurser försiggått vid Hall. Den av utredningen föreslagna proportionen av antalet arbetsplatser inom de olika arbetsgrenarna var enligt styrelsens mening i vissa fall olämplig, och styrelsen framlade därför vissa ändringsförslag. Även svenska fångvårdssällskapet fann det vara ägnat väcka förvåning, att utredningen icke ingått på frågan rörande omskolning och yrkesutbildning. Därjämte underströk sällskapet behovet av arbetsterapi, som borde givas större omfattning än vad utredningen tänkt sig. Socialstyrelsen ansåg, att den till resocialisering syftande behandlingen måste komma i första rummet och att således produktionsintresset måste vika för behandlingen, i den mån de båda intressena vore oförenliga. Icke oväsentliga kostnadsbesparingar borde enligt statskontoret kunna ernås genom en minskning av antalet yrkesgrenar inom arbetsdriften.

Byggnadsstyrelsen fann de beräknade *kostnaderna* — ca 50 000 kronor per vårdplats — efter jämförelse med motsvarande kostnader inom andra vårdområden kunna godtagas. Enligt statskontorets mening däremot borde utredningens förslag överarbetas i syfte att nedbringa kostnaderna. Interneringsnämnden och en av anstaltsnämnderna ställde sig tvivlande till uppgiften om att den årliga besparingen torde komma att uppgå till minst 200 000 kronor.

I propositionen 170/1954 uttalade jag i huvudfrågan bland annat följande.

Enligt min mening är det icke tillrådligt att nu i ett sammanhang binda sig för en så betydande utbyggnad av Hall som utredningen föreslagit. Man bör i stället pröva sig fram och i första hand göra en mera begränsad utbyggnad av anstalten. Sedan erfarenhet härav vunnits, torde man vid en senare tidpunkt lättare kunna bedöma, hur långt utbyggnaden av anstalten bör drivas.

Vid en sådan mindre långtgående utbyggnad av Hall synes i första hand komma i fråga att inom den befintliga muren, där nu en sluten avdelning för 66 intagna finnes, uppföra ytterligare en sluten avdelning för 72 intagna. Denna byggnad ingår i utredningens förslag, och det synes vara en ganska allmän mening bland remissorganen att denna byggnad utan olägenhet kan tillföras anstalten. Härfor talar också att plats för denna byggnad redan tidigare beräknats och att den snabbt kan uppföras enligt redan föreliggande fullständiga ritningar. Kostnaden för denna byggnad har av byggnadsstyrelsen beräknats till 1 200 000 kronor, d. v. s. ca 16 000 kronor för vårdplats. Att kostnaden icke blir högre sammanhänger med att nuvarande ledningssystem och panncentral kan utnyttjas. Jag vill ansluta mig till utredningens förslag i denna del och alltså tillstyrka att den angivna byggnaden uppföres.

Statsutskottet (utl. nr 128) tillstyrkte i princip, att den i propositionen föreslagna byggnaden skulle komma till utförande och uttalade bland annat.

Emellertid kan tvekan råda om det är lämpligt att med den begränsade utbyggnad, som nu är i fråga, förlägga byggnaden inom muren. Vid en sådan förläggning skulle nämligen idrottsplatsen, som torde vara av stort värde ur behandlingssynpunkt, spolieras, varjämte det kan befaras att svårigheter skulle uppkomma att hålla olika grupper av klientelet på önskvärt sätt åtskilda. Ehuru utskottet av chefen för byggnadsstyrelsen inhämtat vissa uppgifter om kostnaderna för antingen en förläggning av den föreslagna byggnaden utanför den befintliga muren, men inom särskilt stängsel, eller en flyttning av idrottsplatsen till annan på lämpligt sätt omgärdad plats, är det — med hänsyn även därtill, att den slutliga utformningen av Hallanstalten måste beaktas — icke möjligt för utskottet att härutinnan göra en bestämd rekommendation. Utskottet förordar därför att riksdagen dels anhåller, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om förläggningen av den av utskottet tillstyrkta byggnaden under förnyat skyndsamt övervägande och därvid beakta önskvärdheten av att anstalten även i fortsättningen äger tillgång till lämplig idrottsplats, dels ock bemyndigar Kungl. Maj:t att bestämma, var byggnaden skall placeras.

Vad utskottet anfört rörande förläggningen av den föreslagna byggnaden godkändes av riksdagen.

Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för förvarade och internerade

Allmänna synpunkter

Säkerhetsanstaltsutredningens förslag till vårdorganisation för förvarings- och interneringsklientelet innebar såväl en betydande förbättring i vårdresurserna som en ansevärd sänkning av driftkostnaderna. Vid den

granskning av säkerhetsanstaltsutredningens förslag, som fångvårdsbyggnadsutredningen företagit, har det klart framstått, att en dylik kostnadsbesparing icke är möjlig att uppnå, därest anstalten på Hall utbygges endast i begränsad omfattning och i stället kompletteras med vissa sidoanstalter. Av kostnadsskäl torde därvid inte heller rimligen kunna ifrågakomma en vårdteknisk förstärkning av den omfattning som avsetts vid en koncentration av hela organisationen till Hall.

Utredningen vill till en början i fråga om den medicinska vården inom fångvården uttala, att de framtida centralanstalterna för respektive anstaltsgrupper bör — utöver i verkställighetslagen föreskriven psykiatrisk avdelning — erhålla en för hela anstaltsgruppens behov avsedd allmän sjukavdelning. Jämväl specialanstalterna för förvarade och internerade bör äga en centralanstalt med motsvarande utrustning. De sålunda erforderliga vårdmöjligheterna bör tillföras Hall. Möjligheterna att utnyttja Håga sjukhus, som har 76 platser, för den medicinska vården har diskuterats. Håga kan emellertid ej utan mycket omfattande byggnadsåtgärder tillgodose behovet av avdelningar av olika karaktär (mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningar). Nybyggnad för expeditions- och behandlingslokaler m. m. erfordras. Härtill kommer att Håga ligger på alltför stort avstånd från Hall. Håga kan däremot i en framtid utnyttjas som sidoanstalt till Hall för vissa mindre arbetsföra intagna.

Vad i övrigt beträffar Hall föreslår utredningen plats för uppförandet av den beslutade nya slutna förläggningen samt verkstäder för de slutna avdelningarna. Vidare avges förslag beträffande två nya öppna avdelningar för vardera 20 intagna samt verkstäder för dessa avdelningar och de redan befintliga öppna avdelningarna ävensom en mindre idrottsplats. Därjämte framlägger utredningen förslag i fråga om lokaler för sjuka, mottagningsfall och isoleringsfall med tillhoppa 75 platser samt om personalbostäder. Vid upprättandet av förslagen har utredningen beaktat önskvärdheten av att möjligheterna till en framtida ytterligare utbyggnad av anstalten bibehållas. Härutöver föreslås behövlig personal för den nya Hallanstalten. Slutligen framlägges förslag till två sidoanstalter till Hall, vardera bestående av fem paviljonger med plats för tillhoppa 90 intagna samt verkstäder m. m. Enligt förslaget skall dessa anstalter avses för intagna beträffande vilka vissa säkerhetsåtgärder är nödvändiga men vilka dock inte är farliga eller aktiva rymmare. Anstalterna skall därför vara av »medium»-säkerhetstypen. För förslagens närmare innebörd redogöres i det följande.

Under år 1954 har den av 1953 års riksdag beslutade indelningen i anstaltsgrupper av rikets anstalter för vanligt fångförvar trätt i kraft. Därmed har det förslag till räjongplan för fångvården, vilket framlades av 1951 års fångvårdsutredning, i väsentliga delar förverkligats. I vad avser motsvarande gruppbildning av anstalter avsedda för unga lagöverträdare och för internerings- och förvaringsklientelet är dock frågan härom ännu olöst. Det kan erinras om att den nu genomförda reformen utöver viss samverkan i fråga om den ekonomiska förvaltningen och arbetsdriften bland annat inne-

bär, att flertalet vårdfrågor icke längre i första hand skall handläggas av fångvårdsstyrelsen utan av vissa särskilt kvalificerade tjänstemän i anstaltsgruppernas ledning, som har omedelbar kontakt med de intagna. Enligt utredningens mening är det icke minst ur vårdsynpunkt av synnerlig vikt, att anstalterna för förvarade och internerade för samverkan bilda en anstaltsgrupp. Utredningen vill därför föreslå en sådan grupp för abnormklientelet bestående av centralanstalten Hall och två sidoanstalter med följande platsantal:

Hall

nuvarande sluten avdelning	66	pl.
» öppna avdelningar	38	»
beslutad ny sluten avdelning	72	»
föreslagna öppna avdelningar	40	»
» mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningar	75	»
Sidoanstalt I	90	»
» II	90	»

Summa 471 pl.

Vid en senare tidpunkt kan eventuellt Håga tagas i anspråk som sidoanstalt, varvid — om ej abnormklientelet ökar utöver nuvarande nivå — en av sidoanstalterna I och II i stället kan användas för vanligt fångförvar. Efter utbyggnaden av Hallanstalten och dess sidoanstalter kan de nu för abnormklientel utnyttjade anstalterna i Norrköping, Kalmar, Karlstad och Västerвик samt kolonierna Sjöboda och Orretorp friställas för annat ändamål.

Med hänsyn till den för närvarande stora överbeläggningen av säkerhetsanstalterna samt till önskvärdheten av att de tillgängliga platserna utnyttjas på effektivast möjliga sätt är det angeläget, att placeringarna sker smidigt och utan onödig omgång. Av denna anledning anses nyssnämnda för abnormklientel utnyttjade anstalter redan nu — i avvaktan på den föreslagna utbyggnaden — böra med Hall såsom centralanstalt bilda en särskild anstaltsgrupp. Denna bör i likhet med övriga anstaltsgrupper administreras av en fångvårdsdirektör, en fångvårdsinspektör, en fångvårdsassistent, en kamrer och en ingenjör.

De undersökningar av klientelet, som säkerhetsanstaltsutredningen företagit, har klart ådagalagt, att psykopatier, svåra psykoneuroser och manifest alkoholism är mycket vanliga företeelser bland de intagna. Därmed har också behovet av medicinsk vård och speciellt psykiatrisk sakkunskap klart dokumenterats. Fångvårdsbyggnadsutredningen föreslår därför en välutrustad psykiatrisk mottagnings- och behandlingsavdelning, varigenom fångvården kommer att tillförsäkras möjligheter för ett effektivt omhändertagande av det s. k. psykopatklientelet. Den medicinska verksamheten bör stå under ledning av en överläkare med psykiatrisk utbildning. Denne föreslås skola vara chef för mottagnings-, sjuk- och de speciella behandlingsavdelningarna på Hall samt vidare fungera som rådgivande psykiater för anstaltsgruppen

i dess helhet. Kompetensfördelningen mellan honom och fångvårdsdirektören bör avvägas så, att överläkaren beslutar om behandlingen av de på hans avdelningar intagna, medan vårdfrågor beträffande övriga intagna avgöres av fångvårdsdirektören och på sidoanstalterna i viss utsträckning av anstaltsdirektören. Såsom anstaltsgruppens psykiater bör överläkaren äga rätt att besluta om intagens överförande till den psykiatriska avdelningen för undersökning och behandling. Det förutsättes, att i alla väsentliga frågor rörande behandlingen av de på gruppens anstalter intagna ett intimt samarbete kommer till stånd mellan överläkaren och fångvårdsdirektören. Vid bedömningen av läkarbehovet i övrigt har särskild hänsyn tagits till den av säkerhetsanstaltsutredningen framförda synpunkten om behovet av psykoterapi och gruppterapi för abnormklientelet. För att terapien skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt, bör den anordnas i form av teamarbete och bedrivas i mindre grupper. För sammansättningen av detta team liksom även för personalbehovet i övrigt vid Hallanstaltens psykiatriska behandlingsavdelning redogöres närmare i det följande.

Säkerhetsanstaltsutredningen framhöll, att arbetsdriften är ett verkningsfullt medel att anpassa klientelet till ett normalt samhällsliv, att den bör organiseras rationellt och medge en högvärdig produktion samt att den i görigaste mån bör efterlikna motsvarande tillverkningsförhållanden inom den fria marknaden. I anslutning härtill har fångvårdsbyggnadsutredningen velat inrikta sig på att skapa förutsättningar för en produktiv verksamhet av industriell karaktär. Utredningen räknar med att de intagna genom att sysselsättas med dylikt arbete får sådan arbetsträning, att de efter utskrivningen lättare skall kunna finna sig till rätta i ordnat arbete. Sysselsättningen bör med andra ord inordnas i rehabiliteringsprocessen. Yrkesutbildning i egentlig mening kan det endast i begränsad omfattning bli fråga om. Där emot torde omskolningsverksamheten komma att inta ett icke obetydligt utrymme på sysselsättningsprogrammet. Utredningens förslag innebär vidare, att sysselsättningen inom de olika anstalterna — eller i förekommande fall anstaltsavdelningarna — blir samordnad såtillvida som dessa så långt som möjligt bör erhålla en ensartad verkstadsorganisation. Härigenom vinnas, bland annat, den fördelen, att en intagen, som förflyttas från en anstalt till annan, kan fortsätta inom den arbetsgren, vari han tidigare varit sysselsatt. Samtliga anstalter bör förses med särskilda arbetsterapiavdelningar för sådana intagna som av olika skäl svårligen kan inpassas i vanligt arbete. Av den klientelundersökning som säkerhetsanstaltsutredningen lät företa framgick nämligen, att nära en fjärdedel av det undersökta klientelet led av arbetshindrande sjukdomar eller defekter. Arbetsplaceringen bör avgöras under medverkan av anstaltens behandlingskollegium. Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag beträffande arbetsdriften innebär en avsevärd utökning av verkstadsdriften, medan däremot jordbruks-, skogs- och trädgårdsarbetena bibehålles i oförändrad omfattning.

Förslag beträffande Hall

Planlösningen av Hallanläggningen i dess nu aktuella, begränsade utbyggnad är i första hand beroende av frågan om den beviljade slutna 72-mannaavdelningens placering. Säkerhetsanstaltsutredningen föreslog, att avdelningen skulle förläggas inom det nuvarande muromgärdade området (på den som bilaga B till detta protokoll fogade skissen betecknat med A). Då emellertid statsmakterna icke velat acceptera tanken på en fullständig utbyggnad av Hall på sätt säkerhetsanstaltsutredningen föreslagit och då vid remissbehandlingen av säkerhetsanstaltsutredningens förslag farhågor uttalats för en alltför stark lokal koncentration av abnormklientelet, föreslår fängvårdsbyggnadsutredningen, att avdelningen i stället förläggas på något avstånd från den befintliga slutna paviljongen. Utredningen anser det lämpligt, att avdelningen såsom skissen utvisar placeras på område C. Det mellan områdena A och C belägna fältet (B) avses skola utnyttjas för verkstäder, gemensamma för intagna från områdena A och C. På denna sektion kan vidare idrottsplan anläggas och framdeles en samlingslokal uppföras. Den omkring område A uppförda muren föreslås skola utbyggas att omfatta hela den nu planerade slutna anläggningen. Även områdena B och C bör avskiljas från varandra genom tvärgående mur. Genom denna anordning blir varje område isolerat för sig, och gemenskap förekommer endast under arbete och — i särskilda fall — vid viss kontrollerad förströelse. Genom att förlägga den nybyggda paviljongen till område C vinnes också att möjligheterna tillvaratas för eventuell fortsatt utbyggnad av Hallanstalten, nämligen dels på den av säkerhetsanstaltsutredningen föreslagna platsen på område A, och dels — efter förlängning av det muromslutna området C — öster om den nu projekterade byggnaden. Fängvårdsbyggnadsutredningen föreslår vidare uppförandet av en byggnad, innehållande mottagnings-, isolerings-, sjuk- och behandlingsavdelningar jämte administrationslokaler, norr om område B ett stycke utanför muren. Till denna byggnad bör huvudentrén till anstalten vara förlagd. På murens norra sida i gränsen mellan A- och B-områdena föreslås att en vaktbyggnad uppföres. Från entrén skall kulvertförbindelse finnas till vakthuset och därifrån dels till paviljongen på område A och dels till verkstaden på område B. Samma kulvert skall fortsätta in i den planerade paviljongen på område C. En intagen skall sålunda kunna »slussas» från den slutna avdelningen på område C till de olika verkstäderna på område B och till administrationsbyggnaden med specialavdelningar. Detsamma gäller de intagna på område A. Denna anordning med endast en bevakad entré för hela det slutna området innebär en avsevärd personalbesparing. Den nuvarande panncentralen utbygges i erforderlig omfattning, och nytt centralkök uppföres. De lokaler, som för närvarande inrymmer tvätteriet, föreslås skola i fortsättningen användas för arbetsterapi. Tvätteriet liksom också snickeriet flyttas till den planerade större verkstadsbyggnaden på område B. De nuvarande snickerilokalerna användes som samlingslokaler för de intagna på område A. Vidare föreslås att två öppna avdelningar uppföres i en skogs-

dunge söder om område B. Avdelningarna skall ha plats för vardera 20 intagna. Den öppna 10-mannaavdelningen på kökets baksida bortfaller i samband med nybyggnaden. Mellan dessa nya avdelningar och de två redan befintliga öppna avdelningarna bör en mekanisk verkstad uppföras för det öppna klientelet. Där bör även anordnas en fotbollsplan och en bastu. Sågverket bör byggas ut och kompletteras med en snickeriverkstad. Avloppet från Håga rinner i en öppen bäck tvärs genom Hallområdet ned i Hallfjärden. I samma bäck utföres avloppet från Hall. Detta medför stora sanitära olägenheter. Vid den föreslagna utbyggnaden av Hall är de nuvarande avloppsanordningarna icke längre försvarliga. Ledningen från Håga till Hallfjärden — med anslutning från Hall — måste läggas i en kulvert. Före utloppet i Hallfjärden måste en höggradig reningsanläggning anordnas.

Den nya slutna avdelning, vartill 1954 års riksdag beviljade medel, föreslås uppförd i två våningar jämte souterrängvåning och med ett centralt trapphus. Den bör utformas i huvudsak efter mönster av den redan befintliga slutna avdelningen på område A. Avdelningen skall omfatta 72 enklerrum, uppdelade på två våningar med två sektioner i vardera våningen. Varje rum får en yta av 7 m². Sektionerna, som skall vara åtskilda, utrustas med toaletterum samt dagrum med pentry. Rummen förses med tvättställ och garderob. I varje bostadsvåning skall finnas rum för vakande och sovande vakt, borst- och städrum samt samtalsrum. Då de i byggnaden intagna avses skola ha gemensamma måltider, kommer en matsal för självservering att förläggas till souterrängvåningen. Matsalen bör även kunna utnyttjas som samlingsrum med möjligheter till filmföreläsning o. dyl. I souterrängvåningen skall i övrigt finnas en badavdelning, hobbylokaler samt skyddsrum. Med uppsikt över entrén till byggnaden och nedgången till kulverten skall finnas ett vaktrum och en överkonstapelsexpedition.

Verkstadsdriften på Hall omfattar för närvarande ett snickeri om cirka 25 platser, inrymt i en äldre, otidsenlig träbyggnad i tre våningar, samt ett mindre tvätteri om 15 platser, beläget i samma byggnad som maskincentralen. Snickeriverkstaden är, bland annat ur brandsäkerhetssynpunkt, olämplig för sitt ändamål. Tvätteriet förfogar över fullt godtagbara arbetslokaler men kan icke utvidgas i önskvärd omfattning. För klientelet på de slutna avdelningarna föreslår utredningen en arbetsorganisation med följande satsningsgrenar (antalet arbetsplatser inom parentes): mekaniskt arbete (20), träindustri (30), tvätteri (40), tryckeri (15), arbetsterapi (15) och handräckning (18). Driften i mekaniska verkstaden föreslås inriktad på blandad produktion (verktygsarbete, svarvning, fräsning, slipning, svetsning, pressning etc.). Snickeriverkstaden planeras främst för framställning av inredningssnickerier. Tryckeriet inrättas såsom accidenstryckeri för blanketter till statliga institutioner. Tvätteriet avses skola betjäna dels fångvårdsanstalterna i mellersta Sverige och dels vissa statliga institutioner inom Stockholms stad och län i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande i dess betänkande angående

samordning av den statliga tvättverksamheten m. m. Tvätteriets begynnelsekapacitet blir cirka 3 ton tvättgods per dag. Tvätteriet bör planeras så, att kapaciteten kan höjas till cirka 4 ton per dag utan att tillbyggnad behöver ske.

Ny verkstadsbyggnad måste uppföras med lokaler för mekaniskt arbete, snickeri, tryckeri och tvätteri. Byggnaden föreslås uppförd såsom en hallbyggnad i ett plan utan källare samt utförd av fabrikstillverkade betongelement. Den bör utrustas med automatiskt brandalarm. Lastbilsgarage föreslås anordnat inom byggnadskroppen. Utanför byggnaden bör förläggas spånsilo. Byggnaden avses så planerad, att man vid en eventuell framtida omläggning av driften kan utöka en verkstad på bekostnad av en annan. Utbyggnadsmöjligheter bör därjämte finnas. Denna byggnad förlägges till område B. På samma område föreslås en särskild förrådsbyggnad (centralförråd). Det nuvarande tvätteriet omdisponeras för terapilokaler.

De två nya öppna avdelningarna föreslås förlagda till särskilda byggnader, vilka bör uppföras i en våning utan källare, med väggar och tak av fabrikstillverkade betongelement. Varje byggnad skall bestå av två sektioner, vardera omfattande 10 enkelrum om 7 m², utrustade med tvättställ och garderober. Sektionerna förses med ett toaletttrum, ett dag- och matrum med pentry samt ett hobbyrum. I varje byggnad skall finnas ett vaktrum med uppsikt över entrén och över de båda dagrummen. I byggnaderna skall också finnas torkrum och städrum. Då de redan befintliga öppna avdelningarna saknar bad, föreslår utredningen, att en för dessa och de nytillkomna öppna avdelningarna gemensam bastu anlägges i anslutning till en för ifrågavarande intagna planerad fotbollsplan.

För klientelet på de öppna avdelningarna föreslår utredningen följande arbetsorganisation: mekaniskt arbete (20 platser), träindustri (18), jordbruk (15), trädgårdsarbete (5), skogsarbete (10) och handräckning (10). Den mekaniska verkstaden och snickeriet bör inriktas på samma produktion som tidigare föreslagits beträffande verkstäderna inom det slutna området. Den nya mekaniska verkstaden föreslås uppförd i närheten av bostadsavdelningarna. Ett på området redan befintligt sågverk bör utbyggas och kompletteras med en snickeriverkstad. I sågverket beräknas 6 och i snickeriet 12 man kunna sysselsättas.

Den nya administrationsbyggnaden föreslås skola inrymma två isoleringsavdelningar, en sjukavdelning, en psykiatrisk mottagnings- och behandlingsavdelning, administrationslokaler för läkarpersonal och viss administrativ personal samt besöksrum. Av de båda isoleringsavdelningarna bör den ena utformas så, att den uppfyller högre ställda säkerhetskrav än den andra. Avdelningarna skall taga emot huvudsakligen sådana fall, där upprepade rymningar förekommit eller som av andra skäl måste vårdas på ett ur säkerhetssynpunkt särskilt betryggande sätt. Förutom tillhoppa 20 enkelrum bör avdelningarna ha samtalsrum, rum för behandling, lokaler för arbetsterapi

(hobbyarbeten) och vaktrum. Sjukavdelningen för kroppssjuka föreslås innehålla 20 enmansrum uppdelade i två grupper. Säkerhetsanordningarna bör vara betryggande utformade men behöver icke vara av samma kvalitet som på isoleringsavdelningarna. På avdelningen bör företrädesvis omhändertagas patienter med mera långvariga sjukdomstillstånd. Smärre skador och lättare sjukdomsfall bör behandlas på respektive bostadspaviljong. Avdelningen skall så anordnas, att eventuellt icke utnyttjade platser kan användas för den psykiatriska behandlingsavdelningens behov. Behandlingslokaler skall icke finnas inom avdelningen. Däremot erfordras utrymme för bedrivande av arbetsterapi. Den psykiatriska mottagnings- och behandlingsavdelningen föreslås utbyggd för en vårdkapacitet motsvarande 35 platser, samtliga i enkelrum. Även denna avdelning uppdelas i två grupper. Säkerhetsanordningarna bör vara något olika utformade för olika behov. Rum bör finnas för arbetsterapi. I anslutning till vårdavdelningarna bör finnas erforderligt antal rum för olika slag av undersökningar och behandling. Utrustningen bör motsvara den på en psykiatrisk klinik. Det förutsättes, att alla inträffade fall av psykiska sjukdomstillstånd med undantag av stormande psykoser med långvarigt förlopp skall kunna behandlas. Även kroppssjukavdelningen bör kunna fungera på ett sådant sätt, att alla utom mycket allvarliga och svårutredda sjukdomar skall kunna undersökas och behandlas.

Med utgångspunkt från de riktlinjer för verksamheten vid Hall som utredningen föreslagit och den utformning av anstalten som förordats framlägger utredningen följande förslag till personalplan.

	Antal Löne- grad			Antal Löne- grad	
Administrationspersonal			socialkurator	1	19
fångvårdsdirektör	1	32	socialkurator	3	17
fångvårdsinspektör	1	29	översköterska	3	14
kamrerare	1	25	EEG-assistent	1	14
ingenjör	1	25	kanslibitråde	1	11
fångvårdsassistent	1	23	biträde	2	rb
kansliskrivare	1	15		18	
kontorist	1	13			
kanslibitråde	1	11	Arbetsledarpersonal		
biträde	4	rb	för mekaniskt arbete:		
telefonist	2	rb	yrkesmästare	1	18
	14		yrkesmästare	1	16
			yrkesmästare	2	14
			för träindustri:		
Medicinsk vårdpersonal			yrkesmästare	1	18
överläkare	1	37	yrkesmästare	2	16
förste läkare	1 ¹	31	yrkesmästare	2	14
psykolog	2	29			

¹ Varav 2 med visst arvodestillägg.

	Antal Löne- grad			Antal Löne- grad	
för tvätteri:			för skogsarbete:		
tvättmästare.....	1	20	skogvaktare	1	14
tvättföreståndare	1	16		28	
tvättföreståndare	1	14	Ekonomipersonal		
tvättföreståndare (kvinnlig)	2	13	maskinmästare	1	18
för tryckeri:			maskinist	1	15
yrkesmästare	1	18	förrådsförvaltare	1	14
yrkesmästare	1	16	köksföreståndare	1	14
för arbetsterapi:			reparatör	1	13
arbetsterapeut	1	14	bitr. förrådsförvaltare....	1	12
för jordbruk:			bitr. köksföreståndare....	2	12
lantbruksinspektor.....	1	22	vaktkonstapel (för hand- räkning)	2	12
rättare	1	14	eldare	2	11
ladugårdsföreståndare....	1	14	bilförare.....	2	11
jordbruksförman	3	12		14	
ladugårdsförman	1	12	Tillsynspersonal		
stallförman	1	12	uppsyningsman	3	18
smed, tillika traktorskö- tare	1	12	överkonstapel	13	14
för trädgårdsarbete:			vaktkonstapel.....	73	12
trädgårdsmästare	1	14		89	

Den av utredningen för Hallanstalten föreslagna personalen uppgår sålunda till sammanlagt 163 befattningshavare, vilket innebär en ökning i förhållande till nuvarande antal med 90. I anslutning till sitt förslag i personalfrågan framhåller utredningen bland annat följande. Vad först beträffar den medicinska vårdpersonalen skall överläkaren på Hall tillika fungera som anstaltsgruppens chefspsykiater. Han skall i sistnämnda egenskap genom regelbundna besök på sidoanstalterna följa behandlingen av de på dessa anstalter intagna. Vid sin sida på den psykiatriska mottagnings- och behandlingsavdelningen bör han ha två förste läkare, av vilka den ena skall tjänstgöra som biträdande överläkare. Till avdelningen bör vidare knytas en psykolog samt tre kuratorer. Kuratorerna skall — vid sidan av vanliga kuratorsuppgifter vid anstalten i dess helhet — verkställa utredningar rörande de intagna på mottagnings- och behandlingsavdelningen. Tre översköterskor erfordras, varav två för det allmänna vårdarbetet och en för laboratorium och röntgen. EEG-assistenten kan utnyttjas även av Håga, så länge denna anstalt fungerar som sjukhus, samt för arbete på andra laboratorie- eller röntgenavdelningar. Det team, som enligt vad förut sagts avses skola bedriva psykoterapi på Hall och dess sidoanstalter, föreslås bestå av två förste läkare, varav den ena med ställning som biträdande överläkare, 1 psykolog och 1 kurator. Förutom i sammanställningen (s. 55 f.) upptagna befattningshavare

bör finnas viss arvodesanställd personal, nämligen invärteskonsult, röntgenkonsult, EEG-konsult, sjukgymnast och tandläkare. Vad angår arbetsledarpersonalen vill utredningen framhålla, att de mekaniska verkstäderna bör betraktas som en enhet med förste yrkesmästaren på den slutna avdelningen som föreståndare. Detsamma bör gälla träindustriverkstäderna. Hänsyn härtill har tagits vid förslag till verkstadsföreståndarnas lönegradsplacering. Av yrkesmästarna på träindustriverkstäderna skall 3 tjänstgöra på den slutna och 2 på den öppna avdelningen samt av yrkesmästarna på de mekaniska verkstäderna 2 på vardera avdelningen. Det föreslagna arbetsledarantalet vid tvätteriet är baserat på kommitténs för sinnessjukvårdens utbyggande avgivna förslag beträffande arten av det gods som skall tvättas vid Hall samt på att tvätteriet skall inrymma en reparationsavdelning för tvättgods. Tvättmästaren bör lönegradsplaceras med hänsyn till att han skall fungera jämväl som yrkeslärare med skyldighet att meddela teoretisk undervisning. Av jordbrukspersonalen avlönas för närvarande en jordbruksförman, en stallförman och två traktorförare på specialstaten för jordbruksdriften. Utredningen föreslår, att dessa befattningshavare överföres till avlöningsstat. Vad slutligen angår frågan om storleken och sammansättningen av tillsynspersonalen har utredningen till grund för förslaget lagt ett särskilt utarbetat tjänstgöringsschema.

I administrationsbyggnaden torde utrymme böra beredas för den administrativa personal, som har utpräglad vårdfunktion, d. v. s. för fångvårdsdirektören, fångvårdsinspektören, fångvårdsassistenten samt deras skrivhjälp. Därmed vinnes att nämnda befattningshavare får nära kontakt med överläkaren och hans medhjälpare, vilket bör innebära en väsentlig fördel för det gemensamma behandlingsarbetet. Kamreraren, ingenjören och deras biträdespersonal föreslås få sina expeditiionslokaler i den nuvarande administrationsbyggnaden (kameralkontoret). Där bör även ytterligare erforderliga expeditioner kunna inrymmas.

I fråga om personalbostäder erinrar utredningen därom, att redan med nuvarande personaluppsättning viss brist föreligger. Ehuru personalen ökar med 90 befattningshavare, har utredningen icke ansett sig behöva räkna med mer än ett 70-tal nya bostäder av olika storlek på Hallområdet. Med hänsyn till det för bebyggelse begränsade området föreslås att fyra 4-våningars punkthus uppföres på området väster om infartsvägen till Hall nere vid Hallfjärden. Dessa hus skall innehålla sammanlagt 59 lägenheter om 65 m², 4 dubletter och 2 enkelrum. Därutöver föreslås att ytterligare tre bostadshus uppföres med tillhoppa 5 lägenheter. Förslaget gäller under förutsättning att frågan om personalens bostadsförsörjning icke kan lösas på sätt säkerhetsanstaltsutredningen förordat, nämligen genom att erforderligt antal bostäder anskaffas i öppna marknaden. Utredningen föreslår, att denna fråga upptages till ytterligare överväganden och klarlägges i samråd med representanter för vederbörande personalsammanslutningar och berörda kommuner.

Sidoanstalter

Utredningen föreslår uppförandet av två sidoanstalter till Hall, vardera med plats för 90 intagna. Anstalterna är avsedda för sådana intagna som icke är aktiva rymmare men för vilka vissa säkerhetsåtgärder är erforderliga. Anstalterna skall sålunda företrädesvis mottaga det s. k. mellangrads-klientelet. Med hänsyn till den allmänt rådande uppfattningen om värdet av mindre behandlingsenheter har utredningen funnit sig böra föreslå en tämligen långtgående uppdelning av klientelet på skilda byggnader och räknar sålunda med fyra bostadspaviljonger, envar om 20 man, innanför ett med mur eller stängsel omgärdat område samt utanför inhägnaden en öppen paviljong, avsedd för 10 intagna. På det slutna området bör förutom de fyra bostadspaviljongerna finnas verkstäder, administrationsbyggnad, innehållande kontorslokaler och specialavdelningar, samt ekonomibyggnad.

Varje bostadspaviljong föreslås omfatta 20 enkelrum om 7 m², fördelade på två sektioner. Rummen skall förses med tvättställ och garderob. En entré med vaktrum skiljer de båda sektionerna från varandra. Från vaktrummet bör uppsikt kunna hållas även över dagrummet inom varje sektion. Inom sektionen skall dessutom finnas ett mindre pentry, hobbyrum och toaletter. Intill entrén skall finnas för sektionerna gemensamt borst- och städrum samt bad med bastu. Skulle man i besparingssyfte göra för hela anstalten gemensamma hobbylokaler och bastu, ökar behovet av bevakningspersonal. Möjlighet skall finnas att bevaka byggnadens yttre långsidor genom burspråk i dagrummen. Byggnaderna bör uppföras i en våning utan källare, med väggar och tak av fabrikstillverkade betongelement. De bör så konstrueras, att de med lätthet kan tillbyggas. Den öppna paviljongen föreslås innehålla 10 enkelrum om 7 m². Varje rum bör förses med tvättställ och garderob. I anslutning till entrén bör inredas borst- och städrum, bad samt toaletter. Byggnaden skall vidare innehålla ett dag- och matrum med pentry samt ett hobbyrum. Måltiderna skall intagas i matrummet. Mat hämtas från centralköket. Även den öppna paviljongen föreslås uppförd i en våning utan källare. Administrationsbyggnaden bör bestå av en våning med källare och vara uppförd kring en central gård. Byggnaden bör vara belägen vid entrén till det inhägnade området men innanför muren eller stängslet. Den föreslås uppdelad dels i kontorslokaler och dels i en avdelning med vakt-, sjuk-, mottagnings- och isoleringsrum. Förutom erforderliga expeditionsutrymmen bör kontorsavdelningen innehålla konferensrum för sammanträden med anstaltsnämnd och behandlingskollegium samt vidare arkiv, toaletterum och ett mindre pentry. Intill vaktrummet, varifrån man skall ha direkt uppsikt över entrén till det inhägnade området, skall finnas telefonväxel samt rum för överkonstapel. Ytterligare skall inrättas fyra mottagnings- och sjukrum, tre besöksrum samt ett behandlingsrum med ett mindre laboratorium/apotek. Besöksrummen avses skola ligga mot den kringbyggda gården, och besökare kan där få träffa en intagen utan att särskild bevakning behöver anordnas. Mottagnings-, sjuk- och besöksrummen skall kunna användas för vilket som

helst av dessa ändamål. Avskilda från sjuk- och mottagningsrummen skall inrättas två isoleringsrum. I källaren skall förrådslokaler samt skyddsrum för anstalten anordnas. Ekonomibyggnaden bör innehålla gemensam matsal för alla på det slutna området intagna. Utspisningen skall ske från en utlämningsdisk. Matsalen skall även kunna utnyttjas som samlingslokal. Intill matsalen för de intagna skall ligga en personalmatsal och ett klubbrum. Dessa tre lokaler skall ha förbindelse sinsemellan och vid behov kunna utnyttjas gemensamt. I byggnaden skall dessutom finnas centralkök, förrådsutrymmen, en för anstalten gemensam värmecentral samt bastu för personalen. Verkstadsbyggnaden föreslås utförd såsom en hallbyggnad i ett plan utan källare. Byggnaden skall innehålla en mekanisk verkstad för 28 intagna, en träindustriverkstad för 20, en konfektionsverkstad för 10 samt arbetsterapilokaler för 15. Övriga intagna bör sysselsättas med handräckningstjänst i kök och panncentral samt med reparationsarbeten, skogsarbete m. m. Driften vid verkstäderna bör vara av samma art som vid motsvarande verkstäder på Hall. Konfektionsverkstaden bör främst inriktas på tillverkning av överdragskläder o. dyl. Verkstadsbyggnaden bör planeras så, att expeditioner, omklädnads- och rastrum förlägges utefter den ena långsidan, de egentliga verkstadslokalerna i mittdelen samt lager- och förrådsutrymmen utefter den andra långsidan, där det även skall finnas en lastkaj. Byggnaden skall även innehålla garage för anstaltens två bilar. Utanför byggnaden skall uppföras ett virkesförråd. Personalbostäder bör uppföras i anslutning till anstalten, i den mån bostadsmöjligheter icke kan beredas på platsen. De bör konstrueras i form av standardtillverkade typhus av enfamiljsmodell. Det inhägnade anstaltsområdet bör förses med bevakningstorn i två diagonalt liggande hörn. Planteringar på området måste utformas med hänsyn till bevakningssynpunkterna. Inom området bör anordnas en fotbollsplan. På båda sidor om inhägnaden måste vara fri och öppen mark.

För envar av sidoanstalterna föreslår utredningen följande personaluppsättning.

	Antal Löne- grad			Antal Löne- grad	
Administrationspersonal			yrkesmästare	1	16
anstaltsdirektör	1	29	yrkesmästare	1	14
assistent	1	23	för träindustri:		
kurator	1	17	yrkesmästare	1	18
kansliskrivare	1	15	yrkesmästare	1	14
kanslibitråde	1	11	för konfektion:		
biträde	1	rb	yrkesmästare	1	16
telefonist	1	rb	för arbetsterapi:		
	<u>7</u>		arbetsterapeut	1	14
			för skogsarbete:		
Arbetsledarpersonal			arbetsförman	<u>1</u>	12
för mekaniskt arbete:				8	
yrkesmästare	1	18			

	Antal Löne- grad			Antal Löne- grad	
Ekonomipersonal					
maskinist	1	13	bilförare	1	11
vaktkonstapel (för hand- räckning)	1	12	ekonomibiträde	1	8
reparatör	1	12		<u>7</u>	
köksföreståndare	1	12	Tillsynspersonal		
vaktkonstapel (sjukvår- dare)	1	12	uppsyningsman	1	18
			överkonstapel	4	14
			vaktkonstapel	<u>22</u>	12
				27	

Den av utredningen för envar av sidoanstalterna föreslagna personalen uppgår sålunda till 49 befattningshavare. I anslutning till sitt förslag i denna del vill utredningen framhålla, att direktören med hänsyn till anstaltens storlek och dess klientelsammansättning bör placeras i lönegrad 29. Tillsynspersonalens storlek och sammansättning har bestämts i huvudsak med utgångspunkt från att normaldagsschemat skall tillämpas.

Utredningen föreslår, att sidoanstalt I förläggas å kronoegendomen Bondängen inom Mariefreds stad. Egendomen är belägen 2 km från Mariefreds centrum men ändå avskild från trafik och bebyggelse. Sjukstuga finns i Mariefred samt skolor av skilda slag i det närbelägna Strängnäs. Egendomen är utarrenderad, och arrendetiden utgår först den 14 mars 1957. Arrendatorn äger på egendomen befintlig mangårdsbyggnad samt några ekonomihus och arbetarbostäder. Utredningen har — under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande — träffat överenskommelse med arrendatorn, varigenom denne förbundit sig att frånträda arrendet den 1 oktober 1955 med rätt för honom att inbärga 1955 års skörd på egendomen samt att kvarbo i huvudbyggnaden intill den 1 juli 1956. Arrendatorn skall enligt den träffade överenskommelsen äga uppbära dels ersättning med 25 000 kronor för sitt förtidiga frånträde av arrendet och dels 160 000 kronor i lösenssumma för de å egendomen befintliga, honom tillhöriga åbyggnaderna. Uppgårelsen har av domänintendenten i östra domänområdet H. F. Flodkvist vitsordats såsom skälig. Drätselkammaren i Mariefred har förklarat sig ämna för stadsfullmäktige framlägga förslag om att staden skall åta sig kostnaderna för dragande av vatten- och avloppsledningar till anstaltsområdets gräns. I egendomens manbyggnad kan enkelrum inrättas för 8 ogifta befattningshavare. I anslutning till anstaltsområdet bör uppföras 34 enfamiljsvillor. Utredningen räknar med att den övriga personalen skall vara bosatt i Mariefred eller de närmaste omgivningarna. Den del av egendomen, som icke tages i anspråk för anstalten, kan lämpligen sambrukas med Gripsholms kungsladugård.

Sidoanstalt II föreslås av utredningen förlagd till kronoegendomen Berga i Hällby kommun, Södermanlands län. Berga är beläget vid rikshuvudvägen mellan Kungsör och Eskilstuna, cirka 12 kilometer från sistnämnda stad. Rekarne järnvägsstation ligger på någon kilometers avstånd från egendomen. Bussförbindelse finns med Eskilstuna. Endast en mindre del av egendomen

behöver tagas i anspråk. Denna del ligger i närheten av rikshuvudvägen men är ändå avskild från trafik och bebyggelse. Egendomen är utarrenderad, och arrendetiden utlöper först år 1965. Uppgörelse har träffats med arrendatorn därom, att denne skall avstå från det ifrågavarande området mot en ersättning av dels en gång för alla 2 410 kronor, motsvarande vissa på området av arrendatorn nedlagda kostnader, dels ock årligen intill arrendetidens utgång 3 500 kronor för frånträdandet av nyttjanderätten i förevarande del. Uppgörelsen har av förenämnde domänintendent vitsordats såsom skälig.

Utredningen har fört underhandlingar angående förvärv av anstaltsområde även i Palsboda, Västerhaninge, Nyköping och Eskilstuna. Inget av dessa objekt synes emellertid vara av den beskaffenheten, att det i dagens läge bör tagas under övervägande.

Inackorderingshem

Inom ungdomsfängelseorganisationen har med gott resultat prövats inackordering av vissa intagna i därför särskilt avsedda hem. Denna vårdform har särskilt kommit till användning för sådana intagna som inom en nära framtid skall frigivas men som övergångsvis behöver anpassa sig till friare förhållanden. De intagna har regelmässigt arbete utanför hemmet. I likhet med vad säkerhetsanstaltsutredningen föreslagit vill fångvårdsbyggnadsutredningen rekommendera, att ett dylikt hem inrättas även för säkerhetsklientelet. Hemmet bör ligga i Stockholm eller dess närhet. I första hand bör man inrikta sig på att — i varje fall under en försöksperiod — förhyra lämplig lokal. Skulle detta icke låta sig göra, bör övervägas inköp eller uppförande av en villabyggnad. Hemmet bör kunna taga emot ett 10-tal intagna. Hemmets föreståndare bör vara heltidsanställd och ha uppsyningsmans löneställning. Däremot bör viss tillsyn över hushållet mot skälig ersättning utövas av en kvinnlig arbetskraft, eventuellt föreståndarens hustru. Avlösning åt föreståndaren på hans fritid bör ordnas genom avtal med någon befattningshavare på Hall. Administrativt bör hemmet sortera under anstaltsgruppens fångvårdsdirektör.

Kostnadsberäkningar

Beträffande byggnads- och utrustningskostnaderna för Hallanläggningen anföres att genom byggnadsstyrelsens försorg skissritningar upprättats och att styrelsen med ledning av dessa beräknat kostnaderna för Halls utbyggnad till de belopp, som angives i följande uppställning. Utredningen vill understryka, att de redovisade byggnads- och utrustningskostnaderna är att betrakta som överslagsberäkningar. Först sedan mera fullständiga handlingar utarbetats, kan kostnaderna mera definitivt anges.

Anstaltsbyggnader

Administrationsbyggnad med specialavdelningar, uppskattad kostnad	2 990 000
Vaktbyggnad	52 000
Verkstäder jämte tvätt för slutna avdelningar	2 130 000
Centralförråd	80 000
Centralkök, uppskattad kostnad	600 000
Två öppna paviljonger	420 000
Bastu för öppna paviljonger	50 000
Mekanisk verkstad för öppna avdelningar	210 000
Träverkstad för öppna avdelningar	290 000
Ombyggnad av befintlig såg, uppskattad kostnad	25 000
Om- och tillbyggnad av panncentralen	850 000
Ombyggnad av nuvarande tvätten till terapilokaler	50 000
Mur omkring område C, 420 m.	170 000
Mur omkring område B, 630 m.	250 000
Två vakttorn	25 000
Gångkulvertar, 450 m.	455 000
Värmekulvertar	260 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	165 000
Omläggning av befintligt öppet avloppsdike från Håga till Hall	100 000
Anslutningsledningar för avlopp från befintliga öppna paviljonger och radhus till reningsverk	75 000
Reningsverk	200 000
Vägar, planering och ytterbelysning	650 000
Arvoden, administration och oförutsett	1 503 000

Summa kronor 11 600 000

Personalbostäder

En lägenhet om 160 m ²	90 000
Två lägenheter om 140 m ²	160 000
Två lägenheter om 115 m ²	140 000
Fyra hyreshus innehållande sammanlagt 59 lägenheter om 65 m ² , fyra dubbletter samt två enkelrum	2 600 000
Vägar, planering och ytterbelysning	175 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	130 000
Arvoden, administration och oförutsett	505 000

Summa kronor 3 800 000

Inredning och utrustning

Administrationsbyggnad med specialavdelningar	450 000
Verkstäder jämte tvätt för slutna avdelningar	1 100 000
Beslutad slutna avdelning	155 000
Centralkök	75 000
Två öppna paviljonger	65 000

Mekanisk verkstad för öppna avdelningar	130 000
Träverkstad för öppna avdelningar	85 000
Terapilokaler i nuvarande tvätten	18 000
Telefonväxel	40 000
Lastbil	20 000
Paketbuss	12 000

Summa kronor 2 150 000

Byggnadskostnaderna för utbyggnaden av fångvårdsanstalten Hall med personalbostäder samt kostnaderna för inredning och utrustning uppgår sålunda sammanlagt till (11 600 000 + 3 800 000 + 2 150 000) 17 550 000 kronor.

Om den av 1954 års riksdag beviljade slutna avdelningen uppföres enligt utredningens förslag på område C, tillkommer — utöver tidigare anvisade 1 200 000 kronor för själva byggnaden — kostnader för yttre ledningar, planering och mur kring område C. Då de värmeförande ledningarna enligt fångvårdsbyggnadsutredningens utbyggnadsförslag är avsedda att framdragas i planerade gångkulvertar, synes det lämpligt, att dessa i viss utsträckning utföres i samband med uppförande av den redan beslutade nybyggnaden. Kostnaderna för dessa tillkommande yttre arbeten m. m., vilka är inräknade i förenämnda totalkostnad, 11 600 000 kronor, för anstaltens utbyggande, uppgår till sammanlagt cirka 600 000 kronor.

Det befintliga köket är dimensionerat för den nuvarande beläggningen på Hall och Håga. Själva byggnaden är byggnadstekniskt mycket dålig och apparaturutrustningen i stort sett försliten. Kapaciteten på köket är otillräcklig för den planerade utbyggnaden på Hall, och anläggningen måste därför utbyggas. En preliminär undersökning har visat, att kostnaderna för en ombyggnad av den befintliga köksbyggnaden torde i stort sett uppgå till lika mycket som en motsvarande nybyggnad. Utredningen har därför räknat med ett nytt centralkök förlagt omedelbart söder om den nuvarande byggnaden.

Med utgångspunkt från de upprättade skissritningarna har byggnadsstyrelsen uppskattat kostnaderna för en sidoanstalt i Mariefred till följande belopp. Det har förutsatts, att Mariefreds stad utan kostnad för statsverket drager fram vatten- och avloppsledningar till anstaltsområdets gräns.

Anstaltsbyggnader

Fyra förlägningsbyggnader för vardera 20 man, sammanlagt	805 000
Förlägningsbyggnad för 10 man	100 000
Administrationsbyggnad	445 000
Matsalsbyggnad, inklusive panncentral	520 000
Verkstadsbyggnad	940 000
Ombyggnad av befintlig mangårdsbyggnad	100 000
Omslutningsmur med grindar cirka 1 000 m.	400 000

Två vakttorn på mur	25 000
Vägar, planering och ytterbelysning	470 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	210 000
Arvoden, administration och oförutsett	585 000

Summa kronor 4 600 000

Personalbostäder

En lägenhet om 115 m ²	70 000
En lägenhet om 90 m ²	60 000
31 lägenheter om 65 m ²	1 470 000
Vägar, planering och ytterbelysning	230 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	150 000
Arvoden, administration och oförutsett	270 000

Summa kronor 2 250 000

Inredning och utrustning

Fyra 20-mannaförläggningar	130 000
En 10-mannaförläggning	15 000
Administrationsbyggnad	40 000
Matsalsbyggnad	85 000
Verkstadsbyggnad	345 000
Befintlig mangårdsbyggnad	10 000
En stationsvagn	12 000
En jeep med tillbehör	13 000

Summa kronor 650 000

Byggnadskostnaderna för själva anstalten med personalbostäder samt kostnaderna för inredning och utrustning uppgår sålunda sammanlagt till (4 600 000 + 2 250 000 + 650 000) 7 500 000 kronor. Om omslutningsmuren kring anstalten utbytes mot ett industristängsel av motsvarande höjd, minskas totalkostnaden med cirka 300 000 kronor.

Ersättning för arrendatorns förtidiga frånträdande av arrendet upptages till 25 000 kronor och lösensumma för å egendom befintliga, arrendatorn tillhöriga åbyggnader till 160 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen bedömer kostnaderna för sidoanstalt II vid Berga till i stort sett desamma som för anstalten vid Bondängen. Vid Berga måste man visserligen räkna med särskilt reningsverk med höggradig rening för avloppsvattnet och vattenverk i samband med borrhunnar i den där befintliga grusåsen. I gengäld är markförhållandena bättre, med lägre kostnader för grundläggning, vilket i stort sett uppväger nämnda merkostnader för vatten och avlopp. Till arrendatorn skall för avståendet av ifrågavarande område gottgörelse lämnas dels kontant med 2 140 kronor, motsvarande av arrendatorn å området nedlagda kostnader, dels ock till och med den 14 mars 1965 (då arrendetiden utgår) med en årlig avgäld av 3 500 kronor.

Utredningen erinrar i fråga om kostnaderna för säkerhetsanstaltsutredningens byggnadsförslag därom, att säkerhetsanstaltsutredningen, som byggde sina kostnadsberäkningar enbart på preliminära programuppgifter, uppskattade kostnaderna för Hallanläggningen till 18 000 000 kronor. En jämförelse mellan säkerhetsanstaltsutredningens förslag och fångvårdsbyggnadsutredningens blir emellertid icke rättvisande, då det förstnämnda förslaget icke upptar motsvarande utrymmen och anordningar, främst beträffande administrationsbyggnaden med specialavdelningar, verkstäder, yttre arbeten och inventarier. Vid en översyn av beräkningarna med utgångspunkt från det nu framlagda förslaget har befunnits, att kostnaderna för säkerhetsanstaltsutredningens program bör uppjusteras till 22 000 000 kronor.

I fråga om vårdkostnaderna vill fångvårdsbyggnadsutredningen uttala, att det ligger i sakens natur, att vårdkostnaderna vid anstalter för förvarade och internerade måste ligga högre än vid anstalter för ordinärt klientel. På samma sätt är det tydligt, att olika slag av säkerhetsanstalter skiljer sig från varandra med avseende på vårdkostnader, alltefter graden av säkerhetsanordningar och intensiteten i behandlingen. Vårdkostnaderna för t. ex. Hall är sålunda högre än de för Västerviksanstalten och dessa senare högre än kostnaderna för en koloni med samma klientel. Utredningen framlägger i det följande en jämförelse mellan kostnaderna för den nuvarande anstaltsorganisationen och motsvarande kostnader för dels den av säkerhetsanstaltsutredningen och dels den av utredningen föreslagna organisationen.

De årliga personalkostnaderna (lönegradsplacerad personal och arvodesavlönade läkare) för de nuvarande säkerhetsanstalterna uppgår till 2 302 314 kronor enligt följande fördelning.

Anstaltsvis

Hall	708 744
Norrköping	537 384
Karlstad	303 030
Kalmar	321 972
Västervik	293 568
Sjöboda	67 758
Orretorp	69 858

Kategorivis

Administrationspersonal	376 794
Arbetsledarpersonal	441 336
Tillsynspersonal	1 268 820
Ekonomipersonal	195 144
Kroppssjukläkare	12 300
Rådgivande psykiatrer	7 200
Koloniarvoden	720

De årliga personalkostnaderna vid Hallanläggningen enligt säkerhetsanstaltsutredningens förslag uppgick till 2 243 324 kronor, fördelade på följande personalgrupper.

Behandlingspersonal	455 996
Administrationspersonal	192 444
Arbetsledarpersonal	392 520
Tillsynspersonal	1 067 916
Ekonomipersonal	105 492
Öppenvårdspersonal	28 956

De årliga personalkostnaderna vid Hallanläggningen med sidoanstalter enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag skulle uppgå till 2 726 424 kronor, fördelade sig på följande sätt.

Anstaltsvis

Hall	1 744 944
Sidoanstalt I	490 740
Sidoanstalt II	490 740

Kategorivis

Behandlingspersonal	304 764
Administrationspersonal	328 440
Arbetsledarpersonal	464 268
Tillsynspersonal	1 359 420
Ekonomipersonal	262 332
Kroppssjukläkare å sidoanstalterna	7 200

Vid beräkningen har hänsyn icke tagits till löner för vikarier under semester och sjukledighet, ej heller till ersättning för tjänstgöring på s. k. obekvämt arbetstid. Beträffande sistnämnda löneförmån torde knappast någon skillnad uppkomma. Befattninghavare i högst lönegrad 18 vid säkerhetsanstalterna i Norrköping och Karlstad åtnjuta, med hänsyn till tjänstgöringens påfrestande natur, särskilda arvoden med 264 kronor om året för tjänstgöring i bevakningstjänst. För ändamålet upptages i fångvårdsanstaltens avlöningsanslag 19 800 kronor för år. Samma förmån bör beräknas för den personal vid Hall, som får sin tjänstgöring förlagd till de slutna avdelningarna samt i ytterbevakningen, och medelsanvisningen bör uppräknas till 21 000 kronor. Utredningens förslag innebär sålunda en ökning av lönekostnaderna med $(2\,726\,424 + 21\,000 - 2\,302\,314 - 19\,800) = 425\,310$ kronor om året. Säkerhetsanstaltsutredningens förslag innebar för anstalterna en reducering av lönekostnaderna med 93 956 kronor för år.

Eftersom enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag klientelet fördelas på tre olika anstalter i stället för att såsom säkerhetsanstaltsutredningen föreslog koncentreras till en enda anstaltsenhet, är det naturligt, att personalen i förvaltnings-, ekonomi- och tillsynstjänst blir väsentligt större vid

den nu föreslagna anstaltsorganisationen än vid säkerhetsanstaltsutredningens. Även antalet arbetsledare betingas i någon mån av klienteletets spridning, men fångvårdsbyggnadsutredningen har tillika ansett, att säkerhetsanstaltsutredningen beräknat behovet av dylik personal i underkant. Den medicinska vårdpersonalen har däremot reducerats i förhållande till vad säkerhetsanstaltsutredningen föreslog, vilket sammanhänger med att den medicinska verksamheten fått en mera begränsad målsättning.

Beträffande de löpande omkostnaderna slutligen har fångvårdsbyggnadsutredningen — till skillnad från säkerhetsanstaltsutredningen, som räknade med en viss reduktion — icke kalkylerat med någon väsentlig total höjning eller sänkning.

Av utredningens experter har byråchefen S. Blom och direktören G. Mar-nell enligt betänkandet i vissa frågor anfört avvikande mening.

Yttranden

Över fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för för-varade och internerade har yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, Göta hovrätt, fångvårdsstyrelsen (som låtit höra anstaltsnämnderna vid Håga sjukhus samt fångvårdsanstalterna på Hall och i Norrköping, Karlstad, Kalmar), interneringsnämnden, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, statens organisationsnämnd, statens lönenämnd, länsstyrelsen i Södermanlands län (som låtit höra drätselkammaren i Marie-fred och kommunalnämnden i Hällby kommun), svenska fångvårdssällska-pet, föreningen tjänstemän inom kriminalvården, Sveriges fångvårdsmanna-förbund, svenska psykiatriska föreningen, rättspsykiatriska föreningen och svensk kuratorsförening. Av de sålunda avgivna yttrandena, vilka delvis är tämligen omfångsrika och mer eller mindre utförligt behandlar detaljfrågor, återges i det följande allenast synpunkter av större vikt.

Utredningens förslag har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissorgan. Mot en lösning av frågan om anstaltsvården för förvarings- och interneringsklientelet på grundval av föreliggande utredning har fångvårdsstyrelsen, statskontoret, statens orga-nisationsnämnd och svenska psykiatriska föreningen uttalat sig.

Vad först angår frågan om klienteletets storlek anför *fångvårds-styrelsen*, att arbetet med en revision av förvarings- och interneringslag-stiftningen pågår inom strafflagberedningen. Man torde kunna utgå ifrån, att i en blivande lagstiftning minsta tiden för förvaring höjes från nuva-rande ett år till två år. Härigenom skulle de intagnas vistelsetid visserligen bli längre än nu, men å andra sidan torde domstolarna komma att iaktta stor återhållsamhet, när fråga uppkommer om att döma till förvaring. Antalet domar till förvaring påverkas icke blott av utformningen av förvaringslagen utan även av reaktionssystemet i övrigt, som jämväl utredes av strafflagbe-redningen. Om, för att ta ett exempel, tillsynstiden efter villkorlig frigivning skulle kunna göras mera elastisk, så att den i vissa fall kunde bli längre än

nu, skulle sannolikt åtskilliga recidivister, som nu dömes till förvaring, ådömas tidsbestämt straff. Vid bedömandet av platsbehovet i framtiden bör vidare beaktas, att den ökning av klientelet, som pågått under senare år, nu synes ha förbytts i en minskning. Antalet nyintagna förvarade och internerade män, vilket före 1947 aldrig nådde upp till mer än 78 om året, låg under åren 1947—1951 mellan 97 och 104 men har därefter sjunkit, år 1952 till 87 och år 1953 till 76. Tillgängliga uppgifter för 1954 synes visa på ytterligare någon minskning. Verkningarna av ett minskat antal domar återspeglas långsammare i anstalternas beläggningssiffror. Den 1 januari 1954 utgjorde totalantalet på fångvårdsanstalt intagna förvarade 467, det högsta antal som noterats, men har därefter minskats kontinuerligt, så att beläggningen den 1 januari 1955 var 417.

Interneringsnämnden framhåller, att det synes svårt att bedöma behovet av antalet vårdplatser, innan strafflagberedningens slutliga förslag i hithörande ämnen föreligger.

Utredningens förslag att för anstaltsvård placera klientelet på Hall och två sidostanstalter har föranlett vissa särskilda uttalanden. Sålunda anför *Göta hovrätt*, att vid remissbehandlingen av säkerhetsanstaltsutredningens betänkande kraftig kritik framfördes mot förslaget att sammanföra hela förvarings- och interneringsklientelet till en enda anstalt. Även hovrätten anser ett sådant sammanförande olämpligt. Det kan ifrågasättas, om icke motsvarande kritik med visst fog kan riktas även mot förevarande förslag, såvitt angår den föreslagna utbyggnaden av Hallanstalten, vilken innebär en anhopning av det farligaste klientelet till denna anstalt. Jämfört med säkerhetsanstaltsutredningens förslag är emellertid fångvårdsbyggnadsutredningens förslag ur nu ifrågavarande synpunkter att föredraga. Hovrätten vill dock å andra sidan icke förorda en mera långtgående splittning av organisationen på mindre anstalter än vad fångvårdsbyggnadsutredningen förordat. Dess förslag synes nämligen medföra andra fördelar. I fråga om förvarings- och interneringsklientelet gäller i långt högre grad än beträffande övrigt fångklientel, att samhället måste söka på bästa sätt skydda sig mot farliga brottslingar och samhällsbesvärliga återfallsförbrytare. Det torde då icke kunna undvikas, att behandlingssynpunkter i viss mån får stå tillbaka för intresset av säkerhet. Med hänsyn härtill kan det vara motiverat att beträffande ifrågavarande klientel ge avkall på den eljest inom fångvården godtagna principen med relativt små anstaltsenheter för att öka de faktiska möjligheterna för uppdelning av klientelet och individuell behandling. Ett sammanförande av ifrågavarande klientel på ett fåtal nära varandra belägna anstalter torde befordra en fast och enhetlig ledning och möjliggöra en rationell arbetsdrift. Ehuru fångvårdsbyggnadsutredningens förslag ställer sig icke oväsentligt kostsammare än säkerhetsanstaltsutredningens, anser hovrätten, att detsamma i stort sett innefattar en ändamålsenlig lösning och tillstyrker därför i princip förslaget. Hovrätten vill emellertid tillägga, att den föreslagna organisationen saknar helt kolonier. Någon särskild motivering härför har icke lämnats. Såvitt hovrätten har sig be-

kant torde det nuvarande systemet med fristående kolonier ha fungerat väl. Rent allmänt torde även gälla att kolonierna ur kostnadssynpunkt ställer sig fördelaktiga. Hovrätten ifrågasätter därför, om icke kolonier bör ingå i den föreslagna organisationen.

Ehuru *medicinalstyrelsen* fortfarande närmast ställer sig kritisk till den dubblering av vårdorganisationen för psykopatiska lagbrytare, som det nu föreliggande förslaget realiserande kommer att åvägabringa, hälsar styrelsen med tillfredsställelse, att vad styrelsen i sitt utlåtande över säkerhetsanstaltsutredningens betänkande anförde mot den då föreslagna, enligt styrelsens förmenande allt för stora anstalten, i viss mån beaktats genom nedskärning av Hallanstalten och förslaget om två sidoanstalter. — En *reservant* inom styrelsen har bl. a. ansett, att vårdorganisationen för förvarade och internerade i princip borde uppbyggas enligt säkerhetsanstaltsutredningens förslag, som dock i vissa detaljer borde överarbetas.

Enligt *socialstyrelsens* uppfattning skulle ur behandlingssynpunkt en ännu längre gående begränsning av centralanstaltens storlek än vad utredningen föreslagit ha varit önskvärd. Härtill kommer att det icke utan vidare kan anses klarlagt, att en centralisering av anstaltsdriften på förslaget sätt innebär den fördel ur driftsekonomiska synpunkter som antagits i såväl den föreliggande som den tidigare utredningen. En närmare och ingående undersökning om de driftsekonomiska fördelarna av en centraliserad verksamhet borde ha lagts till grund för så viktiga ställningstaganden som de nu föreliggande. Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag måste emellertid anses utgöra en sådan avsevärd förbättring jämfört med det tidigare förslaget till storanstalt, att socialstyrelsen icke vill motsätta sig den föreslagna utbyggnaden i stort sett i enlighet med de av utredningen uppdragna riktlinjerna. Styrelsen förutsätter dock, att de föreslagna sidoanstalterna i Eskilstuna och Mariefred utbygges, först sedan behov av dessa anstalter i framtiden verkligen visat sig vara för handen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län uttalar, att med hänsyn till de erinringar, som från åtskilliga håll anförts mot säkerhetsanstaltsutredningens förslag synes det välbetänkt att, såsom föreslagits, endast utnyttja Hall såsom centralanstalt och att dessutom uppföra två sidoanstalter till denna. Att till centralanstalten knytes en medicinsk avdelning med särskild psykiatrisk mottagnings- och behandlingsavdelning för 35 patienter finner länsstyrelsen tillfredsställande. Länsstyrelsen anser sig i anledning härav kunna hysa den förhoppningen, att den kvalificerade vård, som, enligt vad utredningen förutsätter, kommer att lämnas på sistnämnda avdelning, så småningom skall medföra en varaktig förbättring med därav följande minskning av detta klientel. Länsstyrelsen, som icke bortser ifrån, att ortsbefolkningen kan komma att beredas vissa bekymmer genom de internerade, särskilt i den mån det är avsett att de skall kunna få permission till den angränsande staden, får dock efter hörande av de närmast berörda kommunerna förklara sig intet ha att erinra mot placeringen av de båda sidoanstalterna. Ur allmän byggnadsplaneringssynpunkt, synes anstalternas lokalisering icke medföra olägenhet.

Svenska fångvårdssällskapet tillstyrker utbyggnaden av Hall med de förläggningssenheter och övrigt byggnadsbestånd, som de sakkunniga förordat.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården vill uttrycka sin tillfredsställelse däröver, att i det föreliggande förslaget koncentrationen av hela förvarings- och interneringsklientelet till en enda stor anstalt frångåtts. De två sidoanstalterna kan medgiva en avsevärd differentiering av klientelet och bl. a. möjliggöra, att skadlig ligabildning mellan målskamrater och andra förhindras. Föreningen ställer sig däremot tveksam till de sakkunnigas förslag rörande fördelningen av klientelet på de olika anstalterna. Det förefaller sålunda föga rationellt att till den utbyggda Hallanstalten förlägga såväl det labila och opålitliga klientelet av »maximum-security»-typ som det lättskötta klientel, som kan vårdas under helt öppna förhållanden. De sakkunnigas motivering härför förefaller föreningen föga övertygande. Det torde nämligen förhålla sig så, att det anstaltsanpassade lättskötta klientelet på de öppna anstalterna alls icke är mera tillgängligt för en läkepedagogisk eller gruppterapeutisk behandling än det »medium-security»-klientel, som skall förvaras på sidoanstalterna.

Riksåklagarämbetet finner, att den mot säkerhetsanstaltsutredningens förslag riktade kritiken över sammanförandet av hela förvarings- och interneringsklientelet till Hall genom det nu föreliggande förslaget i viss mån tillgodosetts. Ehuru det fortfarande kommer att finnas en storanstalt — Hall —, förefaller det sålunda ämbetet som om vissa fördelar ur behandlingssynpunkt skulle vara att vinna genom att i det närmaste 40 procent av klientelet förlägges till de föreslagna sidoanstalterna.

Interneringsnämnden anser, att anstalten på Hall även med den av fångvårdsbyggnadsutredningen föreslagna utbyggnaden blir väl stor. Med hänsyn till att utredningen i sin byggnadsplan föreslagit, att en nytilkommen slutten avdelning skall förläggas på ett område, som är beläget på något avstånd från den redan befintliga slutna avdelningen, och att de å den nytilkomna avdelningen intagna — förutom under arbetet — i stort sett skall vara skilda från det övriga klientelet, finner nämnden dock olägenheterna av en anstalt av den storleksordning som föreslagits i viss mån minskade. Beträffande de föreslagna sidoanstalterna anser nämnden, att det ur flera synpunkter varit önskvärt att dessa förlagts till andra delar av landet. Nämnden finner dock åtskilliga fördelar onekligen vara att vinna genom att anstalterna förlägges i närheten av varandra, såsom att förflyttningar av de intagna lättare kan verkställas och att chefläkaren på centralanstalten kan beredas större möjligheter att biträda med råd beträffande vården å de övriga anstalterna. Under åberopande av det anförda finner interneringsnämnden ur de synpunkter, som nämnden har att beakta, fångvårdsbyggnadsutredningens förslag ej föranleda någon erinran.

Det nu föreliggande förslaget motsvarar icke de krav i fråga om kostnadsbegränsning, som enligt *statskontorets* mening kunde ställas redan på säkerhetsanstaltsutredningens förslag. Medan anläggnings- och utrustningskostnaderna enligt sistnämnda förslag uppgick till 50 000 kronor per plats

skulle de enligt föreliggande förslag uppgå till 80 000 kronor (inberäknat den redan beslutade utbyggnaden) per plats vid Hall och 58 000 kronor per plats vid sidoanstalterna. Det synes ämbetsverket vid angivna förhållande icke kunna komma i fråga, att föreliggande utbyggnadsprojekt för närvarande bör föranleda vidare åtgärd. Härför talar även det förhållandet, att enligt statsmakternas beslut vid 1954 års riksdag med åtgärder för ytterligare utbyggnad av ifrågavarande anstaltsorganisation borde anstå, till dess man vunnit erfarenhet av den då beslutade utbyggnaden vid Hall.

Statens organisationsnämnd anför, att fångvårdsbyggnadsutredningens förslag beräknas i förhållande till säkerhetsanstaltsutredningens förslag komma att medföra ökning av personalkostnaderna med 483 000 kronor per år och ökning av kostnaderna för byggnader, inklusive inredning och utrustning, med 3 450 000 kronor. Kostnadsökningarna är enligt nämndens mening så betydande, att säkerhetsanstaltsutredningens förslag är att föredra, trots de olägenheter som en stark koncentration av förvaringsklientelet kan medföra. Det förhållandet, att detta förslag innebär bättre vårdresurser än fångvårdsbyggnadsutredningens förslag, synes även böra beaktas vid jämförelse mellan förslagen. Mot fångvårdsbyggnadsutredningens förslag såsom sådant har organisationsnämnden intet att erinra.

Fångvårdsstyrelsen motsätter sig av principiella och praktiska skäl utredningens förslag om utbyggnad av Hallanstalten till 291 platser och om uppförande av två sidoanstalter. Med hänsyn till bl. a. att antalet förvarade och internerade numera synes vara i nedgående och att revisionen av hithörande lagstiftning alltjämt pågår, synes försiktigheten bjuda att uppförandet av nya anstalter och avdelningar sker i mindre omfattning än de sakkunniga avsett. En sådan begränsning påkallas också av det minst lika trängande behovet att bygga nya anstalter för straffångar och fängelsefångar, ett numerärt större och prognostiskt sett gynnsammare ställt klientel; behovet av nya anstalter framträder särskilt i fråga om unga fångar och de fångar i alla åldersgrupper, som nödgas vistas på Långholmen. Styrelsen kan icke bedöma, huru stora belopp statsmakterna vill investera i nya fängelsebyggnader under de närmaste åren men håller för mindre sannolikt, att medel skulle stå att få samtidigt för genomförande av det nu framlagda byggnadsprogrammet (34 miljoner kronor) och för de nya anstalter — beräknad kostnad minst 42 miljoner kronor — som behövs för att ersätta Långholmen. Om anstalterna för förvarade och internerade skulle uppföras först, kommer den övervägande delen av straffångarna och fängelsefångarna att för lång tid framåt vara hänvisade till Långholmen och andra såsom instrument för modern fångvård klart olämpliga anstalter.

Fångvårdsstyrelsen — som erinrar därom, att under de senaste 25 åren betänkligheterna mot stora anstalter, vilka omhänderhar klientel med sociala tendenser, kommit till uttryck i många sammanhang — vill vidare uttala den meningen, att 291 platser på Hall väsentligt överstiger vad som är lämpligt för bedrivande av en individualiserande behandling. Kritiken mot den tidigare straffverkställigheten riktade sig framför allt mot det förhål-

landet, att man genom en ofta långt driven isolering och genom föreskrifter, som i detalj reglerade den intagnes förehavanden under anstaltstiden, beröfvade honom initiativkraft och förmåga att själv ordna för sig. Om den dömde skall kunna fostras för ett liv i frihet, måste anstaltsvården enligt styrelsens mening ha en öppen och naturlig prägel; de intagnas isolering skall hävas, så långt det är förenligt med hänsyn till ordning och säkerhet och med önskemålet att förebygga skadlig inverkan de intagna emellan. Ju större anstalten är, dess svårare blir det, både ur ordningssynpunkt och med hänsyn till de intagnas krav på att behandlingen skall vara något så när lika för alla, att åstadkomma en ändamålsenlig individualisering och differentiering. Det bör också framhållas, att behandling på anstalt kräver, att anstalten är uppförd och utrustad på ett sådant sätt, att de yttre anordningarna är gynnsamma för behandlingen. Det lönar sig icke mycket med individuell terapi eller gruppterapi, om anstalten till följd av det stora antalet intagna får prägel av kasern. Enligt styrelsens mening har fångvårdsbyggnadsutredningen icke förebragt material som visar, att mindre anstalter skulle ställa sig dyrare i drift än större. Även om så vore fallet, går det icke att beakta enbart de ekonomiska synpunkterna. Om vårdresultatet blir sämre på stora anstalter, t. ex. i form av ett större antal återfall, blir den stora anstaltstypen ur samhällsnyttans synpunkt underlägsen även i ekonomiskt avseende.

Fångvårdsstyrelsen vill vidare framhålla, att systemet med fristående kolonier för förvarings- och interneringsklientelet visat sig fungera väl. Enligt styrelsens mening är det av stor betydelse för behandlingen av detta klientel, att inom organisationen finns tillgång till öppna anläggningar, som i fråga om belägenheten är helt skilda från de slutna anstalterna. Behovet av öppet anstaltsutrymme genom öppna avdelningar i omedelbar anknytning till en sluten anstalt bör ifrågakomma endast undantagsvis, t. ex. såsom öppen avdelning till sjukhus. I andra fall innebär det vanligen en halvmesyr, som är föga rationell. Genom att göra den öppna anstalten beroende av den slutna avsäger man sig många av de fördelar, som vinnes genom en utplacering i fristående öppen vård: en naturligare livsform, som är ägnad att motverka hospitaliseringen och underlätta övergången till vanligt samhällsliv. Styrelsen avstyrker utbyggandet av den öppna vården vid Hall och föreslår, att systemet med fristående kolonier bibehålles. Av de nuvarande kolonierna ligger Sjöboda väl till i förhållande till Hall. Orretorp (i Värmland) bör ersättas med en koloni närmare Hall. Även ur statsfinansiell synpunkt synes det välbetänkt att bibehålla systemet med fristående kolonier. Kostnaderna för de öppna avdelningarna vid slutna anstalter bli nämligen betydande.

Fångvårdsstyrelsen förordar, att utbyggnaden av Hallanstalten begränsas till att omfatta — utom den redan beslutade avdelningen, med 72 platser, till vilken bör anknytas en mindre avdelning för arbetsterapi — en mottagningsavdelning, en sjukavdelning och en isoleringsavdelning med tillhoppa 40 platser. Verkstäder bör uppföras och vara gemensamma för intagna i både

slutna och öppna avdelningar samt omgivna av nätstängsel i stället för mur. Öppna platser bör inredas i kolonier, fristående från slutna anstalter. Platsantalet på Hall skulle efter denna utbyggnad uppgå till (114 + 72 + 40) 226 platser, varigenom en av de nuvarande säkerhetsanstalterna kan nedläggas. Med uppförande av sidoanstalterna bör anstå.

Svenska psykiatriska föreningen anser förvarings- och interneringsklientelet vara nästan undantagsvis behäftat med mer eller mindre utpräglade psykiska abnormtillstånd. Det borde därför erbjudas vård inom sjukvårdens organisation. Den planerade psykopatvårdsorganisationen skulle erbjuda en adekvat behandlingsform och icke ställa sig väsentligt dyrare än den nu framlagda vårdformen. Enligt föreningens mening är det nu framlagda förslaget om anstalter för internerade och förvarade väsentligt överlägset det tidigare av säkerhetsanstaltsutredningen framlagda förslaget men lider av väsentliga brister. Utbyggnaden av Hall till en enhet omfattande 291 interner med två sidoanstalter med vardera 90 platser medför en för stor och splittrande belastning på den behandlande centrala gruppen. Föreningen föreslår att i stället för en utbyggnad av Hall upprättas en självständig observations- och behandlingsavdelning med högst 150 platser, vilken måste passeras av varje intern. Där skall ske diagnostisering, prognosbedömning och initial intensivbehandling samt beslutas beträffande senare placering å sidoanstalt.

Vad angår frågan om samordning av anstalterna Hall och Håga anför *fångvårdsstyrelsen* bl. a., att det hade varit av stort värde, om de sakkunniga lämnat motivering för sitt ställningstagande genom att angiva vilka mycket omfattande ny- och ombyggnader, som skulle bli erforderliga på Håga samt kostnaderna för dessa arbeten. Enligt förslaget erfordras en byggnad för omkring 3 miljoner kronor, till största delen avsedd för medicinsk vård. Den omständigheten att Håga ligger på ett avstånd av omkring 3 km från Hall kan knappast utgöra hinder för en samverkan mellan de båda anstalterna. Håga är och kommer för lång tid framåt att vara outhärlig såsom medicinsk anstalt inom fångvården. Om Håga bygges ut, skulle det bli möjligt att till rimliga kostnader per vårdplats förse den med mera mångsidig utrustning i fråga om personal, laboratorier och apparatur. Anstalten har en markerad sjukhusprägel och en för vårduppgifterna tränad personal. Om man såsom nu planerar ett nytt sjukhus i Hågas närhet, är det av praktiska och ekonomiska skäl ofrånkomligt, att frågan om Hågas framtida ställning blir föremål för grundligt övervägande. Att anvisa Håga såsom säkerhetsanstalt för mindre arbetsföra vore dålig hushållning med resurserna. Enligt styrelsens mening bör Håga efter en mindre utbyggnad av Hall fortsätta att vara sjukhus för olika kategorier intagna, även förvarade och internerade. Vid en anstalt med sjukhuskaraktär medför ett sådant sammanförande icke samma olägenheter som vid andra fångvårdsanstalter. För att bättre och i vidare utsträckning kunna fylla sin uppgift bör Håga utbyggas med 50—75 platser. Då behovet av psykiatrisk eller annan vård icke alltid sammanfaller med behovet av sluten vård, bör utbyggnaden med nya

vårdplatser till en del ske genom inrättande av öppna avdelningar. Håga-anstalten bör få medicinska vårdresurser i ungefär den omfattning, som de sakkunniga föreslagit beträffande sjukhuset på Hall. Utrustningen bör över huvud taget vara sådan, att man uppnår en begränsning av behovet — även för Halls del — att överföra intagna till lasarett för diagnostisering och mindre operationer. Även ökade utrymmen för expeditioner m. m. blir behöfliga. En utbyggnad av Håga kräver ökad personal, i första rummet flera psykiatrer. En av överläkarna på sjukhuset bör, med visst biträde av övriga läkare vid sjukhuset, vara chef för mottagnings- och sjukavdelningen på Hall och utöva den psykiatriska tillsynen av klientelet på Hall och övriga säkerhetsanstalter (även kolonier). Frågan om personalens storlek får upptagas till prövning i samband med fortsatt utredning om Hågas ställning.

Rättspsykiatriska föreningen är medveten om, att man måste tillgodose ett trängande behov av ytterligare möjligheter till psykiatrisk behandling av förvaringsklientelet genom att förbättra de medicinska vårdmöjligheter, som redan finns inom fångvården. I första hand bör man därvid tänka på en utbyggnad av Håga sjukhus. I betänkandet har Hågaanstalten avfärdats med ett par ord och utan bärande motivering. Några kostnadsberäkningar för ombyggnad av Håga redovisas icke. Föreningen vill förorda, att det tages under ytterligare omprövning, huruvida Håga kan utbyggas och utrustas till tillräcklig medicinsk kapacitet för rimligare kostnader än de, som kan kalkyleras för nu föreslagna sjukhusutrymmen. I detta sammanhang vill föreningen påpeka, att om i betänkandet föreslagna åtgärder godkännes, antalet sinnessjukvårdplatser inom fångvården skulle i betänklig grad minskas. I stället för som nu ett 70-tal platser på fångvårdens modernaste sjukhus skulle ställas till förfogande endast 35 specialvårdplatser. Föreningen är helt övertygad därom, att man med relativt små utgifter skulle kunna om- och tillbygga Håga sjukhus, så att det fyller högt ställda anspråk. Den invändningen att sjukhuset ligger ca 3 km från en viss punkt på Hallanläggningen synes föreningen sakna betydelse.

Förslaget att anstalterna för förvarade och internerade för samverkan skall bilda en *anstaltsgrupp* tillstyrkes uttryckligen av *medicinalstyrelsen*, av *socialstyrelsen*, som anser detta medföra mycket stora fördelar ur vårdsynpunkt, samt av *svenska fångvårdssällskapet*. Enligt *föreningen tjänstemän inom kriminalvården* har utredningens förslag om anstaltsgrupperingen sina fördelar och förtjänster och synes vara ägnat att på ett ändamålsenligt sätt lösa vårdproblemet för klientelet. *Göta hovrätt* anser, att anstalterna för förvarade och internerade bör bilda en anstaltsgrupp med Hall som centralanstalt. Emellertid ifrågasätter hovrätten lämpligheten av att redan nu, innan någon del av utredningens förslag kommit i praktisk tillämpning, sammanföra nuvarande anstalter för abnormklientel till en anstaltsgrupp. Med hänsyn till anstaltssystemets splittring, avsaknaden av mottagningsavdelning och till att den psykiater, som skulle fungera inom en sådan anstaltsgrupp, icke finnes vid den tänkta centralanstalten utan i Västervik, torde genomförandet av en sådan anordning medföra åtskilliga olägenheter.

Fångvårdsstyrelsen uttalar, bland annat, att det synes vara tillrådligt att låta anstå med gruppbildningen med hänsyn till att erfarenheterna från de anstaltsgrupper som redan bildats icke sträcker sig över mera än knappt fyra månader och därtill synes ge vid handen, att åtskilliga uppgifter, bl. a. undersökning av nykomna, blir fördröjda genom att arbetsanhopningen vid centralanstalterna blivit större än beräknat.

Vad beträffar byggnadernas utformning och placering m. m. framhåller *byggnadsstyrelsen*, att då de till grund för förslagsritningarna liggande lokalprogrammen i allt väsentligt är avhängiga av de vårdformer, som avses bli tillämpade vid anstalterna, och då de angivna motiveringarna för dessa till stor del undandrar sig byggnadsstyrelsens bedömande, har styrelsen vid projekteringsarbetet måst utgå från de sålunda givna förutsättningarna. De av fångvårdsbyggnadsutredningen framlagda principförslagen till anstalter för förvarade och internerade — samt för fångvårdens ungdomsklientel — torde böra i detalj överarbetas, innan förslagen lägges till grund för utförande. Då detta arbete är av stor omfattning och beräknas erfordra ungefär ett år, synes för det kommande budgetåret böra anvisas särskilda medel för utarbetande av definitiva ritningar och för övriga förberedande arbeten.

Medicinalstyrelsen anför, att — med den föreslagna storleken av Hallanstalten — intet synes vara att invända mot föreslagna nya byggnader för vård och verkstäder liksom mot hela komplexets uppdelande på tre muromslutna områden. Styrelsen delar även de sakkunnigas uppfattning, att särskilda verkstadslokaler utanför muren bör uppföras för det klientel, som är omhändertaget på de öppna avdelningarna. Med hänsyn till klienteletts beskaffenhet torde det vara ofrånkomligt, att endast enkelrum kommer till användning, även om man skulle önska att på sjukavdelningen tillgång till åtminstone någon mindre sal kunde medföra vissa fördelar ur rent vårdteknisk synpunkt. Den föreslagna rumsstorleken, 7 m² per enkelrum med — enligt vad under hand inhämtats — en höjd av 2,6 m är hårt pressad, till och med något mera än vid den nyuppförda Røxtunaanstalten. Medicinalstyrelsen är väl medveten om, att kostnadshänsyn kräver den allra största återhållsamhet vid planerandet av alla anstalter av ifrågavarande slag men anser sig dock böra framhålla, att endast förefintligheten av en effektiv och välskött mekanisk ventilation gör att så små dimensioner kan godtagas ur hygienisk synpunkt.

Socialstyrelsen anför, att i den beslutade slutna avdelningen på Hall om 72 platser skall enligt förslaget de intagna uppdelas på 4 avdelningar. De skall inta gemensamma måltider i samma matsal. Detsamma synes gälla de 90 intagna vid vardera sidoanstalten. Detta strider mot den lilla gruppens princip. Då nackdelarna med en dylik klientelanhopning under ett så känsligt moment av anstaltstillvaron som måltiderna är avsevärda, bör enligt styrelsens mening åtgärder vidtagas, så att varje grupp kan inta sina måltider för sig.

Med hänsyn till det ovissa läge, vari frågan om den fortsatta utbyggnaden

av anstalten på Hall befinner sig, synes det *statskontoret* naturligt, att den vid anstalten befintliga muren utnyttjas för den beslutade nya avdelningen. Byggnaden i fråga bör följaktligen enligt ämbetsverkets mening förläggas inom sagda mur.

Enligt *fångvårdsstyrelsens* mening är de slutna avdelningarna spridda över ett större område än nödvändigt. Vad som särskilt inger betänkligheter är, att anläggningen icke längre skulle byggas upp kring den nuvarande entrébyggnaden med den framför denna belägna gårdsplanen, omgiven av bostads-, expeditions-, ekonomi- och förrådsbyggnader m. m. Genom att de sakkunniga förlagt huvudentrén till en stor administrationsbyggnad, som skulle uppföras norr om anstalten, torde totalintrycket av det slutna anstaltsområdet bli mindre fördelaktigt. Den besökande, som närmar sig byggnaden, ser bakom denna en 480 m lång mur, som icke avbrytes mer än mitt-på, där en mindre vaktbyggnad är belägen. Genom administrationsbyggnadens förläggning i utkanten av anstaltsområdet kommer förbindelserna mellan administrationsbyggnaden och de olika avdelningarna, arbetsplatserna och personalbostäderna att bli krångligare och ta mera tid. Arbetsplatserna och den nuvarande och föreslagna personalbostadsbebyggelsen ligger nämligen till största delen väster och söder om anstalten. Kostnaden för utbyggnaden av vägnätet och för planering blir betydande.

I fråga om gångkulvertar anför styrelsen bl. a.:

För att underlätta kommunikationen mellan avdelningarna föreslå de sakkunniga, att 450 m långa gångkulvertar skulle förena administrationsbyggnaden med de två slutna avdelningarna och verkstadsområdet. Det må vara, att gångkulvertar kunna vara oundvikliga vid fångvårdsanstalter med tusen eller ännu flera intagna, men för att uppehålla förbindelsen mellan slutna avdelningar för sammanlagt 213 intagna lär man böra söka en enklare lösning. Uppgiften att anordningen, som skulle draga en kostnad av 455 000 kronor, skulle medföra avsevärd personalbesparing är styrelsen icke beredd att godtaga. Eftersom kulvertarna som nämnts ha en betydande längd och dessutom, 100 m från administrationsbyggnaden, grena sig i två, torde de intagna som skola föras genom desamma så gott som regelmässigt böra åtföljas av personal. Ur ordnings- och säkerhetssynpunkt torde det vara lämpligare att låta de intagna vandra i dagsljus, där de lättare kunna observeras.

Då det talas om att hela det slutna området skall vara försett med endast en bevakad entré, nämligen vid administrationsbyggnaden, har man anledning betvivla att detta är realistiskt. Att hänvisa sådana intagna å område A, som ha sitt arbete i skogen, på åkern, i trädgården och i djurstallar m. m., att till eller från arbetet använda kulvertarna, innebär att de måste gå cirka 400 m längre än nu; styrelsen utgår ifrån att även en på slutna avdelning intagen skall kunna få arbeta utom mur. Det kan också ifrågasättas om det är lämpligt att utsätta administrationsbyggnaden och trakten däromkring för en livlig trafik av utarbetare, permittenter, personal och av dem som besöka de intagna. De senare uppgå om söndagarna till ett betydande antal redan nu och bli självfallet flera, när klientelet ökas. Då stå icke längre den nuvarande entrébyggnadens besöksrum till förfogande; vad styrelsen under hand inhämtat synes tyda på att man icke tillgodosett behovet av tillräckligt antal besöksrum vid uppgörandet av planen för ad-

ministrationsbyggnaden. Om porten i nuvarande entrébyggnaden muras igen eller hålles låst, komma praktiska hänsyn att framtvinga dess användande. Transporten av mat, åtminstone till området A, går likaledes snabbar genom nuvarande entré. Vid överbägande av nu nämnda faktorer, synes det styrelsen mest praktiskt att undvika anordningen med de långa gångkulvertarna och söka en annan plats för placering av administrationsbyggnaden. I detta syfte föreslår styrelsen att man behåller huvudentrén ungefär där den nu är. Detta förutsätter emellertid att de byggnader som skola uppföras förläggas i närheten av densamma. Genom en sådan anordning skulle vissa vid gårdsplanen befintliga byggnader kunna användas för administration m. m.

Styrelsen anför vidare, att om den slutna avdelning, som nu skall uppföras, och den nya administrationsbyggnaden placeras i närheten av nuvarande entrébyggnaden, kan åtminstone administrationsbyggnaden och köksbyggnaden tagas i anspråk för bl. a. expeditionslokaler, i första hand för direktör, inspektör, assistent och andra i sjukvården icke sysselsatta befattningshavare. Av köksbyggnaden torde endast en del behöva tagas i anspråk, varför utrymmen där blir tillgängliga för andra ändamål; exempelvis kunde den öppna avdelningen med 10 platser, vilken redan finns i byggnaden, bibehållas, eventuellt i annan del därav. Besöksrum, utökade vaktlokaler samt expeditioner för läkare och annan till sjukvården hörande personal skulle kunna erhållas i nuvarande entrébyggnaden och snickeribyggnaden samt i en låg nybyggnad, som enligt styrelsens mening kunde uppföras och sträcka sig fram till den nya sjukhusbyggnad, vars stomme, avsedd för expeditionslokaler, laboratorier m. m. skulle — liksom övriga nyss nämnda byggnader — bilda mur mot de två områden, där de slutna avdelningarna ligger. Styrelsen har räknat med, att den nuvarande snickeribyggnaden skulle bibehållas och ingå i den rad byggnader norr om nuvarande entrébyggnaden, som bildar mur mot vissa områden. Alternativt får man emellertid räkna med, att huset icke går att inpassa i raden av låga byggnader; det får då rivas och ersättas med en ny byggnad.

Den ändrade placeringen av byggnaderna beskrives på följande sätt. Intill området A och norr om detta skulle den redan beslutade slutna avdelningen placeras. Avdelningen skulle hysa mera svårbehandlade och bör därför förse med en arbetsterapilokal, inrymd i en flygel till byggnaden, och avsedd för sådana intagna — omkring ett tjugotal — som av säkerhetsskäl icke kan föras samman med övriga intagna i arbetslokalerna på verkstadsområdet. Kostnaden för särskild arbetsterapiflygel kunde inbesparas, därest de mera svårbehandlade internerna förlades till avdelningen A. Lokalerna för tvätteriet, som blir obehövt för sitt nuvarande ändamål, kunde då tagas i anspråk för arbetsterapi. En byggnad, innehållande mottagnings-, sjuk- och isoleringslokaler samt lokaler för läkare och för sjukvården, uppföres väster om det för den nya slutna avdelningen av styrelsen avsedda området och bildar mur mot detsamma. Härigenom kommer läkarna i mera omedelbar kontakt med båda de slutna avdelningarna. Arbetslokalerna skulle läggas på ett område öster om sistnämnda område

och område A. Styrelsen föreslår, att verkstäderna blir gemensamma för intagna från öppna och slutna avdelningar, med undantag för dem i den nya slutna avdelningen som finnes böra sysselsättas inom området. Då antalet på verkstadsområdet arbetande härigenom ökas, behöver verkstäderna på området göras större än enligt de sakkunnigas förslag. Då emellertid enligt styrelsens förslag de öppna avdelningarnas verkstäder kan slopas, uppstår en besparing. Verkstäderna bör läggas med längdriktningen i norr och söder. Då flertalet av de intagna under arbetstid är inlåsta i arbetslokalerna, torde det räcka med att omgärda området med högt nätstängsel i stället för, som de sakkunniga föreslagit, med mur. Liksom de på öppna avdelningar intagna sålunda skulle arbeta på verkstäderna tillsammans med internerna från slutna avdelningar måste de sistnämnda, liksom nu, få delta i arbetet utom mur, lantbruk, skogsarbete m. m. Att såsom de sakkunniga tydligen avser utesluta dem som på anstalten bor under mera instängda förhållanden från arbete utom mur, är ett steg tillbaka och innebär, att man avstår från en möjlighet till individualisering. Enligt styrelsens förslag blir gångkulvertar obehövliga. Från entrébyggnaden finnes direkt förbindelse med de tre avdelningarna. Förbindelsen mellan verkstadsområdet och övriga områden förmedlas genom portar i muren.

Förslaget att uppföra två vaktorn för bevakning är ägnat att väcka betänkligheter, när det gäller en ny anstalt. Det synes mera tilltalande att genom andra anordningar — t. ex. inåtgående nätstängsel på murarnas överkant — undgå denna kvarleva från de gamla fängelsernas tid.

I fråga om sidoanstalterna ifrågasätter styrelsen, om egendomen Berga i Hällby kommun är lämpad för en säkerhetsanstalt, eftersom anstalten skulle bli belägen mycket nära rikshuvudvägen. Vad styrelsen i det föregående anfört om vaktorn vid Hallanstalten är tillämpligt även i fråga om sidoanstalterna.

Isoleringsavdelningen vid Hall bör enligt *svenska fångvårdssällskapets* mening ej användas annat än för relativt kortvariga intagningar. Sjuk- och observationsavdelningarna bör odelat utnyttjas för sina speciella uppgifter och kan inte vid ev. fullbeläggning av isoleringsavdelningen bereda reservutrymme för utpräglad rymningsriskabla intagna. Det blir därmed nödvändigt, att avdelningen på område C får fungera som en slutna avdelning, och att anordningar vidtages, så att de där intagna kan inom området beredas arbete. Av säkerhetsskäl kan det icke anses försvarligt, att klientelet på de två slutna avdelningarna, mellan vilka utredningen räknat med viss differentiering, gives möjligheter till kontakt vare sig under arbetet eller på fritiden. Att ha rymningsfarliga intagna sysselsätta på mekanisk verkstad är inte heller att rekommendera. Enligt sällskapets mening kan ingen tvekan råda därom, att område C måste få egen verkstad, förslagsvis med arbetsterapi, konfektionssömnad och träarbeten. Proportionerna mellan de olika arbetsgrenarna bör kunna bli följande: arbetsterapi 30—3 arbetsledare, konfektion 20—2 arbetsledare, träarbete 10—1 arbetsledare. Övriga intagna torde åtgå till yttre och inre handräckning.

Verkstäderna för de öppna avdelningarna kan slopas. Av de där bosatta får ungefär hälften sysselsättning i lantbruket, trädgården, skogen eller sågen. Några bör provas under frigång. Återstoden kunde däremot fortsätta i storverkstaden på område B med samma arbete de hade före utflyttningen till öppen avdelning. Verkstaden på område B bör sysselsätta 40 man i tvätteri med 5 arbetsledare, 25 man i mekaniskt arbete med 3 arbetsledare och 25 man i snickeri med likaledes 3 arbetsledare. För handräckning torde åtgå några man. Sällskapetets förslag beträffande arbetsdriften innebär, att verkstaden på område B kan minskas med omkring 25 %. Med hänsyn därtill och då de öppna verkstäderna slopas, synes det möjligt att inom ramen för sålunda vunna investeringsminskningar uppföra verkstad på område C enligt nyssnämnda förslag.

Enligt situationsplanen skall administrationsbyggnaden placeras på nordsidån av murområdet, vilket isolerar byggnaden från de öppna avdelningarna utan att byggnaden därigenom utåt blir kringgårdad på ett fullt betryggande sätt. Sällskapet vill ifrågasätta, om inte i stället denna byggnad med dess specialavdelningar hellre borde förläggas på den södra hälften av det slutna mellanområdet B. Enligt betänkandet skulle det området reserveras för fotbollsplan, eventuellt också för samlingslokal. Enligt sällskapetets mening bör den slutna avdelningen på område C vara helt skild från andra avdelningar. På området kan ordnas mindre bollplan, och matsalen i souterrängplanet kan användas som samlingslokal för avdelningen. Nuvarande slutna avdelning på område A kan erhålla samlingslokal i den befintliga snickeribyggnaden. Fotbollsplan finns redan. Nuvarande tvätteriet kommer att lämpa sig väl som fritidsutrymmen för hobbyarbeten m. m.; ett lokalbehov, som inte på långt när är tillgodosett i paviljongen på område A. De öppna avdelningarna kan använda den nuvarande samlings-salen och för dem planeras särskild fotbollsplan. Efter vad sällskapet funnit föreligger alltså icke behov av ytterligare idrottsplan och samlingslokaler. Någon stor idrottshall är knappast heller erforderlig för detta litet äldre klientel. Skulle administrationsbyggnaden inplaceras såsom sällskapet förordat, vore åtskilliga fördelar att ernå. Då specialavdelningarna enligt förslaget får slutna promenadgårdar i anknytning till administrationsbyggnaden, bör område B i nord- och sydlinjerna kunna inhägnas med nätstängsel, medan område C gives murinhägnad. Bevakningsbyggnaden blir överflödig, då bevakningen av infartsgrinden mitt på södra inhägnadspartiet kan skötas av portvakten i administrationshuset. Ur kostnadssynpunkt betyder detta icke föraktliga inbesparingar. Personalen, som enligt utredningens förslag bindes för den planerade bevakningsbyggnaden, skulle i stället avdelas till patrullerande dygnet-runtbevakning på slutna området B runt administrationshuset, som på det sättet ur rymningssynpunkt blir nästan hundra procentigt säkert. Med den sålunda föreslagna placeringen av administrationsbyggnaden skulle verkstadsbyggnaden smidigt kunna anlitas också av sjuk- och observationsavdelningarna för intagna med specialistsjukdomar, som inte är helt arbetshindrande, eller för psykiatriska observationsfall, som behöver provas i olika arbetssituationer, m. fl.

Med sällskapets förslag till placering av administrationsbyggnaden skulle denna få ett centralt läge i förhållande till de slutna och de öppna avdelningarna. Det skulle bli lättare för behandlingspersonalen att stå i kontakt med intagna på de öppna avdelningarna. De på sistnämnda avdelningar boende, som bör arbeta på verkstaden på område B, kunde passera genom grind i södra inhägnadspartiet. Från område A måste portar ordnas i omslutningsmuren, som gränsar mot B-området. Till område C bör finnas kulvert, men även portar i muren för transporter till och från område B. Om så finns lämpligt, kan verkstadsbyggnaden isoleras med lägre nätstängsel mot administrationsbyggnadens norra del. Avståndet tvärs över det slutna B-området blir av en längd, som medger så stort mellanrum mellan verkstaden och administrationsbyggnaden, att härav ej behöver uppstå några som helst olägenheter. Enligt sällskapets förslag erfordras kulvert endast mellan slutna C-avdelningen och isoleringen i administrationsbyggnaden på område B. Största delen av de kalkylerade utgifterna för gång- och ledningskulvertar skulle kunna inbesparas.

Gårdsbevakningen på område C bör ordnas genom två patrullerande vakter dygnet om. Förslaget att uppföra vaktkurer avstyrkes. Område B skulle enligt sällskapets mening likaledes avpatrulleras hela dygnet, medan klientelet på område A såsom hittills inte skulle fordra gårdsbevakning nattetid och dagtid endast vid gemensamma promenadtider. Besöksrummen i nuvarande entrébyggnaden bör utnyttjas för de i avdelning A boende.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården föreslår, att någon utbyggnad av öppna platser på Hall icke skall äga rum utan att de öppna platserna fördelas på sidoanstalterna, så att dessa förutom de 80 slutna platserna erhåller vardera 30 öppna vårdplatser. Under dessa förhållanden synes icke några nya verkstäder för öppenplatsklientelet behöva inrättas på Hall. Vidare synes den föreslagna utbyggnaden dra onödigt stora kostnader genom de exceptionellt stora muromgärdade områdena med beteckningen B och C. Föreningen anser, att den nya slutna flygeln bör kunna placeras på området A samt att den nya verkstadsbyggnaden kan förläggas utmed omfattningsmuren, lämpligen utefter södra sidan. Administrationsbyggnaden bör även kunna förläggas i omedelbar anslutning till omfattningsmuren vid norra sidan, varigenom särskild portvaktstuga utgår. Genom dessa förändringar i förslaget synes en väsentlig besparing kunna göras i fråga om byggnadskostnaden för omfattningsmurar och kulvertar, utan att några väsentliga nackdelar uppstår. En lämplig idrottsplan bör kunna erhållas, om en del av området B inhägnas med stängsel. Vid sidoanstalterna synes också administrationsbyggnaderna kunna uppföras i anslutning till omfattningsmur eller staket.

Sveriges fångvårdsmannaförbund förmenar, att korridorbredden i bostadscellvåningarna — enligt skissritningarna — till den slutna paviljongen på C-området är för knappt tilltagen. I korridoren finns dörrar till tjugo bostadsrum för interner, tio på varje sida. Samtliga dörrar skall kunna öppnas utåt korridoren. Det disponibla utrymmet blir därför mycket knappt.

Särskilt vid de tillfällen, då samtliga dörrar är öppnade, blir korridorerna svårframkomliga och lätta att blockera. Det knappa utrymmet kommer att medföra trängsel och onödigt irritation för såväl klientel som personal. En ökning av korridorbredden är därför erforderlig.

Utredningens förslag till lösning av den yttre bevakningen av anstalten genom uppförande av bevakningstorn i omslutningsmurens diagonalhörn tillstyrkes. Anordningen är, som nu kan bedömas, den mest effektiva som kan ernås med hänsyn till den för uppgiften avdelade personalstyrkan. På så sätt kan den övervägande delen av anstaltsområdet samt anstaltens närmaste omgivningar utanför omslutningsmuren hållas under ständig uppsikt, vilket ur säkerhetssynpunkt är nödvändigt vid en anläggning av denna karaktär och storleksordning.

Rättsspsykiatriska föreningen håller före, att det, enligt den erfarenhet som vunnits beträffande svenska förhållanden, när det gäller sinnessjukvården inom fångvården, är fördelaktigt, att man jämte några isoleringsrum har salar med plats för flera patienter. Föreningen anser vidare sannolikt, att man utan större risk kan pruta av något på lokalerna för somatisk behandling och undersökning.

I fråga om personalbostäder erinrar *statskontoret* att från statsmakternas sida vid upprepade tillfällen framhållits, att tjänstebostäder i princip endast bör uppföras för personal, som på grund av sin tjänst måste bo vid arbetsplatsen. *Medicinalstyrelsen*, som finner det icke klart framgå i vilken utsträckning läkarna skall beredas tjänstebostäder vid Hallanstalten, anser sig böra framhålla, att icke blott överläkarna bör bo vid anstalten utan även minst två av de underordnade läkarna, detta med hänsyn till att jourtjänst måste ordnas vid en anstalt, där behandlingen med rätta måste vara i hög grad medicinskt betonad och där komplikationer av olika slag kan förutsättas bli relativt vanliga och kräva ett omedelbart sakkunnigt ingripande. *Sveriges fångvårdsmannaförbund* understryker kravet att bostadsförhållandena blir lösta på ett för personalen tillfredsställande sätt och att personalorganisationen beredes tillfälle till överläggningar därom, innan frågan slutgiltigt avgöres. Bostadsberäkningen förefaller enligt *föreningens för tjänstemän inom kriminalvården* mening vara alltför optimistisk. Flera bostäder torde vara erforderliga för personalen. Det är olämpligt att skjuta problemet på framtiden, vilket kommer att avsevärt försvåra rekryteringen av lämpligt folk, om bostäder ej kan erbjudas i tillräcklig omfattning redan från början. De föreslagna lägenhetsarealerna synes vara alltför standardiserade; behoven är mycket olika inom olika familjer och föreningen föreslår fördenskull en differentiering.

Utredningens förslag angående personalbehovet har föranlett vissa yttranden. *Fångvårdsstyrelsen* finner med hänsyn till den ställning styrelsen tagit till huvudfrågan i de sakkunnigas förslag icke anledning att närmare ingå på en granskning av personalberäkningarna. I vad avser valet av tjänstekategorier har styrelsen intet att erinra. Vad angår arbetsdriften förordar styrelsen viss mindre utökning av personalen. Därest Hallanstal-

ten, utan att anstaltsgrupperingen genomföres, finnes böra utbyggas till att, såsom styrelsen föreslagit, omfatta sammanlagt omkring 225 platser, ökar denna utbyggnad behovet av personal. Enligt styrelsens mening erfordras *dels* att anstalten, som är kassaanstalt för Håga, Kalmar och Västervik, för det kamerala arbetet erhåller förstärkning med en tjänst såsom kansli-skrivare, *dels* att för verkstadsdriften, genom att den till anstaltsgruppe-ningen hörande ingenjörstjänsten (lönegrad 25) faller bort, tillsättes en arbetsledartjänst, vilken liksom fallet är vid anstalten å Långholmen blir arbetsassistent i lönegrad 23, *dels* att en assistenttjänst i lönegrad 23 inrät-tas för ledning av fritidsverksamheten (jämväl på Håga), *dels* att ytterli-gare en tjänst såsom socialkurator i lönegrad Ce 19 inrättas, *dels* ock att en befattning som biträdande köksföreståndare i lönegrad 12 inrättas. Fång-vårdsstyrelsen vill vidare framhålla, att, oberoende av om ytterligare grupp-indelning av anstalter kommer till stånd, en sådan minskning av styrelsens personal som föreslagits i årets statsverksproposition (II ht s. 114) icke är möjlig, i vad angår socialbyrån. Styrelsen tillägger:

Det har nämligen visat sig, sedan beslutanderätten i vissa behandlings-frågor överlämnats till styresmännen vid centralanstalterna, att de intagna i stor utsträckning hänvända sig till styrelsen eller enskilda personer hos styrelsen med framställningar i olika hänseenden. Dessa kunna avse änd-ringar av ett av styresmannen fattat beslut eller önskemål om hjälp från styrelsens sida för att ordna ett för den intagne trängande personligt pro-blem eller önskan om förklaring beträffande skälet till eller innebörden av någon mot honom inom eller utom fångvården vidtagen åtgärd. I många fall erfordras rätt tidsödande utredningar, som styrelsen icke kan skjuta ifrån sig, enär den intagne i sådant fall anser att den centrala administra-tionen är likgiltig beträffande hans angelägenheter. För just dessa ärenden erfordras en socialt eller juridiskt skolad arbetskraft. Det synes därför nöd-vändigt att styrelsen för dessa ärendens handläggning — frågan om led-ningen av kriminalvård i frihet beröres icke här — får behålla en av de amanuensjänster på socialbyrån som föreslagits till indragning.

Medicinalstyrelsen anser, att den föreslagna läkarstaben torde vara till-räcklig för den första utbyggnadsetappen. I den mån överläkaren emeller-tid — utöver sitt ansvar för ledningen av den medicinska verksamheten vid Hallanstalten — även skall fungera som rådgivande psykiater för hela anstaltsgruppen kan det dock sättas i fråga om läkarkrafterna kommer att räcka till.

Antalet befattningshavare i de olika personalgrupperna synes enligt *social-styrelsen* väl avvägt i förhållande till antalet intagna och till de skiftande arbetsuppgifterna. Med särskild tillfredsställelse konstaterar styrelsen, att kvinnlig personal avses skola bestrida vissa vårduppgifter.

Svenska fångvårdssällskapet förordar beträffande Hall, att ytterligare en tjänst som arbetsterapeut inrättas. Därjämte finner sällskapet det erforderligt med ytterligare minst en bilförare, eftersom det av förslaget kan ut-läsas, att man utöver personbil räknat med lastbil och pakethuss men i personalförteckningen endast upptagit två bilförartjänster. Till att ordna

vikarier vid förordnanden, semestrar och sjukledigheter, för kontroll av kompensationsledigheter och obekväm arbetstid samt för tillsyn av säkerhetsanordningar m. m. inom anläggningen fordras en särskild tjänsteman. Sällskapet tillstyrker därför inrättandet av en befattning som överuppsyningsman, vilket förordades av säkerhetsanstaltsutredningen men inte medtagits av fångvårdsbyggnadsutredningen.

I fråga om de föreslagna personalstaterna noterar *föreningen tjänstemän inom kriminalvården* med tillfredsställelse, att det ursprungliga förslaget starkt reducerade kår av fångvårdstjänstemän av högre grad i det föreliggande förslaget förstärkts genom inrättande av två tjänster som anstaltsdirektör och två som fångvårdsassistent. Beträffande frågan om anställandet av psykologer vid anstalterna vill föreningen erinra om, att någon utbildning av s. k. kliniska psykologer ännu icke ägt rum och att frågan härom ännu endast ligger på utredningsstadiet. En akademiker med enbart teoretisk utbildning motsvarande fil. lic.-examen i psykologi kan enligt föreningens mening uträtta föga inom den praktiska kriminalvården. Även om en viss tillgång på kliniska psykologer framdeles kommer att finnas, är dessa enligt föreningens mening av föga värde, såvida de icke jämsides med sin vetenskapliga utbildning förskaffat sig ingående erfarenhet om kriminalvårdens klientel och dess speciella reaktionssätt. Endast under dessa förutsättningar kan psykologen göra den insats i terapeutiskt avseende, som de sakkunniga förväntar.

Svenska psykiatriska föreningen finner, att det antal läkare, som föreslås skola handha behandlingen vid klientelet, med hänsyn till den allmänna bristen på psykiatrer är rimligt, men fruktar, att besättandet av dessa tjänster kommer att bli omöjligt inom överskådlig tid.

Rättspsykiatriska föreningen vill förordna, att en enda person blir chef vid Hallanstalten, och det synes föreningen naturligt, att, såsom säkerhetsanstaltsutredningen föreslagit, chefspsykiatern även blir styresman. Föreningen vill bestämt avråda från att psykiatrerna belastas med jämväl kroppssjukvård inom anstalten, och föreningen vill för sin del rekommendera, att det vid anstalten deltidсанställes en läkare med kompetens att vara överläkare vid odelat lasarett samt att det vid hans sida skall finnas en röntgenkonsult. Om en EEG-avdelning inrättas, måste givetvis en särskild EEG-konsult arvodesanställas. I den mån det är avsett, att medicinsk-psykiatrisk vård skall lämnas de provutskrivna, synes det föreningen nödvändigt, att en tjänst som hjälpverksamhetsöverläkare, och då lämpligen med placering i Stockholm, inrättas. Denna läkare bör i så fall till sin hjälp erhålla en socialkurator och ett kontorsbiträde. Det framgår inte av förslaget, om det är avsett, att rättspsykiatriska utlåtanden skall skrivas vid anstalten. Om så är fallet, torde det vara nödvändigt, att ett arbetslag bestående av en överläkare, en socialassistent och ett kontorsbiträde anställas och att lämpliga lokaler också iordningställes för dessa. Om avsikten är den, att dylik verksamhet icke skall bedrivas vid anstalten, vill föreningen föreslå, att förenämnda undersökningsarbetslag placeras vid annan lämp-

lig fångvårdsanstalt. Det vore i hög grad beklagligt och olyckligt om rättspsykiaterkåren skulle på administrativ väg decimeras med ytterligare en undersökningsläkare samtidigt som antalet undersökningsfall hopas. För övrigt förutsätter föreningen, att överläkartjänsten vid Västervik bibehålles. Beträffande behovet av underordnad sjukvårdspersonal är föreningen icke beredd att nu ta ställning. Föreslagna personalkadror synes emellertid icke vara tillräckliga och motsvarar icke vanlig sinnessjukhusstandard. Föreningen föreslår, att det tages under övervägande, om icke en del av personalen bör utbytas mot sådan som utbildats inom sinnessjukvården.

Vad angår befattningshavarnas löneställning och tjänstebestämmningar uttalar *statens lönenämnd*, att förslaget att hänföra tvätteriets föreståndare vid Hall till lönegraden 20 förefaller icke tillräckligt motiverat. Nämnden vill ifrågasätta, om icke lönegraden 18 närmast bör komma i fråga. Löneställningen för arbetsledarpersonalen på det föreslagna tryckeriet vid samma anstalt finner nämnden något för hög jämförd med nuvarande placering för motsvarande befattningshavare vid Långholmen och föreslår, att de båda tjänsterna som yrkesmästare hänföres till lönegraderna 16 respektive 14. Lönenämnden kan icke finna tillräckliga skäl för den lönegradsplacering — lönegraden 15 — som föreslagits för en av de kamerala biträdestjänsterna vid var och en av de båda sidoanstalterna. Dessa tjänster bör hänföras till samma lönegrad (13), som gäller för sidoanstalter av motsvarande storleksordning inom redan befintliga råjonger för vanligt fångförvar. Beträffande sidoanstalternas arbetsledarpersonal anser nämnden de för träindustri föreslagna yrkesmästartjänsterna — en på varje anstalt — i 18 lönegraden för högt placerade i jämförelse med en motsvarande befattning vid snickeriet på Härlanda (lönegraden 16). Lönenämnden föreslår därför, att tjänsterna hänföres till 16 lönegraden. Vad gäller sidoanstalternas ekonomipersonal vill nämnden endast ifrågasätta, om icke de båda ekonomibiträdestjänsterna — vilka, en på varje anstalt, föreslagits placerade i 8 lönegraden — enligt för fångvården i allmänhet gällande normer bör hänföras till 7 lönegraden. Vad angår tjänstebestämmningar anser nämnden, att tvättmästare respektive tvättföreståndare bör ersättas med yrkesmästare. I betänkandet har utredningen redovisat de för jordbruket vid Hall avsedda arbetsledande tjänsterna under skilda beteckningar i syfte att därmed markera själva arbetsuppgifterna. Redan befintlig personal med motsvarande göromål redovisas emellertid i vederbörande personalförteckningar under benämningar såsom överkonstapel och vaktkonstapel. Något skäl att för här ifrågavarande personal göra ett avsteg från gällande principer beträffande tjänstebestämmningarna synes icke föreligga. Benämningen lantbruksinspektör, som redan finns upptagen i fångvårdsstaten, synes emellertid böra ersätta benämningen assistent för ifrågavarande arbetsledartjänst vid Hall.

Om Hallanstalten utbygges på sätt *fångvårdsstyrelsen* föreslagit, erfordras enligt styrelsens mening *dels* att styresmannen uppflyttas från direktör i Ca 29 — med rätt till särskilt lönetillägg — till anstaltsdirektör i Ca 31,

d. v. s. samma lönegrad som direktörstjänsten å Svartsjö, som har 200 platser, inklusive åt fångvården upplåtna platser, dels att nuvarande assistenttjänsten i Ca 22 — med rätt till särskilt lönetillägg — uppflyttas till lönegrad 23 med bibehållen tjänstetitel och åliggande att jämväl i fortsättningen biträda styresmannen i det administrativa arbetet, dels ock att köksföreståndaren uppflyttas till lönegrad 14.

Medicinalstyrelsen framhåller, att den föreslagna personalens lönegrads-placering ej helt synes överensstämja med vad som gäller för den statliga sinnessjukvården. Utredningen har placerat kvinnlig tvättföreståndare i lönegrad 13, medan motsvarande tjänstemän vid statens sinnessjukhus är placerade i Ca 12 eller Ca 10. Vidare har föreslagits placering i lönegrad 12 av ladugårdsförman och stallförman, medan vid statens sinnessjukhus föreståndare för ladugård och svinstall är placerade i respektive Ca 11 och Ca 10. Trädgårdsmästare har föreslagits placerad i lönegrad 14. Vid statens sinnessjukhus är placeringen Ca 15 vid de stora sinnessjukhusen och Ca 13 vid de mindre. En tjänst som förrådsförvaltare har placerats i 14 lönegraden, under det att vid större statliga sinnessjukhus förrådsförman är placerad i Ca 13. Vid de mindre sinnessjukhusen tjänstgör i allmänhet ett ekonomibiträde i 11 lönegraden som förrådsförman. Eldartjänsterna har föreslagits placerade i lönegrad 11 liksom tjänster som bilförare. Vid statens sinnessjukhus är endast ett fåtal eldare placerade i Ca 11, medan det stora flertalet har placering i Ca eller Ce 10. Såsom chaufförer är anställda ekonomibiträden i Ca eller Ce 10. Slutligen har utredningen föreslagit ekonomibiträdestjänst i lönegrad 8. Häremot må anföras, att vid statens sinnessjukhus anställda kvinnliga ekonomibiträden är placerade i 4—7 lönegraderna, av vilka biträdena i lönegrad 7 uteslutande tjänstgör som kokerskor och biträdena i lönegrad 6 är antingen barföreståndare, biträdande kokerskor eller telefonister. Övriga tjänster (det övervägande antalet) är placerade i Ce 5 eller Ce 4. Styrelsen anser sig böra föreslå, att i fråga om personalens lönegradsplacering likformighet med motsvarande tjänster inom den statliga sinnessjukvården eftersträvas. Styrelsen har därjämte bemärkt, att psykiologtjänsterna placerats i 29 lönegraden, medan i 1947 års psykiopatvårdsutrednings betänkande (SOU 1952: 46) motsvarande tjänst placerats i Ce 25.

Enligt *socialstyrelsens* uppfattning bör socialkuratorerna uppflyttas från 19 och 17 lönegraden till 23 respektive 21 lönegraden. Avsevärda svårigheter torde under lång tid framåt eljest föreligga att förvärva tillräckligt kvalificerad arbetskraft till dessa viktiga befattningar.

Statskontoret anser, att frågan om överförande till avlöningsstat av personal som avlönas med medel från jordbruksdrift lär få prövas sedan slutlig ställning tagits till 1948 års anställningsutrednings betänkande om löneplan eller kollektivavtal.

Svenska fångvårdssällskapet förordar, att kuratorernas löneställning omprövas. Sakligt sett kan ej förebäras någon anledning att placera kuratorerna lägre än exempelvis elevvårdsassistenterna vid Røxtuna. Först med

en löneställning av nämnda nivå blir det möjligt att få en stabil personuppsättning.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården anser, att de senaste årens reformer inom fångvården, framför allt anstaltsgrupperingen, har medfört, att de högre fångvårdstjänstemännen belastats med så kvalificerade och ansvarsfulla uppgifter, att kravet på en genomgående väsentlig höjning av tjänsternas lönegradsplacering gör sig med särskild kraft gällande.

Svenska psykiatriska föreningen ifrågasätter, om icke läkartjänsterna bör placeras i högre lönegrad än motsvarande tjänster inom sinnessjukvården med hänsyn till arbetets särpräglade och påfrestande natur.

Svensk kuratorsförening förmenar, att man vid den föreslagna lönesättningen för kuratorerna måste räkna med att personer, intresserade av arbete bland missanpassade, kommer att föredraga de i 23 lönegraden placerade assistenttjänsterna inom fångvården eller vid ungdomsvårdsskolorna. Även skyddskonsulentverksamheten kommer att starkt konkurrera om den för ifrågavarande arbete kvalificerade arbetskraften. Kuratorstjänsterna inom fångvården — placerade i 17 och 19 lönegraderna — kommer som hittills endast att bli rekryterings- och genomgångstjänster.

Inrättandet av inackorderingshem anser *Göta hovrätt* vara ett förslag till effektivisering av kriminalvården i frihet för ifrågavarande klientel som bör provas. Även *medicinalstyrelsen* ställer sig positiv till förslaget. *Statskontoret* däremot avstyrker inrättande av inackorderingshem och uttalar, att enligt ämbetsverkets mening bör den eftersträlvade effektiviseringen av den öppna vården kunna komma till stånd inom vårdsystemets nuvarande ram, d. v. s. med enskild övervakning.

I fråga om kostnaderna för anstalterna uttalar *byggnadsstyrelsen*, att den skyndsamhet, med vilken utredningen med hänsyn till direktiven ansett sig böra bedriva arbetet, har medfört alltför knapp tid för ett så omfattande projekteringsarbete. Styrelsen vill därför understryka, att förslagen ej hunnit tillräckligt genomarbetas i byggnadstekniska avseenden. Byggnadsstyrelsen har sålunda bl. a. räknat med att flertalet av de projekterade byggnaderna skall uppföras av fabriksstillverkade betongelement. Då denna fråga emellertid ej hunnit i detalj utredas, har styrelsen vid den gjorda överslagsberäkningen ej heller ansett sig kunna räkna med den lägre anläggningskostnad, som ett dylikt byggnadssätt torde kunna medföra i förhållande till traditionellt byggande. Styrelsen finner den beräknade sammanlagda överslagskostnaden för utbyggnad av Hallanläggningen och två sidostanstalter — ca 70 000 kronor per vårdplats, varvid kostnaderna för personalbostäder icke inräknats — förhållandevis hög; dock synes denna kostnad, med hänsyn till de givna förutsättningarna och efter jämförelse med motsvarande kostnader inom andra liknande vårdområden, böra godtagas.

Fångvårdsstyrelsen uttalar, att sjukhusbyggnaden vid Hall av skissen att döma skulle bli en envåningsbyggnad, 120 m lång med tre flyglar. Styrelsen håller före, att en tvåvåningsbyggnad blir mera ändamålsenlig och därtill billigare. Styrelsen finner icke osannolikt, att uppförandet av en ny köks-

byggnad icke behöver ställa sig dyrare än en ombyggnad av det nuvarande köket; att säga något säkert därom är omöjligt, förrän en ingående undersökning verkställt.

Beträffande kostnaden för öppna platser anför styrelsen:

Enligt de sakkunnigas kalkyler skulle anläggningskostnaderna för två öppna avdelningar vid Hall (40 platser) uppgå till 420 000 kronor och för två verkstäder till 500 000 kronor eller sammanlagt 920 000 kronor, vilket belopp utslaget på 40 platser ger en platskostnad av 23 000 kronor. Härtill kommer den öppna vårdens andel i de kostnader, som äro en konsekvens av det utvidgade platsantalet. Hit höra kostnaderna för

centralkök	600 000
om- och tillbyggnad av panncentralen	850 000
värmekulvertar	260 000
yttre vatten- och avloppsledningar	165 000
reningsverk	200 000
vägar, planering och ytterbelysning	650 000
arvoden, administration och oförutsett	1 503 000

Summa kronor 4 228 000

Om beloppet slås ut på de 187 slutna och öppna platser som skulle inrättas ger detta i runt tal ett belopp av 23 000 kronor per plats.

Kostnaden för en öppen plats skulle då uppgå till (23 000 + 23 000) 46 000 kronor. Härav kan emellertid icke den slutsatsen dragas, att kostnadsminskningen, därest de 40 öppna platserna icke inrättas, blir så stor som $(40 \times 46\,000)$ 1 840 000 kronor.

I platskostnaden böra ingå även kostnaderna för byggandet av personalbostäder. Då det icke synes möjligt att avgöra, i vilken omfattning uppförandet av dessa bostäder är en konsekvens av platsantalets ökning — det kan också sammanhånga med en eftersläpning i fråga om bostadsbyggandet vid anstalten — anser sig styrelsen, efter detta påpekande, böra lämna dessa kostnader utanför.

I fråga om de föreslagna två sidoanstalterna må erinras om att envar av dem är avsedd för 90 intagna: 80 i slutna och 10 i öppna avdelningar. Vid beräkning av platskostnaden beträffande den öppna vården bör denna proportionellt belastas med samtliga upptagna kostnader för själva anstaltsbyggnaderna (4 600 000 kronor) med avdrag för fyra slutna förläggingsbyggnader (805 000 kronor), omslutningsmur (400 000 kronor) och två vaktorn (25 000 kronor). Med dessa avdrag utgöra kostnaderna $(4\,600\,000 - 805\,000 - 400\,000 - 25\,000)$ 3 370 000 kronor, varav på varje plats i den öppna vården kommer en nittiondedel eller omkring 37 400 kronor. Om här till lägges en nittiondedel av kostnaderna, 2 250 000 kronor, för de personalbostäder som skola inredas för 34 av 49 befattningshavare (= cirka 70 % av personalen) ökas platskostnaden med 25 000 kronor till 62 400 kronor. Detta berättigar icke slutsatsen att kostnadsminskningen, därest de 10 öppna platserna icke inrättas, blir så stor som $(10 \times 62\,400)$ 624 000 kronor.

Till jämförelse vill styrelsen framhålla, att platskostnaderna för de nuvarande två kolonierna för förvarade och internerade, Orretorp och Sjöboda, uppgått till omkring 13 600 kronor respektive 11 000 kronor.

I fångvårdsbyggnadsutredningens förslag är, såsom de sakkunniga särskilt understryker, kalkylerna endast överslagsberäkningar. Då vissa för projektets bedömande betydelsefulla ritningar icke är att tillgå och beskrivningen i texten är knapphändig, blir det omöjligt att underkasta de preliminära kalkylerna närmare granskning. Till följd av dels den ovisshet som sålunda råder angående de verkliga kostnaderna för byggnader m. m. inom anstaltsorganisationen, dels det förhållandet att styrelsens förslag endast är ett utkast, som icke kunnat närmare utarbetas, går det heller icke att ange hur stora besparingar, som skulle uppnås därest anstaltsanläggningen på Hall utformades enligt styrelsens förslag. Såvitt nu kan bedömas skulle vid ett genomförande av styrelsens förslag besparingar kunna ernås beträffande bl. a. *dels* planering och vägar (anstaltsområdet blir mindre och mera koncentrerat), *dels* gångkulvertar, ledningar för elström, värme, vatten och avlopp, *dels* inhägnader (genom att mur kring verkstadsområdet utbytes mot nästängsel och genom att entré- och sjukhusbyggnader helt eller delvis ersätter mur), *dels* administrationsbyggnaden (expeditionslokalerna blir färre, byggnaden uppföres i två våningar i stället för en), *dels* verkstadsbyggnaderna (intagna från både slutna och öppna avdelningar arbetar i gemensamma verkstäder, varigenom två för de öppna avdelningarna avsedda verkstäder kan slopas), *dels* ock personalen (koncentrationen gör arbetet mindre tidskrävande). Förslaget medför däremot ökade kostnader för bl. a. *dels* arbetsterapiflygel, *dels* ytterligare byggnader för besöksrum m. m. vid entrén, *dels* ombyggnad av nuvarande expeditiionsbyggnad och köksbyggnad, *dels* ock utvidgade verkstäder på verkstadsområdet.

Svenska psykiatriska föreningen erinrar därom, att byggnadskostnader, inventarier och utrustning samt personalbostäder vid den planerade utbyggnaden av Hall med sidoanstalter beräknats komma att uppgå till 33 750 000 kronor. Genom förslaget skulle platser erhållas för 471 interner, varav 104 platser redan finns på Hall. 367 platser skulle sålunda nyskapas. Om 4 psykopatsjukhus i enlighet med 1947 års psykopatvårdsutrednings förslag i betänkandet angående psykopatvård m. m. (SOU 1952: 46) uppfördes, skulle dessa kosta ca 30 000 000 kronor och ge plats åt (4×124) 496 psykiskt abnorma. Vardera av de båda sidoanstalterna för 90 interner förutsättes komma att kosta 7 500 000, d. v. s. samma belopp som de föreslagna psykopatsjukhusen för 124 patienter. De senare är dessutom fullständigt medicinskt utrustade. Driftkostnaderna för 4 psykopatsjukhus skulle dock ställa sig cirka 2 miljoner kronor dyrare än för de planerade anstalterna, vilket dock enligt föreningens mening väl uppväges av den mer adekvata medicinska karaktären av sjukhusen samt av det vunna antalet vårdplatser.

Övriga frågor

Yrkanden

Fångvårdsstyrelsen (skr. 12/8, 22/11 1954) hemställer, att anslaget höjes med 560 500 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Tjänsteförändringar		
a) 1 läkare Cg 29—Ce 29 (Långholmen)	1 836	—
b) 1 föreståndare Ca 19—Ca 23 (Kalmar)	2 466	—
1 föreståndare Ca 19—Ca 21 (Orretorp)	834	—
1 föreståndare Ce 19—Ce 21 (Hildero)	834	—
1 föreståndare Cg 19—Cg 21 (Sjöboda)	558	—
c) 4 uppsyningsmän Ca 16—Ca 18 (Långholmen, Hall, Mariestad, Härnösand)	4 176	—
10 överkonstaplar Ca 14—uppsyningsmän Ca 16	8 040	—
d) 2 överkonstaplar Ca 14—uppsyningsmän Ca 16 (sinnes- sjukavdelningarna i Malmö och å Härlanda)	1 608	—
e) 15 dagkonstaplar Ca 12—överkonstaplar Ca 14	5 925	—
f) 50 vaktkonstaplar Ce 12—Ca 12	—	—
g) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Falun) ...	1 584	—
h) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Luleå) ...	1 584	—
i) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Johannes- berg)	1 584	—
j) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Åby)	1 584	—
k) 1 yrkesmästare Ce 16—Ce 18 (Härlanda)	1 044	—
1 yrkesmästare Ce 14—Ce 16 (Härlanda)	804	—
2 vaktkonstaplar Ce 12—arbetsterapeuter Ce 14 (Här- landa)	1 560	—
l) 1 vaktkonstapel Cg 12—arbetsterapeut Cg 14 (Jönkö- ping)	648	—
m) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Mäshult) .	1 584	—
n) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 14 (Singeshult)	780	—
o) 1 vaktkonstapel Ce 12—arbetsterapeut Ce 14 (Håga)...	780	—
p) 1 vaktkonstapel Ce 12—arbetsterapeut Ce 14 (Karlstad)	780	—
q) 3 biträden för skriv- och kontorsgöromål Ce 8—kanslibi- träden Ce 11	5 220	—
3 kontorsbiträden Ca 8—kanslibiträden Ca 11	3 132	—
r) 5 kanslibiträden Ce 11—Ca 11	—	—
2. Personalförstärkningar m. m.		
a) 2 socialassistenter Ce 17 å sinnessjukavdelningar	22 800	—
b) 2 sociala kuratorer Ce 17 (Långholmen, Västervik)	22 800	—
c) 1 vaktkonstapel Ce 12 (Härlanda)	9 300	—
d) 3 bilförare Ca 11 (för centralanstalternas nya bilar)	26 964	—

	Ökning	Minskning
e) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Härnösand)	10 080	—
f) 1 yrkesmästare Ce 14 (Östersund)	10 080	—
g) 1 yrkesmästare Ce 14 (Luleå)	10 080	—
h) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Långholmen)	10 080	—
i) 1 yrkesmästare Ce 14 (Johannesberg)	10 080	—
j) 1 yrkesmästare Ce 14 (Visby)	10 080	—
k) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Örebro)	10 080	—
l) 1 yrkesmästare Ce 14 (Härlanda)	10 080	—
m) 1 yrkesmästare Ce 14 (Måshult)	10 080	—
n) 1 yrkesmästare Ce 16 (Vänersborg)	10 884	—
o) 1 yrkesmästare Ce 16 (Ödevata)	10 884	—
p) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Norrköping)	10 080	—
q) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Västervik)	10 080	—
r) 1 första sköterska Ce 12 (Håga)	9 300	—
s) Personal för två kolonier, beslutade vid 1954 års riksdag, m. m.: 2 föreståndare Ce 21, 1 social kurator Ce 17, 2 yrkesmästare Ce 16, 2 överkonstaplar Ce 14, 2 yrkes- mästare Ce 14, 7 vaktkonstaplar Cg 12, 2 ekonomibi- träden Cg 8 och 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål	182 964	—
Personal för kolonien Lingatan: 1 föreståndare Ce 21, 1 yrkesmästare Ce 16, 1 överkonstapel Ce 14, 3 vaktkon- staplar Cg 12 och 1 ekonomibiträde Cg 8	67 752	—
t) Arvoden till fritidsledare	3 000	—
u) 1 kanslibiträde Ce 11 (Håga), 1 biträde för skriv- och kon- torsgöromål med halvtidstjänstgöring (Växjö)	12 612	—
v) 1 direktörsbefattning Ca 30 å övergångsstat indrages	—	22 884
3. Arvoden och särskilda ersättningar		
a) Arvode till biträdande överläkare vid sinnessjukavdel- ningen på Långholmen	1 440	—
b) Särskild ersättning för sinnesundersökningar	30 000	—
c) Ersättning åt kroppssjukläkare vid fängvårdsanstalten i Härnösand	4 800	—
d) Ersättning för yrkesrådgivning	7 000	—
4. Omräkning		
2 maskinmästare Ca 17—Ca 18; avrundning	1 059	—
	<u>583 384</u>	<u>22 884</u>
	+ 560 500	

Motiv

1. Tjänsteförändringar

a) Såsom överläkare vid sinnessjukavdelningen å Långholmen tjänstgör från och med budgetåret 1953/54 professorn i rättspsykiatri å Karolinska

institutets stat. Vid avdelningen finnes två ordinarie förste läkare samt två extra ordinarie förste läkare. Av de sistnämndas båda befattningar överfördes den ena från extra till extra ordinarie stat från och med budgetåret 1954/55, medan den andra inrättades från och med budgetåret 1953/54 med anledning av anstaltsgrupperingen. Vidare finnes en läkare i Ce 29 och en läkare i Cg 29. Beträffande sistberörda tjänst hemställde styrelsen år 1953, att tjänsten måtte förändras till extra ordinarie, men detta föranledde ej någon åtgärd (II ht 1954 s. 55, 57 och 66). Med hänsyn till det stadigvarande behovet av tjänsten samt tjänstens betydelse ur rekryteringssynpunkt upp-repar styrelsen detta yrkande.

b) I samband med att fångvårdsanstalterna för ordinärt manligt fångklientel organiserats i grupper har föreståndartjänsterna vid vissa anstalter, som beröres av omorganisationen, uppflyttats i lönegrad, i det att föreståndartjänster, som varit placerade i lönegrad 19, uppflyttats till lönegrad 21. Kvar i förstnämnda lönegrad står föreståndarbefattningarna vid anstalterna för förvarade och internerade i Kalmar samt å Orretorp och Sjöboda ävensom vid ungdomsanstalten Hildero. Att bibehålla dessa fyra föreståndartjänster i lönegrad 19 kan icke anses rättvist, enär tjänsteinnehavarna till följd av klientelet's beskaffenhet har minst lika krävande uppgifter som de föreståndare, vilka i samband med nyssnämnda anstaltsgruppering inplaceras i lönegraden 21. Vad Kalmar beträffar har anstalten 65 platser för huvudsakligen förvarade. Då föreståndare vid alla andra anstalter av gamla straffängelse-typen med 45—65 vårdplatser utan undantag är placerade i lönegrad 23, föreslår styrelsen, att föreståndaren i Kalmar uppföres i lönegrad 23 och övriga här angivna föreståndare i lönegrad 21.

I regleringsbrevet från och med budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att styresmannabefattningen vid fångvårdsanstalten i Kalmar icke må återbesättas utan Kungl. Maj:ts medgivande (jfr II ht 1947 s. 67). Fångvårdsstyrelsen finner det angeläget, att sådant medgivande nu kan lämnas. Kalmaranstalten har under de senaste åren undergått en sådan modernisering och utrustning med arbetslokaler m. m., att den med fördel kan användas även för vanligt fångklientel, sedan förvaringsklientelet överförs till andra anstalter.

c) I föregående petitaskrivelse (jfr II ht 1954 s. 57) framhöll styrelsen, att bevakningsbefälets arbetsbörda genom straffverkställighetsreformen ökat mer än bevakningspersonalens, vilket försvårat rekryteringen av befälet. Behovet av dugligt befäl såsom rekryteringsbas för föreståndartjänster hade ytterligare skärpts genom beslutet om anstaltsgrupperingen. Under hänvisning till vad sålunda anförts framför styrelsen ånyo sin framställning att dels uppsyningsmanstjänsterna i Ca 16 å kronohäktesavdelningen vid anstalten å Långholmen samt vid anstalterna å Hall, i Mariestad och i Härnösand uppflyttas till uppsyningsmanstjänster i Ca 18 och dels en av befälstjänsterna vid vart och ett av de gamla straffängelserna i Gävle, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Uppsala, Vänersborg, Västerås och Örebro samt vid säkerhetsanstalten i Västervik, vilka ha 45—65 vårdplatser,

uppflyttas till uppsyningsmanstjänst i Ca 16. Förslaget avser icke tillskapande av nya tjänstegrader utan endast omfördelning inom redan befintliga tjänstegrader med hänsyn till ändrade tjänstgöringsförhållanden.

d) Vid sinnessjukavdelningen på Långholmen finnes fyra överkonstaplar jämte en uppsyningsman i lönegrad 18. Vid var och en av avdelningarna i Malmö, å Härlanda och i Härnösand finnes två överkonstaplar. Antalet platser vid nämnda avdelningar är respektive 66, 28, 23 och 18. Å ifrågasvarande avdelningar intages dels häktade, som skall undergå sinnesundersökning, och dels fångar, som på grund av sinnesoro eller av annan orsak ej kan förvaras på annan avdelning inom fångvården. I sistnämnda avseende gäller det svårhanterliga intagna, som i fråga om behandlingen behöver de särskilda resurser, vilka står till buds på avdelningarna. Härjämte måste i stor utsträckning å sinnessjukavdelningarna förvaras straffrifyrkade, som avvaktar plats å sinnessjukhus. Beträffande avdelningen i Malmö är att märka, att å nämnda avdelning intages jämväl sådana till ungdomsfängelse dömda, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet ej kan vårdas å ungdomsanstalterna. Även om antalet platser å fångvårdens sinnessjukavdelningar icke är så stort, vilar ett betydande ansvar på den befattningshavare, som närmast under läkarna har att svara för vederbörande avdelning. Då han vid de tillfällen då läkare icke finnes på avdelningen ofta måste handla självständigt, kräves av honom grundlig sjukvårdsutbildning och stor erfarenhet beträffande vården av detta särskilda klientel. För nu angivna uppgifter finnes, såsom nyss nämnts, vid avdelningen å Långholmen en uppsyningsman i lönegrad 18 och vid övriga avdelningar överkonstaplar. Fångvårdsstyrelsen finner det påkallat, att en av de båda överkonstaplarna vid var och en av avdelningarna i Malmö och å Härlanda uppflyttas i uppsyningsmansgrad. Med hänsyn till det mindre platsantalet å Härnösandsavdelningen påyrkas ej uppflyttning i lönegrad av någon överkonstapel vid nämnda avdelning.

e) Styrelsen hemställde i föregående petita (jfr II ht 1954 s. 55 o. 57), att 20 av de s. k. dagkonstaplarna, som jämlikt riksdagens beslut äger uppbära vikariatsersättning för fullgörande av göromål som ankommer på överkonstapel, måtte uppflyttas till överkonstaplar. Enligt statsmakternas beslut uppflyttades endast 5 dagkonstaplar till överkonstaplar. Styrelsens förslag innebär nu, att återstående 15 dagkonstaplar uppflyttas.

f) Styrelsen har vid upprepade tillfällen i sina petitaskrivelser under senaste tid framhållit (jfr II ht 1954 s. 58), att proportionen mellan ordinarie och extra ordinarie vaktkonstaplar vore helt otillfredsställande. Den tid, som åtgår innan vederbörande erhåller ordinarie tjänst, är avsevärt längre än t. ex. vid de affärsdrivande verken. Vid 1954 års riksdag beslöts, att 25 extra ordinarie vaktkonstaplar av 75, som styrelsen begärt, skulle överföras till ordinarie stat. Styrelsens hemställan avser nu återstående 50 extra ordinarie vaktkonstaplar. Trots att antalet ordinarie vaktkonstapelstjänster jämlikt beslut av 1953 och 1954 års riksdagar ökats med sammanlagt 50, är väntetiden till ordinarieskap fortfarande över 10 1/2 år.

g) Medel har av 1953 års riksdag beviljats till komplettering av maskin-

utrustningen vid den mekaniska verkstaden vid fångvårdsanstalten i Falun (jfr II ht 1953 s. 48 f.). Härigenom får verkstaden, som förestås av en yrkesmästare i Ce 14, en betydligt utökad kapacitet (från 10 till omkring 20 arbetsplatser), vilket medför, att det diversearbete, som hittills bedrivits vid anstalten, kan nedläggas. Arbetsledartjänsten i vaktkonstapelsgrad å diverseverkstaden bör överföras till den mekaniska verkstaden; i samband härmed föreslås att den förändras till tjänst som yrkesmästare i Ce 16 (verkstadsföreståndare).

h) Genom brev den 19 juni 1954 har Kungl. Maj:t bemyndigat fångvårdsstyrelsen att till en arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vid envar av fångvårdsanstalterna i Jönköping och Luleå tills vidare till och med den 30 juni 1955 utbetala vikariatsersättning för bestridande av göromål som ankommer på yrkesmästare i lönegrad 14. I den framställning, som låg till grund för bemyndigandet, hade styrelsen i fråga om Luleåanstalten anmält, att avsikten vore att där inrätta en sadelmakeriverkstad för tillverkning av arbetshandskar. Sedermera har styrelsen från försvarsdepartementet fått en förfrågan, huruvida styrelsen vore i tillfälle att vid sina anstalter överlägga sadelmakerireparationerna för försvarsväsendet. Dessa bedrivs nu vid sex verkstäder, anordnade vid Lv 2 i Linköping, Gotlands tygstation i Visby, A 3 i Kristianstad, A 2 i Göteborg, A 4 i Östersund och Bodens tygstation i Boden; envar av verkstäderna sysselsätter i regel 8 å 10 man. Då arbetet med fördel kan utföras inom fångvården, synes verkstäder för sadelmakerireparationer böra inrättas vid till en början tre anstalter, nämligen fångvårdsanstalten i Luleå (ersätter verkstaden vid Bodens tygstation), kolonien Johannesberg (ersätter verkstaden vid Lv 2) samt kolonien Mäshult (ersätter verkstaden vid A 2). Varje verkstad beräknas få 15 å 16 arbetsplatser. Då arbetet kräver särskilt noggrann tillsyn och kontroll, erfordras två arbetsledare, som föreslås placerade såsom yrkesmästare i Ce 16 resp. Ce 14. Det må framhållas, att förmännen vid de militära verkstäderna är placerade i lägst lönegrad 17.

För Luleåanstaltens del föreslås under denna punkt uppflyttning av vaktkonstapelstjänsten till yrkesmästare i Ce 16. Därjämte föreslås under punkt 2 g) inrättande av en ny yrkesmästartjänst i Ce 14.

i) Vid kolonien Johannesberg med 35 platser förekommer endast skogsarbete. Med hänsyn till klienteletts beskaiffenhet finnes emellertid behov även av lättare verkstadsarbete. Styrelsen föreslår (jfr punkt 1 h), att en sadelmakeriverkstad inrättas för ombesörjande av reparationer för försvarrets räkning. Vid kolonien finnes en större, endast delvis utnyttjad barack, som skulle lämpa sig såsom förrådslokal. Den bör kompletteras med en verkstadsbarack. Kostnaderna för den sistnämnda torde böra bestridas av medel å anslaget till Anskaffning, montering och transport av baracker m. m. Två yrkesmästartjänster erfordras, en i Ce 16 och en i Ce 14. Under denna punkt föreslås förändring av en av vaktkonstapelstjänsterna för skogsarbete till yrkesmästare i Ce 16. Yrkesmästartjänsten i Ce 14 upptages under punkt 2 i).

j) I särskild skrivelse angående anslag för byggnadsändamål föreslår styrelsen, att medel anvisas till ny mekanisk verkstad vid kolonien Åby med till en början 10 arbetsplatser. Vid bifall här till erfordras en yrkesmästartjänst i Ce 16. Samtidigt kan en vaktkonstapelstjänst för jordbruksarbete indragas.

k) I särskild skrivelse angående anslag för byggnadsändamål föreslår styrelsen, att medel äskas till ombyggnad av snickeri- och mekaniska verkstäderna vid fångvårdsanstalten å Härlanda, varigenom antalet arbetsplatser i den mekaniska verkstaden skulle utökas från 20 till 30, medan snickeriverkstadens platsantal skulle bibehållas oförändrat. Den mekaniska verkstaden har nu två yrkesmästartjänster, en i Ce 16 och en i Ce 14. Dessa tjänster bör vid bifall till ombyggnadsförslaget höjas till resp. Ce 18 och Ce 16, varjämte en ny yrkesmästartjänst i Ce 14 bör inrättas. Den sistnämnda upptages under punkt 2 l). — I brev den 4 juni 1954 har Kungl. Maj:t uppdragit åt styrelsen att med anlitan av anslaget till Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter låta inreda två arbetslokaler för diversearbete vid Härlandaanstalten. För dylikt arbete finnes nu två arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, som svarar dels för den hittillsvarande diverseverkstaden (en arbetslokal) dels för cellarbetet. Dessa arbeten, med vilka sådana intagna sysselsättes som av olika anledningar icke kan placeras å de egentliga verkstäderna, bör ges terapikaraktär och vaktkonstapelstjänsterna förändras till arbetsterapeuttjänster i Ce 14.

l) Genom brev den 19 juni 1954 har Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att tills vidare till och med den 30 juni 1955 till en arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vid anstalten i Jönköping utbetala vikariatsersättning för bestridande av göromål, som ankommer på yrkesmästare i lönegrad 14 (jfr punkt 1 h). Sysselsättningen består av diversearbeten av olika slag. Styrelsen finner önskvärt, att dessa arbeten småningom avvecklas och ersättes med terapiarbete, varvid vaktkonstapelstjänsten bör förändras till arbetsterapeut i Cg 14.

m) Vid kolonien Mäshult, som fångvårdsstyrelsen avser att förvärva, bör anordnas verkstadsdrift såsom komplettering till jordbruks- och grovarbetet. Även för denna anstalt föreslås sadelmakerireparationsarbete (jfr punkt 1 h). Medel för uppförande av verkstadsbyggnad äskas i särskild skrivelse angående anslag för byggnadsändamål. Två yrkesmästartjänster erfordras, en i Ce 16 och en i Ce 14. Styrelsen föreslår, att en av vaktkonstapelstjänsterna för jordbruks- och grovarbete förändras till yrkesmästartjänst i Ce 16 för sadelmakeri. En ny yrkesmästartjänst i Ce 14 upptages under punkt 2 m).

n) Även vid kolonien Singeshult föreligger behov av verkstadsarbete såsom komplettering till jordbruksarbetet. I särskild skrivelse angående anslag för byggnadsändamål föreslår styrelsen, att medel äskas till uppförande av en snickeriverkstad vid kolonien med omkring 10 arbetsplatser. Vid bifall här till erfordras en yrkesmästartjänst. Samtidigt kan antalet arbetsledare i vaktkonstapelsgrad i jordbruket minskas med en. Styrelsen före-

slår, att en vaktkonstapelstjänst för jordbruksarbete förändras till yrkesmästare i Ce 14 för snickeri.

o) Vid Håga sjukhus finnes för arbetsterapi en arbetsterapeut i Ca 14 och två vaktkonstaplar. Sysselsättningen består av vävning, maskinstickning och annat enklare arbete. För att skapa en mera differentierad sysselsättning är en träslöjdsverkstad under inrättande. Arbetet inom denna avses komma att närmast inriktas på framställning av träleksaker. För ledningen av verksamheten erfordras en arbetsterapeut. En av vaktkonstapels-tjänsterna bör förändras till arbetsterapeut i Ce 14.

p) Vid fångvårdsanstalten i Karlstad finnes förutom mekaniskt arbete och konfektion även enklare diversearbeten för sysselsättning av sådana in-tagna, som icke lämpar sig för verkstadsarbete. Diversearbetet, som hittills omfattat huvudsakligen pappersarbete för privata beställare, bör utbytas mot arbetsterapi och en befintlig vaktkonstapelstjänst för diversearbete förändras till tjänst som arbetsterapeut i Ce 14.

q) Biträdespersonalen vid fångvårdens sinnessjukavdelningar utgöres av följande befattningshavare: vid sinnessjukavdelningen å Långholmen 1 kanslibitråde och 6 kontorsbiträden, vid avdelningen i Malmö 2 kontorsbiträden samt vid var och en av avdelningarna å Härlanda, i Härnösand och i Västervik 1 kontorsbiträde. Vid anstalten å Håga har Kungl. Maj:t den 30 april 1954, i syfte att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål, medgivit anställande av ytterligare ett biträde för skriv- och kontorsgöromål. Framställningar om förbättrad löneställning för ifrågavarande befattningshavare har gjorts dels av överläkaren vid sinnessjukavdelningen å Långholmen, i vad rör biträdena vid avdelningen å Långholmen, och dels av Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund. Till stöd för framställningarna har åberopats de krävande arbetsuppgifter, som särskilt med hänsyn till klienteletts beskaffenhet åvilar ifrågavarande biträden. För att underlätta läkarnas arbete bör biträdena vara i stånd att i vissa fall självständigt utforma skrivelser och rapporter. De har vidare att i stor utsträckning göra sammandrag ur rättegångshandlingarna, ett arbete som kräver stor erfarenhet och kan vara mycket påfrestande i psykiskt avseende, eftersom undersökningarna ofta avser de svåraste slagen av brott, såsom sexualförbrytelser, mord, rån. Vidare fordras kunskap i stenografi samt kännedom om medicinska fackuttryck. Biträdenas arbete blir ofta pressande med hänsyn till den begränsade tiden för utlåtandenas avgivande. Vid sinnessjukhusens rättspsykiatriska stationer har vissa skrivbiträden uppflyttats i lönegrad. Vid psykiatriska sjukhuset i Stockholm består sålunda biträdespersonalen av 1 kontorist i Ce 13, 1 kanslibitråde i Ce 11 och 2 skrivbiträden. Styrelsen finner skäligt, att två av de sex kontorsbiträdena vid sinnessjukavdelningen å Långholmen, det ena kontorsbiträdet vid sinnessjukavdelningen i Malmö samt kontorsbiträdet vid var och en av de övriga sinnessjukavdelningarna (Härlanda, Härnösand och Västervik) uppflyttas till kanslibitråde. Beträffande biträdet vid anstalten å Håga gör styrelsen framställning under punkt 2 u). Däremot anser sig styrelsen icke

kunna föreslå, att kanslibiträdet vid avdelningen å Långholmen, såsom föreslagits, placeras som kontorist. Sådana befattningar förekommer mycket sparsamt vid fångvårdsstaten, och frågan om inrättandet av dylika tjänster bör enligt styrelsens mening lämpligen prövas i samband med behandlingen av likalönsskommitténs betänkande.

r) För fångvårdsanstalterna finnes 5 ordinarie och 15 extra ordinarie kanslibiträdestjänster. Av de extra ordinarie kanslibiträderna är för närvarande 2 ordinarie kontorsbiträden. Enligt grunderna för reglerad befordringsgång är 7 extra ordinarie kanslibiträden berättigade att erhålla ordinarie anställning i kontorsbiträdesgrad senast från och med den 1 juli 1955. Styrelsen finner det därför angeläget, att proportionen mellan ordinarie och extra ordinarie kanslibiträdestjänster förbättras genom överförande till ordinarie stat av 5 extra ordinarie tjänster.

2. Personalförstärkningar

a) I sitt utlåtande, nr 26, i anledning av propositionen nr 203/1954 med förslag till lag om personundersökning i brottmål uttalade första lagutskottet, att socialassistenternas medverkan vid sinnesundersökningarna, enligt vad som framginge av verkställd utredning, vore av väsentlig betydelse samt att det under rådande krissituation på undersökningsväsendets område givetvis icke kunde godtagas, att psykiaternas arbetskapacitet vid vissa avdelningar icke kunde helt utnyttjas på grund av att antalet socialassistenter vore otillräckligt. Statsutskottet har i utlåtande, nr 152/1954, angående motioner om anställande vid de rättspsykiatriska undersökningsstationerna av socialassistenter m. m. anslutit sig till vad första lagutskottet sålunda anfört samt framhållit bland annat, att fångvårdsstyrelsen i sitt yttrande över 1953 års utredning om sinnesundersökningar m. m. föreslagit inrättande av 2 socialassistentbefattningar. Statsutskottet förklarade i sitt utlåtande, att utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle taga frågan om anställande under budgetåret 1954/55 av ytterligare socialassistenter vid de rättspsykiatriska undersökningsstationerna under förnyat övervägande samt vidtaga erforderliga åtgärder. Utskottet uttalade sig därvidlag för en förstärkning av den rättspsykiatriska organisationen i dess helhet med högst tre socialassistenter.

Då enligt vad styrelsen erfarit en ny socialassistent behövs för sinnessjukhusens rättspsykiatriska stationer, föreslår fångvårdsstyrelsen, att medel för de två återstående tjänsterna beräknas under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag.

b) Vid fångvårdsanstalterna fanns under budgetåret 1952/53 16 sociala kuratorer. Från och med budgetåret 1953/54 har medel beviljats för ytterligare 3 sociala kuratorer, varför antalet nu är sammanlagt 19. Av nämnda 19 befattningshavare är 3, avsedda för anstalterna å Härlanda, Långholmen och Malmö, placerade i Ce 19, medan de övriga är hänfödda till Ce 17 och avsedda för anstalterna Hall, Håga, Härnösand, Kalmar, Karlstad, Långholmen, Mariestad, Norrköping, Nyköping, Skenäs, Uppsala, Västerås, Växjö

och Ystad samt två 50-mannakolonier. Ytterligare kuratorstjänster är behöfliga. Ehuru Långholmsanstalten under budgetåret 1953/54 fått en andra kurator, är detta otillräckligt för en anstalt, som har en genomsnittlig beläggning av över 500 intagna, därav ett stort antal rannsakningsfångar. Erfarenheten visar, att på denna anstalt kräves minst ytterligare en kurator (jfr fångvårdsstyrelsens äskande till 1953 års riksdag, prop. nr 144/1953 s. 12). Vidare behövs en kurator vid säkerhetsanstalten i Västervik, där 40—50 intagna, huvudsakligen av psykopattyp, vårdas.

c) Vid sin översyn av fångvårdsanstalternas personalstater utgick 1951 års fångvårdsutredning från att medelbeläggningen å anstalterna å Härlanda och i Malmö skulle vara 140 resp. 170. På grundval av detta förslag har vardera av anstalterna såsom bevakningsbefäl för central- och länsavdelningarna haft 4 överkonstapelstjänster, varjämte Malmöanstalten haft en vaktkonstapelstjänst för förrådsarbete. Platsantalet å anstalterna är numera å Härlandaanstalten 177 och å Malmöanstalten 189. Det höga fångantalet har gjort, att anstalterna haft stor överbeläggning. Den fasta personalorganisationen bör därför vara likartad vid de båda anstalterna och personalen vid Härlandaanstalten ökas med en förrådskonstapel. Under budgetåret 1953/54 har det högsta och lägsta antalet intagna män å Härlandaanstalten varit 254 resp. 194, medan medelbeläggningen å anstalten varit 223. Beläggningen å anstalten kan beräknas även framgent överstiga det officiella platsantalet 177.

d) Enligt beslut vid 1953 års riksdag har medel beviljats för inköp av tre nya bilar för centralanstalter för manligt fångklientel. Medel har däremot ej beräknats till förare för ifrågavarande bilar.

e) Vid fångvårdsanstalten i Härnösand bör verkstadsarbetet, bestående av snickeri, tapetserararbete och tvätteri, kompletteras med arbetsterapi för sådana intagna, som icke kan placeras i verkstäderna. En ny arbetsterapeutstjänst i Ce 14 erfordras (med tjänstgöring i det s. k. nya fängelset).

f) I petitaskrivelse den 19 augusti 1953 hemställde styrelsen om en yrkesmästartjänst i Ce 14 för skogsarbete m. m. vid fångvårdsanstalten i Östersund. Framställningen föranledde ej något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Då behovet av tjänsten kvarstår, förnyar styrelsen sin hemställan.

g) Beträffande behovet av en ny yrkesmästartjänst i Ce 14 vid fångvårdsanstalten i Luleå hänvisas till vad styrelsen anfört under punkt 1 h). Tjänsten är avsedd för sadelmakeri.

h) Vid fångvårdsanstalten å Långholmen finnes två arbetsterapeuter i lönegrad 14 och två vaktkonstaplar för arbetsterapi och diversearbete. Av dessa fyra befattningshavare tjänstgör 1 arbetsterapeut och 1 vaktkonstapel på sinnessjukavdelningen, en arbetsterapeut på den slutna avdelningen och en vaktkonstapel på centralavdelningen. Vid den sistnämnda föreligger stort behov av en arbetsterapeut med uppgift att ägna sig åt ur sysselsättningssynpunkt särskilt svårbehandlade intagna.

i) Beträffande behovet av en ny yrkesmästartjänst i Ce 14 vid kolonien

Johannesberg hänvisas till vad styrelsen anfört under punkt 1 i). Tjänsten är avsedd för sadelmakeri.

j) I skrivelse den 19 augusti 1953 hemställde styrelsen om en yrkesmästartjänst i Ce 14 för skogsarbete m. m. vid fångvårdsanstalten i Visby. Framställningen föranledde ej något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Då behovet av tjänsten kvarstår, förnyar styrelsen sin hemställan.

k) Vid Örebroanstalten finnes verkstäder för grovsömnad (tälttillverkning o. d.). Därjämte åtager sig anstalten tidvis skogsarbete i mindre omfattning. För ledningen av den förstnämnda verksamheten disponerar anstalten tre tjänster, en yrkesmästare Ce 16, en yrkesmästare Ce 14 och en vaktkonstapel. Skogsarbetet ledes av en extra tjänsteman, avlönad på specialstaten för jordbruksdriften. De nämnda arbetsgrenarna är emellertid ej tillräckliga för att medgiva full sysselsättning. Styrelsen föreslår därför, att de kompletteras med arbetsterapi och att en arbetsterapeuttjänst i Ce 14 inrättas för ändamålet.

l) Beträffande behovet av en ny yrkesmästartjänst i Ce 14 för mekaniskt arbete vid fångvårdsanstalten å Härlanda hänvisas till vad styrelsen anfört under punkt 1 k).

m) Beträffande behovet av en ny yrkesmästartjänst i Ce 14 för sadelmakeri vid kolonien Mäshult hänvisas till vad styrelsen anfört under punkt 1 m).

n) Vid fångvårdsanstalten i Vänersborg, med 63 platser, sysselsättes de intagna dels med grovsömnad (35 man), dels med skogsarbete (8—10 man). För sömnadsarbetet finnes två arbetsledare, en yrkesmästare Cg 14 och en vaktkonstapel. Skogsarbetet ledes av en extra arbetsledare, avlönad på specialstaten för jordbruksdriften. Sömnadsarbetet har tidigare huvudsakligen omfattat postpåstillverkning. På grund av otillräcklig tillgång på sådant arbete övergår man alltmer till tält- och presenningssömnad o. d., där arbetstillgången är god. Dylikt arbete kräver emellertid mera tillsyn och kontroll än postpåstillverkningen och beräknas även komma att sysselsätta flera intagna än tidigare. Arbetsledarpersonalen måste därför förstärkas med en man. En yrkesmästare i Ce 16 (verkstadsföreståndare) begäres.

o) Enligt beslut av 1954 års riksdag har medel anvisats för budgetåret 1954/55 till uppförande av en ny verkstadsbyggnad för mekaniskt arbete vid kolonien Ödevata. Verkstaden får tio arbetsplatser. För ledningen av arbetet erfordras en yrkesmästare i Ce 16.

p) Vid Norrköpingsanstalten består sysselsättningen av konfektion, tvätteri och diversearbete. För den förstnämnda arbetsgrenen disponerar anstalten tre arbetsledare, en yrkesmästare Ca 16 och två yrkesmästare Ca 14, ävensom en förrådsman i vaktkonstapelsgrad. För tvätteriet finnes en yrkesmästare i Ca 14 och för diversearbetet en vaktkonstapel. Då diversearbetet, som försiggår dels i två arbetslokaler och dels i bostadsrummen, är utspritt på alla fyra flyglarna, är det uteslutet, att en enda arbetsledare skall kunna medhinna att leda arbetet på ett tillfredsställande sätt. Ytterligare en tjänst — arbetsterapeut i Ce 14 — erfordras.

q) I petitaskrivelse den 19 augusti 1953 hemställde styrelsen om en arbetsterapeutttjänst i Ce 14 vid fångvårdsanstalten i Västervik. Framställningen föranledde ej något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Då behovet av tjänsten kvarstår, förnyar styrelsen sin hemställan. Styrelsen hänvisar även till vad styrelsen i särskild skrivelse den 9 januari 1954 angående vissa förhållanden vid fångvårdsanstalten i Västervik anfört i fråga om behovet av nämnda arbetsterapeutttjänst.

r) Å fångvårdsanstalternas personalförteckning finnes för närvarande upptagna två översköterskor i Ca 14, den ena placerad vid fångvårdsanstalten å Långholmen och den andra vid anstalten å Håga. Härjämte finnes medel anvisade till en översköterska i Ce 14 vid sinnessjukavdelningen i Malmö, vilka medel emellertid ej tagits i anspråk i avvaktan på undersökning rörande den lämpligaste personalorganisationen vid nämnda anstalts sjukavdelningar. Denna undersökning kommer att slutföras under hösten 1954. Med anledning av förslag från överläkaren vid anstalten å Håga hemställer styrelsen, att medel beviljas till ytterligare en sjukvårdsutbildad befattningshavare, med placering såsom första sköterska i Ce 12, för nämnda anstalt. Till stöd för framställningen må framhållas att den sköterska, som nu finnes, är alltför hårt belastad med arbete — hon är förutom annat kropps-sjuksköterska, apotekssköterska och laboratoriesköterska. Vidare må framhållas att, om två sköterskor får anställas vid anstalten, insulinbehandlingen, som i många fall visat sig vara av stor betydelse för den intagnes tillfrisknande, skulle kunna bedrivas mera intensivt än som är möjligt med nuvarande resurser, d. v. s. en vaktkonstapel som biträde åt läkarna.

s) 1954 års riksdag har på Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1954/55 anvisat ett investeringsanslag av 500 000 kronor för förvärv av två nya kolonier, den ena om 15 platser avsedd att anslutas till säranstalten för unga fångar i Västerås och den andra om 50 platser för vanligt fångförvar. Med hänsyn till att det ansetts ovisst, om ifrågavarande båda kolonier kunde tagas i bruk under budgetåret 1954/55, har departementschefen icke funnit behövt att för sagda budgetår beräkna medel till personal för nämnda kolonier. Motsvarande gäller även beträffande den vaktkonstapel, som blir erforderlig, då en ny provisorisk koloni skall inrättas i stället för kolonien Halmsjön. (Se II ht 1954 s. 61, 66 o. 67.)

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 oktober 1954 förordnat bl. a., att den kronan tillhöriga egendomen Lingatan i Stångenäs kommun skulle överföras till fångvårdsstyrelsens förvaltning samt att å egendomen skulle vara anordnad en koloni för vanligt fångförvar. Samtidigt föreskrevs att vid kolonien må vara anställda högst följande befattningshavare, nämligen en föreståndare i lönegrad 21, en yrkesmästare i lönegrad 16, en överkonstapel i lönegrad 14, tre vaktkonstaplar och ett ekonomibitråde. Personalbehovet skulle tillgodoses i första hand genom förflyttning av personal från andra anstalter och, i den mån så ej lämpligen kunde ske, genom nyanställning av personal å extra stat.

Med rådande höga beläggning på fångvårdsanstalterna är det icke möj-

ligt att skaffa personal till Lingatan genom förflyttning från andra anstalter. Medel bör därför äskas för ifrågavarande personal. Med hänsyn till att kolonien blir av permanent karaktär bör tjänsterna såsom föreståndare, yrkesmästare och överkonstapel beviljas å extra ordinarie stat.

t) Sedan 1951 års fängvårdsutredning i sitt förslag om fritidsverksamhetens förbättrande vid anstalterna föreslagit bland annat, att ett årligt belopp av 120 000 kronor skulle anvisas dels till fritidsledare och dels för studiecirklar, föreläsningar m. m., blev enligt beslut vid 1952 års riksdag (jfr II ht s. 80) det begärda beloppet begränsat till 106 000 kronor, varav 36 000 kronor upptagits under fängvårdsanstalternas avlöningsanslag och 70 000 kronor under anstalternas omkostnadsanslag. I petita till 1953 års riksdag hemställde fängvårdsstyrelsen, att medlen till förbättrad fritidssysselsättning måtte för budgetåret 1953/54 höjas med sammanlagt 39 000 kronor (jfr prop. nr 144/1953 s. 14 o. 15). Av det sålunda begärda beloppet torde 13 000 kronor få anses ha beviljats vid 1953 års riksdag nämligen 5 000 kronor som ersättning för indexhöjning, 4 000 kronor till fritidsverksamhet vid ungdomsanstalter och 4 000 kronor för nytillkommande anstalter och kolonier, beloppet å 5 000 kronor avseende avlöningsanslaget och (4 000 + 4 000) 8 000 kronor omkostnadsanslaget. I petita för budgetåret 1954/55 återopade styrelsen, utöver de skäl, som framförts föregående år, att hobbyverksamheten krävde ökade resurser till inköp av material ävensom kvalificerad ledning, varjämte styrelsen framhöll, att fritidssysselsättningen vid ungdomsanstalten Roxtuna vore avsedd att från början hållas på en hög nivå. Styrelsen hemställde, att medlen till fritidsverksamheten för budgetåret 1954/55 måtte höjas med 26 000 kronor, därav 8 000 kronor under avlöningsanslagets icke-ordinariepost och återstående 18 000 kronor under omkostnadsanslaget, posten till undervisning och fritidssysselsättning (jfr II ht 1954 s. 61). För budgetåret 1954/55 har emellertid beviljats allenast 2 000 kronor under avlöningsanslaget för arvoden till ytterligare fritidsledare samt 5 000 kronor under omkostnadsanslaget.

För budgetåret 1955/56 hemställer styrelsen under återopande av förut framförda skäl samt under framhållande att fängvården numera har över 20 öppna anstalter (bortsett från de sju tillfälliga förläggningarna), som behöver ökade resurser för fritidsverksamheten, att medlen till fritidsverksamheten måtte höjas med 10 000 kronor, därav 3 000 kronor under avlöningsanslaget och 7 000 kronor under omkostnadsanslaget.

u) Kungl. Maj:t har den 30 april 1954 beslutat att, i syfte att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål, uppdraga åt fängvårdsstyrelsen att utöver tidigare medgivna biträden för skriv- och kontorsgöromål vid fängsvårdsanstalterna anställa ytterligare två sådana biträden, av vilka det ena avses för heltidstjänstgöring på sinnessjukavdelningen å Håga och det andra för halvtidstjänstgöring på sinnessjukavdelningen vid anstalten i Växjö. Då det gäller att beräkna medel för ändamålet under avlöningsanslaget för budgetåret 1955/56, får styrelsen erinra om den i det föregå-

ende omnämnda framställningen från Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund om förbättrad löneställning för biträdena vid fångvårdens sinnessjukavdelningar samt vid anstalten å Håga (se punkten 1 q). I enlighet med vad styrelsen i det föregående tillstyrkt beträffande biträdespersonalen vid sinnessjukavdelningarna, anser styrelsen, att medel bör beräknas för ett kanslibitråde i stället för till ett biträde för skriv- och kontorsgöromål vid anstalten å Håga. Beträffande sinnessjukavdelningen vid anstalten i Växjö bör medel beräknas för ett biträde för skriv- och kontorsgöromål med halvtidstjänstgöring.

v) Direktörstjänsten i Ca 30 vid uppfostringsanstalten å Bona överfördes med ingången av budgetåret 1948/49 till fångvårdsanstaltens personalförteckning (prop. nr 220/1948 s. 33—34). Innehavaren av tjänsten har numera utnämnts till byråchef i fångvårdsstyrelsen.

3. Arvoden och särskilda ersättningar

a) Med anledning av framställning från överläkaren vid sinnessjukavdelningen å Långholmen hemställer styrelsen, att en tjänst såsom biträdande överläkare inrättas vid nämnda avdelning. Härom har fångvårdsstyrelsen gjort framställning redan i petitaskrivelser till 1950 och 1953 års riksdagar. Styrelsens sistnämnda framställning tillstyrktes i yttrande av universitetskanslern. Sedan innehavaren av överläkartjänsten vid avdelningen såsom professor i rättspsykiatri från och med budgetåret 1953/54 uppförts å Karolinska institutets stat, är det mer angeläget än tidigare, att en del av ansvaret för vården av de å avdelningen intagna kan överflyttas på en av de övriga läkarna vid sinnessjukavdelningen (jfr redogörelsen under punkt 1 a i det föregående). Avdelningen är i regel till 40—50 % belagd med vårdfall, vartill kommer, att till avdelningen hänvisas svårskötta och abnorma intagna, som ej kan skötas på andra anstalter och avdelningar. Det må framhållas, att de professorer vid Karolinska institutet, som tillika är överläkare vid Karolinska sjukhuset, för skötseln av sina kliniker erhållit biträdande överläkare. Styrelsen vill denna gång inskränka sitt äskande till att avse att, i likhet med vad som gäller vid statens sinnessjukhus, en av förste läkarna vid långholmsavdelningen erhåller ställföreträdararvode, som numera utgår med 1 440 kronor.

b) Enligt gällande bestämmelser åligger det de läkare vid sinnessjukavdelning inom fångvården, som är behöriga att utföra sinnesundersökningar, att utan särskild ersättning utföra sådana undersökningar av personer, som intages å vederbörande avdelning. Vid tillkomsten år 1945 av den nuvarande organisationen av sinnessjukavdelningarna räknade man med att varje sådan läkare skulle utföra i medeltal 50 sinnesundersökningar per år. Erfarenheten har visat, att antalet utförda sinnesundersökningar avsevärt understiger, vad man sålunda räknat med, och följderna har blivit, att väntetiderna för dem, som skall undergå sinnesundersökningar, blivit betydligt längre än lagen avser. Hithörande fråga har behandlats av en särskild kommitté, vars förslag förelagts 1954 års riksdag. Härutöver har inom me-

dicinalstyrelsen undersökts möjligheterna att öka anlalet sinnesundersökningar, varvid föreslagits, att det skulle fastställas ett visst antal undersökningar, som varje vid sinnessjukavdelningarna anställd läkare hade att på grund av sin tjänst utföra. För undersökning, som utföres *därutöver*, skulle läkaren erhålla särskild ersättning motsvarande vad som utgår till utomstående läkare, som utför sinnesundersökning, d. v. s. 300 kronor per undersökning. Ersättningen skulle alltså icke i någon mån utgå såsom övertidsersättning utan i stället utgöra ersättning för arbete, som läkaren utför utom tjänsten på sin fritid. Härvid räknas med att överläkare, som handhar ledningen av avdelningen med åtföljande uppgifter, skall på grund av sin tjänst och alltså utan särskild ersättning utföra 35 sinnesundersökningar per år och förste läkare 40 sådana undersökningar. Då fångvårdsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen föreslår, att sådan särskild ersättning får utgå, har styrelsen beräknat, att kostnaderna härför för fångvårdens del skulle uppgå till 30 000 kronor.

c) Alltsedan inrättandet av överläkartjänsten vid sinnessjukavdelningen i Härnösand har med densamma varit förenad skyldigheten att fullgöra kroppssjukvården bland anstaltens befattningshavare och intagna. Då Sveriges läkarförbund icke velat godtaga sådana anställningsvillkor, har tjänsten sedan flera år tillbaka icke kunnat återbesättas, varvid de psykiatriska och kroppssjukvårdande uppgifterna fullgjorts av olika arvodesavlönade läkare på orten. Enligt den av 1953 års riksdag beslutade anstaltsgrupperingen skall överläkare vid centralanstalt tilläggas nya viktiga arbetsuppgifter. För norra anstaltsgruppen är därför återbesättandet av överläkartjänsten av stor betydelse. Förutsättningen härför är emellertid, att kroppssjukvården överlåtes å särskild, arvodesavlönad läkare. Fångvårdsstyrelsen föreslår, att arvodet sättes till 4 800 kronor per år.

d) Under arvodesposten finnes upptagen en post till ersättning för yrkesrådgivning åt ungdomsfängelse ådömda personer å högst 10 700 kronor. Beloppet disponeras till ersättning åt psykotekniska institutet vid Stockholms högskola för anlagsundersökningar av ungdomsfängelse ådömda personer, medan de är intagna på mottagningsavdelningen i Nyköping. Posten är beräknad på grundval av en avgift av 120 kronor per undersökning. Behov föreligger att kunna företaga anlagsundersökningar även i andra fall än när det gäller ungdomsfängelseklientelet. Under det senast förflutna budgetåret har åtskilliga framställningar härom inkommit. Behovet kommer att bli alltmer framträdande, eftersom frågan om de intagnas arbetsplacering är av avgörande betydelse för arbetet både under anstaltstiden och därefter. Enligt uppgift från psykotekniska institutet utgör kostnaden för enstaka anlagsundersökningar 140 kronor per styck. Tills vidare böra medel beräknas till 50 dylika undersökningar per år och arvodesposten sålunda höjas för budgetåret 1955/56 med (50×140) 7 000 kronor.

4. Omräkning

I propositionen nr 125/1954 framlades förslag om förbättrad löneställning för bland andra vissa tjänster vid fasta maskinanläggningar, vilken propo-

sition godkänts av riksdagen. För fångvårdens del är att beakta, att enligt den sålunda godkända löneregleringen två maskinmästare i Ca 17, tillhörande kvalificeringsgrupp 5, uppflyttas till Ca 18. För budgetåret 1954/55 har medel för löneökningen beräknats under ett särskilt förslagsanslag; för budgetåret 1955/56 bör medel för ändamålet beräknas under fångvårdsanstaltens avlöningsanslag.

Y t t r a n d e n

Statskontoret. Vad gäller det förnyade förslaget, att innehavaren av befattningen som läkare i lönegrad Cg 29 vid fångvårdsanstalten å Långholmen skulle beredas extra ordinarie anställning, vill statskontoret erinra, att ämbetsverket vid granskningen av anslagsframställningen för innevarande budgetår tillstyrkte detta yrkande.

Till stöd för yrkandet om förbättrad löneställning för föreståndarna vid anstalterna för förvarade och internerade i Kalmar, å Orretorp och Sjöboda samt vid ungdomsanstalten Hildero har enligt statskontorets mening anförts bärande skäl. Emellertid har sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om förnyelse av anstaltsbeståndet inom fångvården samt framställa därav påkallade rekommendationer och förslag (fångvårdsbyggnadsutredningen). Enligt direktiven skall utredningen bl. a. granska vårdorganisationen för förvarade och internerade samt överväga organiserandet av en särskild anstaltsgrupp för yngre fångvårdsklientel. I avvaktan på utredningens resultat bör enligt statskontorets mening någon ändring i löneställningen för berörda föreståndare ej vidtagas. Av samma skäl torde tills vidare böra anstå med återbesättande av styresmannabefattningen vid anstalten i Kalmar.

Yrkandet om uppflyttning av uppsyningsmannatjänsterna i Ca 16 å kronohäktesavdelningen vid anstalten å Långholmen samt vid anstalterna å Hall, i Mariestad och Härnösand till lönegrad Ca 18 och om uppflyttning av vissa befälstjänster vid de gamla straffängelserna till uppsyningsmannatjänster i Ca 16 framfördes i fjolårets anslagsäskanden utan att vinna beaktande. Statskontoret utgår från att ej heller den förnyade framställningen föranleder någon åtgärd.

Såsom framgår av 1954 års statsverksproposition (II ht s. 66) har medel beräknats för uppflyttning av 2 s. k. dagkonstaplar till överkonstaplar, avsedda att placeras vid sinnessjukavdelningarna i Malmö och å Härlanda. Då löneställningen för sagda befattningshavare sålunda nyligen omprövats, finner statskontoret ej skäl tillstyrka den nu påkallade uppflyttningen från 14 till 16 lönegraden av dessa befattningshavare. Med hänsyn till den ståndpunkt 1954 års riksdag intagit till det då framförda yrkandet om förändring av s. k. dagkonstapelstjänster till befattningar som överkonstaplar vill statskontoret ej motsätta sig, att medel beräknas för uppflyttning av ytterligare 5 dagkonstaplar. Beträffande den föreslagna ordinariesättningen av visst antal vaktkonstapelstjänster tillstyrker statskontoret, i anslutning till sitt förslag i anledning av samma yrkande i fjolårets anslagsframställning, att ytterligare ett 25-tal sådana befattningar överföras på ordinarie

stat. Då frågan om den fasta personaluppsättningen vid anstalterna i Malmö och å Härlanda prövats av innevarande års riksdag, torde yrkandet om utökning av personalen vid sistnämnda anstalt med en förrådskonstapelstjänst ej böra vinna beaktande.

Med anledning av förslaget om förbättrad löneställning för arbetsledarepersonalen samt om utökning av samma personal vid vissa anstalter får statskontoret erinra, att departementschefen vid anmälan av anslagsbehovet för innevarande budgetår fann sig i stort sett böra begränsa utökningen av medelsanvisningen härför till vad som betingades därav, att nya eller omändrade verkstäder beräknades kunna tagas i bruk under budgetåret. Då en liknande begränsning torde böra ifrågakomma även vad avser nästkommande budgetår läser ett tillmötesgående av styrelsens här avsedda förslag bli beroende av i vilken utsträckning medel anses böra anvisas för om- och tillbyggnad av verkstäder. Den föreslagna utökningen av antalet arbetsterapeuter synes likaledes böra begränsas till vad som kan motiveras av en utvidgning av nuvarande anstaltsorganisation och av arbetsdriften vid anstalterna. Då någon närmare redogörelse ej lämnats för de förhållanden, som under den avslutade tjänsteförteckningsrevisionen lagts till grund för lönegradsplaceringen av de olika tjänster, som omfattats av revisionen, har statskontoret ej kunnat ingå på prövning av den föreslagna lönegradsplaceringen av de påkallade yrkesmästare- och arbetsterapeutbefattningarna.

Yrkandet om anställande av ytterligare en kurator vid fångvårdsanstalten å Långholmen framfördes vid 1953 års riksdag utan att vinna beaktande. Statskontoret utgår från att ej heller det förnyade förslaget härom röner tillmötesgående. Med anledning av den påkallade medelsanvisningen för anställande av en första sköterska i lönegrad Ce 12 samt för utbyte av ett biträde för skriv- och kontorsgöromål mot ett kanslibiträde vid anstalten å Håga må erinras, att fångvårdsbyggnadsutredningen har att undersöka frågan om den framtida användningen av Håga. Då utredningen enligt inhämtad uppgift även kommer att pröva personalbehovet vid anstalten, torde framställningen i denna del ej böra föranleda någon åtgärd. Statskontoret finner ej heller skäl tillstyrka, att medel beräknas för ett biträde med halvtidstjänstgöring vid sinnessjukavdelningen i Växjö. Den påkallade uppflyttningen av kontorsbiträden vid sinnessjukavdelningarna å Långholmen och i Malmö samt å Härlanda, i Härnösand och i Västervik till kanslibiträden kan statskontoret ej förorda med hänsyn till den översyn av personalstaterna vid flertalet anstalter, som nyligen vidtagits av 1951 års fångvårdsutredning, vars förslag underställts och godkänts av 1953 års riksdag (prop. nr 144/1953, sammanatta stats- och första lagutsk. utl. nr 10, rdskr. nr 303). Den föreslagna ordinariesättningen av 5 extra ordinarie kanslibiträdestjänster torde böra begränsas till att avse 2 sådana befattningar.

Under erinran om den uppräknig av medlen till fritidssysselsättning, som ägt rum under de två senaste budgetåren — om sammanlagt 20 000 kronor — vill statskontoret avstyrka det nu framförda förslaget om ytterligare medelsanvisning för detta ändamål.

Med hänsyn till den förstärkning av läkarpersonalen vid fångvårdsanstalten å Långholmen, som genomfördes vid 1953 års riksdag, kan statskontoret ej biträda förslaget att en av förste läkarna vid anstaltens sinnessjukavdelning skall erhålla ställföreträdararvode. I syfte att öka antalet sinnessundersökningar har styrelsen föreslagit, att det skulle fastställas ett visst antal dylika undersökningar, som varje vid sinnessjukavdelningarna antäld läkare hade att på grund av sin tjänst utföra, och att särskild ersättning skulle utgå för undersökning, som utföres därutöver. Statskontoret vill med anledning härav erinra om det beslut om vidtagande av olika åtgärder för att effektivisera det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, som fattats vid innevarande års riksdag (prop. nr 203/1954). Enligt statskontorets mening bör resultatet av de sålunda beslutade reformerna avvaktas, innan andra åtgöranden i förenämnda syfte överväges. Av principiella skäl kan statskontoret i varje fall icke biträda det nu framförda förslaget. Med anledning av yrkandet att kroppssjukvården vid anstalten i Härnösand skulle överlåtas å särskild, arvodesavlönad läkare må erinras, att 1951 års fångvårdsutredning föreslagit, att läkarvården vid fångvårdsanstalterna i samband med räjongplanen skulle omläggas så att till anstalterna skulle finnas bl. a. mer eller mindre fast knutna arvodesläkare för kroppssjukvård. Med hänsyn till den kritik, som förslaget mötte i en del remissyttranden, ansåg departementschefen, att detsamma ej borde genomföras (prop. nr 143/1953 s. 43). Riksdagen anmälde ej någon erinran häremot. Vid sådant förhållande synes föreliggande förslag ej böra föranleda någon åtgärd.

I övrigt har framställningen icke givit statskontoret anledning till särskilt uttalande.

Statens lönenämnd, som haft att taga ställning till i de punkterna 1 b—e, 1 g—q, 2 e—r, 2 u samt 3 a—c väckta förslagen, anför följande.

Med avseende på befogenheter och vederbörande anstalters storlek synes de under punkten 1 b nämnda föreståndarbefattningarna, såvitt gäller Orretorp, Sjöboda och Hildero, ha nära motsvarigheter i tjänster, som reglerats i samband med anstaltsgrupperingen. Vad gäller föreståndartjänsten vid anstalten för förvarade och internerade i Kalmar, synes denna i nu angivna hänseenden närmast kunna jämföras med sådana anstalter av äldre fängelsestyp, där föreståndarna är placerade i 23 lönegraden. Lönenämnden tillstyrker därför de under denna punkt föreslagna lönegradsuppflyttningarna.

Beträffande frågan om uppflyttning av vissa tjänster såsom uppsyningsmän och överkonstaplar (punkten 1 c) finner lönenämnden — som därvid erinrar om sitt ställningstagande i detta spörsmål vid behandlingen av anslagsäskandena för budgetåret 1954/55 — icke skäl att tillstyrka de ifrågasatta förändringarna. Lönenämnden finner ej heller anledning föreligga till omvandling av de under punkten 1 d angivna tjänsterna såsom överkonstaplar.

Vad gäller förslaget under punkten 1 e om inplacering i överkonstapelsgrad av vissa återstående tjänster som dagkonstaplar vill lönenämnden endast erinra om att nämnden i sitt utlåtande över styrelsens anslagsäskanden

för budgetåret 1954/55 uttalat att, i den mån det därvid vore fråga om ej blott tillfälliga förordnanden, ett motsvarande antal överkonstapelstjänster borde inrättas.

Den föreslagna differentieringen (punkterna 1 k och 2 l) av tjänsterna såsom yrkesmästare vid snickeri- och mekaniska verkstäderna i Härlanda — 18, 16 och 14 lönegraderna — synes lönenämnden icke motiverad. Lönenämnden vill för sin del endast tillstyrka bifall till uppflyttning av tjänsten i Ce 16 till Ce 18 samt till placering av den föreslagna nya tjänsten i Ce 14.

Vad beträffar förslaget om särskild ersättning för vissa sinnesundersökningar enligt i styrelsens framställning angivna grunder (punkten 3 b) finner sig lönenämnden redan av principiella skäl böra avstyrka bifall.

Mot förslaget om att överlåta kroppssjukvården vid sinnessjukavdelningen i Härnösand åt särskild arvodesavlönad läkare (punkten 3 c) har lönenämnden intet annat att erinra än att arvodesbeloppet i jämförelse med övriga anstalter synes högt. Ett arvode av 3 600 kronor för år förefaller nämnden bättre ansluta sig till arvodesättningen i övrigt.

Lönenämnden — som icke ansett sig ha att pröva behovet av de föreslagna nya tjänsterna — har i övrigt intet annat att erinra i anledning av de remitterade förslagen än att nämnden ifrågasätter om icke för de arbetsuppgifter som avses för yrkesmästare i 14 lönegraden i Luleå, Johannesberg och Mäs-hult (punkterna 2 g, i och m) bör tagas i anspråk vaktkonstaplar i lönegraden 12, liksom om icke 14 lönegraden är tillräcklig för verkstadsföreståndaren för sömnadsarbete i Vänersborg (punkten 2 n).

Med anledning av fångvårdsstyrelsens yrkande under punkten 1 q hemställer *Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund (CST)* i skrivelse den 23 september 1954, att vid rättspsykiatriska kliniken i Stockholm ytterligare fyra kontorsbiträdestjänster utbytes mot kanslibiträdestjänster och att en kanslibiträdestjänst utbytes mot en kontoristtjänst.

I yttrande över denna framställning förklarar *fångvårdsstyrelsen* sig av olika skäl icke kunna biträda förbundets hemställan.

I detta sammanhang ber jag att få anmäla fråga om behovet och sammansättningen av expeditionspersonal vid tvångsarbets-, alkoholist- och fångvårdsanstalterna å Svartsjö.

Expeditionspersonalen vid Svartsjöanstalterna¹ utgöres för närvarande av — direktör och pastor ej inräknade — följande 11 tjänstemän, nämligen för fångvården (ca 100 platser): 1 assistent Cg 23 jämte provisoriskt lönetillägg å 780 kronor, 1 uppsyningsman Ca 15 å övergångsstat (jfr II ht 1943 s. 67 f.) och 1 vaktkonstapel;

för alkoholistvården (ca 100 platser exklusive 20 sjukavdelningsplatser): 1 assistent Ca 25, 1 assistent Ce 20, 1 kontorist Ce 13 och 1 kontorsbiträde Ce 8;

¹ Antalet tvångsarbetare är numera så ringa, att för tvångsarbets- och alkoholistanstalten beteckningen alkoholistanstalt i fortsättningen för enkelhetens skull användes.

vid det gemensamma kamrerarkontoret: 1 kamrerare Ca 25, 1 köksföreståndare Ce 16, 1 förste förman Ca 14 och 1 förman Ca 12.

Genom beslut den 25 september 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens organisationsnämnd att i samråd med fångvårdsstyrelsen och styrelsen för tvångsarbets- och alkoholistanstalten å Svartsjö utreda behovet och sammansättningen av expeditionspersonal vid Svartsjöanstalterna samt att till Kungl. Mj:t inkomma med förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Statens organisationsnämnd har efter fullgjort uppdrag och föreskrivet samråd redovisat resultatet av utredningen i en den 13 oktober 1954 upprättad promemoria, vari i huvudsak anføres följande.

Beträffande administrationspersonalens storlek i förhållande till antalet vårdplatser (sjukavdelningar icke medräknade) råder god överensstämmelse mellan Svartsjöanstalterna och anstalter för enbart fångvård. Det nuvarande antalet tjänstemän för expeditionsgöromål vid Svartsjöanstalterna synes svara mot behovet.

Fångvårdsanstalten å Svartsjö torde komma att under lång tid bestå såsom en anstalt tillhörande fångvårdens östra anstaltsgrupp. På grund av anstaltens storlek och det förhållandet att direktören är gemensam för fångvårds- och alkoholistanstalterna erfordras en assistent, som svarar för ledningen av fångvårdsanstalten närmast under direktören. Organisationsnämnden föreslår därför, att den extra assistenttjänsten ersättes med en extra ordinarie assistenttjänst i lämplig lönegrad, varvid nu utgående provisoriskt lönetillägg förutsättes skola bortfalla.

Uppsyningsmannens göromål utgöres till övervägande del av kontorsarbete av sådan art, att det enligt av 1947 års biträdesutredning angivna normer synes böra bestridas av kontorist. I vad gäller uppgiften att svara för ordningen inom anstalten erfordras icke någon mellaninstans mellan å ena sidan direktör jämte assistent och å andra sidan tillsynsbefälet (överkonstapel och avlösare för denne) samt föreståndaren (tillika trädgårdsmästare) för den till anstalten hörande kolonien Kungsgården. Icke heller för jourtjänst å sön- och helgdagar synes uppsyningsmansbefattningen behövas. Av 1951 års fångvårdsutredning har föreslagits, att befattningshavarkategorier, som närmast är avsedda för tillsynstjänst, icke skall utnyttjas för rena kontorsgöromål och att för sådant arbete skall användas befattningar tillhörande biträdeskarriären, d. v. s. kontorsbiträden, kanslibiträden o. s. v. Dessa förslag har godtagits av statsmakterna. Med anledning därav och i anslutning till förut anförda synpunkter föreslås, att uppsyningsmans-tjänsten utbytes mot en kontoristtjänst.

Bland vaktkonstapelns arbetsuppgifter ingår handhavande av förråd. Denna tjänst torde därför icke böra uthytas mot kontorsbiträdesbefattning.

Vad beträffar den för alkoholistanstalten avdelade personalen föreslås icke någon ändring i nuvarande sammansättning.

Förslag om förening av fångvårdsanstaltens och alkoholistanstaltens kanslier till en enhet har övervägts, men med en dylik sammanslagning torde

icke stå något att vinna i arbetsutjämnings- eller andra hänseenden. Emellertid bör respektive anstalters assistenter göra sig förtrogna med varandras arbetsuppgifter och med de författningar som reglerar desamma. Även om skilda kanslier bibehålles, bör detta givetvis icke hindra, att det ena kansliet hjälper det andra med skrivgöromål o. d. vid tillfälliga ojämnheter i arbetsbelastningen.

Förste förmannens och förmannens arbetsuppgifter består dels av rena kontorsgöromål, dels av sådana sysslor som inom fångvården brukar betecknas såsom förråds- och diversekonstapelsgöromål. De olika arbetsuppgifternas omfattning är sådan, att de kan omfördelas på så sätt, att det kontorsarbete, som medför ingen eller ringa kontakt med intagna, ålägges en tjänsteman och övriga uppgifter en annan. I den förstnämnda tjänstemannens göromål bör avlöningsuträkning för personal ingå, och befattningen bör vara en kanslibiträdestjänst. Den andra befattningen bör vara en förmanstjänst. Det förutsattes, att expeditionspersonalen, i likhet med vad som numera är fallet inom fångvårdsanstalterna, icke utnyttjas i tillsynstjänst för söndagsavlösning m. m. I anslutning till det anförda föreslås, att förste förmanstjänsten utbytes mot en kanslibiträdestjänst.

Fångvårdsstyrelsen erinrar om att assistenttjänsten vid fångvårdsanstalten å Svartsjö överfördes till fångvårdsanstalternas stat år 1943 (jfr II ht 1943 s. 63, 67) med placering i lönegrad A 20 (Ca 23). Vid samma tidpunkt fanns för den egentliga tvångsarbetsanstalten en assistenttjänst i A 18 (Ca 22), som jämlikt beslut av 1954 års riksdag (jfr prop. nr 125, bil. 8) uppflyttats till lönegrad Ca 25. Fångvårdsstyrelsen föreslår, att jämväl souschefen för fångvårdsanstalten å Svartsjö erhåller samma lönegradsplacering med extra ordinarie anställningsform. Styrelsen tillstyrker utbytet av en uppsyningsmanstjänst i Ca 15 å övergångsstat mot en kontoristbefattning, som bör placeras å ordinarie stat. Den nuvarande uppsyningsmanstjänsten bör tills vidare kvarstå å övergångsstat å personalförteckningen för fångvårdsanstalterna. Genomförandet av nu förordade tjänsteförändringar skulle föranleda en uppräknig av fångvårdsanstalternas avlöningsanslag med 240 kronor.

Styrelsen för tvångsarbets- och alkoholistanstalten å Svartsjö uttalar i huvudsak följande: Styrelsen är medveten om att allmänna kontorstekniska synpunkter kan motivera ett utbyte av en förste förmanstjänst vid kamrerarkontoret mot en kanslibiträdestjänst men nödgas av andra skäl bestämt avstyrka förslaget. Enligt styrelsens erfarenhet måste det nämligen betraktas som utsiktslöst att till Svartsjö kunna förvärva någon kvalificerad kvinnlig arbetskraft mot de löneförmåner, som är förenade med en kanslibiträdestjänst. Anstalten är belägen ca 3 mil från Stockholm, som självfallet erbjuder större lockelser för den arbetskraft, varom här är fråga. Det bör vidare uppmärksammas, att Svartsjö tillhör dyrortsgrupp 3, medan Stockholm är placerad i grupp 5. Därest styrelsen skulle nödgas acceptera nämndens förslag, skulle följden sannolikt bli, att kanslibiträdestjänsten antingen icke skulle kunna besättas eller också finge besättas med okvalificerad

arbetskraft. Det kan därför mycket väl tänkas, att den föreslagna ändringen i stället för att medföra en åsyftad besparing skulle leda till en utgiftsökning.

Statskontoret. Förslaget att en uppsyningsmanstjänst i Ca 15 skall utbytas mot en kontoristtjänst i Ca 13 föranleder ej erinran från statskontorets sida. I betraktande av att arbetsuppgifterna på assistenttjänsten vid fångvårdsanstalten torde vara minst lika ansvarskrävande som åliggandena för assistenten vid alkoholistanstalten, vill statskontoret ej heller motsätta sig, att förstnämnda assistenttjänst placeras i lönegrad Ce 25, därvid nu utgående provisoriskt lönetillägg bör bortfalla.

Statens lönenämnd finner ej tillräckliga skäl för en uppflyttning i lönegrad av den för fångvården avsedda tjänsten som assistent i Cg 23 men har intet att erinra mot att tjänsten extraordinariesättes. I samband därmed bör enligt lönenämndens mening nu utgående lönetillägg indragas. Lönenämnden tillstyrker i övrigt bifall till de av organisationsnämnden föreslagna utbytena.

Vidare torde här få upptagas frågan om utökning av bevakningspersonalen vid vissa isoleringsavdelningar.

Under de senaste åren har särskilda isoleringsavdelningar inrättats vid — förutom fångvårdsanstalten å Långholmen — anstalterna i Malmö och Härnösand. Vid sistnämnda anstalter har genom avskiljande från anstalternas övriga avdelningar av vissa cellutrymmen erhållits isoleringsavdelningar med 8 platser i Malmö och 6 platser i Härnösand. I samband därmed beviljades utökning av bevakningspersonalen med 4 resp. 3 vaktkonstaplar (jfr prop. nr 144/1953 s. 26).

I skrivelse den 29 november 1954 har *Malmöavdelningen av Sveriges fångvårdsmanufaktur* hemställt, att bevakningspersonalen vid anstalten i Malmö måtte med hänsyn till att isoleringsavdelning tillkommit vid anstalten utökas med en överkonstapel. Hittills har de överkonstaplar, som har hand om läns- och centralavdelningarna, fått svara även för isoleringsavdelningen. Överkonstaplarnas arbete har under de senaste åren ökat i sådan grad, att en förstärkning av bevakningsbefälet är ofrånkomlig. Den nye överkonstapeln bör främst vara ansvarig för isoleringsavdelningen.

Fångvårdsstyrelsen. Beräkningen av personalbehovet för isoleringsavdelningarna i Malmö och Härnösand inriktades främst på bevakningspersonal i vaktkonstapelsgrad. Behov av bevakningsbefäl kunde icke då bedömas. De gångna årens erfarenheter har emellertid visat, att ytterligare befälstjänster erfordras på grund av isoleringsavdelningarnas inrättande. Då genomförandet av anstaltsgrupperingen ytterligare accentuerat isoleringsavdelningarnas betydelse, är det angeläget, att deras personalresurser blir rätt avvägda.

Malmöanstalten har fyra överkonstapelsstjänster för allmänna bevakningstjänsten. Med dessa skall täckas behovet under dagtid av befäl dels i länsavdelningen, dels i centralavdelningen, dels ock för in- och utskrivning av intagna, ordnandet av transporter m. m. Omfattningen av det härmed för-

enade detaljarbetet gör, att isoleringsavdelningen icke kunnat få den befäls- tillsyn, som på grund av avdelningens karaktär är nödvändig.

Härnösandsanstalten har tre överkonstapelstjänster för allmänna bevakningstjänsten. Med dem skall täckas behovet under dagtid av befäl dels i gamla fängelset, dels i nya fängelset, dels ock för in- och utskrivning av intagna, ordnandet av transporter m. m. Även här kräves ökad befälstillsyn över isoleringsavdelningen.

På grund av vad sålunda anförts vill fångvårdsstyrelsen hemställa, att i anslagsäskandena beträffande fångvårdsanstalterna måtte upptagas två överkonstapelstjänster i Ce 14 för placering vid fångvårdsanstalterna i Malmö och Härnösand.

Fångvårdsstyrelsens hemställan har ej givit *statskontoret* anledning till annan erinran än att ämbetsverket vill föreslå, att de begärda överkonstapelstjänsterna tills vidare upptages såsom Cg.

Departementschefen

Inom fångvården pågår sedan några år tillbaka ett omfattande nybyggnads- och reformarbete. Detta har till syfte att skapa en bättre och mera ändamålsenlig behandling av de intagna, och det sammanhänger sålunda med en ändrad uppfattning om fångvårdens uppgifter. Tidigare nöjde man sig med att fångvården skulle, i huvudsakligen straffande syfte, omhändertaga de dömda. Numera har man fått klart för sig att en så beskaffad fångvård ger ett dåligt resultat i kampen mot brottsligheten, och man eftersträvar alltmera att genom en individuell behandling av de intagna främja deras återanpassning i samhället och motverka återfall i brott. Härigenom ställes ökade krav på fångvården, både på dess personalorganisation och på dess materiella resurser.

I ett interpellationssvar rörande fångvården, som jag lämnade i första kammaren den 24 mars 1954, redogjorde jag för det pågående arbetet med fångvårdens nydaning. Jag vill därför hänvisa till denna utförliga framställning, och jag skall här uppehålla mig endast vid det aktuella läget.

Såsom jag vid flera tillfällen anmält för riksdagen har under de senaste åren avsevärda förbättringar gjorts i behandlingen. Efter ingående förberedelser har under år 1954, i enlighet med riksdagens tidigare beslut, anstaltsgruppering genomförts beträffande anstalter för vanligt fångförvar. För manliga intagna har skapats fyra anstaltsgrupper med Långholmen, Malmö, Härlanda och Härnösand såsom centralanstalter; för kvinnor har Växjö med tillhörande koloni inrättats såsom en anstaltsgrupp. Denna anstaltsgruppering bygger på ett förslag av 1951 års fångvårdsutredning att genom decentralisering enligt en s. k. råjongplan åstadkomma en enklare handläggning av administrativa ärenden och en mera effektiv behandling av de intagna.

De erfarenheter, som hittills vunnits av anstaltsgrupperingen, synes vara

goda. Särskilt har införandet av regelbundna sammankomster mellan befattningshavarna, s. k. behandlingskollegier, möjliggjort att behandlingen kan bättre än tidigare anpassas efter de intagnas personliga förhållanden. Då frågan om anstaltsgruppering behandlades vid 1953 års riksdag, lämnades ungdoms- och säkerhetsanstalterna tillvidare åsido. Frågan om ett genomförande av anstaltsgrupperingen vid dessa anstalter torde vid lämplig tidpunkt få upptagas och övervägas med ledning av vunna erfarenheter.

Mycket viktiga frågor, som ur olika synpunkter kräver överväganden och åtgärder, gäller de intagnas frigivning och vad därmed äger samband. Dessa frågor har anknytning både till förhållandena under anstaltsvistelsen och till de anordningar för hjälp och tillsyn som kan vidtagas därefter. Betydelsen av behandlingskollegiernas verksamhet ligger icke minst däri, att den intagnes förhållanden vid frigivningen kan i god tid övervägas. Genom flera andra speciella åtgärder har man sökt inrikta anstaltsbehandlingen så, att den skall kunna främja den intagnes återanpassning efter frigivningen. Den långt framskridna upprustningen av arbetsdriften har i detta hänseende sin givna betydelse. Utredning pågår rörande arbetspremierna och deras fördelning, och vidare är självfallet den pågående utbyggnaden av skyddskon-sulentorganisationen av den största vikt för arbetet med att hjälpa de frigivna.

En framgångsrik fångvård kräver ändamålsenliga lokaler. På längre sikt är fångvårdens möjligheter att väl fylla sin uppgift beroende av att det omfattande nybyggnadsprogram, som riksdagen i princip godkänt, blir successivt fullföljt. För fångvårdens verksamhet finnes för närvarande 60 anstalter av olika slag med tillhoppa 3 430 platser. Antalet intagna har under de senaste åren ökats och utgjorde 3 392 den 1 februari 1955. Särskilt under åren 1948—1953 är denna fortskridande ökning påfallande. Den synes emellertid icke i samma grad ha fortsatt under år 1954. Tvärtom visar det senare halvåret 1954 en lägre beläggning än det närmast föregående året. Den nyss angivna beläggningssiffran för den 1 februari 1955 är å andra sidan högre än något år tidigare. Huruvida den är ett uttryck för en fortsatt mera allmän ökning av antalet intagna kan ännu icke bedömas. Det bör hållas i minnet att de första månaderna under året regelbundet brukar uppvisa den högsta beläggningen. Under våren brukar beläggningen efter hand sjunka och en lägsta beläggning brukar varje år förekomma under sommarmånaderna. Den högsta beläggningen har under senare år visat sig ligga ungefär 300 intagna över medelbeläggningen för året. En statistisk undersökning för att närmare klargöra beläggningsförhållandena pågår i syfte att möjliggöra ett övervägande, på vad sätt en jämnare beläggning skall kunna åstadkommas.

Då man bedömer den föreliggande situationen bör beaktas att vissa reserver är outnyttjade. Sälunda finnes medel anslagna till tre nya kolonier, två på 50 platser vardera och en på 15 platser. Vissa förslag att anskaffa två av dessa kolonier har upprättats av fångvårdsstyrelsen. Vidare anslag riks-

dagen föregående budgetår medel till provisoriska förläggningar, som hade till syfte att möta överbeläggningen och sålunda skulle kunna hastigt sättas upp vid en plötsligt påkommen stegring i beläggningen. Av de sju provisoriska förläggningar, för vilka medel beviljats, har tre inrättats. Framställning om en fjärde har inkommit från fångvårdsstyrelsen och torde föranleda beslut inom kort. Möjlighet finnes alltså för närvarande att — inräknat den sist angivna förläggningen — inrätta fyra provisoriska förläggningar på sammanlagt 120 platser. Härtill kommer att verksamheten vid den nya ungdomsanstalten Røxtuna blivit igångsatt och att överförande av ungdomselever till denna anstalt torde frigöra motsvarande utrymme, eller sålunda ett 70-tal platser, på andra anstalter.

De flesta av de anstalter som finnes inom fångvården är föråldrade och olämpliga för modern fångvård. Flertalet av de slutna anstalterna har tillkommit under 1800-talet och är inrättade för behandlingsformer, som nu är övergivna. Det har icke varit möjligt att, trots de förbättringar som vidtagits, försätta dem i sådant skick att de motsvarar de anspråk, som bör ställas på moderna anstalter. Därför pågår också i anslutning till besluten vid 1945 och 1950 års riksdagar en planmässig nybyggnad. En jämförelse mellan investeringarna under de senaste tre 10-årsperioderna visar hur denna nybyggnad bedrives med ökad snabbhet. Anslagen till ny-, om- och tillbyggnader inom fångvården samt till förvärv av kolonier utgjorde för budgetåren 1925/26—1934/35 tillhoppa 1 055 000 kronor. Budgetåren 1935/36—1944/45 hade denna siffra stegrats till 5 955 000 kronor, och för 10-årsperioden 1945/46—1954/55 utgör motsvarande investering 17 707 000 kronor.

Den närmare innebörden av de senaste tio årens tillskott till fångvårdens anstaltsbestånd framgår vid en jämförelse med de anstalter som fanns den 1 februari 1945. Antalet slutna platser av olika slag var då 2 762, medan de nu är 2 370. Antalet öppna platser utgjorde 321, varav 193 ingick i ungdomsanstalterna. De öppna platserna utgör nu 1 060, varav 108 tillhör ungdomsanstalterna. Det kan alltså sägas att den upprustning av fångvårdens anstaltsbestånd som skett under de senaste tio åren — förutom byggandet av den moderna ungdomsanstalten Røxtuna — bestått i anskaffande av en rad öppna anläggningar. I stället har fångvården avstått ifrån ett antal äldre häkten och länsfängelser, vilka var föga ägnade för en ändamålsenlig fångvård.

För den nybyggnad som bedrives har riksdagen år 1950 fastställt riktlinjer. Med hänsyn till den betydande omfattningen av fångvårdens nydaning bestämde riksdagen, att denna skulle ske i etapper och att även utredningsarbetet borde bedrivas i etapper. Den första etappen skulle avse de unga lagöverträdarna, den andra etappen de abnorma eller eljest svårskötta och den tredje slutligen det ordinära fångklientelet. Detta program byggde på en bedömning av vad som var mest angeläget och anslöt sig till tanken att i första hand åstadkomma en kvalitativ förstärkning av fångvårdens behandlingsresurser. I enlighet därmed har, såsom ett första led i nybyggnaden, ett högvärdigt instrument för bekämpande av ungdomsbrottsligheten till-

förts fångvården i den nya ungdomsanstalten Røxtuna. Planer har upprättats för fullbordande av den första byggnadsetappen och för uppförande av erforderliga nybyggnader inom den andra etappen. Utredningsarbete pågår för närvarande även beträffande nybyggnader inom den tredje etappen. Den år 1954 tillkallade fångvårdsbyggnadsutredningen har sålunda i uppdrag att utreda frågan om ersättningsbyggnad för Långholmen och för centralanstalterna i Malmö, Göteborg och Härnösand. Det nybyggnadsbehov som föreligger inom fångvården är betydande och man måste räkna med att det kommer att ta en avsevärd tid innan detta kan anses tillgodosett.

Det är uppenbart, att de största vinsterna kan göras genom att ansträngningarna inriktas i första hand på det yngre klientelet. Utredningar har visat att de ungdomar, som kommer till ungdomsanstalterna, i de flesta fall haft mycket svåra uppväxtförhållanden och tidigt dragits in i kriminalitet. Det är av största vikt, att effektiva åtgärder insättes för att så långt det är möjligt hejda deras utveckling till fortsatt brottslighet. Härtill kommer att man vid en realistisk bedömning måste räkna med en ökad ungdomsbrottslighet under det närmaste årtiondet. Ett av skälen härtill är befolkningsutvecklingen. De förhållandevis stora harnkullarna från början av 1940-talet kommer då i den ålder, när ungdomskriminaliteten kulminerar. Såsom bilaga till detta protokoll (*Bilaga A*) har fogats en statistisk utredning, som belyser detta förhållande. Den prognos för antalet ovillkorliga frihetsberövanden i olika åldrar, som framlägges i denna utredning, har gjorts med två metoder. Den ena utgår ifrån brottslighetsvolymen 1952 och tillämpar på denna de väntade förändringarna i folkmängdssiffrorna för olika åldrar. Den andra metoden tillfogar jämväl den ökning av brottsligheten, som kunnat konstateras under senare år. Det gäller alltså i viss mån schematiska uträkningar, vari prognosen för brottsligheten endast i fråga om befolkningsutvecklingen bygger på kända förhållanden och beträffande brottslighetsvolymen självfallet är mera osäker. Klart är emellertid att man redan på grund av de stigande folkmängdssiffrorna för de yngsta åldersgrupperna i straffbar ålder måste räkna med att större anspråk kommer att ställas på fångvårdens resurser. Det torde dock även vara anledning att beakta den stigande brottsligheten. Vad denna beror på kan väl icke med någon säkerhet angivas. Såsom viktiga faktorer av brottslighetsbefrämjande art har man att räkna ändrade bosättningsförhållanden, varvid framför allt den starka inflyttningen till städerna och särskilt till de största städerna är betydelsefull. En annan faktor ligger självfallet i den ekonomiska och tekniska utvecklingen. Det stora tillskottet av motorfordon de senaste åren har, såsom kunde väntas, dragit med sig en ökad brottslighet.

Såväl allmänna överbåganden av vad som måste anses mest nödvändigt som en prognos för den kommande utvecklingen leder alltså till att den första byggnadsetappen bör fullbordas i första hand. Därjämte bör byggnadsarbeten igångsättas inom den andra etappen. Ställning bör tagas till de olika planer,

som här föreligger, och arbeten påbörjas och bedrivs i den takt, som kan ifrågakomma under nästa budgetår. Inom den tredje etappen föreligger ännu icke några byggnadsplaner till bedömande. I avbidan på de pågående utredningarna bör därför inom denna etapp endast vissa kompletteringar göras av de öppna anstalterna. Jag vill emellertid betona att, i fråga om den andra och den tredje etappen, byggnadsobjekten icke kan strängt särhållas. Om man bortser från specialanstalter, t. ex. för medicinsk behandling, kan fångvårdsanstalter inom vida gränser komma till användning för olika klientel alltefter föreliggande behov. Varje nybyggnad medför alltså en förbättring av anstaltsbeståndet för fångvården i dess helhet.

I det följande skall jag närmare ingå på de förslag, som jag avser att framlägga.

Anstalter för ungdomsklientel

För närvarande disponeras för det manliga klientel, som ådömts ungdomsfängelse, de slutna anstalterna i Uppsala, Ystad och Nyköping, den öppna anstalten Skenäs samt kolonien Hildero och övergångshemmet Björka. Dessa anstalter har — utöver i förekommande fall häktesplatser — tillhopa 219 platser, vartill kommer 6 platser, som upplåtits för detta klientel på sinnessjukavdelningen vid fångvårdsanstalten i Malmö. Den genomsnittliga beläggningen av ungdomsfängelseklientel utgjorde under vart och ett av åren 1949—1953 resp. 206, 208, 189, 185 och 169. Ingångssiffrorna för de nio första månaderna 1954 var lägst 164 och högst 174. Fångvårdsbyggnadsutredningen uttalar med hänvisning till beläggningssiffrorna, att 175 platser nu skulle täcka behovet. Utredningen tillägger emellertid, att det icke är möjligt att med någon grad av tillförlitlighet förutsäga, huruvida beläggningen kommer att förbli konstant, stiga eller sjunka. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att platsantalet inom ungdomsfängelseorganisationen göres på så sätt elastisk, att ett visst reservutrymme skapas vid sidan av de för ändamålet direkt avsedda anstalterna.

Utredningen uttalar vidare, att Skenäs, som redan från början byggts för att motta ungdomsfängelseklientel, och den nya specialanstalten för särskilt svårbehandlade, Roxtuna, bör utgöra kärnan i den nya organisationen. Härjämte bör Hildero och Björkahemmet behållas. I Göteborg eller dess närhet bör ett övergångshem inrättas. Slutligen föreslås att i en i Färjestaden, 3 km från Skenäs belägen fastighet inrättas ett annex till sistnämnda anstalt. De sålunda i organisationen ingående anstalterna och övergångshemmen skulle komma att erhålla 174 ordinära platser samt 30 mottagnings-, sjuk- och isoleringsplatser, vartill skulle komma 6—12 reservplatser vid Roxtuna. Genom tillkomsten av den nya organisationen skulle de slutna anstalterna i Uppsala, Ystad och Nyköping bli disponibla för annat ändamål.

För egen del vill jag till en början understryka, att frågan om hur mycket anstaltsutrymme, som framdeles kan behövas för ungdomsfängelse, icke kan besvaras med någon större säkerhet. Å ena sidan har man, såsom jag nyss framhållit, att räkna med att befolkningsutvecklingen under det närmaste

årtiondet och även den brottslighetsutveckling som hittills kunnat iakttagas leder till en ökning av antalet intagna på ungdomsanstalterna. Den pågående upprustningen av dessa anstalter kan även tänkas medföra en något större benägenhet hos domstolarna att begagna denna behandlingsform i stället för vanligt frihetsstraff. Man måste emellertid å andra sidan också ta hänsyn till att förstärkningen av anstalterna, särskilt deras utrustande med heltidsarbetande psykiatrer och annan högt kvalificerad personal, bör medföra att behandlingsresultat kan vinnas snabbare och möjligheter alltså erbjuda sig att i många fall nedbringa behandlingstiden. Jag finner mig dock böra utgå från utredningens förslag att organisationen skall omfatta i runt tal 175 platser, förutom vissa specialplatser. Därvid bör dock anstalter, som närmast är avsedda för yngre åldersgrupper bland det vanliga fångvårdsklientelet, betraktas som reservutrymme för ungdomsanstalterna. Vad beträffar frågan om reservutrymmet vill jag i likhet med flera av remissorganen understryka, att ett sammanförande av ungdomsfängelseelever med vanligt fångvårdsklientel på samma anstalt icke bör ske. Till frågor rörande de olika anstalterna återkommer jag i det följande.

Beträffande de yngre åldersgrupperna av det ordinära manliga fångvårdsklientelet innebär utredningens förslag, att samtliga till tidsbestämt straff dömda fångar, som vid straffverkställighetens början icke uppnått 22 års ålder, skall omhändertagas i särskilda anstalter. Beträffande behandlingen av dessa bör man söka att tillgodogöra sig de erfarenheter, som vinnes på ungdomsanstalterna av ett klientel i samma ålder. Enligt uppgifter, som införskaffats av utredningen, utgjorde den 10 september 1954 antalet intagna manliga straff- och fängelsefångar under nyssnämnda ålder 198. För nu ifrågavarande klientel skall enligt förslaget följande anstalter (platsantal utöver häktesplatser angives inom parentes) avdelas, nämligen anstalten i Västerås (39), som redan nu mottar yngre klientel, samt de nuvarande ungdomsanstalterna i Uppsala (48), Ystad (35) och Nyköping (29). För att tillgodose behovet av öppna platser skall till envar av anstalterna anslutas en mindre koloni (15 + 20 + 20 + 15). Sammanlagt skall organisationen sålunda förfoga över 221 platser. I mån av platstillgång skall även dömda ur närmast högre åldersgrupper efter prövning från fall till fall kunna hänvisas till anstalterna i fråga. Vad beträffar omfattningen av det klientel, som skulle intagas i säranstalterna för unga fångar, har några remissorgan ställt sig avvisande till utredningens förslag. Sålunda hävdar fångvårdsstyrelsen, att de som har strafftider upp till tre månader borde intagas på kolonier i olika delar av landet. För dem som har mellan tre och sex månaders strafftid skulle strafftidens längd icke medge, att de sammanfördes till specialanstalter och bland långtidsklientelet funnes dels sådana som icke borde sammanföras med mera belastad ungdom dels ock sådana som på grund av särskilt vårdbehov eller av andra skäl borde hållas utanför ett ungdomskollektiv. Enligt min mening torde så goda möjligheter till differentiering av klientelet mellan de olika anstalterna komma att föreligga, att några olägenheter av betydelse ur vårdsynpunkt icke är att befara. Härvid bortser

jag självfallet från sådana intagna, som av medicinska skäl måste intagas på specialanstalt, t. ex. på Håga. Beträffande de övriga intagna i angivna åldersgrupper ansluter jag mig i princip till utredningens förslag, som skapar möjlighet att få till stånd en för det yngre klientelet avpassad behandling. Till speciella frågor, som berör de enskilda anstalterna, återkommer jag i det följande.

Utredningen har såsom nyss angivits räknat med att som ungdomsanstalter skall användas endast Skenäs och Roxtuna jämte vissa mindre anläggningar men att visst reservutrymme skall finnas utanför denna organisation. Därvid har utredningen utgått ifrån att reservutrymme skall behöva tillgripas endast om antalet elever överstiger det beräknade 175. En förutsättning för att denna beräkning skall hålla är emellertid, att Skenäs kan motta 72 intagna. För närvarande finns på anstalten tillhoppa 83 platser. Beläggningen på anstalten har på senare år icke kunnat hållas så hög. Medeltalet intagna ungdomsfängelseelever utgjorde sålunda under år 1954 endast 48. Den 1 februari 1955 fanns på Skenäs 54 intagna. Samtidigt fanns på de äldre slutna anstalterna i Uppsala och Ystad med tillhoppa 83 platser 79 intagna och på Nyköping, som i huvudsak är mottagningsanstalt med 29 platser, 24 intagna. Att Skenäs sålunda utnyttjas endast till två tredjedelar av sin kapacitet, medan de äldre slutna anstalterna är praktiskt taget fullbelagda, sammanhänger med att ett mera svårskött klientel hänvisas till ungdomsanstalterna, än vad man räknade med, då Skenäs anlades.

Det är uppenbarligen icke ekonomiskt försvarligt, att Skenäs icke kan utnyttjas till fullo. Det är därför påkallat, att man eftersträvar en sådan förstärkning av anstaltens organisation, att denna kan fylla sin uppgift. Enligt utredningens förslag bör detta ske genom att klientelet fördelas i mindre grupper, vilket förutsätter vissa ombyggnadsarbeten samt någon utökning av personalen. Härigenom möjliggöres en mera framgångsrik fostran och påverkan av de intagna. En ytterligare förbättring av anstalten med samma syfte skulle enligt förslaget ske genom att en öppen anläggning vid Färjestaden fogades till anstalten som ett annex. Såsom ett led i förbättringen av Skenäs har utredningen vidare förordat en utbyggnad av verkstadsorganisationen, så att utbildningen på Skenäs och Roxtuna blir likartad. För att dessa båda anstalter skall kunna samverka på det sätt som avsågs vid tillskapandet av Roxtuna, är det nämligen nödvändigt, att utbildningen vid anstalterna göres i huvudsak likformig. En förstärkning av Skenäs skulle vidare ske genom förslaget att tillföra anstalten en specialpaviljong, försedd med mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningar. Genom de olika anordningarna som sålunda föreslagits, torde anstalten bli i stånd att väsentligt bättre än för närvarande fylla sin uppgift inom organisationen. Det är självfallet en avvägningsfråga, hur långt man därvid bör gå och vilka kostnader man sålunda bör nedlägga på anstaltens utbyggnad och drift. Det torde emellertid icke vara nödvändigt att i detta sammanhang ta slutlig ställning till denna fråga. I samband med detaljplaneringen torde möjligheten att genom ökat

utnyttjande eller på annat sätt nedbringa vårdkostnaden vid Skenäs jämte Färjestaden böra undersökas. Dessa detaljöverväganden inverkar emellertid icke på frågan om lämpligheten att i stort sett vidta en sådan utbyggnad och förstärkning av Skenäs som utredningen föreslagit. Jag vill därför förordna, att om- och nybyggnadsarbeten kommer till utförande och att beslut fattas om förvärv av den fastighet i Färjestaden för 150 000 kronor, varom utredningen träffat preliminärt avtal. Enligt av byggnadsstyrelsen gjorda beräkningar skulle byggnadskostnaderna, däri inräknade kostnaderna för uppförande av 16 personalbostäder, uppgå till 2 800 000 kronor. Inrednings- och utrustningskostnaderna vid Skenäs har beräknats till 85 000 kronor och inventariestkostnaderna för anstaltens annex i Färjestaden till 30 000 kronor. På grund av omfattningen av byggnadsarbetena synes desamma böra uppdelas på budgetåren 1955/56 och 1956/57. Till det senare budgetåret torde därvid bland annat böra uppskjutas anordnandet av personalbostäder, då behovet av sådana bättre kan bedömas. Medelsanvisningen för budgetåret 1955/56 för byggnadsarbetena vid Skenäs torde kunna begränsas till 1 500 000 kronor. För inrednings- och utrustningskostnader vid Skenäs bör för nästa budgetår beräknas 30 000 kronor. Samma belopp bör äskas för inventarier till anstaltens annex. Då byggnadsarbetena sålunda icke kommer att avslutas under nästa budgetår, torde det kunna anstå med framläggandet av förslag i personalfrågor i vad avser Skenäs. För anstaltens annex däremot bör från och med den 1 juli 1955 medel finnas beräknade för fyra tjänster, förslagsvis en som uppsyningsman i Cg 16, en som överkonstapel i Cg 14 och två som vaktkonstapel i Cg 12. Såsom utredningen föreslagit, bör överläkaren vid Roxtuna anlitas för psykiatrisk rådgivning och behandling vid Skenäs. Hans tjänstgöring vid sistnämnda anstalt med annexet i Färjestaden torde få bestämmas att omfatta i genomsnitt minst ett besök i veckan och i övrigt besök vid uppkommande behov. Arvodet för uppdraget torde få bestämmas till 4 000 kronor för år.

Anstalterna i Uppsala, Nyköping, Ystad och Västerås är alla av ålderdomlig typ. De har visserligen på senare år upprustats och förbättrats men är dock opraktiska och relativt dyra i drift. Någon utbyggnad och ytterligare förbättring av anstalterna, som alla ligger på ganska små tomter, synes icke böra göras. Däremot synes en utväg vara att, såsom utredningen föreslagit, för den följd av år de alltjämt måste vara i bruk förbättra deras kapacitet genom att till envar av dem för samverkan med den slutna anstalten knyta en mindre koloni. Med hänsyn till klienteletts art bör kolonierna icke avses för mer än 15—20 intagna. För Västeråsanstaltens vidkommande anslogs medel till inköp av en sådan koloni av 1954 års riksdag. Kolonien i fråga har dock ännu icke upprättats. Medel bör nu äskas för förvärv av ytterligare tre kolonier. Kostnaderna härför torde kunna beräknas till 200 000 kronor per koloni. För inventarie- och klädesutrustning torde få räknas med engångsbelopp av 90 000 kronor resp. 50 000 kronor för de tre kolonierna tillhopa. Vad beträffar personalen förordar jag, att envar av nu ifrågavarande kolonier erhåller samma organisation som avsetts för Västeråskolonien,

nämligen 1 föreståndare i Ce 21, 1 yrkesmästare i Ce 16, 1 yrkesmästare i Ce 14, 1 överkonstapel i Ce 14, 2 vaktkonstaplar i Cg 12 och 1 ekonomibiträde i Cg 8. Med hänsyn till att det är ovissst, vid vilken tidpunkt ifrågasvarande tre kolonier kan anskaffas och tagas i bruk, synes det icke behövt att för desamma beräkna medel till avlöningar för mer än förslagsvis halva budgetåret.

Med utgångspunkt från mitt ställningstagande i skilda hänseenden och då jag icke är beredd att i anledning av fångvårdsbyggnadsutredningens förslag i denna del till nästa budgetår framlägga förslag beträffande några andra frågor än de i det föregående berörda, föreslår jag under särskilda punkter att medel anvisas för följande ändamål, nämligen *dels* under punkten [7] 750 000 kronor för förvärv av en fastighet i Färjestaden och tre kolonier, *dels* under punkten [8] 1 500 000 kronor till om- och nybyggnader vid Skenäs, *dels ock* under punkten [4] 30 000 kronor för inredning och utrustning vid Skenäs, 120 000 kronor för inventarieanskaffning till anstaltsannexet i Färjestaden och tre kolonier samt 50 000 kronor till klädesutrustning vid nyssnämnda kolonier.

Anstalter för förvarade och internerade

Anstaltsorganisationen för förvarade och internerade omfattar för närvarande anstalterna å Hall (114 platser) samt i Norrköping (92 platser, varav 12 för häktade), Karlstad (63 platser, varav 10 för häktade), Kalmar (65 platser, varav några kan disponeras för häktade) och Västervik (51 platser, som utnyttjas för förvarade, straffriförklarade, sinnessjuka fångar och undersökningsfall), vartill kommer kolonierna Sjöboda (15 platser) och Orretorp (23 platser). Det sammanlagda disponibla platsantalet för förvarade och internerade utgör omkring 400.

Medeltalet förvarade och internerade på samtliga fångvårdsanstalter har under vart och ett av åren 1950—1954 uppgått till resp. 367, 393, 418, 435 och 437.

I sitt på hösten 1953 avgivna betänkande (SOU 1953: 32) föreslog säkerhetsanstaltsutredningen, att anstaltsorganisationen för förvarade och internerade skulle beräknas för 470 platser samt att det erforderliga platsantalet skulle utvinnas genom en utbyggnad av Hallanstalten. I många av remissyttrandena framfördes starka betänkligheter mot att till Hall sammanföra ett så stort antal abnorma brottslingar som föreslagits. Själv tog jag den ställningen, redovisad i propositionen nr 170 till 1954 års riksdag, att det icke vore tillrådligt att nu i ett sammanhang binda sig för en så betydande utbyggnad av anstalten som utredningen föreslagit. I stället borde man pröva sig fram och i första hand göra en mera begränsad utbyggnad av Hall med en sluten avdelning för 72 intagna. Sedan erfarenhet härav vunnits, borde man vid en senare tidpunkt lättare kunna bedöma, hur långt utbyggnaden av anstalten borde drivas. Jag uttalade vidare, att frågorna om anordnande av verkstäder, om uppförande av ett par öppna avdelningar vid Hall och om anordnandet av utrymmen för sjuka, mottagningsfall och iso-

lerade skulle ytterligare utredas av särskilda sakkunniga och förslag härom framläggas till 1955 års riksdag. I direktiven för dessa sakkunniga (fångvårdsbyggnadsutredningen) uttalade jag, bland annat, att man, för att det skulle bli möjligt att ta slutlig ställning till säkerhetsanstaltsutredningens förslag, måste äga kännedom om de alternativ, som kunde komma ifråga. Utredningsarbetet borde därför inriktas på att även upprätta förslag till en eller flera sidoanstalter till Hall. Dessa sidoanstalter borde så utformas, att de kunde användas för vanligt fångförvar, därest det vid en senare tidpunkt kunde visa sig lämpligt att fortsätta utbyggnaden av Hall och där koncentrera förvarings- och interneringsklientelet.

Fångvårdsbyggnadsutredningens nu framlagda förslag till anstalter för förvarade och internerade, vilket är så utformat, att dess realiserande icke skall utgöra hinder för en eventuell fortsatt framtida utbyggnad av anstalten på Hall, går i huvudsak ut på följande.

Vad först beträffar Hall föreslås utbyggnaden ske på följande sätt. Öster om och i anslutning till det nuvarande muromgärdade området (på den som *Bilaga B* till detta protokoll fogade skissen betecknat med A), där för närvarande finns bland annat en sluten avdelning, skall skapas ett muromslutet område (B), avsett för verkstadsbebyggelse m. m. Vidare skall i sin tur omedelbart öster om sistnämnda område bildas ett likaledes muromgärdat område (C), där den av 1954 års riksdag beviljade nya avdelningen för 72 intagna föreslås uppförd. Alla dessa tre områden skall sålunda erhålla en gemensam, rektangulär yttermur och skiljas från varandra genom tvärgående innermurar. Härigenom kan ytterbevakningen av murarna göras gemensam och koncentreras till motstående vaktorn i två murhörn. De nya verkstäderna för mekaniskt arbete, träindustri, tvätteri, tryckeri och arbetsterapi på område B är avsedda att utnyttjas för intagna, som är förlagda till såväl A- som C-området. Dessa sistnämnda båda områden kan, om så befinnes lämpligt, framdeles utbyggas med ytterligare bostadsavdelningar. Härutöver skall till anstalten höra en särskild, nyuppförd byggnad, innehållande administrationslokaler samt mottagnings-, sjuk- och isoleringsavdelningar med tillhoppa 75 platser ävensom behandlingsavdelningar. Till denna byggnad, som föreslås placerad ett hundratal meter norr om gränsen mellan områdena A och B, skall huvudentrén till anstalten vara förlagd. Från entrén skall kulvertförbindelse finnas till de innanför murarna belägna bostadsavdelningarna och verkstäderna, varigenom behovet av bevakningspersonal kan begränsas. Helt fristående från tidigare nämnda byggnader skall enligt förslaget uppföras två öppna avdelningar för tillhoppa 40 intagna. För dessa avdelningar och redan befintliga öppna avdelningar skall anordnas gemensamma verkstäder och idrottsplan m. m. I samband med ombyggnad av centralköket skall en i denna byggnad anordnad avdelning för 10 intagna bortfalla. Enligt förslaget skall Hallanläggningens totala kapacitet sålunda öka från 114 till $(114 + 72 + 75 + 40 - 10)$ 291 platser. Personalen skall omfatta 163 anställda.

Utredningen har vidare föreslagit uppförande av två sidoanstalter till Hall, vardera med plats för 90 intagna. Den ena anstalten föreslås förlagd till kronoegendomen Bondängen i Mariefred och den andra till kronoegendomen Berga inom Hällby kommun nära Eskilstuna. Varje anstalt skall bestå av fyra bostadspaviljonger, envar för 20 intagna, innanför ett med mur eller stängsel omslutet område samt en öppen paviljong utanför inhägnaden för 10 intagna. På det slutna området skall vidare finnas verkstäder, administrations- och ekonomilokaler. Personalen har beräknats till 49 befattningshavare vid envar av anstalterna.

Slutligen föreslår utredningen inrättande av ett inackorderingshem för säkerhetsanstaltsklientelet i Stockholm eller dess närhet. I fråga om verksamheten vid Håga sjukhus anser utredningen att någon förändring icke för närvarande bör äga rum.

Säkerhetsanstalterna bör enligt utredningens uppfattning för samverkan sammanföras till en anstaltsgrupp med Hall som centralanstalt.

Enligt av byggnadsstyrelsen gjorda preliminära beräkningar skulle byggnadskostnaderna utgöra, för den nu föreslagna utvidgningen av Hallanstalten 11 600 000 kronor och för de båda sidoanstalterna sammanlagt 9 200 000 kronor. Inrednings- och utrustningskostnaderna har uppskattats till 2 150 000 kronor vid Hall och 1 300 000 kronor för två sidoanstalter. Totalkostnaderna för uppförande av tjänstebostäder vid de tre anstalterna har uppskattats till 8 300 000 kronor. Enligt av utredningen träffade preliminära avtal skall arrendatorn på Bondängen erhålla ersättning med 25 000 kronor för sitt förtidiga frånträde av arrendet och 160 000 kronor i lösensumma för honom tillhöriga åbyggnader samt arrendatorn på Berga en engångsersättning med 2 140 kronor för vissa å området nedlagda kostnader samt intill arrendetidens utgång den 14 mars 1965 en årlig avgäld av 3 500 kronor. De årliga personalkostnaderna vid Hall med sidoanstalter har av utredningen beräknats komma att överstiga kostnaderna vid de nuvarande säkerhetsanstalterna med i runt tal 425 000 kronor. I fråga om de löpande omkostnaderna däremot har utredningen icke räknat med någon höjning.

Fångvårdsbyggnadsutredningens nu ifrågavarande förslag har i mycket stor utsträckning mötts av instämmanden men även av vissa erinringar. Sålunda har, bland annat, flera remissorgan uttalat betänkligheter mot en så omfattande utvidgning av Hallanläggningen som föreslagits, under det att i några yttranden ur ekonomiska synpunkter förordats en längre gående utbyggnad. I fråga om byggnadernas utformning och placering vid denna anstalt har i några yttranden förslag till andra lösningar förekommit.

Såsom flera gånger tidigare framhållits är en mera ändamålsenlig vård och behandling särskilt påkallad för förvarings- och interneringsklientelet, som är omhändertaget på längre tid. Säkerhetsanstaltsutredningens förslag i ämnet gick ut på att hela klientelet skulle koncentreras till Hallanstalten. Vid min anmälan till riksdagen föregående år av detta förslag uttalade jag, att man borde gå försiktigare fram. Det av fångvårdsbyggnadsutredningen framlagda förslaget är så utformat, att det motsvarar en mera försiktig utbygg-

nad. Om Hallanläggningen nu utbygges enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag, kvarstår likväl möjligheten att, om så befinnes lämpligt, vid en senare tidpunkt fortsätta utbyggnaden till den av säkerhetsanstaltsutredningen förordade omfattningen och att därvid kunna tillgodogöra sig den kostnadsbesparing, som icke varit möjlig att uppnå vid en mera begränsad utbyggnad. Vad nu anförts äger icke tillämpning på fångvårdsstyrelsens förslag, som innebär en sammanträngning av byggnaderna och icke på samma sätt lämnar möjligheterna öppna för en framtida fortsatt utbyggnad av anstalten. Även i andra hänseenden måste fångvårdsstyrelsens byggnadsförslag anses innebära praktiska olägenheter. Sålunda har byggnadsstyrelsen, efter granskning av fångvårdsstyrelsens förslag, under hand framhållit, att detta förslag icke tillgodoser de tekniska säkerhetskrav som bör ställas på en anstalt för förvarings- och interneringsklientelet. Härtill kan fogas att förslaget även ur vårdsynpunkt är mindre tillfredsställande. Vad beträffar svenska fångvårdssällskapets förslag innehåller det vissa praktiska uppslag, som kunde förtjäna att övervägas. Även detta förslag innebär emellertid en sammanträngning av byggnaderna, som måste medföra betydande olägenheter. Den föreslagna förläggningen av administrationsbyggnaden till område B anser jag mig sålunda icke kunna förorda.

Mot bakgrunden av det anförda torde den principståndpunkten till anstaltens utbyggnad böra tagas, att den nya redan beslutade bostadspaviljongen förlägges till område C och att vid iordningställande av kulvertar och dragning av ledningar räknas med att på område B skall anordnas verkstäder samt att utanför omslutningsmuren skall uppföras en administrationsbyggnad av den storlek utredningen föreslagit med anslutna specialavdelningar. Den närmare utformningen och placeringen av sistnämnda byggnad torde få övervägas av byggnadsstyrelsen under det att arbetet med uppförandet av den nya paviljongen pågår. Vid planeringen för vatten- och avloppsledningar samt andra för anläggningen gemensamma anordningar bör, även om det skulle medföra vissa ökade kostnader, tillses att dessa erhåller sådan kapacitet, att en framtida utbyggnad av anstalten i huvudsaklig överensstämmelse med säkerhetsanstaltsutredningens förslag icke uteslutes. Beträffande arbetsdriften har utredningen stannat vid att föreslå gemensamma verkstäder för klientelet på såväl A- som C-områdena. Utredningen har därmed avisat ett förslag att anordna separat arbetsdrift för varje område. Som en tredje möjlighet kan man tänka sig en delvis gemensam arbetsdrift. Flertalet remissutlåtanden stöder utredningsförslaget. Att praktiska fördelar står att vinna med en gemensam arbetsorganisation ligger i öppen dag. Driftsekonomin blir bättre och klientelet möjligheter att få lämpligt arbete större. Nackdelarna består i vissa säkerhetsrisker och olägenheten av att sammanföra alltför många intagna. Med hänsyn till de goda erfarenheter, som man hittills synes ha haft inom fångvården även av mycket stora verkstäder, finner jag mig närmast kunna biträda utredningens förslag. Jag utgår emellertid därvid från att de som arbetar i Halls verkstäder delas upp i mindre grupper. Skulle olägenheter uppstå av sammanförandet, torde

det inte möta några svårigheter att framdeles uppföra någon verkstad på C-området för dem som lämpligen bör avskiljas från de övriga. Jag delar fångvårdsstyrelsens uppfattning att vid Hall icke bör uppföras några ytterligare öppna paviljonger eller verkstäder för öppenklientelet utan att dessa frågor bör ställas på framtiden. Detsamma gäller i fråga om för dessa avdelningar avsedd idrottsplats och bastuanläggning. Behovet av öppna platser torde få tillgodoses på lämpliga kolonier. Enligt vad jag under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen, kan de byggnadskostnader som bortfaller, om de öppna avdelningarna och verkstäder m. m. för dem icke anordnas, uppskattas till 1 425 000 kronor. Härtill kommer att avdrag kan göras för de inrednings- och utrustningskostnader, som belöper på dessa byggnader med 280 000 kronor. Med undantag av de öppna avdelningarna och därtill hörande anläggningar torde alltså utbyggnaden av Hall böra komma till stånd i huvudsak enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag.

Med den ståndpunkt jag sålunda tagit till frågan om utbyggnad av Hall, kommer denna anstalt att kunna bereda plats för ca 250 intagna. Såsom tidigare angivits uppgick medeltalet förvarade och internerade på samtliga fångvårdsanstalter under föregående år till 437. Enligt säkerhetsanstaltsutredningens förslag avsågs, såsom tidigare nämnts, att hela förvarings- och interneringsklientelet skulle sammanföras till Hall, när denna anstalt blivit slutligt utbyggd. Det torde bli nödvändigt att för hithörande klientel annorstädes ställa till förfogande ytterligare omkring 200 platser. De övriga slutna anstalter, som för närvarande är avsedda för förvarade och internerade, nämligen anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik, är synnerligen omoderna och måste anses helt olämpliga för de vårdformer, som de skall betjäna. Det bör därjämte beaktas att, även om hela förvarings- och interneringsklientelet icke sammanföres till Hall, det likväl är angeläget, att denna anstalts medicinska vårdresurser kan utnyttjas för hela klientelet. De ytterligare anstalter, som är erforderliga, bör därför vara förlagda på ett icke alltför långt avstånd från Hall. Utredningens förslag om uppförande av två särskilda anstalter, den ena i Mariefred och den andra utanför Eskilstuna, tillgodoser nu angivna synpunkter. Anstalterna synes vara väl ägnade för den avsedda uppgiften, nämligen att fungera som sidoanstalter till Hall för ett mellangrads klientel. Om klientelet inom detta vårdområde i framtiden skulle minska starkt eller en ytterligare utbyggnad av Hall skulle komma till stånd, kan dessa båda anstalter eller en av dem utan olägenhet motta fångklientel av annat slag. De båda sidoanstalterna bör alltså uppföras enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag.

Vad beträffar bostadsfrågan för personalen har utredningen ifrågasatt, att densamma i ganska stor utsträckning skall lösas genom uppförandet av tjänstebostäder. Kostnaderna härför vid Hall med sidoanstalter har såsom tidigare angivits uppskattats till 8 300 000 kronor. Såsom riksdagen tidigare uttalat vid behandlingen av enahanda fråga vid Røxtunaanstalten (jfr statsutsk. utl. 170/1951 s. 8), bör i princip dylika bostäder uppföras endast för den personal, som på grund av sin tjänst måste bo vid anstalten. Jag har

därför för avsikt att låta ytterligare utreda möjligheterna att på annat sätt bereda den övervägande delen av personalen bostäder. I avvaktan härpå bör ställning icke nu tagas till frågan om anordnandet av tjänstebostäder vid ifrågavarande anstalter.

Då det gäller att ta ställning till vilka byggnadsobjekt som i första hand bör komma till utförande bör beaktas, att byggnadsverksamheten vid Hall icke lämpligen kan så forceras, att arbetet inriktas på ett samtidigt utbyggande av hela anstalten. Det torde vara lämpligt att i en första etapp inrikta sig på att uppföra den nya paviljongen på område C, att förse detta område med en mur, att uppföra ett reningsverk och utföra vissa lednings- och planeringsarbeten. För att emellertid inom en snar framtid tillföra fångvården ett välbehövligt tillskott på slutna platser bör planering och byggande av de båda sidoanstalterna påbörjas under det kommande budgetåret. Vid det fortsatta projekteringsarbetet bör, såsom byggnadsstyrelsen förutsatt, bland annat undersökas om i kostnadsbesparande syfte vissa byggnader lämpligen kan uppföras av fabrikstillverkade betongelement.

Under tiden intill den 1 juli 1956 torde högst så stor del av byggnadsprogrammet kunna antagas bli genomfört, som motsvarar en ungefärlig kostnad av 1 600 000 kronor vid Hall och 1 700 000 kronor vid sidoanstalterna. Sedan 1954 års riksdag för utbyggnad av Hall anvisat ett anslag av 1 200 000 kronor, torde för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond å kapitalbudgeten böra upptagas ett belopp av 2 100 000 kronor. För att förut angivna kostnader av engångsnatur, tillhoppa i runt tal 187 500 kronor, enligt de med vissa arrendatorer träffade preliminära avtalen, vilka synes böra godtagas, föreslår jag i det följande under punkten [6], att ett särskilt anslag äskas. Den årliga avgäld å 3 500 kronor, som enligt avtalet skall utgå till arrendatorn vid Berga, torde däremot få bestridas från den å statens allmänna fastighetsfond (fångvårdsstyrelsens delfond) upptagna posten till reparations- och underhållskostnader m. m. Då den nya avdelningen vid Hall samt de båda sidoanstalterna icke kan väntas bli färdiga under nästa budgetår, är det icke erforderligt att nu äska medel för avlöningar till ytterligare personal eller för inredning och utrustning. Ej heller i övrigt är jag beredd att i anledning av fångvårdsbyggnadsutredningens förslag för nästa budgetår framlägga förslag beträffande några andra frågor än de i det föregående berörda.

Övriga frågor

Vad först angår de av fångvårdsstyrelsen föreslagna tjänsteförändringarna tillstyrker jag, att en läkare i Cg 29 vid anstalten på Långholmen överföres till extra ordinarie stat. Likaså biträder jag förslaget om uppflyttning av föreståndartjänsten vid anstalten i Kalmar från Ca 19 till Ca 23 samt av motsvarande tjänster vid kolonierna Orretorp, Hildero och Sjöboda från resp. Ca 19, Ce 19 och Cg 19 till resp. Ca 21, Ce 21 och Cg 21. Nu utgående provisoriska lönetillägg å 630 kronor bör i detta sammanhang bortfalla. Då de särskilda förhållanden, som motiverat att förstnämnda föreståndartjänst

hållits obesatt, numera icke föreligger, torde tjänsten böra återbesättas med ordinarie innehavare. Jag anser mig vidare kunna förorda, att 5 s. k. dagkonstaplar i Ca 12 uppflyttas till överkonstaplar i Ca 14 samt att 25 vaktkonstaplar i Ce 12 överföres till ordinarie stat. Överkonstaplarna avses placera vid anstalterna i Kalmar, Nyköping, Svartsjö, Uppsala och Ystad. Mot utbyte vid anstalten i Falun av en vaktkonstapel i Ce 12 mot en yrkesmästare i Ce 16 har jag icke något att erinra.

Styrelsens förslag om utbyte av vaktkonstaplar mot yrkesmästare — liksom om inrättande av nya arbetsledartjänster — vid anstalten i Luleå samt kolonierna Johannesberg och Mäshult sammanhänger med avsikten att på dessa platser anordna verkstäder för sadelmakerireparationer för försvarsväsendet. Jag får med anledning härav erinra om att Kungl. Maj:t den 30 december 1954 beslutat, att överlämnande av sådana sadelmakeriarbeten till fångvården tills vidare icke skall ske. Behov av verkstäder för nyssnämnda ändamål torde därför sannolikt icke komma att föreligga under det närmaste budgetåret. Emellertid har fångvårdsstyrelsen på grund härav, såvitt angår Luleåanstalten, under hand framhållit, att denna anstalt, som för närvarande saknar ordnad sysselsättning, snarast måste förses med verkstadsarbete av något slag. Enligt styrelsens mening skulle de intagna lämpligen fram till övertagandet av arbetena för försvaret sysselsättas med sadelmakerireparationer o. dyl. för andra statliga institutioner, främst postverket. Yrkandet om utbyte av en vaktkonstapel i Ce 12 mot en yrkesmästare, placerad i Ce 16, vidhålls därför av styrelsen. För egen del har jag intet att erinra mot att sysselsättningen vid anstalten i Luleå ordnas på ifrågasatt sätt. Jag kan dock ej tillstyrka att yrkesmästartjänsten placeras högre än i Ce 14.

Under kapitalbudgeten föreslås medel anvisade för uppförande av ny snickeriverkstad vid kolonien Singeshult. I anslutning härtill bör vid denna koloni, såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit, en vaktkonstapel i Ce 12 utbytas mot en yrkesmästare i Ce 14.

Vidare finner jag mig kunna tillstyrka förändring av en vaktkonstapels tjänst i Ce 12 vid vardera Håga sjukhus och anstalten i Karlstad till tjänst som arbetsterapeut i Ce 14 liksom av en vaktkonstapelstjänst i Cg 12 vid anstalten i Jönköping till tjänst som arbetsterapeut i Cg 14. Vad angår frågan om ändrad löneställning för biträdespersonalen vid fångvårdens sjuksjukavdelningar ansluter jag mig till fångvårdsstyrelsens förslag, enligt vilket 3 kontorsbiträden i Ca 8 bör uppflyttas till kanslibiträden i Ca 11 samt 3 biträden i reglerad befordringsgång bör utbytas mot 3 kanslibiträden i Ce 11. I fråga om föreslagen ordinariesättning av vissa kanslibiträdestjänster tillstyrker jag, att 3 tjänster i Ce 11 överföres till ordinarie stat.

Mot fångvårdsstyrelsens i annat sammanhang framlagda förslag om extra ordinariesättning av tjänsterna som föreståndare i Cg 21 och överkonstapel i Cg 14 vid kolonien Tenhult har jag, vid bifall till förslaget om förvärv av kolonien, intet att erinra.

I övrigt finner jag mig icke kunna biträda styrelsens förslag om ändrade lönegradsplaceringar.

Vad beträffar föreslagen förstärkning av personalen vid fångvårdens sinnessjukavdelningar vill jag erinra om att Kungl. Maj:t den 17 september 1954 medgivit, att 1 socialassistent i Cg 17 finge anställas vid anstalten å Långholmen till budgetårets utgång. Denna tjänst torde fr. o. m. den 1 juli 1955 böra placeras på extra ordinarie stat. Förutom för nämnda tjänst bör i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag medel nu beräknas för ett kanslibiträde vid Håga sjukhus och ett biträde med halvtidstjänstgöring vid anstalten i Växjö. I båda dessa fall torde endast böra ifrågakomma anställning såsom extra tjänstemän.

För en ny mekanisk verkstad vid kolonien Ödevata bör, såsom styrelsen föreslagit, inrättas en yrkesmästartjänst i Ce 16. Övriga av styrelsen framlagda förslag om utökning av personalen för arbetsdriften kan jag icke tillmötesgå i vidare mån än att jag föreslår inrättande av tjänster för 1 yrkesmästare i Ce 14 vid anstalten i Vänersborg och 2 arbetsterapeuter i Ce 14, avsedda för anstalterna i Norrköping och Härnösand.

Fångvårdsstyrelsens begäran om en ny tjänst såsom första sköterska vid Håga sjukhus bör av skäl som statskontoret anfört icke föranleda någon åtgärd.

Förslaget om inrättande av tjänster för 3 bilförare i lönegrad 11 anser jag mig böra biträda. Tjänsterna bör upptagas på extra ordinarie stat. Då behovet av dessa tjänster hittills kunnat provisoriskt tillgodoses inom ramen för nuvarande anslag synes icke erforderligt att bevilja särskilda medel för ändamålet.

Däremot bör i enlighet med styrelsens förslag för nästa budgetår beräknas löner, sammanlagt uppgående till 250 716 kronor, för den av styrelsen angivna personalen vid kolonien Lingatan, en 50-mannakoloni, den för Västeråsanstalten avsedda kolonien och den i stället för kolonien Halmsjön inrättade kolonien Tenhult (en vaktkonstapel). Jag har härvid icke något att erinra mot att föreståndaren, yrkesmästaren och överkonstapeln vid kolonien Lingatan beredes extra ordinarie anställning.

Utöver vad som framgår av det föregående har jag funnit mig icke kunna tillstyrka fångvårdsstyrelsens förslag om personalförstärkning.

Såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, måste det anses angeläget, att en del av ansvaret för vården av de på sinnessjukavdelningen vid anstalten å Långholmen intagna kan överflyttas från överläkaren på en av förste läkarna vid nämnda avdelning. Härvid bör särskilt s. k. ställföreträdararvode utgå. Jag tillstyrker, att medel anvisas härför med föreslaget belopp, 1 440 kronor.

Likaså finner jag skäligt, att arvode beviljas åt särskild kroppssjukläkare vid anstalten i Härnösand. Arvodet torde dock, med hänsyn tagen till de motsvarande arvoden som utgår vid andra fångvårdsanstalter, icke böra bestämmas till högre belopp än 3 960 kronor.

I likhet med fångvårdsstyrelsen finner jag angeläget, att möjlighet beredes inom fångvården att i viss utsträckning kunna företaga anlagsundersökningar även av andra intagna än sådana som dömts till ungdomsfängelse. Jag

tillstyrker därför, att arvodesposten nu uppräknas med 7 000 kronor för tillgodoseende av det mest framträdande behovet i detta hänseende.

I syfte att öka antalet sinnesundersökningar vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, varigenom väntetiderna för dem som skall undergå dylika undersökningar kunde förkortas, har fångvårdsstyrelsen föreslagit, att särskild ersättning skall utgå till överläkare för undersökningar som denne utför utöver ett antal av 35 undersökningar per år och till förste läkare för undersökningar som denne utför utöver ett antal av 40 per år. Ehuru det är synnerligen angeläget att väntetiderna för sinnesundersökningar nedbringas och de föreslagna ersättningarna ur denna synpunkt kan förefalla motiverade, anser jag mig med hänsyn till de principiella invändningar, som statskontoret och lönenämnden anfört, icke kunna tillstyrka förslaget.

I den av statens organisationsnämnd framlagda utredningen angående expeditionspersonalen vid tvångsarbets-, alkoholist- och fångvårdsanstalterna å Svartsjö har bl. a. föreslagits utbyte av vissa befattningshavarkategorier, som nu tages i anspråk för kontorsgöromål men som närmast är avsedda för tillsynstjänst, mot tjänster i biträdeskarriären. Förslaget överensstämmer i princip med den ordning, som enligt beslut av statsmakterna fastställts för andra anstalter tillhörande fångvården. Jag tillstyrker i fråga om fångvårdsanstalten på Svartsjö förslaget om utbyte av en uppsyningsmanstjänst i Ca 15 på övergångsstat mot en kontoristtjänst med den erinran likväl, att sistnämnda tjänst bör vara placerad på extra ordinarie stat. Vidare föreslår jag i huvudsaklig anslutning till vad organisationsnämnden anfört, att den för fångvården f. n. avsedda assistenttjänsten i Cg 23 ersättes med en ordinarie assistenttjänst i samma lönegrad. Nu utgående provisoriskt lönetillägg bör därvid bortfalla. Vad angår förslaget utbyte av tjänster vid det för Svartsjöanstalterna gemensamma kamrerarkontoret, vilka tjänster anslagsmässigt är hänförliga under elfte huvudtiteln, avser chefen för inrikesdepartementet att i ett senare sammanhang upptaga frågan härom till prövning i samband med vissa förutsedda personalförändringar.

Med hänsyn till vikten av att isoleringsavdelningarna vid centralanstalterna i Malmö och Härnösand äger tillgång till den ytterligare personal i befälsställning, som på grund av avdelningarnas karaktär visat sig nödvändig, tillstyrker jag att bevakningspersonalen vid vardera avdelningen förstärkes med en överkonstapel, som bör placeras i Ce 14.

I sitt den 30 september 1954 överlämnade förslag till organisation för fångvårdsstyrelsen erinrade fångvårdens organisationskommitté om att sedan hösten 1953 gruppterapeutisk försöksverksamhet bedrivits av en expert bland olika kategorier av kriminalvårdsklientelet. Kommittén, som ansåg önskvärt, att denna verksamhet finge bedrivas i fastare former förordade, att till fångvårdsstyrelsens socialbyrå skulle stadigvarande knytas en psykologtjänst i lönegrad 29. Vid min anmälan i årets statsverksproposition (II ht s. 113 f.) av detta kommitténs förslag uttalade jag bl. a., att det vore värdefullt, att den sålunda påbörjade försöksverksamheten på området finge fortsätta. Jag förklarade mig dock för det dåvarande icke beredd att förorda inrättandet

av en särskild psykologtjänst men uttalade samtidigt, att min avsikt vore att vid anmälan av anslagen till fångvårdsanstalterna föreslå, att medel beräknades för fortsatt dylik verksamhet. Under åberopande av det anförda förordar jag, att ett belopp av 20 000 kronor beräknas under fångvårdsanstalternas anslagspost till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal för gruppterapeutisk försöksverksamhet.

I föregående års statsverksproposition (II ht s. 68) förordades, i samband med att förslag framlades om vakantsättning av den ledigblivande befattningen såsom förste pastor och överlärare i Ca 29 vid anstalten på Långholmen, att i stället för lön å nämnda befattning skulle anvisas ett belopp av 6 000 kronor till religionsvård vid Långholmsanstalten. Riksdagen beslöt i enlighet härmed. För att på bästa sätt tillvarataga de resurser, som inom fångvården finnes tillgängliga för sådana ändamål, för vilka de prästerliga befattningshavarna anlitats, har Kungl. Maj:t sedermera, efter förslag av fångvårdsstyrelsen, funnit lämpligt förordna, att innehavaren av tjänsten såsom pastor och förste lärare i Ca 27 vid anstalten i Malmö skall tills vidare vara placerad vid anstalten å Långholmen med Stockholm såsom stationeringsort. I samband därmed har det för Långholmsanstalten beviljade beloppet å 6 000 kronor överförts till anstalten i Malmö, fördelat med 2 000 kronor till religionsvård och 4 000 kronor till fritidsledare. Härom torde anmälan böra göras till riksdagen.

I enlighet med det anförda uppräknas anslaget med 39 500 kronor för nya tjänster vid det till Skenäsanstalten hörande annexet Färjestaden, med 103 800 kronor för nya tjänster under ett halvt år vid tre kolonier, avsedda för ungdomligt klientel, med 19 027 kronor för av mig föreslagna tjänsteförändringar beträffande 1 läkare (Långholmen), 5 föreståndare (Kalmar, Orretorp, Hildero, Sjöboda, Tenhult), 1 överkonstapel (Tenhult), 5 dagkonstaplar vid vissa anstalter samt 6 kontors- eller skrivbiträden vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, med 5 352 kronor för utbyte av 6 vaktkonstaplar mot yrkesmästare (Falun, Luleå, Singeshult) och mot arbetsterapeuter (Håga, Karlstad, Jönköping), med 23 328 kronor för 1 socialassistent (Långholmen), 1 kanslibitråde (Håga) och 1 kontorsbitråde med halvtidstjänstgöring (Växjö), med 41 124 kronor för 2 yrkesmästare (Ödevata, Vänersborg) och 2 arbetsterapeuter (Norrköping, Härnösand), med 20 160 kronor för 2 överkonstaplar (isoleringsavdelningarna i Malmö och Härnösand), med 250 716 kronor för personalen vid kolonien Lingatan, en ny 50-mannakoloni och en för Västeråsanstalten avsedd ny koloni jämte en vaktkonstapel (Tenhult), med 1 440 kronor för ställföreträdararvode åt 1 förste läkare (Långholmen), med 3 960 kronor för kroppssjukläkare (Härnösand), med 4 000 kronor till överläkaren vid Røxtunaanstalten för rådgivning vid Skenäs och Färjestaden, med 7 000 kronor för anlagsundersökningar och med 20 000 kronor för gruppterapeutisk försöksverksamhet. Därjämte bör uppräknings ske med 1 100 kronor för automatisk anslagsförändring. Med hänsyn till beslut av årets riksdag angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m. (prop. nr 21; statsutsk. utl. nr 30) bör ansla-

get ytterligare uppräknas med 170 000 kronor. Å andra sidan synes anslaget kunna nedräknas med 22 884 kronor för 1 direktörstjänst i Ca 30 å övergångsstat och med 1 524 kronor i samband med utbyten av tjänster för expeditionspersonal vid fångvårdsanstalten å Svartsjö. Sedan riksdagen numera beslutat om inrättande hos fångvårdsstyrelsen av vissa tjänster i utbyte mot en på fångvårdsanstalternas stat uppförd assistenttjänst i Ca 22 och en från samma stat avlönad yrkesmästartjänst i Cg 14 (jfr II ht 1955 s. 113) bör, i samband med överförande av assistenttjänsten till övergångsstat, förevarande anslag ytterligare nedräknas med tillhopa 25 692 kronor.

Anslaget höjes alltså med (39 500 + 103 800 + 19 027 + 5 352 + 23 328 + 41 124 + 20 160 + 250 716 + 1 440 + 3 960 + 4 000 + 7 000 + 20 000 + 1 100 + 170 000 — 22 884 — 1 524 — 25 692) 660 407 kronor eller i runt tal 660 400 kronor.

De beslutade ändringarna av grundlönebeloppen föranleder en omräkning av vissa anslagsposter. Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 6 865 200 (+ 1 887 500) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t 368 700 (+ 16 400) kronor;

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 7 229 100 (+ 1 899 500) kronor;
rörligt tillägg 2 124 400 (— 3 143 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 16 587 400 (+ 660 400) kronor. Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång 7 biträden för skriv- och kontorsgöromål bör erhålla ordinarie kontorsbiträdestjänster. Enligt samma grunder bör 4 kanslibiträden i Ce 11 erhålla konstitutorial å tjänster i Ca 8.

I personalförteckningen bör vidtagas de ändringar, som erfordras i anledning av vad jag förut anfört. Sålunda bör ökning ske av antalet läkare i Ce 29 från 5 till 6, av antalet assistenter i Ca 23 från 1 till 2, av antalet föreståndare i Ca 23 från 6 till 7, av antalet föreståndare i Ca 21 från 14 till 15, av antalet överkonstaplar i Ca 14 från 67 till 72, av antalet vaktkonstaplar i Ca 12 från 402 till 422, av antalet kanslibiträden i Ca 11 från 5 till 11 och av antalet kontorsbiträden i Ca 8 från 18 till 26. Samtidigt bör från förteckningen avföras 2 föreståndare i Ca 19. Av de på ordinarie stat uppförda 6 assistenterna i Ca 22 bör 1 överföras till övergångsstat. Enligt anmälan av fångvårdsstyrelsen kan vidare av de å övergångsstat uppförda tjänsterna — förutom den förut omnämnda direktören i Ca 30 — följande avföras från förteckningen, nämligen 1 direktör i Ca 29, 4 direktörer i Ca 27, 2 assistenter i Ca 23, 5 assistenter i Ca 22, 4 assistenter i Ca 20, 5 föreståndare i Ca 20 och 11 föreståndare i Ca 19. Därest den föreslagna nya tjänsten såsom assistent i Ca 23 vid fångvårdsanstalten å Svartsjö skulle besättas med nuvarande extra assistent vid anstalten, vilken assistent är innehavare av den å övergångsstat uppförda tjänsten såsom uppsyningsman i Ca 15, bör jämväl sistnämnda tjänst utgå ur personalförteckningen.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning;
- b) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	6 865 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	368 700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	7 229 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	2 124 400
Summa kronor	16 587 400

c) till *Fångvårdsanstalterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 16 587 400 kronor.

[2] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1953/54	7 332 600	8 171 700
1954/55 (statsliggaren s. 141) ...	7 313 100	
1955/56 förslag	7 703 100	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsanstalterna har anvisats 62 000 kronor till sjukvård m. m. för personal (66 100), 200 000 kronor till reseersättningar (244 100), 1 500 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (1 199 300), 195 000 kronor till övriga expenser (209 800), 200 000 kronor till inköp och underhåll av inventarier (260 800), 40 000 kronor till inköp och underhåll av automobiler (79 800), 190 000 kronor till renhållning av fängelseområden och fängelselokaler (215 600), 2 300 000 kronor till utspisning (2 711 800), 1 120 000 kronor till beklädnad och sängkläder (1 366 000), 400 000 kronor till hälso- och sjukvård (504 900), 133 000 kronor till undervisning och fritidssysselsättning (135 100), 325 000 kronor till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna (342 300), 68 600 kronor till utbildning av personal (68 500), 79 500 kronor till diverse utgifter (66 900), 380 000 kronor till fångtransport (551 600), 60 000 kronor till tjänstedräkt åt befattningshavare (89 400) samt 60 000 kronor till understöd åt intagnas familjer (59 000).

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 12/8 1954) — som utgår från att särskilt driftkostnadsanslag för tillfälliga förläggningar kommer att beviljas för nästa budgetår — hemställer, att förevarande anslag höjes med 492 500 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Reseersättningar	50 000	—
2. Bränsle, lyse och vatten	—	150 000
3. Övriga expenser	25 000	—
4. Inköp och underhåll av inventarier	—	—
5. Inköp och underhåll av automobiler	30 000	—
6. Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler ..	—	—
7. Utspisning	275 000	—
8. Beklädnad och sängkläder	180 000	—
9. Hälso- och sjukvård	75 000	—
10. Undervisning och fritidssysselsättning	7 000	—
11. Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna	—	5 000
12. Utbildning av personal	5 000	—
13. Diverse utgifter	—	9 500
14. Fångtransport	—	—
15. Tjänstedräkt åt befattningshavare	10 000	—
	<u>657 000</u>	<u>164 500</u>
	+ 492 500	

M o t i v

1. *Reseersättningar.* Posten uppräknades avsevärt för budgetåret 1953/54 med hänsyn bland annat till den nya anstaltsorganisationen. Vidtagna omflyttningar av direktörer, assistenter m. fl. har medfört betydande kostnader för tjänstgöringstraktamenten m. m. i anledning av tjänstgöring å annan ort än stationeringsorten; detta är bland annat anledningen till överbelastningen för budgetåret 1953/54. När det gäller instundande budgetår är att beakta bland annat, att anstaltsorganisationen ännu i stor utsträckning består av provisoriska kolonier, där personalen endast i ringa utsträckning kan beredas bostäder, vilket medför kostnader för tjänstgöringstraktamenten. Vidare må erinras att för de resor till sidoanstalter, som det åligger vissa befattningshavare vid centralanstalterna att fullgöra, beräknats ca 20 000 kronor (prop. nr 144/1953 s. 34). Om föreskrifterna i detta avseende skall kunna följas, är det enligt styrelsens mening nödvändigt med minst en fördubbling av nämnda medelsanvisning. På nu angivna grunder finner fångvårdsstyrelsen, att reseersättningsposten för nästa budgetår bör höjas med 50 000 kronor.

2. *Bränsle, lyse och vatten.* Belastningen har för budgetåren 1952/53 och 1953/54 uppgått till 1 315 300 kronor resp. 1 199 300 kronor; posten är för innevarande budgetår upptagen med 1 500 000 kronor. En sänkning av pos-

ten torde kunna vidtagas, men med hänsyn till att medel måste finnas beträffande här ifrågavarande kostnader till ytterligare kolonier och till ungdomsanstalten Røxtuna synes posten icke kunna upptagas till lägre belopp än 1 350 000 kronor.

3. *Övriga expenser.* Denna post har, såsom styrelsen vid upprepade tillfällen framhållit, alltid hört till de mest ansträngda å fångvårdsanstalternas omkostnadsstat. Posten har uppräknats för budgetåren 1953/54 och 1954/55 — för förstnämnda budgetår med hänsyn till bland annat anstalternas omorganisation — med 35 000 kronor resp. 10 000 kronor och är för sistnämnda budgetår uppförd med 195 000 kronor. Posten belastas väsentligen av telefonkostnader samt i övrigt av utgifter för skrivmaterialier, papper och blanketter. Trots att styrelsen avvisat ett stort antal framställningar från anstalterna om förbättrade telefonförbindelser för expeditioner och verkstäder, uppgår telefonkostnaderna för närvarande till omkring 125 000 kronor per år. Även kostnaderna för blanketter är betydande och beräknas stiga i samband med anstalternas omorganisation. Med hänsyn till belastningen för det senast förflutna budgetåret och på grund av behovet av snabba kontakter inom de nya anstaltsgrupperna finner styrelsen nödvändigt, att posten nu uppräknas med 25 000 kronor.

4. *Inköp och underhåll av inventarier.* För budgetåret 1953/54 uppräknades posten med 115 000 kronor, från 135 000 kronor till 250 000 kronor. Av nämnda belopp å 115 000 kronor avsåg ett belopp av 30 000 kronor kontorsmaskiner för arbetsdriften, 20 000 kronor möbler till fritidslokaler, 8 500 kronor vissa inventarier för ungdomsanstalter samt 40 000 kronor kontorsmöbler åt nya befattningshavare, som anställes på grund av fångvårdsanstalternas omorganisation, tillhoppa alltså (30 000 + 20 000 + 8 500 + 40 000) 98 500 kronor. I övrigt var uppräknningen betingad av fångantalets stegring.

För budgetåret 1954/55 har posten nedsatts med 50 000 kronor, motsvarande i huvudsak engångskostnader för inventarier till ungdomsanstalter samt för möbler åt nya befattningshavare.

Beträffande budgetåret 1955/56 kan posten nedsättas med ytterligare engångsbelopp, nämligen med 30 000 kronor till kontorsmaskiner, vilket belopp, såsom förutsatts, anvisats under vartdera av budgetåren 1953/54 och 1954/55, samt med 20 000 kronor till möbler m. m. för fritidslokaler, eller med tillhoppa 50 000 kronor. Styrelsen hänvisar emellertid till vad styrelsen i föregående års petitaskrivelse (jfr II ht 1954 s. 70) anförde om behovet av nya radioapparater och orglar, nya servisartiklar för matens utportionerande, nya sängar m. m. Vidare vill styrelsen framhålla, att inventarierna i övrigt till följd av den höga beläggningen måste ersättas; vid de äldre anstalterna är inventariebeståndet, såsom styrelsen många gånger haft anledning framhålla, undermåligt och även vid så relativt nya anstalter som de på Skenäs och Hall hårt slitet. Slutligen är att märka, att projektionsapparater och pianon behöver anskaffas för flera anstalter. Styrelsen hemställer därför, att posten för nästa budgetår upptages med oförändrat belopp.

5. *Inköp och underhåll av automobiler.* För innevarande budgetår har anvisats sammanlagt 40 000 kronor till inköp av en ny bil samt till reparationer. För nästa budgetår är det enligt styrelsens mening nödvändigt, att medel beviljas för ersättningsanskaffning av tre bilar, nämligen för Skenäsanstalten, vars nuvarande bil är helt utsliten, samt till två kolonier, tillhoppa 45 000 kronor. Posten uppräknas med 30 000 kronor och uppföres alltså med 70 000 kronor.

6. *Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler.* Posten har för budgetåret 1953/54 överskridits med cirka 50 000 kronor, vilket sammanhänger framför allt med kolonisystemets utbyggande. Då emellertid posten för budgetåret 1954/55 uppräknats med 35 000 kronor, torde i avvaktan på närmare erfarenheter om belastningen någon ytterligare höjning tills vidare ej böra påyrkas.

7—9. *Utpisning, beklädnad och sängkläder, hälso- och sjukvård.* Enligt de beräkningar, som legat till grund för bestämmandet av det särskilda driftkostnadsanslaget för tillfälliga förläggningar (prop. nr 170/1954), skulle på grund av att vissa kostnader överflyttas å nämnda anslag besparingar uppstå å förevarande poster å resp. 126 000 kronor, 49 000 kronor och 4 900 kronor. Med hänsyn till posternas belastning under budgetåren 1952/53 och 1953/54 (utspisning 2 495 200 resp. 2 711 800, beklädnad och sängkläder 1 258 400 resp. 1 366 000, hälso- och sjukvård 460 200 resp. 504 900) anser styrelsen nödvändigt, att ifrågavarande poster uppräknas med förslagsvis resp. 275 000 kronor, 180 000 kronor och 75 000 kronor.

10. *Undervisning och fritidssysselsättning.* Under avlöningsanslaget har fängvårdsstyrelsen angivit, att förevarande post behöver för fritidsverksamhetens utveckling ökas med 7 000 kronor.

I petita rörande budgetåret 1954/55 föreslog styrelsen under hänvisning till ett av folkbibliotekssakkunniga avgivet betänkande, att skötseln av fängvårdsanstaltens bibliotek skulle övertagas av de kommunala biblioteken samt att kostnaderna härför skulle helt bestridas av medel från åttonde huvudtitelns biblioteksanslag (II ht 1954 s. 71). Framställning i enlighet härmed gjordes ock av skolöverstyrelsen (VIII ht 1954 s. 508), men varken fängvårdsstyrelsens eller skolöverstyrelsens framställningar föranledde något förslag från Kungl. Maj:ts sida. Beträffande budgetåret 1955/56 får styrelsen upprepa sin framställning om att skötseln av fängvårdsanstaltens bibliotek övertages av de kommunala biblioteken, varigenom omkring 7 000 kronor av de under förevarande post till inköp av böcker och annan undervisningsmateriel anvisade medlen icke blir behövliga för detta ändamål. Styrelsen hemställer, att dessa 7 000 kronor måtte få disponeras för fritidsverksamheten, eftersom denna, framför allt vid de öppna anstalterna, är i trängande behov av medel. Den föreslagna omorganisationen bör genomföras så snart som möjligt. Avsaknaden av kompetent ledning för biblioteksverksamheten blir för varje år alltmer kännbar; denna del av bildningsarbetet fungerar för närvarande ej i överensstämmelse med verkstäl-

lighetslagens intentioner. I enlighet med vad sålunda anförts skulle posten till undervisning och fritidssysselsättning för nästa budgetår höjas med 7 000 kronor.

11. *Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna.* Med hänsyn till belastningen och i enlighet med vad som förutsatts i propositionen nr 170/1954 torde posten böra nedsättas till 320 000 kronor.

12. *Utbildning av personal.* För budgetåret 1954/55 hemställde fångvårdsstyrelsen, att posten måtte uppräknas med 5 000 kronor för anordnande av en kurs i psykologi för ledare av den religiösa verksamheten vid fångvårdsanstalterna. Framställningen föranledde ej något äskande av Kungl. Maj:t. Styrelsen anser sig böra hemställa, att äskande förelägges 1955 års riksdag.

13. *Diverse utgifter.* Med hänsyn till belastningen kan posten nedsättas till 70 000 kronor.

14. *Fångtransport.* Verkningarna av anstaltsgrupperingen har ännu ej kunnat göra sig gällande. Posten bör därför uppföras med oförändrat belopp.

15. *Tjänstedräkt åt befattningshavare.* Anskaffningen av persedlar till tjänstedräkt sker icke på regelbundna tider utan med vissa mellanrum; vederbörande befattningshavares andel i ersättningen för persedlar inbetalas i regel genom avdrag å lönen. Detta medför, att belastningen kommer att förete vissa ojämnheter. Trots anförda förhållanden synes posten på grund av belastningen för det senaste budgetåret böra uppräknas med 10 000 kronor.

Y t t r a n d e

Statskontoret. Den jämkning av anslagsposten till sjukvård m. m. för personal, som föranledes av sjukförsäkringsreformen, torde böra företagas jämväl med beaktande av de senaste årens belastningssiffror. Den föreslagna uppräknningen av delposten till övriga expenser synes med hänsyn till medelsåtgången under budgetåret 1953/54 böra begränsas till 15 000 kronor. Inventarieposten inrymmer för innevarande budgetår ett engångsbelopp av 50 000 kronor. Då statskontoret ej anser sig kunna tillstyrka ökad medelsanvisning för av styrelsen angivna ändamål, får ämbetsverket föreslå, att posten uppföres med 150 000 kronor. Beträffande beräkningen av medelsbehovet till undervisning och fritidssysselsättning må hänvisas till vad som anförts under avlöningsanslaget. Någon uppräknning av de för utbildning av personal avsedda medlen anser sig statskontoret icke kunna förorda. I övrigt har framställningen icke givit statskontoret anledning till särskilt uttalande.

Departementschefen

Under punkten [7] i det följande föreslår jag en utvidgning av nuvarande anstaltsorganisation bl. a. genom förvärv av tre nya kolonier och fastigheten Färjestaden. Vid bifall till detta förslag torde i fråga om ett flertal av de under förevarande anslag upptagna posterna komma att under nästa budgetår uppstå ett ökat medelsbehov, vartill hänsyn icke tagits i fångvårdsstyrelsens anslagsframställning. En jämkning uppåt av de av styrelsen yrkade beloppen synes därför i viss utsträckning böra ske.

Anslagsposten till sjukvård m. m. för personal torde böra upptagas med oförändrat belopp.

Vad beträffar posten till reseersättningar föreslår jag en höjning med 57 000 kronor.

Posten till bränsle, lyse och vatten torde kunna nedsättas med förslagsvis 140 000 kronor, medan posten till övriga expenser bör höjas med 28 000 kronor.

Då jag härefter övergår till fångvårdsstyrelsens yrkanden, i vad de avser posterna till inventarier samt till beklädnads- och sängutrustning, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat angående viss engångsanskaffning av inventarier och persedlar för fångvården. Med beaktande av ett av 1951 års riksdag gjort uttalande (skr. nr 134, statsutsk. utlåt. nr 77) angående sättet för bestridande av vissa erforderliga utrustningskostnader vid fångvårdsanstalterna har Kungl. Maj:t därvid anbefallt fångvårdsstyrelsen att skyndsamt genom att, intill ett värde av 275 000 kronor, utan ersättning taga i anspråk varor ur förråd tillhöriga fångvårdens arbetsdrift verkställa en med hänsyn till nuvarande fångantal erforderlig upprustning av anstalternas inventarie- och persedelförråd i huvudsaklig överensstämmelse med ett av styrelsen på anmodan framlagt förslag. Till den del de erforderliga persedlarna ej finnes i verkstadsdriftens förråd skall de anskaffas för medel, som erhålles genom försäljning av varor i detta förråd. Om detta Kungl. Maj:ts beslut torde i förevarande sammanhang anmälan böra göras till riksdagen. Till följd av nämnda beslut kan, enligt av fångvårdsstyrelsen lämnade uppgifter, medelsbehovet beträffande inventarieposten och posten till beklädnad och sängutrustning för nästa budgetår bestämmas till 175 000 kronor resp. 1 200 000 kronor i stället för i anslagsframställningen beräknade 200 000 kronor resp. 1 300 000 kronor. Av förstnämnda belopp avser emellertid ca 25 000 kronor engångsanskaffning av vissa inventarier m. m., som icke omfattas av Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut. Såvitt angår utgifter av löpande natur föreslår jag, att under förevarande anslag anvisas till inköp och underhåll av inventarier 153 000 kronor och till beklädnad och sängkläder 1 200 000 kronor, innebärande en minskning av den förra posten med 47 000 kronor och en höjning av den senare med 80 000 kronor. Vad åter angår nyssnämnda, för viss engångsanskaffning av inventarier m. m. anmälda behov av 25 000 kronor, vilket jämväl bör tillgodoses, avser jag att — i enlighet med riksdagens år 1950 fattade beslut angående dylika kost-

naders budgettekniska redovisning (prop. nr 131, statsutsk. utlåt. nr 164) — äska medel under särskilt anslag (se punkten [4] i det följande).

Under posten till inköp och underhåll av automobiler har för innevarande budgetår beräknats medel för bl. a. inköp av en ny bil. Då jag för nästa budgetår kan tillstyrka anskaffning av endast en bil ytterligare, bör denna post upptagas med oförändrat belopp.

Vad beträffar posterna till utspisning, till hälso- och sjukvård samt till undervisning och fritidssysselsättning vill jag förorda en höjning med resp. 300 000 kronor, 100 000 kronor och 10 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsens framställning om ökad medelsanvisning till utbildning av personal kan jag icke tillstyrka.

Posten till diverse utgifter föreslås nedräknad med 8 000 kronor och posten till tjänstedräkt åt befattningshavare höjd med 10 000 kronor.

Till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna torde böra beräknas oförändrat belopp.

I detta sammanhang vill jag erinra om att strafflagberedningen den 21 december 1954 avgivit en framställning angående omedelbara åtgärder till förbättrande av eftervården efter frigivning och utskrivning från fångvårdsanstalt. I framställningen, som varit föremål för remissbehandling, föreslås bl. a. höjning av nuvarande arbetspremiers belopp, omprövning av grunderna för arbetsinkomstens fördelning i besparade och disponibla medel samt utvidgning av hjälpen med klädesutrustning m. m. Då erforderliga utredningar ännu icke avslutats, är jag icke beredd att nu taga upp strafflagberedningens framställning till behandling. Med hänsyn till den diskussion, som förekommit i ämnet, vill jag framhålla följande rörande de redan nu gällande bestämmelserna.

Enligt 71 § 2 stycket verkställighetslagen gäller att vid den intagnes frigivning må, i händelse han saknar andra tillgängliga medel, enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande av hans besparade medel anvisas främst skäligt belopp för hans uppehälle under den närmaste tiden samt därefter vad som åtgår till hans nödiga beklädnad. I vad mån den frigivne får bekosta kläder av sina besparade medel blir enligt detta stadgande beroende på hur man tolkar uttrycket »skäligt belopp för hans uppehälle under den närmaste tiden». Vid lagens tillkomst synes något uttalande härom icke ha gjorts. Uppenbarligen måste emellertid innebörden av bestämmelsen vara den, att den frigivne skall ha möjlighet att komma igång med ett förvärvsarbete. Som allmän regel bör alltså de besparade medlen i första hand tagas i anspråk för vad som åtgår till nödvändigt uppehälle åt honom och hans familj under tiden, till dess han kan påräkna en utbetalning av arbetsinkomst. Beträffande beskaffenheten av de kläder, som utlämnas till de frigivna och bekostas av anslaget, bör iakttas att dessa är ändamålsenliga med hänsyn till årstid och till den frigivnes förhållanden. Det bör icke få förekomma, att kläderna och annan utrustning har en sådan enhetlig prägel att den som känner förhållandena kan på den frigivnes utrustning se, att han nyligen kommit från fångvårdsanstalt. Inom rimliga gränser bör den

frigivnes egna önskemål beträffande klädernas modell, utförande m. m. tillgodoses.

Anslaget bestämmes i enlighet med vad jag anfört till (7 313 100 + 57 000 — 140 000 + 28 000 — 47 000 + 80 000 + 300 000 + 100 000 + 10 000 — 8 000 + 10 000) 7 703 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 7 703 100 kronor.

[3] 5. **Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.** Under de senaste budgetåren har — utöver medel som disponerats av arbetsdriftens inkomster — särskilda reservationsanslag beviljats till maskin- och verktygsutrustning m. m. för nya eller ombyggda verkstäder vid vissa anstalter. Av det för innevarande budgetår anvisade beloppet, 600 000 kronor, har 150 000 kronor beräknats för sådan komplettering av maskinutrustningen vid olika verkstäder, som sammanhänger med den löpande tekniska översynen och rationaliseringen, och 15 000 kronor för inköp av en bil. Återstående belopp, 435 000 kronor, har avsetts för utrustning helt eller delvis av ny- eller ombyggda verkstäder vid anstalterna å Långholmen, i Malmö, å Tygelsjö, å Ödevata, å Orretorp samt å ytterligare en koloni (den under år 1954 inrättade kolonien Vångdalen). Hela utrustningskostnaden för verkstäderna vid nu angivna sex anstalter beräknades till 698 000 kronor. Begränsningen av medelsanvisningen för budgetåret 1954/55 skedde med hänsyn till att samtliga ifrågavarande byggnadsarbeten beräknades knappast kunna bli slutförda under detta budgetår.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 12/8 1954) hemställer om anslag å ytterligare 805 000 kronor.

Med hänvisning till vad som förekommit vid beviljandet av anslaget för innevarande budgetår yrkar styrelsen sålunda, att för den återstående maskinutrustningen m. m. till verkstäder vid berörda anstalter måtte anvisas (698 000 — 435 000) 263 000 kronor.

Under erinran att styrelsen i särskild framställning begärt anslag under kapitalbudgeten för om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid anstalterna i Härnösand och å Härlanda samt till nybyggnad av arbetslokaler vid kolonierna Åby och Singeshult yrkas vidare ett belopp av 346 000 kronor för maskinutrustning m. m. till verkstäder vid dessa anstalter med följande fördelning:

snickeriverkstad i Härnösand	32 000
snickeri- och mekanisk verkstad å Härlanda	146 000
mekanisk verkstad vid Åby	115 000
snickeriverkstad vid Singeshult	53 000

Summa kronor 346 000

Särskilda medel erfordras även för budgetåret 1955/56 till anskaffande av bilar för arbetsdriftens räkning, närmast för skogs- och vägarbetets behov. Anskaffningen bör avse personbussar med ett platsantal av omkring 20. Särskilt i fråga om sådana större slutna anstalter, vid vilka skogsarbete o. d. förekommer såsom komplettering till verkstadsarbetet, har det visat sig tidsbesparande och ändamålsenligt att anskaffa större vagnar än tidigare. Kostnaden för en sådan personbuss beräknas genomsnittligt till 23 000 kronor. För nästa budgetår bör för inköp av två dylika vagnar anvisas 46 000 kronor.

Slutligen föreslår styrelsen att, liksom skett för budgetåren 1953/54 och 1954/55, ett belopp av 150 000 kronor beräknas för nyanskaffning av maskinutrustning i samband med arbetsdriftens utbyggnad och rationalisering.

De under anslaget för nästa budgetår erforderliga medlen uppgår sålunda till (263 000 + 346 000 + 46 000 + 150 000) 805 000 kronor.

Departementschefen

I enlighet med fängvårdsstyrelsens förslag bör för fullständiggande av utrustningen vid vissa nya eller omändrade verkstäder vid anstalterna å Långholmen, i Malmö, å Tygelsjö, å Ödevata, å Orretorp och å Vångdalen — vilka samtliga verkstäder beräknas vara byggnadsmässigt färdiga under nästa budgetår — anvisas tillhoppa 263 000 kronor.

Då anslag för ny- och ombyggnad av arbetslokaler vid anstalterna i Härnösand och å Härlanda samt kolonien Åby icke upptages på nästa budgetårs kapitalbudget, bortfaller frågan om utrustning av dessa anstalter. Däremot bör, såsom fängvårdsstyrelsen föreslagit, för maskinutrustning m. m. till snickeriverkstad vid kolonien Singeshult beviljas 53 000 kronor.

Förslaget om anskaffande av bilar för arbetsdriftens räkning biträder jag såtillvida att jag föreslår, att 23 000 kronor beviljas för inköp av en personbuss.

Liksom under föregående budgetår bör under anslaget beräknas ett belopp av 150 000 kronor för sådana behov av komplettering av maskinutrustningar vid olika verkstäder, som sammanhänger med den löpande tekniska översynen och rationaliseringen.

I enlighet med det anförda bör anslaget för nästa budgetår bestämmas till (263 000 + 53 000 + 23 000 + 150 000) 489 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fängvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 489 000 kronor.

[4] 6. Fängvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

I gällande riksstat har upptagits ett reservationsanslag å 150 000 kronor till inventarier m. m. för fängkolonier. Beloppet är avsett för utrustning av vissa planerade kolonier.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 12/8 1954) hemställer om nytt anslag å 50 000 kronor för liknande ändamål. Till motivering härav åberopas följande. I särskild skrivelse begär styrelsen anslag under kapitalbudgeten för förvärv av de egendomar, varå kolonierna Tenhult och Mäshult är belägna. Härvid är det erforderligt, att anslag beviljas jämväl å driftbudgeten till viss inventarietrustning vid nämnda båda kolonier. Vad beträffar Tenhult torde det erforderliga beloppet kunna begränsas till 10 000 kronor. Beträffande Mäshult är att märka dels att fångvården jämlikt köpeavtalet förbinder sig att inlösa jordbruks- och andra inventarier för ett belopp av cirka 14 000 kronor och dels att de nuvarande inventarierna, sedan kolonien varit i verksamhet under cirka 15 år, blivit i hög grad förslitna.

Departementschefen

Under punkten [7] i det följande föreslår jag, att anslag anvisas under kapitalbudgeten för förvärv av bl. a. kolonierna Tenhult och Mäshult. Vid bifall härtill bör medel anvisas även till inköp av vissa inventarier. För Tenhult torde härvid i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag böra beräknas 10 000 kronor, medan för Mäshult medelsanvisningen synes kunna bestämmas till 30 000 kronor.

Under åberopande av vad under punkterna [1] och [2] anförts bör därjämte för engångsanskaffning av inventarier m. m. anvisas dels såvitt angår Skenäs, Färjestaden och tre nya kolonier tillhopa 200 000 kronor, dels ock i vad avser fångvårdsanstalterna i allmänhet 25 000 kronor.

Då samtliga nu berörda utgiftsändamål lämpligen bör sammanföras under ett gemensamt anslag, föreslås viss jämkning av hittillsvarande anslagsbenämning. Vid utgången av innevarande budgetår förefintlig reservation å det i gällande riksstat upptagna reservationsanslaget till Fångvårdsanstalterna: Inventarier m. m. för fångkolonier bör vid bifall till förslaget överföras till nu förevarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 265 000 kronor.

[5] 9. Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1953/54	50 600	52 900
1954/55 (statsliggaren s. 143)	56 000	
1955/56 förslag	56 000	

Anslaget har för innevarande budgetår bestämts med hänsyn till att från detsamma skall bestridas dels kostnader för vård av personer, som ådömts ungdomsfängelse, å det av föreningen Skyddsvärnet i Stockholm dispone-

rade Björkahemmet, dels ock avgifter för inackordering i enskilda hem av sådana personer. Därvid har medelsbehovet för Björkahemmet, i samband med höjning av ersättningsbeloppen, beräknats till 51 000 kronor, medan för inackorderingsavgifter liksom tidigare beräknats 5 000 kronor.

I enlighet med förslag av fångvårdsstyrelsen (skr. 12/8 1954) torde anslaget böra upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.* för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 kronor.

[6] 9 a. Inlösen av vissa byggnader å kronojord m. m.

Under återopande av vad under punkten [1] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inlösen av vissa byggnader å kronojord m. m.* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 187 500 kronor.

Kapitalbudgeten

Statens affärsverksfonder

E. Domänverket

I skrivelser den 10 och den 19 augusti 1954 har fångvårdsstyrelsen hemställt om anvisande av anslag under förevarande fond å dels 205 200 kronor till förvärv av fångkolonier, dels 167 000 kronor till nybyggnad av ekonomibyggnader vid fångvårdsanstalter och dels 65 000 kronor till ombyggnad av personalbostadshus vid kolonien Orretorp. Med hänsyn till nödvändigheten att begränsa de offentliga investeringarna kan jag här upptaga endast frågan om anslag till förvärv av fångkolonier.

[7] Förvärv av fångkolonier

För inköp av nya kolonier har investeringsanslag anvisats av 1945 och 1947 års riksdagar, vilka anslag i budgetredovisningen sammanförts till ett anslag. Av detta återstod vid ingången av budgetåret 1952/53 odisponerat i runt tal 237 000 kronor. För budgetåret 1953/54 anvisade riksdagen ytterligare 338 000 kronor, som tillsammans med nyssnämnda odisponerade belopp skulle täcka kostnaderna för inköp av två kolonier, var och en för 50 intagna, samt av egendomen Ödevata, som arrenderats av fångvården. 1954 års riksdag har slutligen beviljat medel, 500 000 kronor, för anskaffande av ännu en 50-mannakoloni och en koloni med omkring 15 platser, avsedd för anstalten i Västerås.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 10/8, 20/11, 26/11 1954) anser nödvändigt, att anslag jämväl för budgetåret 1955/56 beviljas till förvärv av fångkolonier. Två av de koloniegondomar, som styrelsen för närvarande arrenderar, har nämligen visat sig så väl lämpade för koloniändamål, att de bör av statsverket förvärfvas. Detta gäller Mäshult, beläget tre mil från Varberg, vilken egendom styrelsen sedan år 1939 arrenderar av Hallands läns landsting, samt den nära Jönköping belägna egendomen Spexeryd 1⁴, som styrelsen sedan år 1953 arrenderar av konfektionsaktiebolaget Junex och varå kolonien Tenhult anordnats. Enligt avtal, som träffats med fastighetsägarna under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, skulle Mäshult förvärfvas för 125 000 kronor och Spexeryd, efter tillägg av ett mindre, angränsande jordområde om 10 000 m² som behövs för egendomens skötsel, för 80 200 kronor.

Vad beträffar Mäshult vill ägaren nu sälja egendomen och reflekterar icke på fortsatt utarrendering. Om Mäshult skall användas såsom permanent koloni, kräves bl. a. vissa ändrings- och förbättringsarbeten beträffande befintliga byggnader. För sådant ändamål yrkar styrelsen i annat sammanhang ett anslag å 203 000 kronor. Med ett platsantal av 35 kommer kostnaden per plats likväl att understiga 10 000 kronor.

Kolonien Tenhult kan giva plats åt 30 intagna.

Statskontoret har icke något att erinra mot bifall till fångvårdsstyrelsens framställningar.

Departementschefen

Vad angår dispositionen av de av 1953 och 1954 års riksdagar anvisade medlen till förvärv av fångkolonier vill jag erinra, att inköp skett av kolonien Ödevata och en av de avsedda 50-mannakolonierna (Vångdalen). Vidare har förslag framlagts av fångvårdsstyrelsen om förvärv av vissa egendomar för anordnande av de återstående båda 50-mannakolonierna; dessa framställningar är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Såsom jag förut anfört (s. 99) har en koloni under hösten tillkommit på egendomen Lingatan.

Det antal öppenvårdsplatser, som finnes vid kolonierna Mäshult och Tenhult, är oundgängligt. Med hänsyn härtill och till ifrågavarande egendomar lämplighet för koloniändamål är det angeläget, att fångvården i fortsättningen kan obehindrat förfoga över desamma. Jag tillstyrker fördenskull fångvårdsstyrelsens förslag om inköp av berörda fastigheter. I samband därmed torde även det av styrelsen omnämnda, intill egendomen Spexeryd gränsande området om 10 000 m² böra förvärfvas. Mot de angivna köpeskillningarna, sammanlagt 205 200 kronor, synes intet vara att erinra.

Under åberopande av vad jag under punkten [1] anfört föreslås härjämte, att för förvärv av fastigheten Färjestaden samt ytterligare tre nya kolonier beräknas tillhoppa 750 000 kronor.

I enlighet med det anförda bör under förevarande punkt anvisas sammanlagt (205 200 + 750 000) 955 200 kronor eller i runt tal 955 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestäm-

melser angående redovisning av de nyförvärvade egendomarna under vederbörliga fonder.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av fångkolonier* för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 955 000 kronor.

Statens allmänna fastighetsfond

[8] Vissa byggnadsarbeten för fångvården

Å kapitalbudgeten för innevarande budgetår har under statens allmänna fastighetsfond anvisats följande investeringsanslag för fångvårdsändamål, nämligen till

Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter	500 000
Om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m.	412 000
Nybyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m.	610 000
Nybyggnad av personalbostäder vid fångvårdsanstalter m. m.	800 000
Utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall	1 200 000

Fångvårdsstyrelsen (skr. 18/8 1954) hemställer, att medel måtte för budgetåret 1955/56 anvisas för följande ändamål:

Ombyggnadsarbeten vid företrädesvis äldre fångvårdsanstalter ..	500 000
Istandsättande av nyförvärvade kolonier	603 000
Om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalterna i	
Härnösand (228 000) och å Härlanda (263 000)	491 000
Verkstadsbyggnad vid kolonien Singeshult	110 000
Verkstadsbyggnad vid kolonien Åby	162 000
Verkstadsbyggnad vid kolonien Mäshult	112 000
Personalbostäder	712 000

Summa kronor 2 690 000

Det äskade anslaget å 500 000 kronor till ombyggnadsarbeten bör icke såsom hittills begränsas till att avse endast äldre anstalter — behov av ändringsarbeten kan givetvis föreligga vid alla anstalter, oavsett deras ålder — och det bör dessutom kunna få användas även till nybyggnadsarbeten av mindre omfattning t. ex. garage för tjänstebilar.

Vad beträffar yrkandet om medel för istandsättande av nyförvärvade kolonier vill styrelsen framhålla, att av de egendomar, som fångvården sedan år 1946 förvärvat för koloniändamål, icke någon enda redan från början haft ett byggnadsbestånd av sådan storlek och sammansättning, att det täckt det föreliggande behovet. Tämligen genomgripande ändringsarbeten har måst vidtagas för att göra förläggings- och fritidsutrymmena lämpade för det

nya ändamålet. I allmänhet har verkstadslokaler saknats helt och hållet. Där sådana funnits, har de varit otillräckliga för fångvårdens behov, och detsamma har gällt i fråga om personalbostäder. Den omständigheten att medel till dylika nödvändiga om- och tillbyggnadsarbeten icke funnits tillgängliga redan från starten har medfört, att det tagit avsevärd tid, innan verksamheten kommit igång i avsedd utsträckning och platstillskottet vid de nya kolonierna kunnat till fullo utnyttjas. Om man vill undvika dylika olägenheter, bör samtidigt med att dispositionsbeslut meddelas beträffande anslag till förvärv av fångkolonier medel ställas till förfogande för erforderliga ändrings- och ombyggnadsarbeten. Av de för budgetåren 1953/54 och 1954/55 till förvärv av fångkolonier anvisade medlen, 338 000 resp. 500 000 kronor, återstår för närvarande outnyttjat sammanlagt 732 973 kronor till inköp av dels två 50-mannakolonier för vanligt fångförvar, dels en 15-mannakoloni till fångvårdsanstalten i Västerås. Då alla tre kolonierna förutsättes komma att förvärfvas inom det närmaste året, bör anslag för ändrings- och kompletteringsarbeten beräknas för budgetåret 1955/56. Det är givetvis vanskligt att bedöma medelsbehovet, innan man känner byggnadsbeståndet vid egendomarna i fråga. Med stöd av de senaste årens erfarenheter synes man dock vara berättigad utgå från det antagandet, att vårdplatskostnaden vid en fullt utbyggd anläggning ligger vid omkring 10 000 kronor, exklusive kostnaden för verkstäder och oftast också familjebostäder. I enlighet härmed skulle totalkostnaden för tre kolonier med inalles 115 platser kunna uppskattas till 1 150 000 kronor. Då det till förvärv av egendomarna disponibla beloppet såsom nämnts uppgår till 732 973 kronor, erfordras således ytterligare ca 400 000 kronor för egendomarnas istandsättande, vilket belopp bör äskas för 1955/56. Närmare bestämmelser angående anslagets disposition torde böra meddelas av Kungl. Maj:t. Medel för nybyggnadsändamål — verkstäder, personalbostäder m. m. — begäres i annat sammanhang.

I särskild skrivelse har styrelsen hemställt, att medel äskas för budgetåret 1955/56 till förvärv av bl. a. egendomen Mäshult, vilken för närvarande arrenderas. Mäshult har disponerats av fångvården sedan år 1939. Under hela denna tid har inga större ändrings- eller förbättringsarbeten vidtagits, och särskilt huvudbyggnaden är därför i behov av en genomgripande restaurering. Dessutom erfordras iordningställande av bastu, komplettering av vattenledningen samt iordningställande av tvättstuga och badrum m. m. i personalbostadshuset. Moderniseringen av huvudbyggnaden avses omfatta bl. a. uppdelning av de mycket stora bostadsrummen, som från den tid anstalten var skyddshem bibehållit karaktären av sovsalar, i mindre rum för två å tre intagna, renovering av köket och anskaffande av modern köksutrustning, anordnande av självservering i matsalen, inredande av nya expeditioner, utbyte av samtliga fönster, omläggning av värmeledningssystemet, anordnande av nya toaletterum m. m. samt omläggning av elinstallationen. Kostnaderna för nämnda istandsättningsarbeten har av styrelsens arkitekt beräknats till sammanlagt 203 000 kronor. Då anstalten efter om-

byggnaden får 35 platser, kommer platskostnaden, inklusive förvärvskostnaden å 125 000 kronor, att bli i runt tal 9 400 kronor. I detta belopp är ej inräknade kostnaderna för verkstad och för andra än redan befintliga personalbostäder.

Styrelsen har vid sina beräkningar utgått från att förläggnings- och verkstadsbyggnader o. d. vid nyförvärvade kolonier komma att överföras från statens domänens fond till statens allmänna fastighetsfond.

Vid kolonien Singeshult föreligger behov av komplettering av den nuvarande arbetsdriften med verkstadsarbete. Kolonien, som har 35 platser, har för sysselsättning av de intagna tillgång till i huvudsak endast jordbruks- och skogsarbete. Egendomen omfattar 49 ha åker, 36 ha betesmark och 30 ha skog. I 1951 års fångvårdsutrednings betänkande angående räjongplan för fångvården föreslogs, att en betongfabrik skulle organiseras vid kolonien, därest ett på egendomen befintligt grustag visade sig ha sådan sammansättning, att det kunde utnyttjas för ändamålet. Enligt vad som vid hitills utförda provundersökningar framkommit, synes gruset icke vara av lämplig beskaffenhet. Styrelsen har därför ansett sig icke kunna längre uppskjuta ett förslag till utbyggnad av driften. Styrelsen föreslår, att en snickeriverkstad med omkring tio arbetsplatser under en yrkesmästare inrättas vid kolonien. Styrelsens arkitekt, som utarbetat förslag till verkstadsbyggnad för snickeri, har beräknat kostnaderna för densamma till 110 000 kronor. En yrkesmästartjänst erfordras. Samtidigt kan antalet arbetsledare i jordbruket minskas med en.

Fångvårdsstyrelsen erinrar om att styrelsen i sin framställning om anslag för budgetåret 1954/55 framlagt en flerårsplan rörande förbättring av bostadsbeståndet vid fångkolonierna. Styrelsen beräknade därvid, att behovet kunde angivas till omkring 30 familjebostäder och ett antal enkelrum. Efter förslag av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen för innevarande budgetår medel till nybyggnad av personalbostäder vid bl. a. kolonier i den omfattning styrelsen föreslagit, d. v. s. till sex familjebostäder och sex enkelrum. Utplaceringen av bostäderna på de olika kolonierna skulle bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av fångvårdsstyrelsen. Under hänvisning till nämnda flerårsplan föreslår fångvårdsstyrelsen, att medel äskas för nästa budgetår till nybyggnad vid kolonier av åtta familjebostäder om tre rum och kök samt fyra enkelrum till en sammanlagd kostnad av 712 000 kronor.

Beträffande motiveringen till styrelsens övriga yrkanden torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Byggnadsstyrelsen anser, att dispositionen av det för ombyggnadsarbeten vid företrädesvis äldre fångvårdsanstalter äskade, ej specificerade anslaget bör bli beroende av den generalplan för dessa anstalters om- och utbyggnad som enligt Kungl. Maj:ts uppdrag för närvarande utföres av styrelsen i samråd med fångvårdsstyrelsen.

Vad beträffar de övriga framlagda enskilda förslagen, har byggnadsstyrelsen funnit, att desamma kan i huvudsak godtagas. De föreslagna verkstäderna vid kolonierna Åby, Singeshult och Mäshult har planerats att ut-

föras i träkonstruktion. På grund av eldfaran i dylika verkstäder bör vidare utredas, huruvida icke dessa byggnader skall kunna uppföras för ungefär samma kostnad med tillämpning av standardiserade betong- eller siporex-element.

Då byggnadsstyrelsen på grund av den korta remisstiden icke hunnit besiktiga de olika platserna för de planerade byggnadsföretagen, föreligger svårigheter för styrelsen att på grundval av det föreliggande ritningsmaterialet med säkerhet bedöma kostnaderna för byggnadsföretagens genomförande. Styrelsen har emellertid rent överslagsmässigt funnit de angivna kostnaderna skäligen.

Departementschefen

Vid bifall till vad jag i det föregående under punkten [1] förordat i fråga om utförande av vissa byggnadsföretag bör för budgetåret 1955/56 medel anvisas för följande ändamål:

Om- och nybyggnadsarbeten vid ungdomsanstalten Skenäs.....	1 500 000
Utbyggnad av säkerhetsanstalten på Hall	400 000
Två sidoanstalter till säkerhetsanstalten på Hall.....	1 700 000
Summa kronor	3 600 000

Med hänsyn till att en betydande reservation beräknas uppkomma å det för innevarande budgetår anvisade investeringsanslaget till Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter och i avvaktan på den generalplan för sådana arbeten som utarbetas av byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen, synes ytterligare medel för sådant ändamål icke nu böra beräknas. Därest riksdagen icke framställer erinran häremot, bör dock hinder icke möta att anlita ifrågavarande anslag även för om- och tillbyggnadsarbeten vid nyare anstalter, där arbetena är av den mindre omfattning att de icke påverkar fastighetsvärdet.

Vad beträffar fångvårdsstyrelsens övriga anslagsäskanden vill jag här upptaga de anslagsfrågor som avser istandsättande av nyförvärvade kolonier samt uppförande av verkstadsbyggnad vid kolonien Singeshult och personalbostäder.

Såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, kräves i regel vid förvärv av fångkolonier vissa om- och tillbyggnadsarbeten för att kolonierna skall kunna effektivt utnyttjas. Det måste därför anses angeläget, att medel står till förfogande för utförande av sådana arbeten. Jag vill därför tillstyrka att för ändamålet beräknas ett belopp av 400 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om dispositionen av dessa medel.

För att bereda de å kolonien Singeshult intagna tillfredsställande sysselsättningsmöjligheter bör den nuvarande arbetsdriften vid kolonien (jordbruks- och skogsarbete) kompletteras med verkstadsdrift. Jag biträder fångvårdsstyrelsens förslag om anvisande av 110 000 kronor för uppförande vid

denna koloni av en verkstadsbyggnad för snickeri. Vad gäller valet av byggnadskonstruktion torde av byggnadsstyrelsen framställd erinran böra beaktas.

Bostadssituationen för fångvårdens personal är på flera håll mycket otillfredsställande. För att åstadkomma en förbättring i detta hänseende har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 800 000 kronor för nybyggnad av personalbostäder m. m. Detta anslag har tagits i anspråk för — förutom visst bostadsbygge vid Håga sjukhus — anordnande av två lägenheter och två enkelrum vid envar av kolonierna Skogsgård och Sörbyn samt en lägenhet och ett enkelrum vid envar av kolonierna Tygelsjö och Ödevata. Då en ytterligare utökning av bostadsbeståndet vid fångkolonier är angelägen, tillstyrker jag, att även för nästa budgetår medel beräknas för sådant ändamål med 375 000 kronor. Genom användande av fabriksstillverkade byggnader synes möjligt att härför anordna fem familjebostäder om tre rum och kök jämte några enkelrum. Utplaceringen av bostäderna på olika kolonier torde få bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av fångvårdsstyrelsen.

Såsom i det föregående under punkten [1] berörts har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 oktober 1954 förordnat, att den kronan tillhöriga egendomen Lingatan i Stångenäs kommun skulle överföras till fångvårdsstyrelsens förvaltning samt att å egendomen skulle vara anordnad en koloni för vanligt fångförvar. Därvid förutsattes att vid den nyupprättade kolonien skulle uppföras en enklare verkstadsbyggnad för en kostnad av högst 80 000 kronor. Jag föreslår, att medel här beräknas för att täcka denna kostnad.

Sammanlagda medelsbehovet för nu angivna arbeten skulle alltså uppgå till (3 600 000 + 400 000 + 110 000 + 375 000 + 80 000) 4 565 000 kronor.

För att i fortsättningen åstadkomma en bättre överblick än hittills över investeringsverksamhetens omfattning vid fångvården, förordar jag, att sådana kapitalinvesteringar, varom här är fråga, sammanföres under ett gemensamt anslag, benämnt Vissa byggnadsarbeten vid fångvården. I anslutning härtill bör vid utgången av innevarande budgetår förefintliga behållningar å de i gällande riksstat uppförda investeringsanslagen till Utbyggnad av fångvårdsanstalten å Hall, till Om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m., till Nybyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m. samt till Nybyggnad av personalbostäder vid fångvårdsanstalter m. m. vid bifall till förslaget överföras till det nya anslaget. I det angivna syftet bör vidare vid medelsäskandena för kommande budgetår framläggas förslag till investeringsplan innehållande uppgifter rörande beräknad medelsförbrukning för varje enskilt byggnadsföretag, som godkänts av riksdagen. Beträffande nya företag, som föreslås upptagna i planen, bör liksom hittills erforderliga redogörelser lämnas. Med avseende å den föreslagna medelsanvisningen torde få gälla, att den i det föregående angivna fördelningen icke skall vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas rationella bedri-

vande eller eljest ur ekonomiska synpunkter kan finnas lämpligt torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst, av riksdagen godkänt ändamål kunna ske under förutsättning dels att medel finnes disponibla under anslaget och dels att den av statsmakterna godkända kostnadsramen för ändamålet i fråga icke överskrides.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 4 565 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Fischier

Bilaga A

**Prognos för antalet brottslingar i olika åldersgrupper, som åren
1960, 1965 och 1970 komma att dömas till ovillkorligt
frihetsberövande eller erhålla villkorlig dom**

Nedanstående beräkning är baserad på en prognos för befolkningsutvecklingen, som publicerats i Statistisk tidskrift (1955 nr 1 s. 76 f.). Vissa kompletterande räkningar ha gjorts för att möjliggöra en fördelning av siffrorna för åldrarna 15—25 år, som i prognosen lämnas för två femårsgrupper, på de tre grupper, som användas i brottslingsstatistiken, dvs. 15—17, 18—20 och 21—24 år. Någon undersökning av åldersgruppen 15—17 år har icke gjorts, emedan det är omöjligt att förutse den inverkan lagen den 30/12 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, som trätt i kraft den 1/7 1954, kommer att få. På grund av att brottslighetssiffrorna för kvinnor äro låga har undersökningen begränsats till att gälla män.

Eftersom den relativa brottsligheten (dvs. antalet dömda på 100 000 av motsvarande medelfolkmängd) är mycket olika i olika åldersgrupper, kommer befolkningsutvecklingen, som för relativt korta tidsperioder kan förutsägas med ganska god säkerhet, att medföra betydelsefulla ändringar i antalet dömda inom olika åldersgrupper även om den relativa brottsligheten antages konstant.

1. Ovillkorligt frihetsberövande

Antalet år 1952 till ovillkorligt frihetsberövande (straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring, internering) dömda män på 100 000 av motsvarande folkmängd den 31/12 1952 (denna måste användas i stället för medelfolkmängden enär befolkningsprognosen ger folkmängdssiffror för den 31/12 1960, 1965 och 1970) utgjorde:

Ålder						
18—20	21—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
382,6	614,9	486,7	364,2	204,3	97,0	14,4

Om man antager, att relativa antalet förblir oförändrat fram till år 1970, kan man med hjälp av befolkningsprognosen beräkna absoluta antalet män, som kommer att dömas till ovillkorligt frihetsberövande åren 1960, 1965 och 1970. Detta antal framgår av nedanstående tablå, där för jämförelsens skull dessutom angivits motsvarande siffror för åren 1949—1952.

Ålder	1949	1950	1951	1952	1960	1965	1970
18—20.....	407	458	509	482	587	749	652
21—24.....	843	913	1 027	1 118	1 111	1 432	1 542
25—29.....	906	983	1 156	1 233	1 024	1 103	1 449
30—39.....	1 237	1 237	1 652	2 009	1 815	1 598	1 577
40—49.....	673	621	909	1 099	1 102	1 085	1 000
50—59.....	218	215	295	403	473	499	499
60—	40	42	53	73	84	93	102
Summa	4 324	4 469	5 601	6 417	6 196	6 559	6 821

Anmärkningsvärd är den kraftiga ökningen i de yngsta åldersgrupperna (18—20 och 21—24 år) samt dessutom minskningen av de äldre — antalet i gruppen 30— ω skulle komma att sjunka från 3 584 år 1952 till 3 474 år 1960, 3 275 år 1965 och 3 178 år 1970.

Ovanstående beräkning har som nämnts gjorts med utgångspunkt från antagandet att den relativa brottsligheten skulle vara konstant och lika med den under år 1952 under den tidsperiod prognosen omfattade. Givetvis bli resultaten annorlunda, om man utgår från andra antaganden. Såsom exempel kan följande nämnas.

Man känner antalet under varterdera av åren 1949—1952 till ovillkorligt frihetsberövande dömda på 100 000 av folkmängden vid slutet av året (se nedanstående tablå).

	18—20	21—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60— ω
1949	308,2	440,4	321,7	227,5	132,9	56,2	8,3
1950	349,4	491,5	365,1	225,0	120,9	54,2	8,5
1951	397,5	559,6	445,1	298,6	174,5	72,7	10,6
1952	382,6	614,9	486,7	364,2	204,3	97,0	14,4

Om man utgår från det antagandet, att det relativa antalet brottslingar även i fortsättningen kommer att utvecklas på det sätt tablåen visar, kan man med hjälp av den s. k. minsta kvadratmetoden beräkna följande siffror för år 1960.

Alder	På 100 000 av folkmängden den 31/12 1960	Absoluta antalet dömda
18—20.....	617	946
21—24.....	1 089	1 968
25—29.....	951	2 000
30—39.....	738	3 678
40—49.....	413	2 227
50—59.....	204	994
60— ω	30	175
	Summa	11 988

2. Villkorlig dom

Antalet män, som år 1952 erhöilo villkorlig dom, utgjorde i relation till 100 000 av motsvarande folkmängd den 31/12 1952:

Alder	21—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60— ω
740,5	432,8	290,9	202,7	110,6	51,3	13,4

Om detta antal antages oförändrat fram till år 1970, erhålles nedanstående tablå, som visar antalet män, som kommer att erhålla villkorlig dom åren 1960, 1965 och 1970.

Alder	1949	1950	1951	1952	1960	1965	1970
18—20.....	798	792	921	933	1 136	1 450	1 262
21—24.....	621	685	811	787	782	1 008	1 085
25—29.....	582	667	767	737	612	659	866
30—39.....	663	866	1 160	1 118	1 010	890	878

Alder	1949	1950	1951	1952	1960	1965	1970
40—49	332	425	584	595	596	588	541
50—59	121	150	224	213	250	264	264
60— <i>ω</i>	39	43	83	68	78	86	95
Summa	3 156	3 628	4 550	4 451	4 464	4 945	4 991

Om man å andra sidan antager att utvecklingen av den relativa brottsligheten fortsätter fram till år 1960 på samma sätt som under tiden 1949—1952, får man följande.

Antalet män, som under vartdera av åren 1949—1952 erhöilo villkorlig dom, satt i relation till 100 000 av folkmängden vid slutet av året, framgår av nedanstående tablå.

	18—20	21—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60— <i>ω</i>
1949	604,3	324,4	206,7	121,9	65,6	31,2	8,0
1950	604,2	368,8	247,7	157,5	82,7	37,8	8,7
1951	719,3	441,9	295,3	209,7	112,1	55,2	16,6
1952	740,5	432,8	290,9	202,7	110,6	51,3	13,4

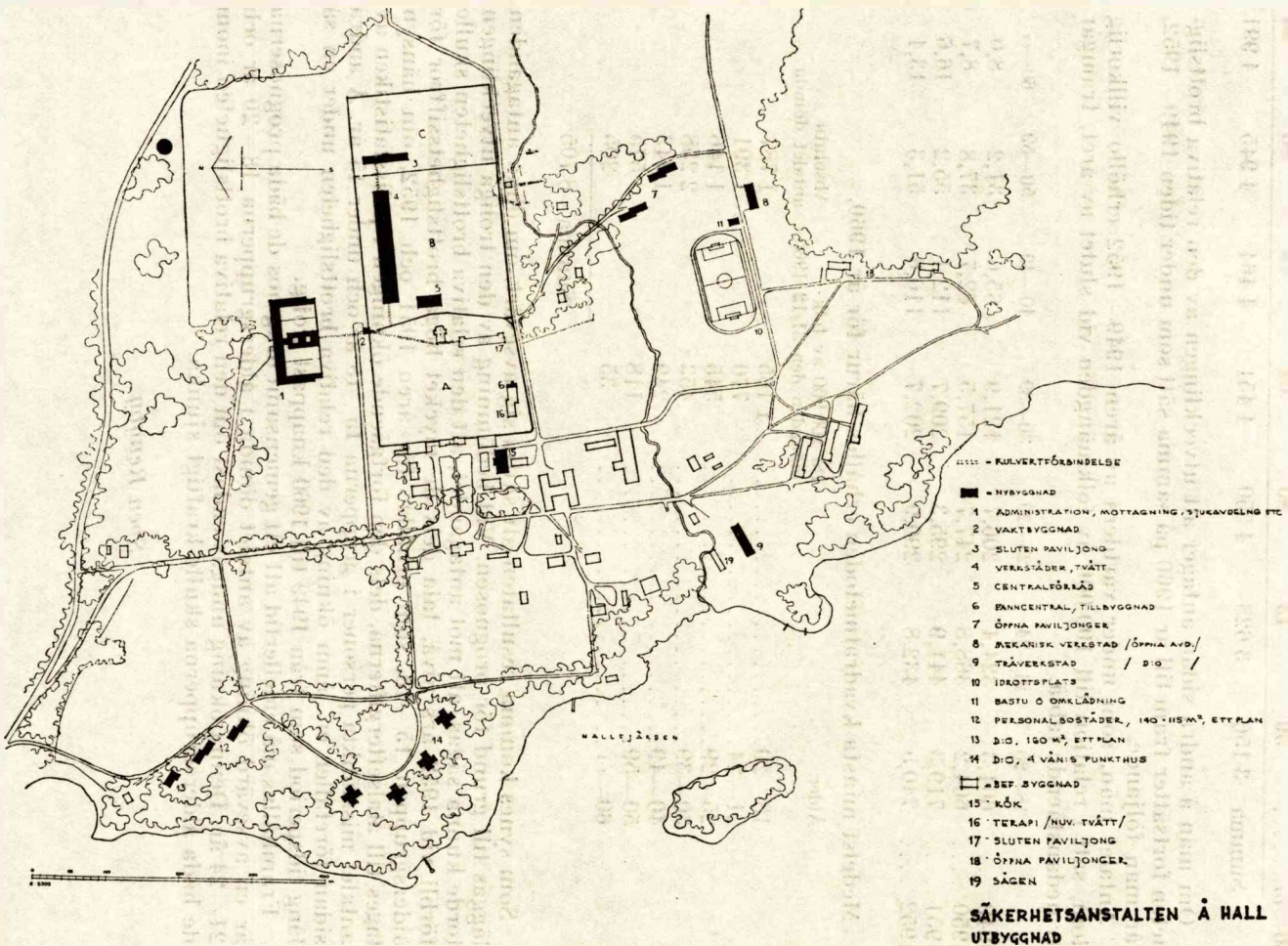
Medelst minsta kvadratmetoden erhålles härur för år 1960.

Alder	På 100 000 av folk- mängden den 31/12 1960	Absoluta antalet dömda
18—20	1 165	1 787
21—24	770	1 391
25—29	545	1 146
30—39	453	2 258
40—49	249	1 343
50—59	118	575
60— <i>ω</i>	35	205
Summa		8 705

Som synes komma resultaten att skilja sig avsevärt, om olika antaganden läggas till grund för prognosen. Vid bedömning av den troliga utvecklingen torde kunna sägas, att mot antagandet, att den relativa brottsligheten skulle förbli vid 1952 års nivå, tala dels de mycket höga brottslighetssiffror för åldersgruppen 15—18, som erhållas för åren 1951 och 1952, om hänsyn tages till åtalseftergifterna, dels den fortgående ökningen i polisstatistiken av antalet misstänkta personer i grupperna 15—18 år och under 15 år. Å andra sidan förefaller en jämn ökning av den relativa brottsligheten under en så lång tidsperiod som från 1949 till 1960 knappast trolig.

Framhållas må emellertid att ett gemensamt drag hos de båda prognoserna är en avsevärd ökning av antalet dömda i åldersgrupperna 18—20 år och 21—24 år. Denna ökning undgås endast om den relativa brottsligheten inom de båda åldersgrupperna skulle kraftigt sjunka.

Sven Rengby

Innehållsförteckning

1. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	2
Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för fångvårdens ungdomsklientel	3
Säkerhetsanstaltsutredningens förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade	42
Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag angående anstalter för förvarade och internerade	48
Övriga frågor	89
Departementschefen	110
2. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	129
3. Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.	136
4. Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.	137
5. Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.	138
6. Inlösen av vissa byggnader å kronojord m. m.	139
7. Förvärv av fångkolonier	139
8. Vissa byggnadsarbeten för fångvården	141
Bilaga A. Statistisk utredning av aktuarien Sven Rengby	147
Bilaga B. Schematisk skiss över Hall	150